Νεκρανάσταση τοῦ Α.Ν. 375/36

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ανταγωνιστής

Περίοδος Β΄ Τεῦχος 56, Σάββατο 16 Ὀκτωβρίου 1976 Δρχ. 20

● Κ. ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ:

Τό ἐπαναστατικό πρόβλημα

● ΠΕΡΣΙΑ:

Τό σφαγεῖο τοῦ Σάχη

●

Ἑλλάδα Μεσόγειος ΕΟΚ

Τ.Γ. 1.10.76

Η ΑΥΓΗ

κάθε πρωΐ

•ζωντανή ενημέρωση
•αδέσμευτη έρευνα •ελεύθερη κριτική

Η ΑΥΓΗ

κάθε Κυριακή
16 σελίδες

•με πλούσιο περιεχόμενο
•μέ νέο έπιτελείο συνεργατών

Η ΑΥΓΗ

στην πρώτη γραμμή της πάλης
γιά τή δημοκρατία καί τήν ανεξαρτησία
της Χώρας
γιά την ενότητα καί την ανανέωση
τού κομμουνιστικού κινήματος

αγοράζετε
διαδίδετε
τήν
ΑΥΓΗ

GAST

Φοιτητές ταξιδέγτε
μαζί μας

- **ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΠΤΗΣΕΙΣ**
- **ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ**
- **ΦΘΗΝΑ ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ** σέ
  αεροπλάνα
  πλοία
  τραίνα
- **EXPRESS ΠΟΥΛΜΑΝ ΓΙΑ ΛΟΝΔΙΝΟ**
- **ΦΟΙΤΗΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΟΔΗΓΟ**
  δωρεάν άπό τά γραφεία μας
- Έκδίδουμε τήν
  ΔΙΕΘΝΗ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

GAST HELLAS

- ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 2 ΚΑΙ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΓΩΝΙΑ 6' όροφος. Τηλ. 600.233 - 604.777
- ΣΟΛΩΝΟΣ 68, ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΝΟΜΙΚΗ ΤΗΛ. 613.087 - 629.095.

PYLARINOS

ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ
ΚΑΙ ΜΟΝΑΔΙΚΟΣ
ΣΤΑ ΧΑΡΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

"Αρης Φακίνος
οἱ παράνομοι

ξάντας

anti

Περίοδος Β΄, Χρόνος 3ος, τεῦχος 56

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁ 375 νεκραναστήθηκε 6

Π. ΤΡΩΓΑΔΗ-D. FORNARI: Περσία 8
Α. ΦΑΚΙΝΟΥ: Βασανιστήρια στή Γερμανία 12
ΣΤ. ΚΑΡΡΑ: Ἀριστερά καί ἐθνικός κίνδυνος 14
Γ. ΚΑΤΗΦΟΡΗ: Γιατί δέν ἔχουμε Πανεπιστήμιο 18
Κ. ΚΟΥΒΑΡΑ: Ὁ Γιάννης Ἰωαννίδης 20
Τ. ΜΑΝΤΖΩΡΟΥ: ΕΛΑΝ Κορινθιακοῦ 22
Κ. ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗ: Τό ἐπαναστατικό πρόβλημα 24
Π. ΤΟΥΛΟΥΖΗ: Ἑλλάς-Γαλλία-Μεσόγειος 27
Μ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗ: Προοπτικές ἀνάπτυξης στή Μεσόγειο 28
Μ. ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΥ: Εὐρώπη καί Μεσόγειος 35
Καλλιτεχνικές σελίδες 41

Ἐξώφυλλο: ΓΙΑΝΝΗ

Κάθε ενυπογραφο αρθρο εκφραζει την προσωπικη γνωμη τοῦ συγγραφέα του.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ: Δημοχάρους 60, Ἀθήνα 601. Τηλ: σύντ. 732-819 – διαχ. 732-713 ● Ἐκδότης: ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ, Δεινοκράτους 131. ● Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου: ΤΡΥΦΩΝ ΛΥΓΟΥΡΑΣ, Βασ. Ἀλεξάνδρου 26, Ἀγ. Ἀνάργυροι. ● Καλλιτεχνικὴ ἐπιμέλεια: ΜΙΛΤΟΣ ΚΑΡΑΤΖΑΣ. ● Διαφημίσεις: ΕΥΑΓ. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΠΟΥΛΟΥ. ● Ἀτελιέ: Α.Σ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΑΚΗ, Πετσόβου 12 ● Τὸ «ΑΝΤΙ» φωτοστοιχειοθετεῖται στὴν «ΦΩΤΟΚΥΤΤΑΡΟ» ΕΠΕ, Βασ. Ἀλεξάνδρου 2, Χίλτον, καὶ τυπώνεται στὶς ἐγκαταστάσεις τῶν Γενικῶν Ἐκδοτικῶν Ἐπιχειρήσεων «ΣΤ. ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑΣ» Ο.Ε., Ἰασίου 5, Περιστέρι.

ΠΑΝΤΕΙΟΣ ΑΝΩΤΑΤΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ * ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ *

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ἤ ΑΝΑΜΕΤΡΗΣΗ

Τό κυβερνῶν κόμμα μέ τίς τελευταῖες του πρωτοβουλίες στό θέμα τῆς ἐπετείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης ἔδειξε, πρίν ἀπ' ὅλα, τό πλέγμα τῆς ἐνοχῆς ἀπό τήν ὁποία κατέχεται. Ἐνοχή πού ἔχει τίς ρίζες της στήν στάση ἑνός μέρους τῆς δεξιᾶς στά χρόνια τῆς κατοχῆς -- μέρος ἀπό τό ὁποῖο ἄμεσα κατάγεται -- καί τό ὁποῖο ὅταν δέν συνεργάστηκε μέ τόν κατακτητή, ἀδράνησε καί ὁπωσδήποτε δέν ἀντιστάθηκε. Καί ἐπιβεβαίωσε μέ τίς ἀνακοινώσεις του ὅτι κάτω ἀπό τίς συνθῆκες αὐτές, τό αἴτημα γιά τήν ἀναγνώριση τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης δέν μπορεῖ -- γιατί ἔτσι τό συμφέρει -- παρά νά τό δεῖ σάν "ἀναμόχλευση πολιτικῶν παθῶν" καί "στενή κομματική διεκδίκηση"! Κι αὐτό σέ ἄμεση ἀντίθεση μέ τήν ἔντιμη καί εἰλικρινή θέση τοῦ κ. Κανελλόπουλου, πού μέ τή δική του πρωτοβουλία καθόρισε τά πλαίσια τῆς ἱστορικῆς αὐτοκριτικῆς ἑνός ἄλλου τμήματος τῶν πολιτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας καί συνέβαλε ἔτσι σέ μιά γόνιμη καί ὁλοκληρωμένη ἀντιμετώπιση τῆς ἱστορικῆς πορείας τοῦ τόπου.

Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, ὁ γιορτασμός τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης δέν κατάφερε οὔτε καί φέτος νά ξεφύγει ἀπό τό ἀνταγωνιστικό χαρακτήρα πού ἔχει πάρει μέσα στό χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς. Ἔτσι, ἡ ἔννοια αὐτῆς τῆς ἐπετείου, ταυτίζεται μέ κείνη τῆς ἀναμέτρησης.

Γιά τό αἴτημα τῆς ἀναγνώρισης τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης εἶναι σωστό, νά μήν λησμονοῦμε τόν ἡγετικό ρόλο τῆς ΕΑΜικῆς προσφορᾶς. Ἔτσι ὥστε τελικά νά μήν μιλᾶμε γενικά καί αφηρημένα γιά τήν ἀναγνώριση τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης, ἀλλά συγκεκριμένα γιά τήν ἀναγνώριση τῆς Ἐαμικῆς Ἀντίστασης. Γιατί αὐτή εἶναι πού ἀποσιωπήθηκε, συκοφαντήθηκε καί διώχτηκε ἀπό τό ἐπίσημο ἑλληνικό Κράτος.

Παρ' ὅλες τίς ἀντιδράσεις, ἡ δραστηριότητα πού ἀναπτύχθηκε -- ἀναδείχνοντας τό ζήτημα σάν κυρίαρχο πολιτικό γεγονός -- προώθησε τήν ὑπόθεση τῆς ἀναγνώρισης τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης. Αὐτό νά μήν τό ἀγνοοῦμε ἤ προσποιούμαστε ὅτι τό ἀγνοοῦμε.

Πιστεύουμε ὅμως τελικά πώς ὅλοι, ἄσχετα ἀπό τήν πολιτική "ἀξιοποίηση" πού κάνουν στό θέμα Ἐθνικῆς Ἀντίστασης, ὀφείλουν νά βοηθήσουν στήν εἰλικρινή διήγηση καί καταγραφή τῶν γεγονότων ἔτσι ὥστε ἡ Ἀντίσταση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ νά φωτιστεῖ μέ ἁπλετο φῶς, σάν βασική προϋπόθεση τοῦ αἰτήματος τῆς ἀναγνώρισής της.

Ὅσοι συνεργάστηκαν καί δέν ἀντιστάθηκαν στούς κατακτητές, ἐπιδιώκουν ἀκριβῶς τό ἀντίθετο: τή συσκότιση καί τήν ἀπόκρυψη.

Ὁ ἐκδότης

● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ἑξάμηνη 260 δρχ. – ἐτήσια 520 δρχ. Ἐτήσια Ὀργανισμῶν, Τραπεζῶν, κ.λπ. 1.000 δρχ.– Γιὰ μαθητές, σπουδαστὲς ἔκπτωση 15%. ● ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εὐρώπη - Μεσογ. χῶρες: ἑξάμηνη: ἁπλὴ δολ. 10, ἀεροπ. δολ. 13 - ἐτήσια: ἁπλὴ δολ. 20, ἀεροπ. δολ. 25– Η.Π.Α. - Καναδὰς - Ἀνατ. Ἀσία: ἑξάμηνη: ἁπλὴ δολ. 10, ἀεροπ. δολ. 17– ἐτήσια: ἁπλὴ δολ. 20, ἀεροπ. δολ. 34 – Αὐστραλία - Ὠκεανία: ἑξάμηνη: ἁπλὴ δολ. 10, ἀεροπ. δολ. 24-ἐτήσια: ἁπλὴ δολ. 20, ἀεροπ. δολ. 47 ● Ἐμβάσματα, τραπεζικὲς ἐπιταγές: ΧΡΗΣΤΟΝ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΝ, Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601. ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ δρχ. 20.

Κεντρικὴ διάθεση τοῦ «ΑΝΤΙ»
● γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἀθήνας:
Στὰ γραφεῖα
τοῦ «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732.713
● γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα Β. Ἑλλάδος:
Βιβλιοπωλεῖο **«Ξένος Τύπος»**,
Ν. Κοτζιᾶς καὶ Σία Ο.Ε.
Τσιμισκῆ 78, τηλ. 279-720, Θεσ/νίκη

Ἡ μεγάλη ἰδέα τῶν πολιτικῶν συναυλία».
Πολιτικό κουαρτέτο τοῦ 1876. Τά σύννεφα τοῦ πολέμου πλησίαζαν τόν τόπο μας. Ὁ γελοιογράφος τοῦ «Ἀρχίλοχου» (Δεκέμβρης τοῦ 1876) βάζει τούς πολιτικούς ἀρχηγούς νά παίζουν σέ ἀντιφατικά ὄργανα, μέ παρτιτοῦρες πού ἔχουν τούς τίτλους τῶν κομματικῶν δημοσιογραφικῶν τους ὀργάνων.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ἔκανε τό πᾶν γιά νά κερδίσει καί πάλι τά «μεγάλα εὖγε» τῶν συμμάχων: Δέχτηκε τόν διάλογο μέ τήν Ἄγκυρα, διαπίστωσε ὅτι ἡ ἀμερικανική πολιτική στό Αἰγαῖο εἶναι «ἱκανοποιητική», συμφώνησε, οὐσιαστικά, γιά τίς βάσεις καί, τελικά, παρέδωσε τόν Πόλε – προεκλογικό πεσκέσι στόν Χέλμουτ Σμίτ.

Παρ' ὅλα αὐτά, ὁ ἀπολογισμός ὑπῆρξε ἀρνητικός: Ἡ Ἄγκυρα δέν ἔπαυσε νά ἐρωτοτροπεῖ μέ τά ἑλληνικά νησιά, ὁ Χαίηγκ νά «προβλέπει» (ἄρα νά ὑποδείχνει) ἐπάνοδο στό στρατιωτικό ΝΑΤΟ καί ὁ Κίσσινγκερ νά συνεννοεῖται μέ τόν Σμίτ, γιά τό πῶς καλύτερα θά ἐξοπλίσουν τήν Τουρκία...

Στά παραπάνω, ἦλθαν νά προστεθοῦν καί τά ἐσωτερικά: «Ποιός λόγος ὑπῆρχε – ἐρωτοῦν τώρα μερικά στελέχη τῆς «Νέας Δημοκρατίας» – νά ἐκτεθοῦμε τόσο πολύ στό θέμα τῆς Ἀντίστασης καί τοῦ ἑορτασμοῦ της στόν Πανιώνιο;...Γιατί ἔπρεπε νά γίνουμε ἕνα μέ τήν παλαιολιθική «Ἑστία» καί τόν χουντικό Κωνσταντόπουλο; Πρός τί ἡ ἐπίθεση κατά Κανελλοπούλου; Καί πῶς συμβιβάζεται μιά τέτοια στάση, μέ τίς διακηρύξεις μας γιά ἐθνική ἑνότητα καί ὁμοψυχία;»

Ὅλα αὐτά, ἔριξαν – ὅπως λέγεται – τόν Κ. Καραμανλῆ σέ βαθιά περισυλλογή. Πού ἀναβάλλει, ἀπό ἑβδομάδα σέ ἑβδομάδα, τή συζήτηση στή Βουλή. Τί νά πεῖ γιά τόν ἑλληνοτουρκικό διάλογο, ὅταν τίποτε δέν περιμένει ἀπό τή διεξαγωγή του, ὅταν, ὁλοένα καί περισσότερο, πείθεται γιά τήν τουρκική ἐπιθετικότητα καί βουλιμία; Καί τί νά πεῖ γιά τό θέμα τῶν βάσεων ἤ γιά τή «φιλία» τοῦ κ. Κίσσινγκερ, ὅταν καί τά νήπια στήν Ἑλλάδα ξέρουν πώς τά νήματα τῆς τουρκικῆς ἐπιβουλῆς, στό Αἰγαῖο καί στήν Κύπρο, τά κινεῖ ἡ ἴδια ἡ Οὐάσιγκτον ὁ ἴδιος ὁ διαβόητος «μάγος»;

Ὡστόσο, μέσα στό δεκαπενθήμερο, δέν ἔλειψαν οἱ μικρές ὀάσεις: Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ κ. Ἀβέρωφ στό Βελιγράδι, ἡ παρουσία στήν Ἀθήνα βουλγαρικῆς κοινοβουλευτικῆς ἀντιπροσωπείας... Τό πρῶτο ἀπό τά δύο, ἀνησύχησε ἰδιαίτερα τούς κεκράχτες τῆς χούντας: Τί θά πεῖ ἑλληνογιουγκοσλαβική στρατιωτική συνεργασία – ἀναρωτήθηκε ὁ «Ἐλεύθερος Κόσμος»; Καί δέν κατανοεῖ ἡ κυβέρνηση – ἔγραψε – ὅτι τά «διατυμπανισθέντα εἰς τήν γιουγκοσλαβικήν πρωτεύουσαν» ἔγιναν αἰτία δυσφορίας τῆς Μόσχας καί τῆς Σόφιας; (Γιά πρώτη φορά στή ζωή του, ὁ κ. Σάββας, αὐτός ὁ λυσσαλέος ἀντισοβιετικός, γνοιάζεται νά... μή δυσφορήσει ἡ Μόσχα – πράγμα πού πείθει ὅτι ἡ ἀποστολή τοῦ ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Ἀμύνης στό Βελιγράδι, θά πρέπει νά ἦταν ἐπιτυχής.

★ ★ ★

Μπρός στά δεδομένα αὐτά, πῶς δρᾶ καί πῶς ἀντιδρᾶ ἡ ἀντιπολίτευση; Ἡ πρώτη διαπίστωση (ὄχι, βέβαια, νέα) εἶναι πώς ἐξακολουθεῖ, πάντοτε, νά μή μπορεῖ νά βρεῖ κοινή γλώσσα, μέσα στόν ἴδιο τόν χῶρο της. Στό θέμα τῶν βάσεων λ.χ. ἡ ΕΔΗΚ θέτει σάν προϋπόθεση, γιά τήν ὑπογραφή ὁποιασδήποτε συμφωνίας, τήν παροχή ἀμερικανικῶν ἐγγυήσεων, γιά τήν περίπτωση τουρκικῆς ἐπιδρομῆς ἐναντίον μας. Ἀπό

Ἡ ἐπιβουλή καί ἡ αἴσθηση τοῦ μεσσιανισμοῦ πρός ἕνα «ἐλάχιστο κοινό πρόγραμμα»;

τήν πλευρά τους, τό ΠΑΣΟΚ καί τό ΚΚΕ, θέτουν θέμα δημοψηφίσματος, ἐνῶ τό ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ διατυπώνει τή θέση: «Καμιά συμφωνία γιά τίς βάσεις, ὅσο κρατάει ἡ κρίση στήν Κύπρο καί τό Αἰγαῖο. Καί νά διαπραγματευθοῦμε τό ὁριστικό ξήλωμά τους, μετά».

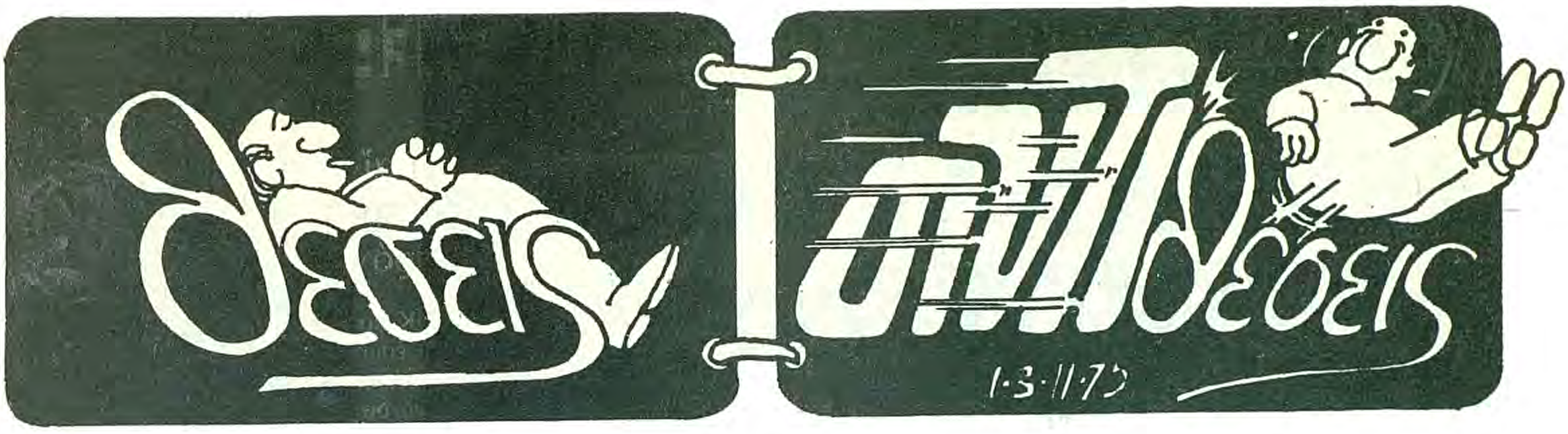
Σέ ἄλλες περιπτώσεις πάλι, ἡ ἀπόσταση μεταξύ τῶν κομμάτων τῆς ἀντιπολίτευσης εἶναι ἀκόμα μεγαλύτερη – ἀληθινό χάσμα. Στήν περίπτωση λ.χ. τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ «Πανιωνίου», τό ΚΚΕ ἔστειλε τριμελή ἀντιπροσωπεία στόν κ. Π. Κανελλόπουλο, γιά νά μεταπεισθεῖ καί νά μή μιλήσει σέ μιά συγκέντρωση πού ὑποστήριζε τό ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ. Ἀλλά τό ἴδιο, ἀκριβῶς, πράγμα ζήτησαν ἀπό τόν πρώην πρωθυπουργό καί οἱ «διοικητές» τῆς «Νέας Δημοκρατίας». Ὁ ἑορτασμός στόν Πανιώνιο ἔδωσε ἐπίσης λαβή γιά μιά νέα σύγκρουση ἀνάμεσα στό ΠΑΣΟΚ καί τό ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ.

Οἱ διαφορές αὐτές, εἶναι μόνιμο σημεῖο ἀναφορᾶς τοῦ κ. Καραμανλῆ, κάθε φορά πού δέν θέλει – καί σχεδόν πάντοτε δέν θέλει... – νά ἐνημερώσει τόν πολιτικό κόσμο, γιά τό ποῦ πᾶμε στό ἐθνικό θέμα: «Συνεννοηθεῖτε πρῶτα μεταξύ σας – λέγει – καί μετά βλέπουμε». Ἀποτέλεσμα: Ὁ μονοπωλιακός χειρισμός τῶν θεμάτων τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἀπό μέρους τῆς κυβέρνησης, νά συνεχίζεται ἀπρόσκοπτα. Καί μαζί μέ τόν χειρισμό, ἡ οὐτοπία ὅτι τό ΝΑΤΟ – ἤ, ἔστω, ὁρισμένες χῶρες τοῦ ΝΑΤΟ – μποροῦν νά βροῦν λύση στό Αἰγαῖο καί στό Κυπριακό.

Παρά τίς ἀντιθέσεις τους, ὡστόσο, τά ἴδια αὐτά κόμματα – ἤ τουλάχιστον τά περισσότερα – θά ἦταν διατεθειμένα νά ἐπεξεργασθοῦν μιά κοινή γραμμή, ἕνα ἐλάχιστο κοινό πρόγραμμα, προκειμένου νά συγκροτήσουν, μαζί μέ τήν κυβέρνηση, τό ἑνιαῖο μέτωπο γιά τήν προάσπιση τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας καί τῆς δημοκρατικῆς πορείας. Ἤδη, ὑπάρχουν πληροφορίες ὅτι, μέσα στό δεκαπενθήμερο πού διέρρευσε, ἔγιναν μερικές πρῶτες κρούσεις (ἀπό πλευρᾶς ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ κυρίως), πρός τήν κατεύθυνση αὐτή. Ἀναφέρεται ἀκόμα πώς, ἐκτός ἀπό τό ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ, τήν ἀναγκαιότητα τοῦ «ἐλάχιστου κοινοῦ προγράμματος» κατανοοῦν ἡ ΕΔΗΚ, ἡ ΕΔΑ, οἱ τέσσερις ἀνεξάρτητοι βουλευτές καί, μέχρις ἕνα βαθμό, τό ἴδιο τό ΠΑΣΟΚ. Ὅ,τι δέν εἶναι γνωστό, εἶναι τό πῶς θά προσεγγίσει τό θέμα ὁ ἴδιος ὁ Κ. Καραμανλῆς, παρ' ὅλο ὅτι ἄρχισε νά πιστεύει – ὅπως λέγεται – ὅτι δύσκολα, πολύ δύσκολα, θά ἀποφύγουμε τή δυναμική ἀναμέτρηση μέ τούς πασάδες τῆς Ἄγκυρας. Στό σημεῖο αὐτό, θά μποροῦσε νά καταγράψει κανείς τίς ἐπίμονες πληροφορίες – ἀλλά καί ὁρισμένες ἐνδείξεις – ὅτι ἡ σημερινή τουρκική κυβέρνηση, καί προσωπικά ὁ Ντεμιρέλ, ἐπιδιώκει συνειδητά νά ἀναμίξει τόν στρατιωτικό παράγοντα στήν πολιτική ζωή τῆς χώρας του. Ἀπό τήν ἄλλη, δέν εἶναι λίγοι αὐτοί πού πιστεύουν ὅτι, ὅσο ἐπιδεινώνεται ἡ ἐσωτερική κατάσταση στήν Τουρκία – καί συνεχῶς ἐπιδεινώνεται – τόσο ἐνισχύονται οἱ ἐξτρεμιστές τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου καί οἱ θεοκράτες τοῦ Ἰσλάμ, ἄρα τόσο περισσότερο μεγαλώνει ἡ ἐπιβουλή κατά τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου.

Ἡ ἀντιμετώπιση ὅμως τῆς ὁποιας ἐπιβουλῆς – ἐξωτερικῆς ἤ ἐσωτερικῆς – προϋποθέτει προσφυγή στόν λαϊκό παράγοντα, ἀμυντική κινητοποίηση στό ἔπακρο. Καί ἤδη ἔχει διατυπωθεῖ ἡ γνώμη πώς ἡ στρατευμένη δύναμη τοῦ ἔθνους θά πρέπει νά ἀνέλθει σέ ὅσα ἑκατομμύρια ἀνέρχεται ὁ ἑλληνικός πληθυσμός. Εἶναι δυνατό ὅμως νά ἐπιτευχθοῦν αὐτά ὅλα, ὅταν ὁ λαός παραμένει ἀπληροφόρητος καί ὁ κ. Καραμανλῆς – αὐτάρκης, κάτω ἀπό μιά αἴσθηση μεσσιανισμοῦ – ἀρνεῖται τόν διάλογο μέ τήν ἀντιπολίτευση;

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΠΕΡΙ «ΛΗΘΗΣ»...

Χρειάσθηκε νά μονταρισθοῦν κάποια πηχυαῖα ὀκτάστηλα φοβίας – πράγματι καί τή φορά αὐτή τά ἔντυπα τοῦ συγκροτήματος Μπότση ἔκαναν τό «κατά δύναμη» – γιά νά ἐξαγγείλει ἡ κυβέρνηση ὅτι «πρός τό παρόν» ἀδυνατεῖ νά ἱκανοποιήσει τήν αἴτηση ἐπαναπατρισμοῦ τοῦ πρώην ἀρχηγοῦ τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ, Καπετάν Μάρκου.

Κατά τά ἄλλα, ἡ κυβέρνηση τῆς «Νέας Δημοκρατίας», εἶναι ἡ μόνη – ὅπως βεβαίωνε τήν περασμένη ἑβδομάδα ἕνας ὑπουργός – πού ἐφαρμόζει μέ συνέπεια τή «λήθη»...

Η ΤΑΥΛΑΝΔΗ

Ἐδῶ καί δέκα μέρες, ἡ Ταϋλάνδη σφαδάζει κάτω ἀπό τό κνοῦτο μιᾶς ἀμερικανόπνευστης φασιστικῆς χούντας. Καί ὅμως, τό ὄνομά της, ἡ «περίπτωσή» της, εἶχε – ἐδῶ καί τρία χρόνια – θερμάνει τίς καρδιές, μαζί καί τήν ἐλπίδα, τῶν παιδιῶν τοῦ Πολυτεχνείου μας. Ἦταν τότε, στόν μεγάλο «σηκωμό»...

Τώρα, οἱ σπουδαστές τῆς Μπανγκόκ, ἴσως ν' ἀναμένουν ἕνα μήνυμα: Θάρρους καί ἀγωνιστικῆς ἀλληλεγγύης ἀπό τή μικρή, μακρινή Ἑλλάδα.

ΟΙ ΒΑΣΑΝΙΣΤΕΣ

Ἡ ἀπόφαση γιά τούς βασανιστές ἀστυνομικούς (ὅταν γράφονται οἱ γραμμές αὐτές δέν ἔχει ἀκόμα ἐκδοθεῖ ἡ ἀπόφαση γιά τούς βασανιστές τῆς Χωροφυλακῆς) ἦρθε σάν φυσιολογική κατάληξη ὅλης αὐτῆς τῆς ἱστορίας τῶν βασανιστηρίων - πλημμελημάτων, τῆς κάθαρσης γενικότερα.

Ὁ σκεπτικισμός μέ τόν ὁποῖο ἀπό τήν ἀρχή ἀντιμετωπίστηκε ἡ «μορφή» πού τελικά πῆρε ἡ δίωξη τῶν βασανιστῶν ἀποδείχτηκε ἀπόλυτα δικαιολογημένος: Ποιό νόημα εἶχαν αὐτές οἱ δίκες; Νά «τιμωρηθοῦν» μέ μερικούς μῆνες φυλακή ἐλάχιστοι ἀπό τούς βασανιστές τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας; Ἀλλά καί ἄν ἀκόμα ἐξαντλοῦνταν τά περιθώρια τοῦ νόμου (δέκα χρόνια), ποιό θά ἦταν τό οὐσιαστικό κέρδος; Τό χτύπημα τῶν μηχανισμῶν τῆς βίας;

Τελικά, ἔτσι ὅπως ἔγιναν τά πράγματα, τό μόνο «θετικό» ἀπ' ὅλη αὐτή τήν ἱστορία εἶναι ἴσως ὅτι ὁ Μπάμπαλης, ὁ Λάμπρου, ὁ Μάλλιος, ὁ Καραπαναγιώτης θά κυκλοφοροῦν ἀπό σήμερα ἀνάμεσά μας ὁριστικά ἐλεύθεροι – ζωντανή ἀπόδειξη γιά τό πῶς ἡ πολιτεία ἀντιμετώπισε τό ὄργιο τῶν βασανιστηρίων τῆς 7ετίας, τουλάχιστον σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τά Σώματα Ἀσφαλείας.

ΠΟΙΟ ΝΗΜΑ;

Στά δυό τελευταῖα τεύχη του, τό «ΑΝΤΙ» ἔφερε στό φῶς μερικές συνταρακτικές «λεπτομέρειες» γύρω ἀπό τό σκάνδαλο Λόκχηντ καί τή δραστηριότητα τοῦ ὑποστράτηγου Ράιντερ, ἀρχηγοῦ τῆς Ἀμερικανικῆς Στρατιωτικῆς Ἀποστολῆς (JUSMAG) στήν Ἑλλάδα, ἐπί Ἰωαννίδη.

Θά περίμενε κανείς πώς, ὕστερα ἀπό τίς ἀποκαλύψεις αὐτές, ἡ ἐδῶ Ἀμερικανική Πρεσβεία θά ἔσπευδε νά δώσει κάποιες ἐξηγήσεις: Γιά τό πῶς, δηλαδή, ἡ JUSMAC διενεργεῖ καί βιομηχανική κατασκοπεία (ἡ στρατιωτική ἐξυπακούεται...) σέ βάρος «φίλης καί συμμάχου χώρας», γιά τό πῶς συσχετίζει τήν ἀμερικανική στρατιωτική βοήθεια μέ τήν προώθηση ληστρικῶν ἀποικιακῶν συμβάσεων, τύπου Λόκχηντ, γιά τό πῶς ἐν ἐνεργεία Ἀμερικανοί στρατηγοί, ἀποδεικνύονται καί καλοί μπίζνεμεν, καί ἐνορχηστρωτές πραξικοπημάτων στήν Ἑλλάδα ἤ στήν Κύπρο... Πλήν ἡ Πρεσβεία, ὁπλισμένη μέ εὐαισθησία ρινόκερου, δέν ἀπάντησε. Καί δέν ἀπάντησε, ἐφ' ὅσον ἡ ἑλληνική κυβέρνηση, καί ἰδιαίτερα ὁ κ. Ἀβέρωφ, δέν ἔπραξαν τίποτε γιά ν' ἀνοίξει καί στήν Ἑλλάδα ὁ φάκελος Λόκχηντ. Ἀντίθετα, ἐπιτρέπουν, ἀκόμα καί σήμερα, σέ ἀξιωματούχους τῆς Λόκχηντ, ὅπως εἶναι ὁ Μπέντζαμιν Κλαίη, νά διενεργοῦν ἐπισκέψεις-ἀστραπή στήν Ἀθήνα καί νά ἔχουν – ὅπως ἔγραψε ἡ «ΑΥΓΗ» – μυστικές ἐπαφές μέ ἀνώτερα στελέχη τῶν ἑλληνικῶν ἐνόπλων δυνάμεων. Ποιό νῆμα νά συνδέει, ἄραγε, τόν ὑποστράτηγο Ράιντερ μέ τόν διευθυντή πωλήσεων Εὐρώπης τῆς Λόκχηντ, κ. Κλαίη;

GO HOME

Τί ἐπιδιώκει ἡ κυβέρνηση ὅταν λέγει ὅτι θά χρειασθεῖ καί πέμπτος γύρος συνομιλιῶν, γιά νά ὁλοκληρωθεῖ ἡ συμφωνία γιά τίς βάσεις; Νά «ἐκβιάσει» τόν Κίσσινγκερ ἤ νά πείσει τούς Ἕλληνες ὅτι ἀγωνίζεται ἐρρωμένως γιά τήν προάσπιση τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων;

Ἀλλά ἡ συμφωνία εἶναι ἤδη δεδομένη. Τό παραδέχεται καί ἡ ἐπίσημη ἀνακοίνωση πού ἐπισφράγισε τόν τέταρτο γύρο τῶν ἑλληνοαμερικανικῶν συνομιλιῶν: «Ἐπετεύχθη συμφωνία ἐπί τῆς οὐσίας τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν συζητηθέντων θεμάτων»... Καί βέβαια δέν εἶναι τά «ἐναπομείναντα σημεῖα» ἤ οἱ κάποιες «τεχνικές λεπτομέρειες», πού θά ἐμποδίσουν τήν ὑπογραφή τῆς τελικῆς συμφωνίας. Ὁ «ἐκβιασμός», συνεπῶς, πέφτει στό κενό. Γιά τούς ἁπλούς Ἕλληνες, ἄλλωστε, ὀλίγη σημασία ἔχει ἐάν τή Σούδα λ.χ. ἤ τή Νέα Μάκρη, θά «διαχειρίζονται» οἱ Ἀμερικανοί τοῦ Φόρντ ἤ τοῦ Κάρτερ. Ὅσο γιά τήν προάσπιση τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, ἕνας εἶναι ὁ δρόμος: Καμιά βάση, καμιά διευκόλυνση σ' αὐτούς πού στήριξαν τή δικτατορία, εὐλόγησαν τόν «Ἀττίλα» στήν Κύπρο καί ἀνθαρρύνουν, σήμερα, τόν τουρκικό ἐπεκτατισμό στό Αἰγαῖο. Τό σύνθημα –παλαιό, μονότονο, καθολικό – παραμένει: YANKEES GO HOME!

Τό «ΑΝΤΙ» διώκεται γιά παράβαση τοῦ ΑΝ 375/36!

ΝΕΚΡΑΝΑΣΤΗΘΗΚΕ Ο ΝΟΜΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΞΑ

ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΣΚΟΠΕΙΑΣ

Τό «ΑΝΤΙ» διώκεται γιά ... «κατασκοπεία»! Ἡ ἄσκηση ποινικῆς δίωξης ἔγινε μέ ἐντολή τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ Διαρκοῦς Στρατοδικείου Θεσσαλονίκης πρός τόν προϊστάμενο τῆς Εἰσαγγελίας Πλημμελειοδικῶν Ἀθηνῶν καί ἤδη ἡ ὑπόθεση βρίσκεται στά χέρια τοῦ 8ου ἀνακριτῆ.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ θά μποροῦσε νά εἶναι μιά μᾶλλον μακάβρια φάρσα. Δέν εἶναι. Θά μποροῦσε νά εἶναι μιά ἱστορία γιά γέλια ἤ γιά κλάματα. Ἴσως εἶναι καί τά δυό... Ἄς τήν παρακολουθήσουμε:

ΣΤΟ τεῦχος 33 (29-11-75) ἀποκαλύψαμε ἕνα ἐκπληκτικό ἔγγραφο: μιά ἀπόρρητη διαταγή τοῦ (ἀπόστρατου σήμερα) ταξίαρχου Β. Λιοῦ, πού ἀναφέρονταν στήν κατά μυθιστορηματικό τρόπο προμήθεια ὅπλων τοῦ ΚΚΕ ἀπό ... Παλαιστινίους – κυρίως – ἀντάρτες! Ἀπό τήν ἀρχή διευκρινίσαμε ὅτι «ἡ ὅλη ὑπόθεση θά μποροῦσε νά εἶναι τῆς ἁρμοδιότητος μόνο τοῦ ΜΠΟΣΤ» (ὁ ὁποῖος καί τή σχολίαζε μ' ἕνα ὡραιότατο κείμενο), ἄν δέν ὑπῆρχαν δυστυχῶς οἱ «τραγικές πρόσφατες ἐμπειρίες πού μᾶς ἔχουν ἀποδείξει ὅτι ΚΑΙ μέ τέτοια χοντροκομμένα κατασκευάσματα προετοιμάζονταν ἐπί χρόνια ἡ δικτατορία τῶν συνταγματαρχῶν»! Καί ἐπισημάναμε τά «πολλά προβλήματα πού δημιουργοῦνται: ἐθνικά, διπλωματικά, πολιτικά», ἀποφεύγοντας νά τά σχολιάσουμε – «ἐν ἀναμονῇ ἀπαντήσεως» κάποιου ἁρμοδίου.

ΤΟ ὅλο θέμα τότε πῆρε μεγάλη ἔκταση στόν ἡμερήσιο τύπο, ἐνῶ κατατέθηκαν σχετικά στή Βουλή, μιά ἐπερώτηση (Σ. Παπαπολίτης, Ν. Παπαϊωάννου, Κ. Γιατρᾶκος) καί μία ἐρώτηση (Κ.Κονιωτάκης) βουλευτῶν τῆς ΕΔΗΚ.

Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ τοῦ ὑπουργοῦ Ἐθν. Ἀμύνης ἦταν ἄμεση: προανήγγειλε (29/11) τήν ἀπάντηση πού ἔδωσε τήν ἑπομένη καί μέ τήν ὁποία:

● Χαρακτήριζε τήν πληροφορία (περί ὅπλων κ.λπ.) «οὔτε ὡς ἀπολύτως ἀξιόπιστον, οὔτε ὡς ἐκ καλῆς πηγῆς» καί ὁπωσδήποτε ὄχι «σοβαρά» – γι' αὐτό καί «ἀφ' ἑνός ὁ ἔλεγχός της διεξήχθη κατά τρόπον ἀθόρυβον καί ἀπόρρητον, ἀφ' ἑτέρου οὐδέν μέτρον ἐλήφθη»!

● Ὑποστήριζε πώς τό γεγονός ὅτι τό ἔγγραφο αὐτό δέν κοινολογήθηκε (ἄν καί πέρασαν 9 μῆνες ἀπό τήν ἔκδοσή του) δείχνει ὅτι «οὐδέ ἴχνος προθέσεως ὑπῆρξε καλλιεργείας κινδυνολογίας ἤ τραυματισμοῦ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ».

ΤΟ «ΑΝΤΙ» ἐπανῆλθε στό ἑπόμενο (34) τεῦχος καί ἀποκάλυψε ὅτι:

● Ἡ φήμη αὐτή «τοῦ διά θαλάσσης ἐξοπλισμοῦ τοῦ ΚΚΕ», «κυκλοφοροῦσε» στό στράτευμα ἀπό τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1974(!) καί ἐπρόκειτο νά χρησιμοποιηθεῖ (ὅπως εἶχε γράψει τό «ΒΗΜΑ») στή δίκη τῶν «πραξικοπηματιῶν τοῦ Φεβρουαρίου» σάν «ἐπιχείρημα ὑπάρξεως κομμουνιστικοῦ κινδύνου», ἀλλά τελικά δέν ἔγινε. Γιατί; θεωρήθηκε...γελοῖο!

● Καί ἄλλα «ἀναλόγου (ἀπό πλευρᾶς ἀνύπαρκτης καί ...παρανοϊκῆς κινδυνολογίας) πνεύματος» ἀπόρρητα ἔγγραφα κυκλοφοροῦσαν στό στρατό – ὅπως ἀκριβῶς γινόταν καί προδικτατορικά μέ βασική πηγή – τότε – τήν ἐλεγχόμενη ἀπό τούς Ἀπριλιανούς πραξικοπηματίες ΚΥΠ.

ΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ στό στράτευμα ὑπῆρξαν ἄμεσες – τουλάχιστον σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τόν ἔλεγχο γιά τό πῶς διέρρευσε τό ἔγγραφο:

● Διατάσσεται «Ἔνορκος Διοικητική Ἐξέτασις» (ΕΔΕ).

ΜΙΑ ΔΙΚΗ

Στίς 26 τοῦ μηνός δικάζονται στό Δ' Τριμελές Πλημμελειοδικεῖο Ἀθηνῶν ὁ ἐκδότης τοῦ «ΑΝΤΙ» Χρῆστος Παπουτσάκης καί ὁ ἄλλοτε διευθυντής τῆς Σύνταξης Ἀστέρης Στάγκος, κατηγορούμενοι γιά συκοφαντική δυσφήμιση τοῦ γλύπτη Ν. Ἀβραμόπουλου ἤ Ἡράκλειτου.

*Στό τεῦχος 22 (5-7-75) εἴχαμε δημοσιεύσει μέ τίτλο «Τό **Who is who** τῶν βασιλικῶν καί φασιστικῶν ὀργανώσεων» τά ἑξῆς:*

«Κόμμα Ἑλληνοσοσιαλιστῶν. Ἀνήκει στόν ἀντισημίτη καί μεγαλοϊδεάτη γλύπτη Νικ. Ἡράκλειτο. Ἐκδίδει τήν ἐφημερίδα "Ο ΕΛΛΗΝ".

Ὁ Ἀβραμόπουλος, ἤ Ἡράκλειτος, θεώρησε προσβλητικό τό δημοσίευμα καί μήνυσε τό περιοδικό. Ὁ εἰσαγγελέας πού ἀνέλαβε τήν ὑπόθεση, κ. Ἀντ. Πλωμαρίτης, ἔκρινε ὅτι τό δημοσίευμα «δέον ὅπως χαρακτηρισθῆ ὡς περιέχον ἁπλῶς κρίσεις ἐπί πολιτικῶν θεμάτων» καί πρότεινε νά μήν ἀπαγγελθεῖ κατηγορία.

Τό Συμβούλιο Πλημμελειοδικῶν ὅμως (κ.κ. Ν. Ἀγγελάκης, Π. Μεϊδάνης, Ἀ. Πλατῆς), μεταρρυθμίζοντας τήν εἰσαγγελική πρόταση:

● Δέχτηκε ὅτι «τά ἐν τῷ δημοσιεύματι τούτῳ ἀναφερόμενα γεγονότα, ὅτι τό "Κόμμα τῶν Ἑλληνοσοσιαλιστῶν εἶναι φασιστικόν" καί ὅτι ὁ εἷς ὅν ἀνήκει τοῦτο "εἶναι ἀντισημίτης καί μεγαλοϊδεάτης", δυνάμενα νά θλάψουν τήν τιμήν καί τήν ὑπόληψιν τοῦ Νικ. Ἀβραμοπούλου ἤ Ἡρακλείτου, εἶναι ψευδῆ, ἐν γνώσει δέ τῆς ἀναληθείας τούτων κατεχώρησαν ταῦτα εἰς τό εἰρημένον περι-

Ἐξετάζονται διάφοροι ἀξιωματικοί σάν μάρτυρες καί στίς 20-1-76 βγαίνει τό πόρισμα, χωρίς νά καταστεῖ ἐφικτή ἡ διαπίστωση τῶν συνθηκῶν καί τῶν ὑπευθύνων τῆς διαρροῆς.

● Ἀκολουθεῖ (24-3-76) ἀπό τό Γ΄ ΣΣ τακτική ἀνάκριση «κατ' ἀγνώστων στρατιωτικῶν ἐπί παραβάσει τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ ΑΝ 375/1936 «περί τιμωρίας τῶν ἐγκληματικῶν ἐνεργειῶν τῶν ἀπειλουσῶν τήν ἐξωτερικήν Ἀσφάλειαν τῆς χώρας» (παράδοσις ἀπορρήτου στρατιωτικοῦ ἐγγράφου εἰς μή ἐξουσιοδοτημένον πρός τοῦτο πρόσωπον).

● Στέλνεται (17-6-76) στήν Εἰσαγγελία Πλημμελειοδικῶν Ἀθηνῶν ἔγγραφο τοῦ Ἐπιτρόπου τοῦ Διαρκοῦς Στρατοδικείου Θεσσαλονίκης, στό ὁποῖο ἀναφέρεται ὅτι «προϊούσης τῆς ἀνακρίσεως (...) προέκυψαν ἐνδείξεις τελέσεως τοῦ ἀδικήματος τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ αὐτοῦ ὡς ἄνω Α.Ν. ὑπό τοῦ ἰδιώτου Παπουτσάκη Χρήστου (...)» δηλαδή «προμήθεια, ἀνακοίνωσις καί κοινολόγησις ἀπορρήτου Στρατιωτικοῦ Ἐγγράφου ὑπό ἀναρμοδίου ἀτόμου εἰς πρόσωπα μή ἐξουσιοδοτημένα πρός τοῦτο». Καί ζητεῖται «ἡ κατά τήν ὑμετέραν γνώμην ἄσκησις τῆς προσηκούσης ποινικῆς διώξεως καθ' οἱουδήποτε ὑπευθύνου».

Η ΑΝΑΚΡΙΣΗ ἀπό τήν τακτική Δικαιοσύνη ἀρχίζει. Μ' αὐτόν τόν τρόπο, ἕνας ἰδιώτης βρίσκεται κατηγορούμενος, ἐν ἔτει 1976, γιά παράβαση τοῦ μεταξικοῦ νόμου «περί κατασκοπείας» – ἕναν ἀπό τούς νόμους πού κατά περίεργο τρόπο ΔΕΝ καταργήθηκε μαζί μέ τόν Α.Ν. 509/47 κ.λπ. Κι ὅμως, ὁ νόμος αὐτός ἀποδείχθηκε τόσο ἐπικίνδυνος...

● Ὁ Μεταξᾶς, πού τόν ψήφισε, δέν τόν χρησιμοποίησε παρά σέ ἐλάχιστες περιπτώσεις πραγματικῆς κατασκοπείας ἀτόμων πού δέν εἶχαν σχέση μέ τήν Ἀριστερά.

● Οἱ «δημοκρατικές κυβερνήσεις» τοῦ Κέντρου (1950-52) τόν ξανάφεραν στό προσκήνιο, ἀμέσως μετά τό τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὅταν ὁ Α.Ν. 509/47 καί τό Γ΄ ψήφισμα, δέν μποροῦσαν πιά νά στέλνουν κόσμο στό ἀπόσπασμα. Ἔτσι ἐκτελεῖται ὁ Μπελογιάννης καί οἱ τρεῖς σύντροφοί του (Μπάτσης, Καλούμενος, Ἀργυριάδης).

● Οἱ κυβερνήσεις Παπάγου καί Καραμανλῆ τόν χρησιμοποιοῦν κατά κόρο – εἶναι ἡ ἐποχή τῆς ἀντικομμουνιστικῆς ὑστερίας γιά κατασκοπεία, ἀσυρμάτους κ.λπ. Μ' αὐτό τόν νόμο στέλνονται στίς φυλακές ἑκατοντάδες ἀγωνιστές – πολιτικοί κρατούμενοι, ἀπό τόν Μανώλη Γλέζο μέχρι τόν Χαρίλαο Φλωράκη, γιά νά θυμηθοῦμε δυό σημερινούς πολιτικούς ἡγέτες.

● Ἡ δικτατορία, χρησιμοποιώντας βασικά τόν 509 «ἐναντίον ὅλων» δέν χειάσθηκε παρά σ' ἐλάχιστες περιπτώσεις (ἄν δέν κάνουμε λάθος) τόν 375.

ΝΑ ΟΜΩΣ πού τόν χρειάζεται τώρα ἡ «Ν.Δημοκρατία»! Σέ μιά ἐποχή πού ἡ ἀντίδραση περνᾶ στήν ἀντεπίθεση, ὁ 375 νεκρανασταίνεται καί ἁπλώνεται σέ ἰδιῶτες. Ἀπό τήν ἀποκάλυψη τοῦ «ΑΝΤΙ» τό μόνο πού ἀπασχόλησε τούς ἁρμοδίους στό στράτευμα εἶναι φαίνεται ὁ «τρόπος διαρροῆς» τοῦ ἐγγράφου.

● Ἐνδιαφέρθηκε κανένας, πιό οὐσιαστικά, γιά τό βλακῶδες ἀλλά πάντα ἐπικίνδυνο περιεχόμενό του;

ΑΠΟΡΡΗΤΟΝ

ΠΡΟΣ . Ὡς Πίναξ Ἀποδεκτῶν "Θ"

ΚΟΙΝ . [redacted]/2ον [redacted]

ΕΠΕΙΓΟΝ

[redacted].
2ον Ἐπιτελικό Γραφεῖο
Τηλ. [redacted]
Φ.[redacted].7/17/[redacted]11
Σ. 139
Θεσσαλονίκη 24-Ἀπρ.75

ΘΕΜΑ . Ὁπλισμός-Πυρ/κά.

ΣΧΕΤΙΚΑ . Φ.[redacted]8/12[redacted]5/15-4-75/Γ΄[redacted]ΕΓ/Ιβ

Ι. Διά τοῦ σχετικοῦ ἐκοινοποιήθησαν ἡμῖν αἱ κάτωθι πληροφορίαι:

α. Ὑπό τοῦ ΚΚΕ/Ρ εἰσάγονται κρυφίως ὅπλα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἅτινα θά χρησιμοποιηθοῦν εἰς δεδομένην στιγμήν.

β. Τά εἰσαγόμενα ὅπλα συσκευάζονται εἰς εἰδικά κιβώτια ἅτινα λόγῳ στεγανῶν διαμερισμάτων, ἔχουν τήν δυνατότητα νά παραμένουν εἰς βάθος δέκα (10) περίπου μέτρων ἐντός τῆς θαλάσσης

γ. Τά ἐν λόγῳ κιβώτια, ἐξαρτώμενα ἀπό μικρόν "σημαδούραν" ποντίζονται εἰς συγκεκριμένον σημεῖον ἐντός τῆς θαλάσσης ἀπό διερχόμενον πλοῖον ἐν συνεχείᾳ προσδένονται εἰς ἕτερον διερχόμενον πλοῖον, ὅπερ τά σύρει ὑπό τήν θάλασσαν εἰς τόν τελικόν προορισμόν των καί ὡς ἐκ τούτου δέν εἶναι δυνατή ἡ ἀνακάλυψις των ὑπό τῆς ἀσφαλείας, εἰς περίπτωσιν διενεργείας νηοψίας.

δ. Κατά πληροφορίας, μή διασταυρωθείσας, κυρία πηγή προμηθείας ὁπλισμοῦ εἰς τό ΚΚΕ εἶναι οἱ Παλαιστίνιοι ἀντάρται.

2. Παρακαλῶ ὅπως πᾶσα σχετική πληροφορία ἐπί τοῦ ἐν λόγῳ ἀντικειμένου νά ἀναφέρηται πάραυτα εἰς [redacted] Σ[redacted]/2ον [redacted]-

Ἀκριβές ἀντίγραφον

Κων/νος Παπανικόπουλος
Ἀνχης (ΠΖ)-Δντής 2ου ΕΓ

Ταξχος Βασίλειος Λίός
Διοικητής

● Ἐνδιαφέρθηκε κανένας γιά τό ἀνάλογο περιεχόμενο ΠΟΛΛΩΝ ἐγγράφων πού κυκλοφοροῦν στό στράτευμα;

ΜΗΠΩΣ μέσα στούς στόχους αὐτῆς τῆς κακοστημένης προβοκάτσιας ἦταν καί αὐτός ὁ δρόμος πού, δυστυχῶς, τελικά ἀκολουθήθηκε; Κανένας, λοιπόν, δέν κατάλαβε τήν «ὀλισθηρότητά» του; Τί σημαίνει νά κατηγορεῖται σήμερα ἕνας ἰδιώτης (ἕνας ἐκδότης περιοδικοῦ) μέ τόν «περί κατασκοπείας»νόμο τοῦ Μεταξᾶ, ἐπειδή ἀποκάλυψε τό ἔγγραφο τοῦ Λιοῦ γιά τά «εἰσαγόμενα ὅπλα», τά «συσκευαζόμενα εἰς εἰδικά κιβώτια ἅτινα λόγῳ στεγανῶν διαμερισμάτων ἔχουν τήν δυνατότητα νά παραμένουν εἰς βάθος 10 περίπου μέτρων ἐντός τῆς θαλάσσης» πού «ἐξαρτώμενα ἀπό μικράν "σημαδούραν" ποντίζονται εἰς συγκεκριμένον σημεῖον ἐντός τῆς θαλάσσης ἀπό διερχόμενον πλοῖον» καί «ἐν συνεχείᾳ προσδένονται εἰς ἕτερον διερχόμενον πλοῖον ὅπερ τά σύρει ὑπό τήν θάλασσαν εἰς τόν τελικόν προορισμόν των καί ὡς ἐκ τούτου δέν εἶναι δυνατή ἡ ἀνακάλυψίς των ὑπό τῆς ἀσφαλείας εἰς περίπτωσιν διενεργείας νηοψίας»;

οδικόν ἀμφότεροι οἱ κατηγορούμενοι».

● *Παρέπεμψε σέ δίκη τούς Χρ. Παπουτσάκη, Ἀ. Στάγκο γιά συκοφαντική δυσφήμιση διά τού τύπου.*

«Ἐκ τῶν αὐτῶν ὡς ἄνω ἀποδεικτικῶν στοιχείων – λέει τό ὑπ' ἀριθμ. 760/76 παραπεμπτικό βούλευμα – καί ἰδία ἐκ τῆς καταθέσεως τοῦ μάρτυρος Πετράκου (Σ.Σ: πρόκειται γιά τόν συνεκδότη τῆς ἐφ. «Ο ΕΛΛΗΝ») καί τοῦ ἐγκαλέσαντος, προέκυψεν ὅτι οὔτε ὁ ἐγκαλέσας Ν. Ἀθραμόπουλος ἤ Ἡράκλειτος εἶναι "ἀντισημίτης καί μεγαλοϊδεάτης", οὔτε τό ἀνῆκον εἰς τοῦτον "Κόμμα Ἑλληνοσοσιαλιστικόν" εἶναι φασιστικόν, προβάλλον ἁπλῶς τόν ἀρχαῖον πολιτισμόν χωρίς νά ἐγγίζη τήν σημερινήν κατάστασιν».

Τό πόσο ὁ Ν.Α. προβάλλει τόν «ἀρχαῖον πολιτισμόν» (καί μάλιστα «χωρίς νά ἐγγίζη τήν σημερινήν κατάστασιν») φαίνεται:

1. Ἀπό ἐπιστολές του σέ ἐφημερίδες καί περιοδικά. Π.χ. στήν «Ἐλευθεροτυπία» (12-6-76) ἤ στά «Νέα» καί τό «Βῆμα» (6-7-76), ὅπου βρίζει κατά τόν χυδαιότερο τρόπο τή νεολαία τοῦ Πολυτεχνείου, τόν Γρηγόρη Λαμπράκη, τόν εἰσαγγελέα Δελαπόρτα κ.ἄ. καί ὑπερηφανεύεται γιατί ἡ νεολαία τοῦ Κόμματός του «ἔδειρεν βουλευτάς ἐντός τοῦ Κοινοβουλίου ἐπί κυβερνήσεως Γ. Παπανδρέου, ὅτε τό κόμμα μας ἦτο παράνομον ἤ παρακρατικόν».

2. Ἀπό δημοσιεύματα τῆς ἐφημερίδας «Ο ΕΛΛΗΝ».

3. Ἀπό συνθήματα σέ ἀθηναϊκούς τοίχους.

Γιά περισσότερες ὅμως λεπτομέρειες, στό ἀκροατήριο...

Οἱ ἀγῶνες καὶ ἡ τακτικὴ τῆς Ἀριστερᾶς στὴν Περσία

Τοῦ Dario Fornari

Η ΑΠΟΤΡΟΠΑΙΑ ὄψη τοῦ φασιστικοῦ καθεστῶτος πού δυναστεύει τόν Περσικό λαό ἀπό τό 1953 εἶναι γνωστή στούς διεθνεῖς νομικούς κύκλους ἀπό καταγγελίες πού κατά καιρούς ἔχουν κάνει ἐπιφανεῖς δικηγόροι, καθώς καί σέ πολυάριθμες διεθνεῖς ὀργανώσεις ὅπως ἡ Ἐπιτροπή Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, ἡ Ἐπιτροπή γιά τή Διεθνή Ἀμνηστία καί ὁ Σύνδεσμος Εἰρήνης καί Ἀφοπλισμοῦ Μπέρτραντ Ράσσελ.

ΠΑΡ' ΟΛΑ αὐτά, ἐλάχιστες πληροφορίες – καί «ὑπό προϋποθέσεις» – σχετικά μέ τό βάρβαρο καί καταπιεστικό αὐτό καθεστώς ἔχουν δεῖ τό φῶς τῆς δημοσιότητας στόν εὐρωπαϊκό ἐπίσημο τύπο. Δέν εἶναι δύσκολο νά βρεῖ κανείς τό γιατί, ἄν ἀναλογιστεῖ πώς βρισκόμαστε στήν ἐποχή τῆς παντοδυναμίας τοῦ «πετρελαιοδολλαρίου» καί πώς, παράλληλα μέ τή «διεθνή τοῦ φασισμοῦ» καί τή «διεθνή τοῦ βασανισμοῦ», λειτουργεῖ σέ παγκόσμια κλίμακα καί μιά «διεθνής τῆς ἀποσιώπησης»

ΑΝ λάβουμε ὑπ' ὄψη μας πώς στήν Περσία τά πολιτικά κόμματα τελοῦν ὑπό διωγμό καί πώς ἡ μόνη ὀργανωμένη ἀντιπολιτευτική δύναμη ἐκτός Περσίας εἶναι ἡ Παγκόσμια Συνομοσπονδία Φοιτητῶν, τότε ἡ παρακάτω ἀποκλειστική συνέντευξη πού παραχώρησε στόν DARIO FORNARI γιά τό «ANTI» ὁ γραμματέας τοῦ Ἰταλικοῦ Τμήματος τῆς CISNU, AXMANT, ἀποκτᾶ ἰδιαίτερη βαρύτητα καί σημασία:

Ἐπίσημος καλεσμένος τοῦ κ. Μπιτσίου, μᾶς ἦρθε ὁ κ. Ἀμπάς Ἀλή Καλατσμπάρι, ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τῆς Περσίας ἤ – γιά νά λέμε τά πράγματα μέ τ' ὄνομά τους – τοῦ Σάχη, πού εἶναι ὁ μοναδικός ἰδιοκτήτης τῆς Περσίας.

Ἄς θυμίσουμε λίγα σημεῖα – καί τέρατα – γιά νά τελειώσουμε μέ τή μικρή μας χασισιστορία:

ΑΔΥΝΑΤΩΝΤΑΣ νά καταπνίξει τό ἀντιστασιακό κίνημα, ἰδίως τῶν φοιτητῶν, οὔτε μέ τούς 200 χιλιάδες γορίλλες καί καταδότες τῆς ΣΑΒΑΚ, ὁ Σάχης μηχανεύτηκε καί ἄλλους «ἀνασταλτικούς» τρόπους τά τελευταῖα χρόνια.

Σατανικότερος ἀπ' αὐτούς εἶναι ὁ νόμος γιά τήν τάχα καταπολέμηση τῶν ναρκωτικῶν: κάθε συλλαμβανόμενος μέ ναρκωτικά καταδικάζεται στήν ἐσχάτη τῶν ποινῶν καί ἐκτελεῖται ἀμέσως.

Μέ τό νόμο αὐτό, εἰδικευμένοι πράκτορες τῆς ΣΑΒΑΚ πλευρίζουν ὁποιον εἶναι «προγραμμένος» σάν στέλεχος ἀντιστασιακῆς ὁμάδας, τοῦ ρίχνουν ἕνα κομμάτι χασίς στήν τσέπη καί τόν συλλαμβάνουν οἱ ἴδιοι ἐπί τόπου. Ἀμέσως ὁδηγεῖται στά κολαστήρια τῶν «τελειοποιημένων» βασανιστηρίων, δικάζεται «κεκλεισμένων τῶν θυρῶν», καταδικάζεται εἰς θάνατον καί ἐκτελεῖται σέ λίγα εἰκοσιτετράωρα.

Μέ τό σατανικό αὐτό νόμο ὁ Σάχης ἔστειλε στόν ἄλλο κόσμο δεκάδες νεαρούς ἀγωνιστές, σπιλώνοντας τή μνήμη τους, ἐνῶ ὁ ἴδιος προβάλλει τόν ἑαυτό του καί σάν «φρούραρχο ἠθικῆς», μολονότι εἶναι πασίγνωστος βετεράνος τῆς ἀνατολίτικης καί διεθνοῦς κραιπάλης,χασίκλα, ἐνῶ ἡ «ὑψηλή» κοινωνία πού τόν περιστοιχίζει λίγο διαφέρει ἀπό τήν ἀντίστοιχη τοῦ Καλιγούλα.

Πάντως ὁ τρόπος αὐτός δολοφονίας νεαρῶν ἀγωνιστῶν προκάλεσε ἀντιδράσεις σέ νομικούς καί φοιτητικούς κύκλους τῆς Εὐρώπης, ὅπου ὁ «Σάχης τῶν Σάχηδων» – Σαχανσάχ – ἔμελλε νά ὑποστεῖ ἕνα ταπεινωτικό στρήπ-τήζ «ἠθικῆς» δείχνοντας τό «φύραμά» του.

ΤΟ ΣΦΑΓΕΙΟ

Τό 1973, τό ἰδιωτικό του ἀεριωθούμενο, κουβαλώντας τήν αὐτοκρατορική οἰκογένεια, συγγενεῖς, φίλους καί γορίλλες τῆς ΣΑΒΑΚ, προσγειώθηκε στήν Ἑλβετία, ὅπου μεταφέρονται κάθε τόσο βαλίτσες πετροδολλάρια γιά τίς προσωπικές καταθέσεις τοῦ Σάχη, πού διασκεδάζει λίγο στά χιόνια καί στά κέντρα τοῦ Σαίν Μόριτς, ἔχοντας ἀγοράσει καί τή βίλα τῆς Ὤντρεϋ Χέμπορν.

Συνέπεσε νά διαμαρτύρονται σ' ὅλη τήν Ἑλβετία οἱ φοιτητές, νομικοί, πνευματικοί καί καλλιτεχνικοί κύκλοι, γιατί τήν ἐπαύριο, στήν Τεχεράνη, ἐπρόκειτο νά ἐκτελεστεῖ ἕνας ἀθῶος φοιτητής μέ τό κόλπο τῶν ναρκωτικῶν.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΓΕΝΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΤΗΣ CISNU

ΕΡΩΤΗΣΗ: Πότε γεννήθηκε ἡ ἕνωσή σας, ποιά ἰδεολογική κατεύθυνση ἔχει καί ποιές εἶναι οἱ διαφορές της ἀπό τούς ἄλλους ὅμοιους ὀργανισμούς πού δροῦν στήν Εὐρώπη;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Οὐσιαστικά ἡ ἕνωσή μας γεννήθηκε τό 1960 ἀπό τήν ἑνοποίηση τῆς Ἕνωσης Ἰρανῶν Φοιτητῶν τῆς Εὐρώπης καί τῆς Ἕνωσης Ἰρανῶν Φοιτητῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Αὐτοί οἱ δυό ὀργανισμοί ἔχουν γεννηθεῖ ἀπό τή νεολαία τοῦ Ἰράν πού ὕστερα ἀπό τό πραξικόπημα τοῦ 1953 εἶχε μεταφερθεῖ στό ἐξωτερικό. Στήν ἀρχή δέν ὑπῆρχε Ὁμοσπονδία, γιατί κάθε Ἕνωση δροῦσε γιά λογαριασμό της, ὅμως τό 1960 στή Λωζάννη δημιουργήθηκε ἡ «CISNU - Ἐθνική Ἕνωση» πού περιλαμβάνει ὅλες τίς ἐθνικές καί πατριωτικές ἰδεολογίες. Ἡ CISNUστή διάρκεια τῶν 17 της χρόνων πρωτοστάτησε πάντα στούς ἀγῶνες τῶν Ἰρανῶν φοιτητῶν, παρ' ὅλη τήν καταπίεση τῶν χωρῶν πού ζοῦσε καί τό κυνήγημα τῆς μυστικῆς ἀστυνομίας τοῦ Σάχη «ΣΑΒΑΚ». Στήν CISNU ὑπῆρξαν διάφορες διασπάσεις. Τό 1962, στό Β΄ συνέδριό της ἀποσπάστηκαν οἱ συμπαθοῦντες τοῦ κόμματος «Τοῦντεχ». Ὕστερα ἀπό ἕνα χρόνο ξαναμπῆκαν. Ἐν τῶ μεταξύ προωθούσαμε μιά πολιτική ἀνεξαρτησίας ἀπό κάθε διεθνή πολιτική καί ἀπό κάθε ξένη χώρα. Ἔτσι τό 1967, ὅταν ἡ ΕΣΣΔ πούλησε ὅπλα στό Σάχη, μέ ἀπόφασή μας καταδικάσαμε αὐτή τήν πολιτική της πρός τό Ἰράν. (Τό «Τοῦντεχ» δικαιολογοῦσε αὐτή τήν πράξη βρίσκοντας καί θετικά σημεῖα στή «λευκή ἐπανάσταση» τοῦ Σάχη.) Μέ αὐτό τόν τρόπο, ἡ τάση πού ὑποστήριζε 100% τήν ἐξωτερική πολιτική τῆς ΕΣΣΔ, βρέθηκε σέ μειονεκτική θέση καί προτίμησε νά ξαναφύγει ἀπό τήν CISNU καί νά ἱδρύσει διάφορες ἄλλες ἑνώσεις πολύ περιορισμένες ἀριθμητικά.

Πέρυσι πάλι ὑπῆρξε μιά ἄλλη διάσπαση μέ τήν FUSII(ὁμοσπονδιακή ἕνωση τῶν Ἰρανῶν φοιτητῶν στήν Ἰταλία). Ἡ ἀφορμή γιά τήν τελευταία διάσπαση ἦταν κατά τήν προσωπική μου γνώμη πρῶτον στήν κοινωνική φύση τοῦ Ἰράν. Δηλαδή ἐνῶ ἐμεῖς θεωροῦμε τό Ἰράν μιά κοινωνία μέ μιά μπουρζουαζία ἐξαρτημένη, κομπραντόρα, ἡ FUSII θεωρεῖ τό Ἰράν ἡμιαποικία, μισοφεουδαρχικό κράτος, καί, ὅπως θά καταλαβαίνεις, ἀπ' αὐτή τή διαφορά βγαίνει καί ἕνα πρόγραμμα ἀγώνα τελείως διαφορετικό.

Μιά δεύτερη διαφορά βρίσκεται στήν ἀναγνώριση ἤ ὄχι ἀπό μέρους ἑνός μή μαρξιστικοῦ ὀργανισμοῦ, ὅπως ἡ CISNU,τῆς ἔννοιας τοῦ «σοσιαλιμπεριαλισμοῦ». Ἡ CISNU καταδίκασε ὅταν ἔπρεπε ὁρισμένες πράξεις τῆς ΕΣΣΔ, ἀλλά σάν μαζική ὀργάνωση πού εἶναι πῶς θά μποροῦσε νά μιλάει γιά «σοσιαλιμπεριαλισμό», πού εἶναι μιά μαρξιστική ἔννοια; Στήν CISNU ὑπῆρχαν θρῆσκοι πατριῶτες, ἐθνικιστές ἤ καί ἄλλα ἰδεολογικά ρεύματα μή μαρξιστικά, πού συμφωνοῦν καί δροῦν ἑνωμένα ὡς ἕνα στάδιο τῆς ἐπανάστασης στό Ἰράν, γιά τήν ἀνεξαρτησία καί τήν πολιτική δημοκρατία.

Ἡ τρίτη διαφορά ἦταν ὁ ἔνοπλος ἀγώνας στό Ἰράν, γιά τόν ὁποῖο θά μιλήσω πιό κάτω ἐκτεταμένα. Ἡ FUSII εἶχε πάρει ἀρνητική θέση στό 15ο συνέδριο τῆς CISNU,γιατί ζήτησε νά μή δημοσιευτοῦν οἱ ἀπολογίες τῶν ἀνταρτῶν στά στρατοδικεῖα, ἐνῶ ἡ CISNU ἀντίθετα εἶχε καί ἔχει τήν ἀρχή νά ὑποστηρίζει κάθε δημοκράτη καί νά μήν ἀνακατεύεται στίς διαφωνίες τῶν κομμάτων τῆς ἀντίστασης.

Ἡ τέταρτη διαφωνία ὑπῆρξε γιά ἕνα ψήφισμα καταδίκης τῆς Κίνας, πού πῆρε ἡ CISNU,ὅταν πρίν ἀπό 3 χρόνια ἡ Κίνα ἔδωσε στό Σάχη πιστοποιητικό «ἀντιιμπεριαλισμοῦ». Γιά μᾶς αὐτό ὑπῆρξε ἕνα σκληρό χτύπημα, ἀλλά ὅπως εἴχαμε καταδικάσει κάθε κράτος πού συνεργαζότανε μέ τό Σάχη, καταδικάσαμε καί αὐτή τήν πράξη τῆς Κίνας. Ἡ FUSII ἀντέδρασε λέγοντας:«Ὅποιος καταδικάσει τώρα τήν Κίνα εἶναι ἀντικινέζος, ὅποιος εἶναι ἀντικινέζος εἶναι ἀντικομμουνιστής, ἄρα ἡ CISNUεἶναι ἕνας ἀντικομμουνιστικός ὀργανισμός». Ὅπως καταλαβαίνεις, μέ τέτοια λογική δέν μπορεῖς νά πᾶς πολύ μακριά... γιατί ἡ κριτική μας στήν Κίνα ἦταν ἕνα διεθνιστικό καθῆκον. Ἐφ' ὅσον πιστεύουμε ὅτι ἡ κινέζικη κυβέρνηση ἀντιπροσωπεύει τίς μάζες, ἔχουμε τό καθῆκον νά λέμε εἰλικρινά τή γνώμη μας σ' αὐτές τίς μάζες γιά νά μπορέσουν νά διορθώσουν τό λάθος τους. Ἄλλοι,φυσικά, πιστεύουν ὅτι πρέπει νά προσκυνᾶς γιά νά εἶσαι φίλος...Τό ἴδιο ἔκανε καί μέ τό FPLO,τό ἀπελευθερωτικό κίνημα τοῦ Ὁμάν, ὅταν αὐτό ἀπομακρύνθηκε λιγάκι ἀπό τίς κινέζικες θέσεις καί ἄρχισε νά παίρνει βοήθεια ἀπό τήν ΕΣΣΔ. Τότε ἡ FUSII ἤθελε νά τούς ἀσκήσουμε πιέσεις. Ὅμως ἕνα κίνημα πού κάνει τόσα χρόνια ἔνοπλο ἀγώνα, καί μάλιστα πολύ σκληρό, καί τά βγάζει πέρα, θά πεῖ πῶς ξέρει πολύ καλά τί κάνει καί σέ διεθνές ἐπίπεδο. Ποιοί εἴμαστε ἐμεῖς πού θά τό κατακρίνουμε;

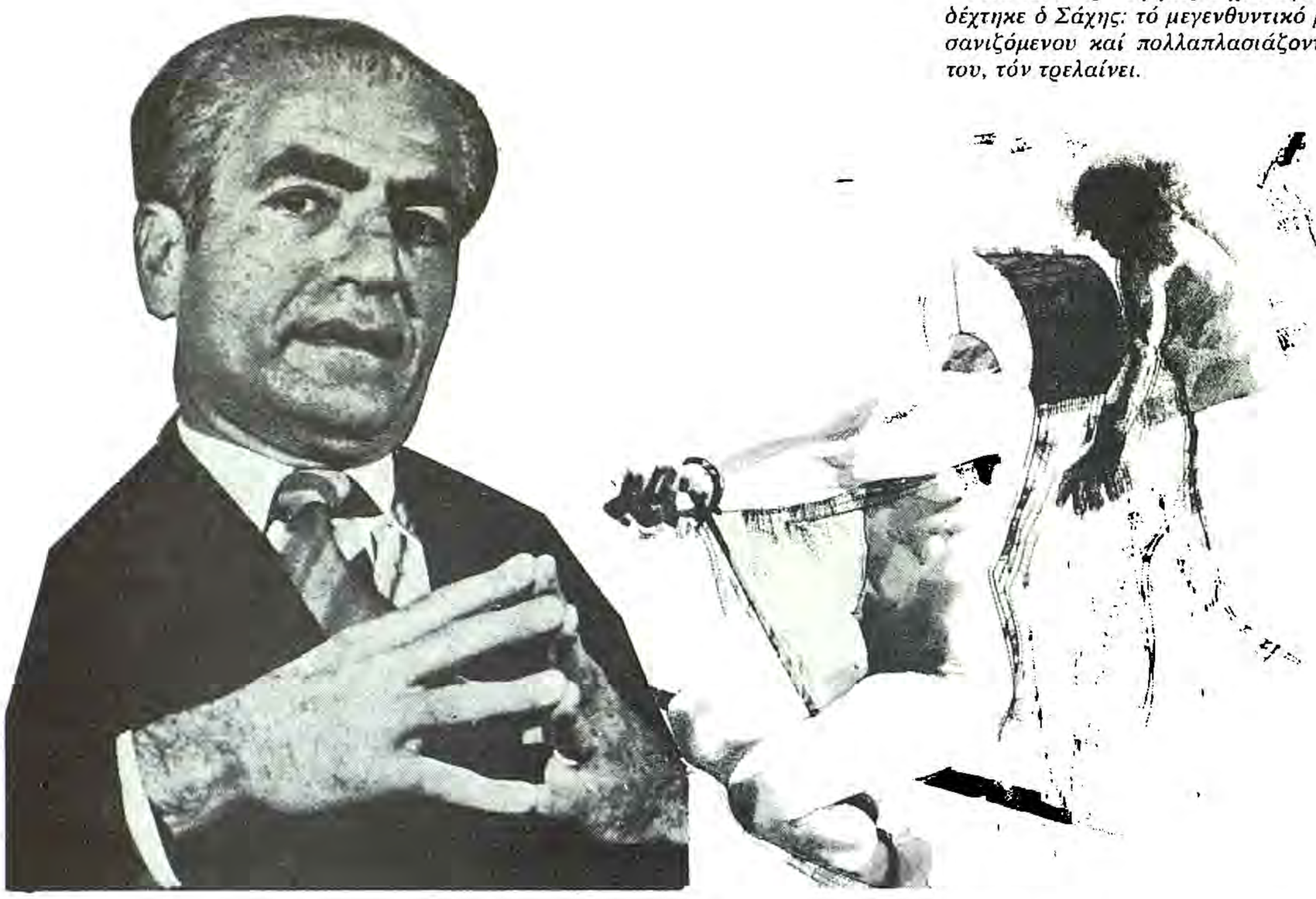
Κατά τόν τυπικό ἔλεγχο τῶν ἀποσκευῶν, ἕνας νεαρός Ἐλβετός τελωνειακός ἀνακάλυψε στή βαλίτσα ἑνός ἀνεψιοῦ τοῦ Σάχη σημαντική ποσότητα χασίς: Ζήτησε ἐξηγήσεις. Ὅταν ἔφτασε ὁ Σάχης, γιά νά μιλήσει σκαιότατα στόν Ἐλβετό τελωνειακό, τό «εὕρημα» εἶχε διαδοθεῖ σ' ὅλη τήν Ἐλβετία καί στούς διαμαρτυρόμενους γιά τή σωτηρία τοῦ μελλοθάνατου φοιτητῆ τῆς Τεχεράνης. Οἱ ἐλβετικές ἀρχές δέν μποροῦσαν νά «πνίξουν» τό σκάνδαλο καί ὁ Σάχης ὁρυόταν ὅτι ὁ πρίγκηπας-ἀνεψιός ἔπρεπε ν' ἀφεθεῖ ἀμέσως ἐλεύθερος, προστατευόμενος ἀπό «διπλωματική ἀσυλία». Οἱ ἐλβετικές ἀρχές τοῦ πρότειναν μιά συμβιβαστική λύση: ν' ἀφήσουν ἐλεύθερο τόν ἀνεψιό, ἀφοῦ πρῶτα ἐκεῖνος τηλεφωνήσει στήν Τεχεράνη χαρίζοντας τή ζωή στό μελλοθάνατο φοιτητή, ὥστε νά ἱκανοποιηθοῦν καί οἱ διαμαρτυρόμενοι Ἐλβετοί πολίτες. Ἀρχικά ὁ Σάχης ἀπέρριψε τόν συμβιβασμό, λέγοντας ὅτι δέν «ὑποκύπτει σέ ἀπρεπεῖς ἐκβιασμούς», ἀλλά τελικά ἐνέδωσε. Τηλεφώνησε στήν Τεχεράνη, ἀκυρώθηκε ἡ διαταγή τῆς ἐκτέλεσης τοῦ φοιτητῆ μέ ἀντάλλαγμα τήν ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνεψιοῦ, πού χάρηκε μέ τό θεῖο τίς Ἄλπεις.

Σέ λίγες μέρες, μόλις ὁ Σάχης γύρισε στή Τεχεράνη, ὁ φοιτητής πού δέν εἶχε καμιά σχέση μέ ναρκωτικά καί μεγάλη μέ τόν ἀπελευθερωτικό ἀγώνα, ἐκτελέστηκε ἀμέσως, μέ διαταγή του. Μέ τό αὐτοκρατορικό τζέτ γύρισε καί ὁ ἀνεψιός. Οὐδείς ὅμως τόλμησε νά διανοηθεῖ ἔλεγχο στίς ἀποσκευές γιά ναρκωτικά.

ΠΟΥ ΛΕΓΕΤΑΙ ΙΡΑΝ

Γιά ὅλα αὐτά, βέβαια, ἀποκλείεται νά ρωτήσει τόν Ἀμπάς Ἀλή ὁ κ. Μπίτσιος. Γιατί, ἁπλούστατα, ὁ ὑπουργός τοῦ Σάχη μπορεῖ νά ἐπικαλεστεῖ ἀκριβῶς τά λόγια τοῦ κ. Μπιτσίου – στίς 28.4.1970, ὢν ἀντιπρόσωπος τοῦ Παπαδόπουλου στόν ΟΗΕ – ὅταν ἀρνήθηκε ὅτι ὑπῆρχαν πολιτικοί κρατούμενοι, πού βασανίζονταν μάλιστα, στήν Ἑλλάδα, «ἐκτός μερικῶν κρατουμένων, ἁπλῶς κομμουνιστῶν, ὅπως ὁ Μίκης Θεοδωράκης». Ἐξ οὗ ἡ κ. Ἑλένη Βλάχου – ὀρθά τότε – στό Μέγαρο τοῦ ΟΗΕ καί σέ συνέντευξη πρός τόν Μπίλ Ὄτις τοῦ «Ἀσσοσιέιτεντ Πρέσς», ἐδήλωσε ὅτι «ὁ κ. Μπίτσιος εἶναι ἀνδρείκελο τῆς χούντας καί δέν ἐκπροσωπεῖ τήν Ἑλλάδα» – «Ἀντί» 2.11.74.

Παντελῆς Τρωγάδης

Μιά ἀπό τίς «ὑψηλές τεχνολογικές μεθόδους βασανιστηρίων» πού παραδέχτηκε ὁ Σάχης: τό μεγενθυντικό μηχάνημα. Τό φοροῦν στό κεφάλι τοῦ βασανιζόμενου καί πολλαπλασιάζοντας ἐκκωφαντικά τίς κραυγές τοῦ πόνου του, τόν τρελαίνει.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ὁ Σάχης ἔκανε μεγάλο σαμιατά κι ἐδῶ στήν Εὐρώπη γιά τή «λευκή ἐπανάσταση». Ἐσύ τί γνώμη ἔχεις γι' αὐτήν;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Στή δεκαετία τοῦ 1960, κατά τή διάρκεια τῆς Κεννεντιανῆς περιόδου,ὅπου ἔγιναν πολλές μεταρρυθμίσεις (Βραζιλία, Ἰταλία κ.λπ.) καί ὕστερα ἀπό 7 χρόνια βίαιης καταπίεσης, τό καθεστώς τοῦ Ἰράν, κάτω ἀπό τήν πίεση τῶν «μετριοπαθῶν» ἰμπεριαλιστῶν, ἔκανε αὐτή τή μεταρρύθμιση για νά χαμηλώσει τήν πίεση τοῦ λαϊκοῦ κινήματος, πού τότε μεγάλωνε. Ἔτσι γεννήθηκε ἡ «λευκή ἐπανάσταση», πού τώρα δέν λέγεται ἔτσι, ἀλλά «ἡ ἐπανάσταση τοῦ λαοῦ καί τοῦ Σάχη».

ΕΡΩΤΗΣΗ: Σέ τί συνίσταται αὐτή ἡ «ἐπανάσταση»;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Στήν ἀρχή ἦταν ἕξι σημεῖα: ἐθνικοποίηση τῶν δασῶν, ἀγροτική μεταρρύθμιση ἐναντίον τῶν τσιφλικάδων, ἐθνικοποίηση τῶν ὑπόγειων νερῶν, ἰσότητα τῶν γυναικῶν καί δικαίωμα ψήφου, «στρατειά τῆς γνώσης» καί «στρατειά τῆς ὑγείας» (καμπάνια ἀλφαβητοποίησης καί ὑγείας). Αὐτά ἦταν τά ἀρχικά σημεῖα, ὅμως κάθε χρόνο προσθέτουν καί μερικά ἄλλα, ὅπως «γραφειοκρατική μεταρρύθμιση» καί ἄλλα. Ὅμως, τό σημαντικότερο σημεῖο ἦταν ἡ ἀγροτική μεταρρύθμιση. Ἡ ἀντάρτικη ὀργάνωση «Φενταγίν – μαχητές τοῦ ἰρανικοῦ λαοῦ» δημοσίευε τέσσερα βιβλία πάνω στήν «ἀγροτική μεταρρύθμιση» ὅπως αὐτή ἐξελίχτηκε μετά ἀπό δέκα χρόνια ἐφαρμογῆς της. Πῆγαν σέ τρεῖς περιοχές τοῦ Ἰράν καί πῆραν στοιχεῖα ἀπό περισσότερα ἀπό 200 χωριά. Μερικοί ἀπό τήν ἀντιπολίτευση περίμεναν κάτι ν' ἀλλάξει, ἀντίθετα ἡ CISNU ἀπό τήν πρώτη στιγμή ἀνακοίνωσε ὅτι τίποτα δέν θ' ἀλλάξει ἤ μᾶλλον «κάτι θ' ἀλλάξει» ἀλλά ὄχι γιά τόν λαό. Ὁ Σάχης εἶχε σάν στόχο τή βιομηχανοποίηση τῆς Περσίας, τήν ἀφαίρεση τῆς ἐξουσίας ἀπό τόν φεουδάρχη, ἀλλά γιά τόν ἴδιο τόν φεουδάρχη μέ ἄλλα ροῦχα, γιατί τώρα ἐπενδύει στά ἐργοστάσια. Τά ἀφεντικά ἔμειναν τά ἴδια, μόνο πού πρῶτα ἦταν στούς ἀγρούς, ἐνῶ τώρα μεταφέρθηκαν στήν πόλη. Αὐτή ἡ ἀλλαγή ἔγινε, σέ πρώτη μοίρα, γιά νά ἀνοίξει ἡ ἐσωτερική ἀγορά στά ξένα καταναλωτικά προϊόντα, ὕστερα γιά νά χρησιμοποιήσουν τά ἐργατικά χέρια, ἀπελευθερωμένα ἀπό τά φεουδαρχικά δεσμά, γιά τή βιομηχανία. Τότε εἴχαμε μιά ἰρανή Φίατ. Τώρα ἔχουμε τή Ράμπλερ, Σεβρολέτ, IRI καί ἄλλες. Ὅλες αὐτές οἱ βιομηχανίες εἶχαν ἀνάγκη περισσευούμενων ἐργατικῶν χεριῶν καί ἡ «λευκή ἐπανάσταση» τούς τά προσέφερε. Ἐπί πλέον τά ἀποτελέσματα θά ἔπρεπε νά ἦταν καί πολιτικά: ὁ Σάχης προσπάθησε νά ξεγελάσει τόν κόσμο μέ τήν αὐταπάτη ὅτι ἡ «ἐπανάσταση» θά σήμαινε καί φιλελευθεροποίηση τοῦ καθεστῶτος, πράγμα πού δέν ἔγινε. Τώρα στήν ὕπαιθρο ὑπάρχει ὁ «ἀγροτικός συνεταιρισμός» τῆς κυβέρνησης, ἡ «ἀγροτική Τράπεζα» τῆς κυβέρνησης, ἡ πολιτοφυλακή καί μιά σειρά ἀπό ὀργανισμούς πού ἐκμεταλλεύονται τούς χωρικούς. Οἱ συνθῆκες ἐργασίας καί διαβίωσης δέν ἄλλαξαν. Ὁ χωρικός πρίν ἔτρωγε 50 γραμμάρια σιτηρά, τόσα τρώει καί τώρα, μόνο πού τοῦ προσθέσανε τό ραδιόφωνο, γιά ν' ἀκούει τήν προπαγάνδα τῆς κυβέρνησης, καί τήν πέψικόλα.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Στήν Ἑλλάδα πολλοί λένε ὅτι στή Δυτ. Ἀσία δυό κράτη παίζουνε ἕνα ρόλο ὑποϊμπεριαλιστικό (δηλαδή ἰμπεριαλισμό γιά λογαριασμό τρίτων), ἡ Τουρκία στήν Κύπρο καί στό Αἰγαῖο καί τό Ἰράν στόν Περσικό Κόλπο. Ἴσως στούς τελευταίους ἕξι μῆνες καί ἡ Συρία προστέθηκε σ' αὐτά τά κράτη. Ἐσύ τί γνώμη ἔχεις;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ναί , πράγματι. Γιά τό Ἰράν λέμε ὅτι παίζει τό ρόλο τοῦ χωροφύλακα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ στή Μέση Ἀνατολή. Χαίρομαι πού μοῦ ἔκανες αὐτή τήν ἐρώτηση, γιατί στήν Εὐρώπη λίγοι ξέρουνε τήν πραγματικότητα. Λένε: ναί Ἰράν ὑποϊμπεριαλιστικό, ἀλλά γιατί δέν εἶναι καί ἡ Σαουδική Ἀραβία π.χ.; Τό δόγμα Νίξον, πού ἀφοροῦσε τή βιετναμικοποίηση τοῦ πολέμου στή Νοτιοανατολική Ἀσία, ἐφαρμόστηκε καί στήν περιοχή μας, ὅπου ὑπάρχουν οἱ Παλαιστίνιοι, τό Ὁμάν καί μιά σειρά ἀπό κράτη πού διεξάγουν ἀπελευθερωτικούς ἀγῶνες. Μετά τήν ἀπομάκρυνση τοῦ ἐγγλέζικου ἰμπεριαλισμοῦ ἀπό τόν Ἀραβικό κόλπο, ὁ ἀμερικάνικος ἰμπεριαλισμός δέν ἐπενέβη ἐπίσημα, ἀλλά ἔστειλε ἐκεῖ τόν ἀντιπρόσωπό του,τό Ἰράν, καί προσωπικά τό Σάχη. Οἱ ΗΠΑ διαλέξαν τό Ἰράν γι' αὐτό τό ρόλο καί ὄχι τή Σαουδική Ἀραβία γιατί α) Τό Ἰράν διαθέτει ἕνα γραφειοκρατικό, ἐπιστημονικό στρῶμα κρατικῶν στελεχῶν πού ἡ Σαουδική Ἀραβία δέν διαθέτει. β) Γιά τό στρατό του : Αὐτή τή στιγμή ἔφθασε νά εἶναι ὁ τέταρτος ἤ ὁ πέμπτος στρατός τοῦ κόσμου καί ἀριθμητικά ἀλλά καί σάν πολεμική ἱκανότητα.Ὕστερα ἀπό τίς ΗΠΑ τό Ἰράν ἔχει τό μεγαλύτερο ἀριθμό «Φάντομ». Στίς ἀρχές αὐτοῦ τοῦ Σεμπτέμβρη τό Ἰράν ἀγόρασε εἰδικά μοντέλα ἀεροπλάνων, τά ὁποῖα, παρ' ὅλο πού κατασκευάζονται στίς ΗΠΑ, ὁ ἀμερικανός στρατός ἀκόμα δέν τά διαθέτει. γ) Τά σύνορά του μέ τή Σοβιετική Ἕνωση. Καί αὐτό εἶναι πολύ σημαντικό γιά τόν ἰμπεριαλισμό, γιατί μπορεῖ ἐλεύθερα νά κατασκοπεύει καί νά ἀπειλεῖ τή Σοβιετική Ἕνωση. δ) Τό Ἰράν

ἔχει πολύ καλές σχέσεις μέ ὅλους τούς γείτονές του. ε) Τό Ἰράν εἶναι ἕνα μουσουλμανικό, ἀλλά ὄχι ἀραβικό κράτος, καί γι' αὐτό μπορεῖ νά μένει οὐδέτερο στίς διαφορές τῶν Ἀράβων, τίς μεταξύ τους καί μέ τό Ἰσραήλ. Π.χ. ἐπίσημα στό Ἰράν δέν ὑπάρχει πρεσβεία τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλά ὑπάρχουν πάνω ἀπό 100 ἐμπορικές ἀντιπροσωπεῖες.

Αὐτοί εἶναι συνοπτικά οἱ λόγοι γιά τούς ὁποίους ὁ ἰμπεριαλισμός διάλεξε τό Ἰράν σάν «ἐκπρόσωπό» του σ' αὐτή τή ζώνη. Ὅταν ὁ πρόεδρος τῆς Συρίας Ἀσσάντ ἑτοιμαζότανε νά εἰσβάλει στό Λίβανο, πρῶτα πέρασε ἀπ' τήν Τεχεράνη γιά νά μάθει τή γνώμη τῶν «ἀφεντικῶν» τοῦ Σάχη. Τό ἴδιο ἔγινε καί μέ τό Σαντάτ καί μέ πολλούς ἄλλους. Τό Ἰράν δηλαδή ἔγινε τό κέντρο ὅπου ὅλοι πᾶνε γιά νά μάθουν τί ὁρίζει τό ἀφεντικό, οἱ ΗΠΑ. Ἔχουμε στά χέρια μας ντοκουμέντα πού ἀποδεικνύουν τήν ἄμεση συνεργασία τοῦ καθεστῶτος μέ τή λιβανέζικη «Φάλαγγα». Οἱ ΗΠΑ διά μέσου τοῦ Ἰράν στέλνανε τά ὅπλα στούς φαλαγγίτες. Αὐτό καί ἄλλα ντοκουμέντα τά ἀφαιρέσαμε ὅταν, πρίν ἀπό λίγες βδομάδες, καταλάβαμε τό προξενεῖο τοῦ Ἰράν στή Γενεύη.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ἡ ἀντίσταση τοῦ λαοῦ τοῦ Ὁμάν στήν περιοχή Ντόφαρ συγκρούστηκε τελευταῖα μέ μιά σειρά ἀπό ξένα στρατεύματα, τῶν ὁποίων τήν ἀρχηγία ἔχει ὁ ἰρανικός στρατός.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ὁ λαός τοῦ Ντόφαρ (πού εἶναι ἡ ἀπελευθερωμένη περιοχή τοῦ Ὁμάν) ἐδῶ καί δέκα χρόνια ἀγωνίζεται ἐναντίον τοῦ ἀγγλικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καί τῶν ντόπιων ἀνδρεικέλων του. Μετά τήν ἀπελευθέρωση τῶν 3/4 τῆς περιοχῆς ἀπό τό FPLO, ὁ Σάχης ἔκανε ἀνοικτή ἐπέμβαση στό Ὁμάν «γιά νά διώξει τούς Βεδουΐνους καί νά ὑπερασπιστεῖ τόν πολιτισμό», ὅπως ἔλεγε ὁ ἴδιος. Στήν πραγματικότητα τό Ὁμάν εἶναι κέντρο ἐξαγωγῆς τοῦ πετρελαίου πρός τή Δύση, γι' αὐτό καί ἡ ἀντίδραση τῆς περιοχῆς ἐνοχλεῖται ἀπό τό FPLO. Ἔτσι τό FPLO δέχθηκε βαριά πλήγματα καί τοῦ παρουσιάστηκαν ὁρισμένες δυσκολίες πού δέν μποροῦσε νά τίς προβλέψει. Βρίσκεται σέ μιά περίοδο ἀναδιοργάνωσης καί ἐξακρίβωσης τῶν δεσμῶν του μέ τίς μάζες. Βέβαια οἱ ἀγῶνες του δέν σταμάτησαν ποτέ καί εἶμαι τῆς γνώμης πώς σέ κανένα χρόνο θά ξαναβρεθεῖ στό ἐπίπεδο πού βρισκόταν πρίν ἀπό τήν ἐπέμβαση τοῦ Ἰράν.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ποιός εἶναι ὁ ρόλος καί τό εἰδικό βάρος τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ ἰμπεριαλισμοῦ στό Ἰράν; Καί μέσα σ' αὐτόν, πιό λεπτομερειακά, τῆς Ἑλλάδας καί τῆς Ἰταλίας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Τό ἑλληνικό κεφάλαιο στό Ἰράν εἶναι παρόν σέ ὁρισμένες ἑταιρίες οἰκοδομῶν καί σέ μιά τουλάχιστον ἑταιρία μεταφορῶν, μά καί σέ ἄλλες ἐπιχειρήσεις, χωρίς νά φαίνεται, γιατί χρησιμοποιεῖ ἰρανούς ὑπηκόους στίς ὑπεύθυνες θέσεις. Τό ἰταλικό ἔχει μιά πολύ μεγαλύτερη διείσδυση στίς οἰκοδομές, στά δημόσια ἔργα, στή γεωργία, ὅπου μάλιστα ἐπενέβη καί ἕνας συνεταιρισμός τῆς Φεράρας.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ὁ συνεταιρισμός πού πολιτικά διευθύνεται ἀπό τό ΙΚΚ;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ναί, γιατί βρίσκεται σέ μιά περιοχή πού ἀπό 30 χρόνια εἶναι κόκκινη. Αὐτή ἡ ἐνέργεια μᾶς λύπησε πολύ καί ἀνακοινώσαμε στό συνεταιρισμό τῆς Φεράρας αὐτή μας τή λύπη. Ἐπί πλέον διαμαρτυρηθήκαμε γιατί ἡ ἐπέμβαση αὐτοῦ τοῦ συνεταιρισμοῦ στό Ἰράν γίνεται σέ συνεργασία μέ τό Ἰσραήλ. Μᾶς ἀπάντησαν ἀνεπίσημα ὅτι ὁ συνεταιρισμός δέν ἔχει ἄμεσο πολιτικό χαρακτήρα, εἶναι καθαρά οἰκονομικός καί δέν μπορεῖ πάντα νά διαλέγει τούς συνεταίρους του. Ὅμως οἱ ἴδιοι οἱ μηχανικοί τοῦ συνεταιρισμοῦ μᾶς ἔκαναν μιά λεπτομερέστατη ἔκθεση γιά τά ἐγκλήματα καί τήν πολιτική τοῦ καθεστῶτος ὅταν γύρισαν.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ποιό εἶναι τό μέγεθος τῆς καταπίεσης; Μᾶς ἔρχονται εἰδήσεις σχεδόν καθημερινά γιά τουφεκισμούς, βασανιστήρια κ.λπ.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Γιά τίς φυλακές τοῦ Σάχη, πολλές μαρτυρίες ἔχουν φτάσει ἐδῶ στή Δύση. Ἡ πιό σημαντική μαρτυρία εἶναι τῆς συντρόφισσας Σαχίν Ταβακκόλι: ἐξευτελισμοί, βιασμός, ψυχολογικές πιέσεις ἀπό μέρους τῶν θηρίων τοῦ Σάχη. Ἐδῶ ἤθελα νά πῶ πώς ὁ βασανιστής τῆς συντρόφισσας, κάποιος Νικτάμπ, ἐκτελέστηκε πέρσι ἀπό τήν ὀργάνωση «Φενταγίν - μαχητές τοῦ λαοῦ», στήν ὁποία ἀνῆκε καί ἡ Ταβακκόλι. Οἱ μέθοδες βασανισμοῦ εἶναι πολλές καί διάφορες, ἐσεῖς στήν Ἑλλάδα κάτι ξέρετε, ἀλλά ἀπό τά 1974 ἔχουν προοδεύσει, χρησιμοποιοῦν πιό μοντέρνα μέσα!

ΕΡΩΤΗΣΗ: Γιατί ὁ Σάχης καταφεύγει σέ μιά τόσο ἄγρια καταπίεση;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Κατά τή γνώμη μας ὑπάρχουν 40.000 πολιτικοί κρατούμενοι, ἡ Amnesty International μιλάει γιά παραπάνω ἀπό 100.000. Ἡ κυβέρνηση τοῦ Ἰράν δέν ἀνακοινώνει κανένα ἀριθμό. Ἀφ' ὅτου ἄρχισε ὁ ἔνοπλος ἀγώνας, στίς 8 Φεβρουαρίου 1970, σκοτώθηκαν πάνω ἀπό 600 σύντροφοι, μεταξύ τῶν ὁποίων τρία παιδιά 9,11 καί 14 χρόνων, πού πολεμοῦσαν μέ τή μητέρα τους τό Σάχη. Ρωτᾶς γιατί εἶναι τόσο ἄγρια ἡ καταπίεση. Κοίτα, γιά μᾶς ἡ λέξη «Φενταγίν» πάει νά πεῖ «ἀποφασισμένος νά πεθάνει γιά τήν ἰδέα του». Τό καθεστώς τό ξέρει αὐτό καί προσπαθεῖ νά τούς ἐξουδετερώσει μέ τό θάνατο. Αὐτό δείχνει τή δύναμη τῆς ἀντίστασης, τήν ὁποία αὐτή ἡ ἀγριότατη καταπίεση, ὄχι μόνο δέν μπορεῖ νά ἐξουδετερώσει, ἀλλά οὔτε καί νά τήν περιορίσει. Ἡ ὀργάνωση ἀνταρτῶν «Φενταγίν – μαχητές τοῦ λαοῦ» ἀνακοίνωσε πέρσι ὅτι δέν μποροῦν νά δεχθοῦν στίς γραμμές τους ὅλους αὐτούς πού ζητᾶνε νά μποῦνε...

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ἡ ἀντίσταση περιορίζεται στόν ἔνοπλο ἀγώνα ἤ ὑπάρχουν καί μαζικά κινήματα τῶν καταπιεσμένων τάξεων ἐναντίον τοῦ καθεστῶτος;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Τό 1962 ἔγινε ἡ τελευταία ἀπόπειρα εἰρηνικῆς ἀντιπολίτευσης στό Σάχη. Δολοφονήθηκαν πάνω ἀπό 15.000 χωρικοί πού εἶχαν κατεβεῖ στίς διαδηλώσεις. Ὕστερα ἀπ' αὐτή τήν αἱματοχυσία ἡ ἀντιπολίτευση πέρασε μιά περίοδο μελέτης καί ἐμβάθυνσης τῶν προβλημάτων, ὥσπου τό 1970 ξαναεμφανίστηκε μέ τό ἀντάρτικο. Σέ μιά περιοχή τοῦ Βορρᾶ, τήν Σίαχκαλ, 15 σύντροφοι ἄρχισαν τόν ἔνοπλο ἀγώνα. Συγκρούστηκαν ὅμως μέ πάρα πολύ στρατό καί νικήθηκαν. Ὕστερα τό ἀντάρτικο μεταφέρθηκε στίς πόλεις. Οἱ σύντροφοι διάλεξαν τόν ἔνοπλο ἀγώνα, ὄχι γιατί θέλουν νά κάνουν τήν ἐπανάσταση στή θέση τοῦ λαοῦ, ἀλλά γιά νά ξανακερδίσουν μέ τή δράση τους τήν ἐμπιστοσύνη τοῦ λαοῦ στήν ἀντίσταση, πού εἶχε πολύ κλονιστεῖ ὅταν τό «Τοῦντεχ» τό 'σκασε στήν ΕΣΣΔ. Ὅπως καταλαβαίνεις, εἶναι καθῆκον μας νά ἀποδείξουμε στό λαό ὅτι ὑπάρχει κόσμος πού ἀγωνίζεται καί καταφέρνει νά φέρνει χτυπήματα στόν «πανίσχυρο» ἐχθρό. Ὑπάρχει ἕνα παλιό ἀνέκδοτο πού δείχνει τό πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, καί τή φοβία τῆς Σαβάκ: «Μή μιλᾶς ποτέ σέ δυό ἀκροατές γιατί πάντα ὁ ἕνας στούς τρεῖς εἶναι τῆς Σαβάκ». Τό ἀντάρτικο σκότωσε πολλούς τῆς Σαβάκ γιά ν' ἀποδείξει ὅτι δέν εἶναι ἄτρωτοι. Ἐξετέλεσε καί Ἀμερικανούς ὑπηκόους, τέλος κατάφεραν νά βάλουν μιά βόμβα στό ἀρχηγεῖο τῆς Σαβάκ. Γενικά κτυπήματα δηλαδή πιό πολύ ψυχολογικά.

Τώρα τελευταῖα τό ἀντάρτικο περνάει σέ μιά δεύτερη φάση. Κάνει γέφυρα πρός τό λαό δημιουργώντας ἐργατικούς πυρῆνες στά ἐργοστάσια, στούς κάμπους καί στά σχολεῖα. Ἔτσι φούσκωσαν καί οἱ κοινωνικοί ἀγῶνες στό Ἰράν. Πέρσι ἔγιναν μιά σειρά ἀπό ἐργατικές μαχητικές διαδηλώσεις, πρίν ἀπό πέντε μῆνες γιά πρώτη φορά κατελήφθη ἀπό τούς ἐργάτες ἕνα ἐργοστάσιο. Προσπαθοῦμε παράλληλα νά συνδέσουμε τούς διάφορους ἀγῶνες μεταξύ τους, ὥστε νά ἀποφεύγονται τά αὐθόρμητα ξεσπάσματα τοῦ παρελθόντος.

Ἡ διαφορά μεταξύ τῆς ἑλληνικῆς ἤ τῆς ἱσπανικῆς ἀντίστασης εἶναι ἡ ἑξῆς: στήν Ἑλλάδα ἤ στήν Ἱσπανία, καί πρίν ἀπό τόν φασισμό, ὑπῆρχαν κινήματα καί κόμματα τῆς ἀριστερᾶς. Στό Ἰράν ἡ ἀντίσπαση γεννήθηκε στήν παρανομία καί ἀπό τήν ἀρχή βρῆκε μεγάλες δυσκολίες στό νά συνδεθεῖ μέ τίς μάζες. Γι' αὐτό καί δέν ἔχουμε φθάσει στό ἐπίπεδο τοῦ Μπιλμπάο στήν Ἱσπανία, 100.000 κόσμος στά πεζοδρόμια, ἤ τοῦ Πολυτεχνείου στήν Ἀθήνα. Ἀλλά προσπαθοῦμε καί προχωροῦμε ὅπως πέρσι πού οἱ φοιτητές τῆς Τεχεράνης ξεχύθηκαν ἔξω ἀπό τό πανεπιστήμιο ὀργανώνοντας διαδηλώσεις.

Αὐτό χαρακτηρίζει τήν πραγματική ἀντίσταση, ἡ δράση, ἡ ἄρνηση τῆς θεωρίας τῆς ἐπιβίωσης, σύμφωνα μέ τήν ὁποία γιά νά ἐπιβιώσει μιά παράνομη ὀργάνωση δέν πρέπει νά κάνει τίποτα! ■

Τά βασανιστήρια στή Δ.Γερμανία

Τοῦ Ἄρη Φακίνου

«Ἀπό κείνους πού παρακολουθοῦν τόν ἀγώνα μας ἐνάντια στή φρίκη σάν θεατές, περιμένουμε, τουλάχιστο, νά ντραποῦν λιγάκι...»

Μπέρτολντ Μπρέχτ

ΤΟ 1974, ὁ Δρ. Κλάους Κρουασάν, πασίγνωστος δυτικογερμανός νομομαθής, πού εἶχε ἐπανειλημμένα καταγγείλει τίς φριχτές συνθῆκες κράτησης πού ἐπικρατοῦν στά «εἰδικά» μπουντρούμια τῆς ἐπίσης «εἰδικῆς» δυτικογερμανικῆς Πολιτικῆς Ἀστυνομίας καί τήν ἄσκηση βασανιστηρίων στούς πολιτικούς κρατούμενους, δήλωνε:

«Τήν σέ ἀνώτατο ἐπίπεδο ἀπόφαση γιά τή ζωή ἤ τόν θάνατο ἑνός πολιτικοῦ κρατούμενου στή Δ. Γερμανία, δέ μποροῦν νά πάρουν ἄνθρωποι πού θά 'χαν τή δυνατότητα νά προσφέρουν κάποια ἄμεση βοήθεια. Στόν ἐσωτερικό κανονισμό τῆς «εἰδικῆς» φυλακῆς τῆς Κολωνίας, στό κεφάλαιο «μεταφορά κρατούμενου ἔξω ἀπό τή φυλακή» (Σ.Σ: δηλαδή ὅταν κινδυνεύει ἡ ζωή τοῦ κρατούμενου πού ἔχει ὑποβληθεῖ σέ βασανισμούς) διαβάζουμε: «Ἡ μεταφορά ἔξω ἀπό τή φυλακή, σέ ἐπείγουσες περιπτώσεις, δηλαδή ὅταν ὑπάρχει κίνδυνος θανάτου, ἐπιτρέπεται μόνο ὅταν παρασχεθεῖ σχετική ἄδεια ἀπό τήν Sicherungsgruppe», δηλαδή ἄν τό θελήσει ἡ Πολιτική Ἀστυνομία.

ΜΕ ΤΗΝ ἐφαρμογή τῆς διάταξης αὐτῆς καί ὕστερα ἀπό σύμφωνη γνώμη τοῦ ἴδιου τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δυτικογερμανικῆς κυβέρνησης (Βλ. καταγγελία τοῦ Βίκτορ Κλάϊνκρήγκ στό βιβλίο «Τά βασανιστήρια στή Δ. Γερμανία» – παράνομη ἔκδοση, Φρανκφούρτη 1975), ἐξοντώθηκε τόν Νοέμβρη τοῦ 1973 ἡ Καταρίνα Χάμερσμίτ, πού ὑπόφερε ἀπό καρκίνο τοῦ λάρυγγα. Ἡ Sicherungsgruppe ἀρνήθηκε νά ἐπιτρέψει τή μεταφορά της σέ νοσοκομεῖο ὅσο ὑπῆρχε δυνατότητα ἐγχείρησης καί, συνεπῶς, σωτηρίας. Ἡ Καταρίνα Χάμερσμίτ μεταφέρθηκε τελικά σέ κάποια κλινική ὅταν ἦταν πολύ ἀργά.

ΤΟ ΟΤΙ τό πρόγραμμα ἐξόντωσης μέ κάθε μέσο τῶν «ἐπικίνδυνων» πολιτικῶν κρατουμένων, ὅπως ὁ Ρόλφ Πόλε, ἔχει τήν ἐπίσημη ὑποστήριξη τοῦ δυτικογερμανικοῦ κράτους, ἀποδείχνεται καί ἀπό ἀπίστευτη δήλωση τοῦ «μίνιστερπρεζιντάντ» Κόλ, στήν Ἐφημερίδα τῆς Φρανκφούρτης (18/11/74). Λέει, λοιπόν, ὁ «κύριος» Κόλ:

«ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ, ΓΙΑ ΛΟΓΟΥΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΕΧΘΕΙ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΤΩΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΩΝ, ΑΝ ΟΧΙ ΝΑ ΤΟΝ ΕΠΙΣΠΕΥΣΕΙ!»

ΣΤΟ ΑΜΒΟΥΡΓΟ – Ἔπεντορφ λειτουργεῖ, ἐδῶ καί μερικά χρόνια, ἕνα «εἰδικό» ἐργαστήριο μέ τήν ἐπωνυμία «Ἐργαστήριο Κλινικῆς Μελέτης τῆς Συμπεριφορᾶς». Οἱ διάφοροι «ἐπιστήμονες» πού ἐργάζονται στό πανεπιστημιακό αὐτό συγκρότημα συνεχίζουν καί ἐπεκτείνουν ἔρευνες πού ἔχουν ἤδη γίνει στίς ΕΠΑ καί στόν Καναδά ἀπό τούς Μπάξτον, Σκώτ, Σάλομονς κ.ἄ. σχετικά μέ τίς σωματικές καί ψυχολογικές ἀντιδράσεις τῶν «πειραματανθρώπων» μέσα στή λεγόμενη «κάμερα σιλέντα», ὅπου ὑποβάλλονται σέ ὑπερτέλεια στέρηση ὅλων τῶν ἐξωτερικῶν ἐρεθισμάτων πού δίνουν, σ' ἕνα πρῶτο στάδιο, ὕπαρξη στίς πέντε αἰσθήσεις καί, σ' ἕνα δεύτερο – πού εἶναι ἴσως καί τό πιό σημαντικό – προσφέρουν στό κάθε ἄτομο τή δυνατότητα αὐτοεντοπισμοῦ μέσα στόν χῶρο ἀλλά καί τοῦ δίνουν τά στοιχεῖα πού εἶναι ἀπαραίτητα γιά τή σύνταξη τῆς ψυχολογικῆς του «ταυτότητας».

Νά τί γράφει γιά τίς «κάμερα σιλέντα» ὁ Ὁλλανδός μελετητής Ζέφ Τέουνς:

«Ἡ τέλεια στέρηση ἐρεθισμῶν τῶν αἰσθήσεων (Privation Sensorielle) δέν μπορεῖ νά ἐφαρμοσθεῖ παρά κάτω ἀπό συνθῆκες ἐπιλεγμένες κι ἑτοιμασμένες ἀπό τόν ἄνθρωπο. Γι' αὐτό καί ἀποτελεῖ τήν πιό ἀπάνθρωπη μέθοδο προοδευτικῆς καταστροφῆς τῆς ζωῆς. Ἡ ἐπί μῆνες ἤ ἐπί χρόνια χρήση της καταλήγει στό πιό τέλειο ἔγκλημα».

ΠΡΕΠΕΙ νά ποῦμε ὅτι ἀπό τίς «κάμερα σιλέντα» πού ἔχουν ἐγκατασταθεῖ σέ ἀρκετές δυτικογερμανικές φυλακές, μεταξύ τῶν ὁποίων καί σέ κείνη τοῦ Στράουμπιγκ ὅπου «φιλοξενεῖται» ὁ Ρόλφ Πόλε, ἔχουν περάσει μέχρι σήμερα ἀρκετοί πολιτικοί κρατούμενοι τῆς σοσι-

αλδημοκρατίας τοῦ Σμίτ (πολλοί ἀπ' αὐτούς τελικά ἐξοντώθηκαν ἤ «αὐτοκτόνησαν»), ὅπως ὁ Χόλγκερ Μάινς, ἡ Οὔλρικε Μάινχοφ, ἡ Γκούντρουν Ἔνσλιν, ἡ Καταρίνα Χάμερσμίτ, ὁ Γιάν Κάρλ Ράσπε κ.ἄ. Πολλά ἀπό τά στελέχη τοῦ Τμήματος τοῦ Ἐρυθροῦ Στρατοῦ (R.A.F.), πού πρῶτοι οἱ δημοσιογραφικοί «ἐγκέφαλοι» τοῦ γνωστοῦ συγκροτήματος Ἄξελ Σπρίγκερ ἀποκάλεσαν «συμμορία Μπάαντερ-Μάινχοφ», ἀφοῦ βασανίστησαν πρῶτα μέ τίς «κλασικές» μεθόδους, πέρασαν στή συνέχεια καί ἀπό τίς «κάμερα σιλέντα», ἀπ' ὅπου τούς ἔβγαλαν τελικά ἀχρηστεμένους διανοητικά καί σωματικά. Τό πιό φριχτό εἶναι, ὅτι ἡ «ἐμπειρία» πού συγκεντρώνεται καί καταγράφεται ὕστερα ἀπό τήν παραμονή τῶν θυμάτων στίς «κάμερα σιλέντα», μετατρέπεται σέ σύνολο «ἐπιστημονικῶν ἐκθέσεων» καί «κλινικῶν παρατηρήσεων» πού, ὅπως καταγγέλλουν στελέχη τῆς ὀργάνωσης S.P.K. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χαϊδελβέργης, ἀποστέλλεται γιά μελέτη στό Ἐργαστήριο τοῦ Ἀμβούργου.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ αὐτοῦ τοῦ ἐργαστηρίου εἶναι κάποιος Δρ Γιάν Γκρός. Φαινομενικά «ἀθῶος» ἐπιστήμονας. Ἔχει δηλώσει ὅτι οἱ ἔρευνες πού γίνονται στό ἐργαστήριό του «δέν πρόκειται νά χρησιμοποιηθοῦν γιά στρατιωτικούς σκοπούς». Νά ὅμως, πού πρίν καταφθάσει στό Ἀμβοῦργο, ὁ Δρ Γκρός ἐργαζόταν στήν Πράγα διευθύνοντας ἔρευνες ἀνάλογες μέ κεῖνες τοῦ Ἀμβούργου ἀλλά γιά καθαρά στρατιωτικούς σκοπούς. Ἐξ ἄλλου, τήν ἄνοιξη τοῦ 1972, ἕνας ἀπό τούς πιό στενούς συνεργάτες τοῦ Δρ Γκρός πῆρε μέρος σ' ἕνα εἰδικό συνέδριο τοῦ NATO, στό Μόντε Κάρλο. Δημοσιογραφικές πληροφορίες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνέφεραν ὅτι στό συνέδριο αὐτό εἶχαν ἐξεταστεῖ καί «προβλήματα πού ἀντιμετωπίζουν οἱ ἀρχές ἀσφαλείας διαφόρων χωρῶν-μελῶν τῆς Συμμαχίας»... Ἄς σημειωθεῖ τέλος, ὅτι γιά τίς «ἔρευνες» τοῦ D. F. G. (Deutsche Forscungs Gemeinschaft) τοῦ Ἀμβούργου, ἡ σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση τῆς Δ. Γερμανίας εἶχε ἀφιερώσει, μέχρι τό 1975, πάνω ἀπό 12 ἑκατομμύρια μάρκα.

Στίς ἀρχές Μαΐου 1976, σέ μιά κλινική τῆς Φρανκφούρτης, ἕνας κατάδικος τοῦ Κοινοῦ Ποινικοῦ Δικαίου, ὁ Γιοῦργκεν Μπάρτς, πέθανε κατά τή διάρκεια μιᾶς ἐγχείρησης. Ἀπό ἀκριτομυθίες νοσοκόμων, οἱ φίλοι καί συγγενεῖς τοῦ Μπάρτς πληροφορήθηκαν ὅτι ἡ ἐγχείρηση ἀποτελοῦσε μέρος κάποιου πειράματος. Ἔγιναν ἀνεπίσημες ἀνακρίσεις. Ἐπίσημες δέ μποροῦσαν νά διενεργηθοῦν. Γιατί οἱ ἀνεπίσημες κατέληξαν στό συμπέρασμα ὅτι ὁ Μπάρτς εἶχε «ὑποκύψει στό μοιραῖον» τήν ὥρα πού τόν εὐνουχίζαν.

Ποιοί εἶχαν διατάξει τόν πειραματικό εὐνουχισμό τοῦ Μπάρτς; Ἀπό καταγγελίες μιᾶς ἀντιφασιστικῆς ὀργάνωσης στό Μόναχο, μαθαίνουμε ὅτι πολλοί ἀπό τούς «ἐπιστήμονες» πού ἐργάζονται σέ διάφορες γερμανικές κλινικές, ἐφαρμόζουν κατά τή διάρκεια τῶν «ἐρευνῶν» τους τά πορίσματα συναδέλφων τους πού εἶχαν ἐργασθεῖ κατά τή διάρκεια τοῦ Πολέμου... ■

ΟΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

1) Ὑπηρεσία πληροφοριῶν (Bundesnachrichtendienst). Ὑπό τίς ἄμεσες διαταγές τῆς Καγκελαρίας. Ἕξι χιλιάδες μέλη. Πρῶτος ἀρχηγός αὐτῆς τῆς ὑπηρεσίας: ὁ στρατηγός Ράινχαρντ Γκέχλεν, διοικητής τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς Βέρμαχτ κατά τόν πόλεμο.

2) Ὁμοσπονδιακό Γραφεῖο Προστασίας τοῦ Συντάγματος (B.F.V.). Τέσσερις χιλιάδες μέλη. Ἀποστολή του: παρακολούθηση τῶν ἐξτρεμιστικῶν ὀργανώσεων τῆς Ἀριστερᾶς

3) Ὑπηρεσία Στρατιωτικῆς Ἀσφαλείας (M.A.D.). Δυό χιλιάδες συνεργάτες

4) Ἀστυνομία Διώξεως Ἐγκλήματος. Ἕδρα της τό Βισμπάντεν. Εἶναι πανίσχυρη. Διευθύνεται ἀπό τόν σοσιαλδημοκράτη Χόρστ Χέρολντ. Εἶναι ἀκριβῶς ἐκείνη πού παρέλαβε τόν Πόλε ἀπό τήν Ἑλλάδα.

ΨΥΧΟΣΩΜΑΤΙΚΗ ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΣΗ

(Ἀπό εἰδική ἔκθεση-καταγγελία τοῦ R.A.F.)-1975

1) Πλύση ἐγκεφάλου. «Εἰδικότητα» τῶν φυλάκων τοῦ Ἀνόβερου.

2) Κελιά μέ εἰδικό κλιματισμό. Οἱ πολιτικοί κρατούμενοι τά λένε «φούρνους». Οἱ ἀντιδράσεις τῶν θυμάτων παρακολουθοῦνται μέ κάμερες τηλεόρασης. Τέτοια κελιά λειτουργοῦν στό Βερολίνο-Τέγκελ, στό Μπρούχσαλ, στό Ἔσεν, στήν Κολωνία, στό Στράουμπιγκ (ὅπου βρίσκεται ὁ Πόλε).

3) Ψυχιατροποίηση: ὁ πολιτικός κρατούμενος-θύμα ὑποχρεώνεται νά ὑποστεῖ «εἰδική» ψυχοθεραπεία μέ φάρμακα πού τελικά τόν ἀποβλακώνουν.

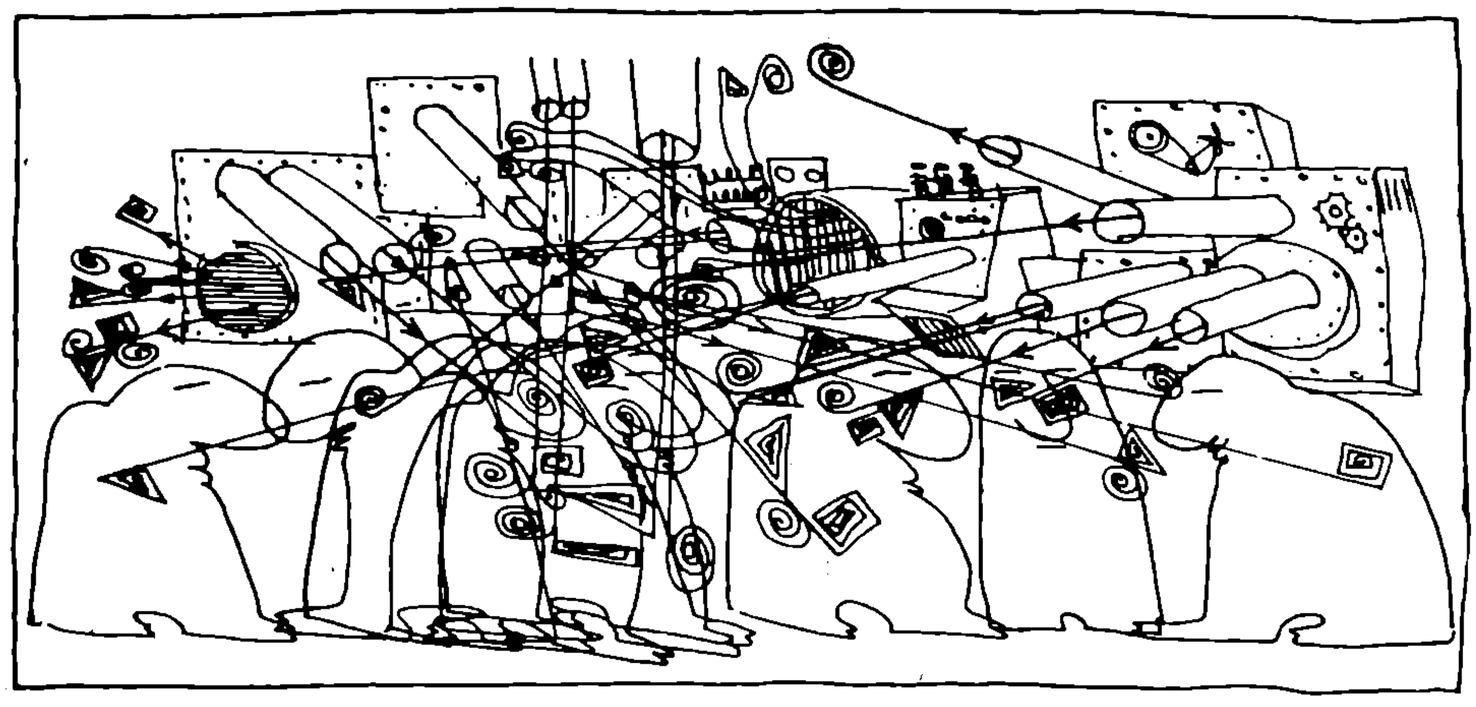
4) Κελιά θορύβου. Εἶναι ἐγκατεστημένα κάτω ἀπό πολυσύχναστους διαδρόμους τῆς φυλακῆς. Τέτοια κελιά ὑπάρχουν στή φυλακή τοῦ Βερολίνου-Μόαμπιτ καί στήν Κολωνία-Ὄσεντορφ.

5) Κελιά γυάλινα. Γιά εἰδική ἀκουστική ἀπομόνωση. Ἕνα τέτοιο κελί λειτουργεῖ καί στό Στράουμπιγκ (ὅπου βρίσκεται ὁ Πόλε).

Ὁ Πόλε, τελικά, ἐκδόθηκε, καί βρίσκεται στά «λευκά κελλιά» τοῦ θανάτου. Ἡ κατάληξη τῆς περιπέτειάς του ἦταν ἴσως φυσιολογική. Ἄς θυμηθοῦμε τό ἰδιαίτερο γερμανικό – καί ὄχι μόνο γερμανικό – ἐνδιαφέρον, τή σπουδή νά τροποποιηθεῖ ὁ νόμος γιά τίς ἀπελάσεις, τίς δηλώσεις τοῦ ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης στό «Σπῆγκελ» γιά τά «μή πολιτικά» ἀδικήματα τοῦ νεαροῦ Γερμανοῦ, τήν ἄσκηση ἀναίρεσης στόν Ἄρειο Πάγο μετά τήν ἀπόφαση γιά μή ἔκδοση τοῦ Ἐφετείου καί τελικά τήν σέ χρόνο-ρεκόρ γιά τήν ἑλληνική γραφειοκρατία (6 ὧρες!) παράδοσή του στούς Γερμανούς, ἕνα 24ωρο πρό τῶν ἐκλογῶν...

Βέβαια, στήν τελευταία φάση της, ἡ «ὑπόθεση Πόλε» ξέφυγε ἀπό τά πλαίσια πού ἐπέμεναν νά τήν τοποθετοῦν μερικοί (ὑπόθεση μερικῶν ἀναρχικῶν τῆς ἐξωκοινοβουλευτικῆς Ἀριστερᾶς) καί ἔδειξε ὅτι τό πραγματικό νόημά της τό «ἔπιασαν» πολλοί δημοκράτες –ἀνεξάρτητα μέ πολιτική τοποθέτηση. Ἦταν τό μόνο κέρδος.

Ἀπό τήν ἔκδοση τοῦ Ἀνώνυμου.

Τό κείμενο τοῦ Σταύρου Καρρᾶ πού ἀκολουθεῖ – καί στό ὁποῖο κρατήσαμε αὐτούσιες τίς διατυπώσεις τοῦ συντάκτη τους – ἐκφράζει τήν προβληματική καί τίς θέσεις πάνω στό πρόβλημα τοῦ Αἰγαίου, ἀπό μιά ὁρισμένη ὀπτική.

Ὁ διάλογος θά συνεχιστεῖ καί ἄλλες, νέες ἀπόψεις, θά προβληθοῦν.

Ἡ Ἀριστερά μπροστά στούς ἐθνικούς κινδύνους

Τοῦ Σταύρου Καρρᾶ

Ἡ κρίση στό Αἰγαῖο, μέ τό χαρακτήρα καί τίς προεκτάσεις της, ἔβαλε σέ μιά σκληρή δοκιμασία, μαζί μέ τό Ἔθνος, καί τήν πολιτική ὅλων τῶν κομμάτων. Σήμανε ἡ μεγάλη ὥρα τῆς ἀλήθειας. Τά προβλήματα πού ἔχει δημιουργήσει ἡ ἀμερικανοκίνητη τουρκική πρόκληση ἀπαιτοῦν μιά καθαρή καί χωρίς μισόλογα ἀπάντηση.

Βρισκόμαστε, στήν πραγματικότητα, σέ μιά ἱστορική στιγμή – κόμβο γιά ὅλη τήν παραπέρα πορεία τοῦ Ἔθνους. Οἱ θέσεις, ἡ στάση κάθε κόμματος τώρα, θά σφραγίσουν ἀποφασιστικά τή μελλοντική του φυσιογνωμία καί τήν ἀπήχησή του στίς μάζες τοῦ λαοῦ. Αὐτό ἰσχύει καί γιά τήν Ἀριστερά, γιά ὅλα τά κόμματα καί τίς ὁμάδες πού τήν ἀπαρτίζουν.

α. ΚΚΕ (ἐσ.), ΠΑΣΟΚ, ΕΔΑ: Ἀντίσταση στήν τουρκική ἐπιθουλή. Στήριξη στίς δυνάμεις τοῦ Ἔθνους.

Πῶς μπορεῖ μιά συνεπής ἀντιιμπεριαλιστική πολιτική, μιά πολιτική πού ἀποβλέπει στήν ἐξυπηρέτηση τῶν συμφερόντων τοῦ λαοῦ, στήν εἰρήνη, στήν κοινωνική πρόοδο, στή φιλία ἀνάμεσα στούς λαούς, νά ἐκφραστεῖ συγκεκριμένα σήμερα στήν ἀντιμετώπιση τῆς τουρκικῆς πρόκλησης; Αὐτό εἶναι στίς πιό γενικές του γραμμές τό πρόβλημα πού ἀντιμετώπισε μεταδικτατορικά καί ἀντιμετωπίζει ἡ ἑλληνική Ἀριστερά. Ἡ ἀπάντηση ὅμως στό πρόβλημα αὐτό δέν εἶναι ἐνιαία.

Ἄν ὑπολογίσουμε τά τέσσερα μεγαλύτερα κόμματα τῆς Ἀριστερᾶς, δηλ. τό ΚΚΕ (ἐσ.), τό ΠΑΣΟΚ, τήν ΕΔΑ καί τό ΚΚΕ (ἐξ.), θά δοῦμε πώς γιά τά τρία πρῶτα ὑπάρχει γενικά μιά κοινή ἀπάντηση. Ὑπάρχει, παρά τίς σημαντικές μεταξύ τους διαφορές, μιά βασική σύμπτωση στήν ἀντίληψη ὅτι ἡ τουρκική πρόκληση, πού ἐνθαρρύνεται καί ὑποκινεῖται ἀπ' τούς Ἀμερικανούς καί τό ΝΑΤΟ, ἔχει μιά δική της αὐτόνομη διάσταση. Ὅτι μιά πραγματικά ἀντιιμπεριαλιστική πολιτική στήν Ἑλλάδα αὐτή τή στιγμή, εἶναι ἀδιανόητη χωρίς νά προβλέπει συγκεκριμένα μέτρα γιά τήν ἀντιμετώπιση τῆς πολύ ὑπαρκτῆς καί ἄμεσης τουρκικῆς ἀπειλῆς, γιά τήν ἐνίσχυση τῆς ἐθνικῆς ἄμυνας, γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητας τῆς χώρας, γιά τήν ἀποφυγή μιᾶς ἐθνικῆς ταπείνωσης (ἐθνική ἑνότητα καί ἠθική προετοιμασία τοῦ λαοῦ, ὑλικός ἐξοπλισμός τῆς χώρας, ἐκκαθάριση τοῦ ἐσωτερικοῦ μετώπου ἀπό τούς πεμπτοφαλαγγίτες, ἀναζήτηση τῶν ἀναγκαίων διεθνῶν ἐρεισμάτων). Ὅτι κάθε ἀδυναμία καί ὑποχώρηση μπροστά στίς παράνομες τουρκικές ἀξιώσεις, ὄχι μόνο δέν συντελεῖ στή διατήρηση τῆς εἰρήνης καί δέν ἐξυπηρετεῖ τά πραγματικά συμφέροντα οὔτε τοῦ ἑλληνικοῦ οὔτε τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ, ἀλλά ἀποτελεῖ ἀπ' εὐθείας ἐνίσχυση τῆς ἀμερικανικῆς καί ΝΑΤΟϊκῆς ἰμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς σ' αὐτή τήν περιοχή.

Ἡ πολιτική αὐτή ἀντίληψη ἔχει σάν ἀφετηρία τή διαπίστωση ὅτι ἡ Τουρκία ἔχει ἐπιλεγεῖ, στά πλαίσια μιᾶς γενικότερης ἀμερικανικῆς ἰμεριαλιστικῆς στρατηγικῆς, σάν μιά ἀπό τίς κύριες βάσεις στήριξής της στήν κρίσιμη περιοχή τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου καί τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Ὅτι ἡ ἀπειλή σέ βάρος τῆς Ἑλλάδας δέν δημιουργεῖται ἁπλῶς ἀπό τήν τακτική «διαίρει καί βασίλευε» τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, δηλ. ἀπό τήν τακτική πού ἀντιπαραθέτει τεχνητά τίς δύο χῶρες, ὥστε νά ἐξασθενίσει ἡ δύναμη ἀντίστασης καί τῶν δύο λαῶν κατά τῆς κυριαρχίας τῶν ΗΠΑ καί τοῦ ΝΑΤΟ, μέσα σ' ἕνα κλίμα σωβινιστικοῦ πυρετοῦ καί ἀπροπροσανατολισμοῦ τῶν μαζῶν. Ὅτι, ἀντίθετα, ἡ πολιτική τῶν ΗΠΑ ἔχει σάν πραγματικό στόχο τήν ἱκανοποίηση τῶν ἐπεκτατικῶν σχεδίων τῆς Τουρκίας, γιά τήν ἐνίσχυσή της στό ρόλο τοῦ βασικοῦ τοποτηρητῆ τῶν ἰμπεριαλιστικῶν συμφερόντων καί ταυτόχρονα ἀποβλέπει στή δημιουργία μιᾶς ἐσωτερικῆς ἐθνικῆς κρίσης στήν Ἑλλάδα, στήν ἀποσταθεροποίηση τοῦ σημερινοῦ κοινοβουλευτικοῦ καθεστῶτος, στήν ἐπιβολή ἀντιδημοκρατικῶν λύσεων, τῆς μιᾶς ἤ τῆς ἄλλης μορφῆς, στό ὄνομα τῆς «ἐθνικῆς σωτηρίας».

Οἱ κοινές αὐτές διαπιστώσεις συμπληρώνονται καί ἀπό μιάν ἀκόμα, πού ἔχει κεφαλαιώδη σημασία γιά τήν εἰκόνα τοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων καί γιά τήν πολιτική πού πρέπει νά ἀκολουθηθεῖ: Στό διεθνή τομέα, δέν εἶναι δοσμένη ἡ ὑποστήριξη τῆς Ἑλλάδας ἔναντι τοῦ τουρκικοῦ ἐπεκτατισμοῦ ἀπό τήν πλευρά τῆς ΕΣΣΔ. Ἡ σοβιετική πολιτική, ὅπως ἐκφράζεται μέχρι σήμερα, μήν καταδικάζοντας τήν τουρκική ἐπιθετικότητα, δέν εἶναι ἱκανοποιητική γιά τά ἐθνικά μας συμφέροντα. Καθιστᾶ πολύ πιό περίπλοκο τό συνολικό πρόβλημα τῆς ἐξασφάλισης τῶν ἀναγκαίων διεθνῶν ἐρεισμάτων γιά τήν ἀντιμετώπιση τῆς ἀμερικανοτουρκικῆς πρόκλησης.

Στά πλαίσια αὐτῶν τῶν κοινῶν διαπιστώσεων, οἱ διαφορές τακτικῆς ἀνάμεσα στά τρία κόμματα τῆς Ἀριστερᾶς (ΚΚΕἐσ., ΠΑΣΟΚ καί ΕΔΑ), ὅσο σοβαρές κι ἄν εἶναι, γίνονται δευτερεύουσες μπροστά στή διαμόρφωση μιᾶς ἐνιαίας στή βάση της

ἀντίληψης γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἐθνικῶν κινδύνων, μιᾶς ἐνιαίας οὐσιαστικά πολιτικῆς πού ἀποβλέπει στή στήριξη πρίν ἀπ' ὅλα στίς ἑνωμένες δυνάμεις τοῦ Ἔθνους γιά τήν ἀντίσταση στόν τουρκικό ἐπεκτατισμό καί γιά τήν ἀπόκρουση τῆς γενικότερης ἀμερικανονατοϊκῆς πρόκλησης.

Τά κύρια σημεῖα μιᾶς τέτοιας πολιτικῆς εἶναι:

● Πάλη γιά τήν ἐθνική ἑνότητα στή βάση μιᾶς κοινά ἀποδεκτῆς γραμμῆς γιά τήν ἀποτελεσματική ἄμυνα τῆς χώρας καί τήν ὑπεράσπιση τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητας ἀπό τόν τουρκικό ἐπεκτατισμό, γιά τήν προάσπιση καί κατοχύρωση τῆς δημοκρατίας καί γιά τήν οἰκονομική ἀνακούφιση τοῦ λαοῦ.

● Σταθερό μέτωπο κατά τῶν ὑποχωρήσεων στίς ἀμερικανονατοϊκές πιέσεις καί ἐκβιασμούς. Μέτρα γιά τήν ὅσο τό δυνατό μεγαλύτερη ἀποδέσμευση τῆς χώρας ἀπό τήν ἰμπεριαλιστική ἐξάρτηση (σχέσεις μέ τό ΝΑΤΟ, ἀμερικάνικες βάσεις, πολυεθνικά συγκροτήματα κ.λπ.).

● Ἀναζήτηση πολυμερῶν διεθνῶν ἐρεισμάτων, ἱκανῶν νά ἐξισορροπήσουν τήν ἀμερικανονατοϊκή πίεση.

Αὐτή ἡ κοινή σκοπιά ἐκδηλώνεται ἔντονα καί στή στάση τῶν τριῶν αὐτῶν κομμάτων ἀπέναντι στήν κυβέρνηση Καραμανλῆ. Παρά τίς διαφορές – πού παίρνουν συχνά καί ἐντυπωσιακό χαρακτήρα – στό χειρισμό συγκεκριμένων προβλημάτων τακτικῆς, (ὅπως λ.χ. στό θέμα τῆς ἀντιμετώπισης τοῦ «Σισμίκ», ἤ στό θέμα τῆς προσφυγῆς στό Συμβούλιο Ἀσφαλείας καί στό δικαστήριο τῆς Χάγης), ἡ στάση πρός τήν πολιτική τῆς κυβέρνησης Καραμανλῆ ἔχει μιά κοινή βάση, διαμορφώνεται μέ μιά κοινή ἀντίληψη: Στρέφεται κατά τῆς πολιτικῆς τῶν «συμμαχικῶν» πλαισίων στά ὁποῖα προσπαθεῖ νά κρατήσει ἡ κυβέρνηση τό ἐθνικό θέμα. Ἀντιτάσσεται στίς τάσεις ὑποχώρησης πρός τούς Τούρκους πού ἡ κυβέρνηση ἐκδηλώνει στό ὄνομα τσῦ «ρεαλισμοῦ» καί τῶν «συμμαχικῶν» συμφερόντων, καταπολεμάει τά ἀντιδημοκρατικά καί ἀντεργατικά μέτρα τῆς κυβέρνησης πού ἐξασθενίζουν καί διασποῦν τήν ἐθνική ἑνότητα.

Τό πρῶτο λοιπόν συμπέρασμα ἀπό τή διερεύνηση τῆς πολιτικῆς τῶν τριῶν κομμάτων τῆς Ἀριστερᾶς εἶναι ὅτι ὑπάρχει μιά εὐρύτατη σύμπτωση γιά μιά συγκεκριμένη ἀντιιμπεριαλιστική πολιτική, πού ἀνταποκρίνεται στό ἐθνικό αἴσθημα εὐρύτατων λαϊκῶν μαζῶν.

β) ΚΚΕ (ἐξ.): Ἀντιιμπεριαλιστική φρασεολογία στή θέση μιᾶς ἀντιιμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς.

Μιά ἄλλη τάση στό χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς, σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τήν ἀντιμετώπιση τοῦ ἐθνικοῦ θέματος, ἀντιπροσωπεύει τό ΚΚΕ (ἐξ.). Ἀπό μιά πρώτη ματιά, ἡ πολιτική αὐτοῦ τοῦ κόμματος δέν φαίνεται νά διαφοροποιεῖται ἀπό τήν πολιτική τῶν ἄλλων κομμάτων τῆς Ἀριστερᾶς, παρά μόνο σέ ἐπουσιώδη σημεῖα. Μιά πιό προσεκτική ὅμως διερεύνηση τῆς πολιτικῆς τοῦ ΚΚΕ (ἐξ.), τῶν συνθημάτων καί τῶν στόχων του σήμερα, ἀποδείχνει τό βαθύ χάσμα πού χωρίζει αὐτό τό κόμμα ἀπό τίς ἄλλες δυνάμεις τῆς Ἀριστερᾶς.

Τό ΚΚΕ (ἐξ.) κινεῖται στό παρακάτω σχῆμα: Ἡ ἀστική Ἑλλάδα καί ἡ ἀστική Τουρκία σπρώχνονται, σάν πιόνια τοῦ ἀμερικάνικου ἰμπεριαλισμοῦ, σέ μιά μεταξύ τους ὄξυνση, ἴσως καί σέ πολεμική σύγκρουση. Οἱ ἡγέτριες τάξεις καί τῶν δύο χωρῶν εἶναι ἐξίσου ὑπεύθυνες γιά τήν κρίση. Ἡ ἐπίκληση τῶν ἐθνικῶν κινδύνων, στά πλαίσια αὐτά, ἀπό τήν κυβέρνηση Καραμανλῆ χρησιμεύει γιά νά τιθασεύει καί νά εὐνουχίζει τούς λαϊκούς ἀγῶνες, γιά νά περνάει εὐκολώτερα τήν ἀντιλαϊκή της πολιτική. Ἑπομένως, κύριο καθῆκον γιά τόν ἑλληνικό λαό εἶναι νά στραφεῖ κατά τῆς κυβέρνησης Καραμανλῆ, πού παίζει τό ἴδιο παιχνίδι μέ τούς Τούρκους ἀντιδραστικούς, ἐξυπηρετώντας τήν ἀμερικάνικη πολιτική. Ἔξω ἀπ' αὐτά τά πλαίσια, δέν ὑπάρχει ἄλλος δρόμος γιά τήν ὑπεράσπιση τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων. Διεθνῶς ἡ χώρα μας ἔχει ἕνα σταθερό ὑπερασπιστή, τήν ΕΣΣΔ. Ἡ σοβιετική πολιτική στήν ἑλληνοτουρκική κρίση εἶναι ἀπόλυτα σύμφωνη μέ τά ἐθνικά μας συμφέροντα, πράγμα πού σημαίνει πώς πρέπει ἀνάλογα νά διαμορφώνεται καί ἡ ἐθνική πολιτική τῆς Ἑλλάδας.

Αὐτό τό σχῆμα εἶναι σαφέστατα ἐκφρασμένο σ' ὅλα τά ἐπίσημα κείμενα καί τίς ἀποφάσεις τοῦ ΚΚΕ (ἐξ.), ἀπό τόν Ἰούλη 1974 μέχρι σήμερα. Καί ἐκφράστηκε συγκεκριμένα μέ τήν καταδίκη καί τό χλευασμό κάθε σκέψης γιά ἐθνική ἑνότητα σάν ὑποταγή στήν ἀστική τάξη καί εἰδικότερα στήν κυβέρνηση Καραμανλῆ. Μέ μιά ἀπόλυτα ἀνεύθυνη καί δημαγωγική στάση ἀπέναντι στό μαζικό λαϊκό κίνημα. Μέ τήν ἄρνηση συμμετοχῆς σέ ὁποιαδήποτε προσπάθεια ἐνίσχυσης τῆς ἀμυντικῆς ἱκανότητας τῆς χώρας. Μέ τήν καταψήφιση στή βουλή τῶν στρατιωτικῶν δαπανῶν, σέ στιγμές αὐξημένης τουρκικῆς ἀπειλῆς. Μέ τήν ἀποφυγή τοῦ ΚΚΕ (ἐξ.) νά τοποθετηθεῖ συγκεκριμένα στό θέμα τῆς ὑφαλοκρηπίδας τοῦ Αἰγαίου. Μέ τήν ἀνεπιφύλακτη ὑποστήριξη τῆς σοβιετικῆς στάσης, πού ἀποφεύγει ἐπιμελῶς νά κατονομάσει καί νά καταδικάσει τόν ἐπιτιθέμενο, δηλ. τήν Τουρκία, στήν περίπτωση τῆς ἑλληνοτουρκικῆς διένεξης.

Ὅταν αὐτή ἡ πολιτική χρεοκόπησε πανηγυρικά, στίς μέρες πού ἡ τουρκική ἐπιθετικότητα ἔφτασε στό κατακόρυφο, μέ τήν ἔξοδο τοῦ «Σισμίκ» στό Αἰγαῖο, τό ΚΚΕ (ἐξ.) ἔκανε κάτι τό πολύ ἁπλό: βάφτισε αὐτή τήν ἴδια πολιτική μέ ἄλλο ὄνομα, υἱοθετώντας στά λόγια τήν ἐθνική ἑνότητα πού μέχρι τότε καταριόταν καί καλώντας σέ συσπείρωση «ὅλες τίς ἐθνικές καί δημοκρατικές δυνάμεις» τῆς χώρας γιά νά ὑπηρετήσουν αὐτήν ἀκριβῶς τή χρεοκοπημένη πολιτική. Αὐτή ὑπῆρξε ἡ «μεγάλη χειρονομία» τοῦ ΚΚΕ (ἐξ.) μέ τή «δήλωσή» του τῆς 21-8-76, πού δέν ἦταν τίποτε περισσότερο ἀπό ἕνα φραστικό ἐλιγμό. Ἄλλωστε, τόσο ὁ λόγος τοῦ Χαρ. Φλωράκη στό 2ο φεστιβάλ τῆς ΚΝΕ (5-9-76) ὅσο καί ἡ συνέντευξη τοῦ Γρ. Φαράκου στήν «Οὐμανιτέ» τῆς 28-9-76 (βλ. «Ριζοσπάστη» 30-9-76) δείχνουν πολύ καθαρά καί τήν ἀξία αὐτοῦ τοῦ ἐλιγμοῦ καί τίς πραγματικές ἀμετάβλητες σκέψεις τοῦ ΚΚΕ (ἐξ.). Ἰδιαίτερα ὁ Γρ. Φαράκος ὑπῆρξε ἀποκαλυπτικότατος. Μέ τόν τίτλο «διαλύεται ἡ Καραμανλική αὐταπάτη» ἔκανε πλήρη ἐξίσωση εὐθυνῶν ἀνάμεσα στίς «κυρίαρχες τάξεις» τῆς Τουρκίας καί τῆς Ἑλλάδας γιά τήν κρίση στό Αἰγαῖο. Ἀπόφυγε νά ὑποστηρίξει τήν ἑλληνική ἄποψη, πού στηρίζεται στό διεθνές δίκαιο, γιά τήν ὁριοθέτηση τῆς ὑφαλοκρηπίδας. Μίλησε, ἀντίθετα, γιά «ὑστερικό σωβινισμό» στήν Ἑλλάδα, πού προωθεῖται «ἀπό τίς ἀντιδραστικές ἀλλά καί ἀπό ἄλλες δυνάμεις». Δέν εἶπε λέξη γιά τήν ἐθνική ἄμυνα. Καί ἔδωσε σάν διέξοδο ἀπό τήν πολύ ἄμεση καί πολύ συγκεκριμένη τουρκική ἀπειλή, τή συσπείρωση τῶν ἀντιιμπεριαλιστικῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων, τορπιλλίζοντας ἀκόμα καί τή φραστική «στροφή» τῆς «δήλωσης» τοῦ ΚΚΕ (ἐξ.).

Ἀπ' ὅλα τά παραπάνω, γίνεται φανερό πώς τό ΚΚΕ (ἐξ.) ἀρνεῖται συστηματικά νά ἀναγνωρίσει τόν εἰδικό ρόλο πού παίζει σήμερα ἡ Τουρκία γιά τήν προώθηση τῶν ἀμερικανικῶν σχεδίων. Ἀρνεῖται γι' αὐτό, νά συμβάλλει μέ εἰλικρίνεια σέ μιά πολιτική ἐθνικῆς ἑνότητας γιά τήν ἀπόκρουση τῆς τουρκικῆς ἀπειλῆς, ἐνῶ μιλάει ἀφηρημένα γιά «ἰμπεριαλιστική ἐπιβουλή». Δέν κάνει ἔτσι συγκεκριμένη ἀντιιμπεριαλιστική πολιτική, πού στίς σημερινές συνθῆκες εἶναι ἀδιανόητη χωρίς ἀποφασιστική ἀντίσταση στόν τουρκικό ἐπεκτατισμό μέ ὅλες τίς δυνάμεις τοῦ ἔθνους. Διασπάει καί ἀποπροσανατολίζει τήν πάλη τοῦ λαοῦ, ἐξασθενίζοντας τή δύναμη ἀντίστασής του στήν ἀμερικανονατοϊκή συνωμοσία, βραχίονας τῆς ὁποίας εἶναι ἡ Τουρκία.

γ) Σοσιαλιστική πολιτική. Ἔθνος καί διεθνισμός.

Οἱ δυό τάσεις στήν ἑλληνική Ἀριστερά ὅπως τίς περιγράψαμε, ἔρχονται νά ζωντανέψουν καί πάλι, στή σημερινή πραγματικότητα, παλαιότατες συζητήσεις στό σοσιαλιστικό καί κομμουνιστικό κίνημα γύρω ἀπό τά προβλήματα ὑπεράσπισης τοῦ ἔθνους.

Τό ΚΚΕ (ἐξ.) δέν κρύβει πώς θεωρεῖ τήν ἀντίληψη πού διαμορφώνεται ἀπό τά ἄλλα τρία κόμματα τῆς Ἀριστερᾶς σάν γλίστρημα στόν ἐθνικισμό. Εἶναι χαρακτηριστικό μάλιστα ὅτι στό «Ριζοσπάστη», σέ ἄρθρο τοῦ Βάσου Γεωργίου (23-9-76), λέγεται ὅτι τά τρία κόμματα (ΠΑΣΟΚ, ΚΚΕ (ἐσ.) καί ΕΔΑ) τά ἔχει «ἀδράξει ἕνας ἀπερίγραπτος, ὄχι πατριωτικός ἀλλά σοσιαλαμυνίτικος* καί ἐθνικιστικός οἶστρος. Τέτοια πλειοδοσία σωβινισμοῦ οὔτε στόν πόλεμο τοῦ 1940 φανερώθηκε».

Στήν πραγματικότητα, ὅλος αὐτός ὁ θόρυβος γιά «ἐθνικι-

σμό» πάει νά κρύψει μιά πολύ περίεργη ἀντίληψη τοῦ ΚΚΕ (ἐξ.) γιά τά συμφέροντα τοῦ ἔθνους καί γιά τό διεθνισμό.

Τό ΚΚΕ (ἐξ.) θεωρεῖ στήν πράξη τήν ΕΣΣΔ σάν τό κέντρο τοῦ παγκόσμιου ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Ἡ ἐξωτερική πολιτική τῆς ΕΣΣΔ ἀνταποκρίνεται, κατά τή γνώμη του, στά βαθύτερα, στά οὐσιαστικά συμφέροντα ὅλων τῶν λαῶν, συνεπῶς καί τοῦ ἑλληνικοῦ. Δέν εἶναι λοιπόν δυνατό νά ὑπάρχει ἔστω καί ἕνα θέμα ὅπου τά πραγματικά ἐθνικά μας συμφέροντα νά ἔρχονται σέ διάσταση μέ τήν κρατική πολιτική τῆς ΕΣΣΔ στό ἴδιο θέμα. Ὑποστηρίζοντας λοιπόν ἀνεπιφύλακτα τήν πολιτική τῆς ΕΣΣΔ καί προσαρμόζοντας σ' αὐτήν τή δική του πολιτική, τό ΚΚΕ (ἐξ.) θεωρεῖ ὅτι ἐκπληρώνει καί τό ἐθνικό καί τό διεθνιστικό του χρέος.

Ὅλα αὐτά βέβαια ἀποτελοῦν τραγικό λάθος. Καί μόνο τό γεγονός ὅτι ἡ ΕΣΣΔ, γιά νά μήν ὀξύνει τίς σχέσεις της μέ τή γειτονική της Τουρκία, δέν παίρνει θέση στήν ἑλληνοτουρκική διένεξη, δείχνει πόσο δέν ταυτίζονται στή δοσμένη περίπτωση τά κρατικά συμφέροντα τῆς ΕΣΣΔ μέ τά ἐθνικά μας συμφέροντα καί σέ τελευταία ἀνάλυση μέ τά συμφέροντα τοῦ ἑλληνικοῦ ἐργατικοῦ καί δημοκρατικοῦ κινήματος.

Τήν παγκόσμια ἐπαναστατική διαδικασία τήν προωθεῖ κάθε λαός μέ τήν πάλη του στήν ἴδια του τή χώρα. Δέν εἶναι λοιπόν ἡ πάλη τοῦ λαοῦ πού πρέπει νά προσαρμοστεῖ στίς ἀνάγκες καί στά κριτήρια τῆς σοβιετικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. Ἀλλά εἶναι ἀντίθετα ἡ σοβιετική πολιτική ἐκείνη πού πρέπει νά διαμορφώνεται σέ κάθε περίπτωση ἔτσι ὥστε νά βοηθάει κατά τόν καλύτερο τρόπο στήν ἀνάπτυξή τους τά κινήματα σέ κάθε χώρα. Ἔξω ἀπό μιά τέτοια ἀντίληψη, δέν ὑπάρχει πραγματική ἐθνική πολιτική γιά ἕνα κομμουνιστικό κόμμα, ὅπως δέν ὑπάρχει καί πραγματικός διεθνισμός.

Στή σημερινή Ἑλλάδα, ἡ θέση τῶν κομμουνιστῶν εἶναι στήν πρώτη γραμμή τοῦ ἀγώνα γιά τήν ὑπεράσπιση τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων ἀπό τήν ἀμερικανοκίνητη τουρκική ἀπειλή. Χωρίς αὐτό, δέν ἔχουν καμιά ἐλπίδα νά παίξουν τόν ἱστορικό τους ρόλο οὔτε καί στήν κοινωνική πάλη. Αὐτή ἡ σύνθεση ὑπῆρξε μιά ἀφετηρία γιά τή διαμόρφωση τῆς γραμμῆς τῆς ἐθνικῆς ἀντιδικτατορικῆς δημοκρατικῆς ἑνότητας πού ἀκολουθεῖ τό ΚΚΕ (ἐσ.).

Ἡ κρίση στό Αἰγαῖο ἀποδείχνει γιά μιά ἀκόμη φορά τήν ὀρθότητα αὐτῆς τῆς γραμμῆς. Καί ἡ συγκεκριμένη πάλη γιά τήν ὑπεράσπιση τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητας καί τῆς ἐθνικῆς μας ἀνεξαρτησίας, αὐτή τή δύσκολη στιγμή, θά συμβάλει ἐπίσης στό ξεπέρασμα τῆς βαθύτατα λαθεμένης καί διασπαστικῆς πολιτικῆς τοῦ ΚΚΕ(ἐξ.), στήν ἐπιτάχυνση τῆς διαδικασίας γιά τήν ἀποκατάσταση μιᾶς καινούργιας ἑνότητας τῶν ἑλλήνων κομμουνιστῶν, στή στερέωση τοῦ κύρους καί τῆς ἀκτινοβολίας γενικότερα τῆς Ἀριστερᾶς στήν Ἑλλάδα.

** Διευκρινίζουμε, γιά ὅσους τυχόν δέν ξέρουν, πώς ὁ ὅρος «ἀμυνίτικος» ἢ «σοσιαλαμυνίτικος» εἶναι δανεισμένος ἀπό τή Ρωσία τῶν παραμονῶν τῆς Ὀκτωβριανῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1917. Τότε, οἱ μπολσεβίκοι καί ὁ Λένιν ὀνόμαζαν «ἀμυνίτες» ὅσους δέν ἔβλεπαν τήν ἐπερχόμενη ἐπανάσταση καί ἔθεταν σάν κύριο καθῆκον τήν ἄμυνα τῆς χώρας πού βρισκόταν σέ πόλεμο μέ τή Γερμανία, χωρίς νά υἱοθετοῦν τό σύνθημα τῆς μετατροπῆς τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου σέ ἐμφύλιο, τῆς συναδέλφωσης τῶν ἀντίπαλων στρατῶν στό μέτωπο, τῆς ἄμεσης ἐπαναστατικῆς ἀνατροπῆς, ἡ ὁποία τελικά πραγματοποιήθηκε τόν Ὀκτώβρη τοῦ 1917. Προφανῶς, ὁ Βάσος Γεωργίου, διαπιστώνοντας σοβαρές ἀναλογίες ἀνάμεσα στήν κατάσταση πού ἀντιμετωπίζει ἡ Ἑλλάδα τοῦ 1976 μέ ἐκείνη τῆς Ρωσίας τοῦ 1917, χρησιμοποιεῖ καί τούς ἴδιους ὅρους καί τίς ἴδιες συνταγές.*

■

ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΑΠΟΚΤΗΜΑ

Συγκεντρωμένα σὲ τρεῖς καλαίσθητους τόμους τὰ τεύχη 1 ἕως καὶ 35 τοῦ «ΑΝΤΙ»

Α΄ ΤΟΜΟΣ
6΄ ἐξάμηνο '74
Δρχ. 200

Β΄ ΤΟΜΟΣ
α΄ ἐξάμηνο '75
Δρχ. 300

Γ΄ ΤΟΜΟΣ
6΄ ἐξάμηνο '75
Δρχ. 300

Θὰ βρεῖτε:

- *Χρονικὰ τῆς πολιτικῆτ ζωῆς*
- *διάλογο πάνω στὰ προβλήματα τῆς Ἀριστερᾶς*
- *μελέτες γιὰ τὴν Ἱστορία μας*
- *ἀναλύσεις γιὰ τοὺς μηχανισμοὺς ποὺ ἐλέγχουν τὴν πολιτική καὶ κοινωνικὴ ζωὴ*
- *ἄρθρα γιὰ τὴν πνευματικὴ ζωή*

ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΑΝΤΙ

● Ἔργα γνωστῶν καλλιτεχνῶν σὲ περιορισμένο ἀριθμὸ ἀντιτύπων, μὲ τὴν ὑπογραφὴ τοῦ δημιουργοῦ τους, θὰ προσφέρουμε στοὺς ἀναγνῶστες μας ποὺ θὰ γραφτοῦν συνδρομητὲς.

● Οἱ ζωγράφοι Δ. Κοκκινίδης, Ν. Κεσανλῆς καὶ Χρύσα Ρωμανοῦ μᾶς δίνουν τὴν εὐκαιρία αὐτῆς τῆς προσφορᾶς.

Ἔργο 1
Μεταξοτυπία (37×46)
Δ. Κοκκινίδης

Ἔργο 2
Μεταξοτυπία (50×60)
Ν. Κεσανλῆς

Ἔργο 3
Μεταξοτυπία (50×60)
Χρύσα Ρωμανοῦ

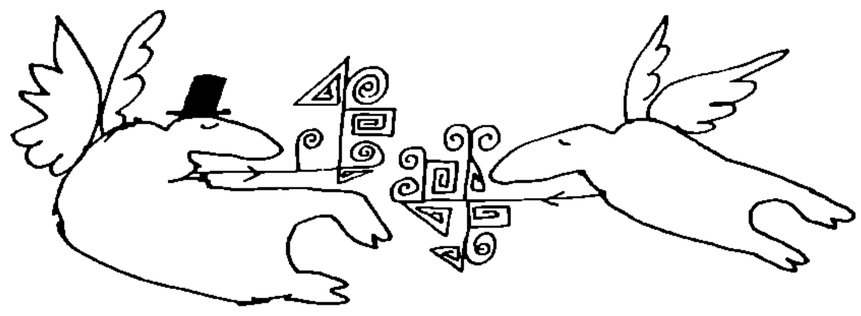
● Στὴ συνολικὴ τιμὴ τῶν 1.050 δρχ. μπορεῖτε ν' ἀποκτήσετε ἕνα ἀπὸ τὰ παραπάνω ἔργα, ἔχοντας ταυτόχρονα καὶ τὴ συνδρομή σας γιὰ ἕνα χρόνο στὸ «ΑΝΤΙ». Συμπληρῶστε λοιπὸν τὸ σχετικὸ κουπόνι καὶ ταχυδρομῆστε το στὴ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ (ἐμβάζοντας συγχρόνως καὶ τὸ ἀντίστοιχο ποσό): Δημοχάρους 60, Τ.Τ. 601.

---------- ΚΟΨΤΕ ΕΔΩ ----------

ΕΠΩΝΥΜΟ .....
ΟΝΟΜΑ .....
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ .....
ΠΟΛΗ ..... Τ.Τ.....

Θὰ ἤθελα μαζὶ μὲ τὴ συνδρομή μου γιὰ ἕνα χρόνο στὸ «ΑΝΤΙ», τὸ ἔργο .....
Ἐμβάζω τὸ ποσὸν τῶν 1.050 δρχ. γιὰ τὴ συνδρομή μου καὶ γιὰ τὸ ἔργο ποὺ διάλεξα.

Γιατί δέν ἔχουμε Πανεπιστήμιο...

τοῦ Γκώργου Κατηφόρη

ΜΕ ΤΗΝ πτώση τῆς δικτατορίας ἡ Ἀνώτατη Παιδεία βρέθηκε – ὅπως ἦταν φυσικό καί σωστό ὕστερα ἀπό τούς ἀγῶνες τῆς φοιτητικῆς νεολαίας στή διάρκεια τῆς ἑπταετίας – στό κέντρο τῆς προσοχῆς. Λειτούργησαν πειθαρχικά συμβούλια, χουντικοί καθηγητές τιμωρήθηκαν, γράφτηκαν νομοσχέδια πού ὅριζαν μεταρρυθμίσεις, γράφτηκαν ἄρθρα στόν τύπο πού ὑπέδειξαν ποιές μεταρρυθμίσεις ἔπρεπε νά εἶχαν προβλέψει τά νομοσχέδια. Κοινός παρονομαστής στήν ὅλη συζήτηση ἦταν ἡ γενική πεποίθηση ὅτι τό Πανεπιστήμιό μας καιρός ἦταν πιά ριζικά νά μεταρρυθμισθεῖ. Ἡ γενική αὐτή πεποίθηση περιέχει, κατά τή γνώμη μου, ἕνα λάθος. Ὅτι τό Πανεπιστήμιο εἶναι δυνατόν νά μεταρρυθμισθεῖ. Δέν νομίζω πώς μπορεῖ νά ἐπιτευχθεῖ κάτι τέτοιο. Γιά νά μεταρρυθμισθεῖ κάτι πρέπει νά ὑπάρχει. Ἀλλά στήν Ἑλλάδα δέν ὑπάρχει Πανεπιστήμιο. Γι' αὐτό τό πρόβλημά του δέν εἶναι νά ἀλλάξει. Εἶναι νά ὑπάρξει.

Τί εἶναι Πανεπιστήμιο

ΓΙΑ ΝΑ διαπιστώσουμε ἄν κάτι ὑπάρχει ἤ δέν ὑπάρχει, θά πρέπει πρῶτα νά τό ὁρίσουμε. Τί εἶναι Πανεπιστήμιο; Δύσκολο καί ἐπικίνδυνο ἐρώτημα. Μπορεῖ νά μᾶς ὁδηγήσει στό νά ρωτήσουμε τί εἶναι Ἐπιστήμη, τί εἶναι ἐπιστημονική ἀλήθεια, τί εἶναι Ἀλήθεια, τί εἶναι διδασκαλία τῆς Ἀλήθειας, ἄν εἶναι δυνατόν νά διδαχθεῖ ἡ Ἀλήθεια, καί νά μπλέξουμε ἔτσι σέ μιά φιλοσοφική ἀναζήτηση δίχως τέλος. Δέν εἶναι αὐτό ὁ σκοπός τοῦ ἄρθρου. Οὔτε ἐπιδιώκει νά κρίνει τό Πανεπιστήμιό μας, μέ τά ἑκατόν πενήντα χρόνια ζωῆς του, μέ κριτήρια φιλοσοφικά ἤ κοινωνιολογικά τέτοια πού θά μποροῦσαν νά ξετινάξουν ἀκόμη καί ἕνα Καϊημπριτζ ἤ μία Σορβόννη. Ἄν κανείς ἀναγνώστης ἐνδιαφέρεται νά ἔχει δεῖγμα κριτικῆς τέτοιου εἴδους, θά ἄξιζε νά διαβάσει τό ἄρθρο τοῦ Noam Chomsky «Ἡ λειτουργία τοῦ Πανεπιστημίου σέ ἐποχή κρίσης», πού δημοσιεύθηκε στόν «Ἠριδανό» (Νοέμβρης 1975).

Ο ΟΡΙΣΜΟΣ τοῦ Πανεπιστημίου πού ἀναζητοῦμε ἐδῶ ἔχει μικρότερες φιλοδοξίες. Ἐπιδιώκει, μέσα ἀπό τήν κοινή λογική, νά στηρίξει μιά ρεαλιστική ἄποψη γιά τήν κατάσταση τῆς Ἀνώτατης Παιδείας μας. Γι' αὐτό ἡ ἀφετηρία του στήν πρόταση «γιατί δέν ὑπάρχει Πανεπιστήμιο στήν Ἑλλάδα» δέν εἶναι τόσο τό οὐσιαστικό «Πανεπιστήμιο» ὅσο τό ρῆμα «ὑπάρχει».

Τί ὑπάρχει στήν Ἑλλάδα

ΑΣ ΑΡΧΙΣΟΥΜΕ ἀπό τήν πραγματική κατάσταση. Τί εἶναι ἐκεῖνο πού ὑπάρχει στόν τόπο μας; Ὑπάρχει ἕνα σχολεῖο πού νά ἐκπαιδεύει ἀνθρώπους ἱκανούς νά ἀσκήσουν ὁρισμένα ἐπιστημονικά ἐπαγγέλματα. Δέν φτάνει αὐτό γιά νά ποῦμε ὅτι ἔχουμε Πανεπιστήμιο; Ἄς ἐξετάσουμε τό ζήτημα.

Η ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ἐπιστημόνων εἶναι ἕνας ἀπό τούς τρόπους πού κάθε Πανεπιστήμιο ἔχει στή διάθεσή του γιά νά συνδέεται μέ τήν παραγωγική διαδικασία τῆς κοινωνίας. Ἄν ἡ κοινωνία χρειάζεται γιατρούς, στέλνει τά παιδιά της στήν Ἰατρική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου. Ἄν χρειάζεται μηχανικούς, τά στέλνει στό Πολυτεχνεῖο. Ἄν χρειάζεται καθηγητές τῆς Φιλολογίας ἤ τῶν Μαθηματικῶν, τά στέλνει στή Φιλοσοφική ἤ τή Φυσικομαθηματική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου. Στίς διάφορες αὐτές σχολές διδάσκουν καθηγητές τοῦ Πανεπιστημίου. Ἄν ἡ κοινωνία χρειάζεται καθηγητές τοῦ Πανεπιστημίου, ποῦ θά στείλει τά παιδιά της νά μάθουν αὐτή τήν τέχνη; Ποιός θά ἐκπαιδεύσει τούς ἀνώτατους ἐκπαιδευτικούς; Ποῦ βρίσκεται τό Πανεπιστήμιο τῶν πανεπιστημιακῶν;

ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ αὐτά, πού πηγάζουν αὐτόματα σχεδόν ἀπό τήν ἐξέταση τῆς πιό συνηθισμένης λειτουργίας τοῦ Πανεπιστημίου (τῆς διδασκαλικῆς του λειτουργίας) εἶναι κρίσιμα προκειμένου νά ἀποφασίσει κανείς ἄν ὑπάρχει ἤ ὄχι Πανεπιστήμιο στήν Ἑλλάδα. Γιατί γιά νά ὑπάρξει κάτι μέσα στό χρόνο πρέπει κάπως νά γεννιέται. Ὄχι νά γεννηθεῖ μιά φορά καί ἀπό κεῖ καί πέρα νά ὑπάρχει, γιατί τίποτα δέν εἶναι ἀθάνατο – οὔτε κάν τό ἑλληνικό Πανεπιστήμιο. Πρέπει νά γεννιέται συνεχῶς, δηλαδή κάπως νά ἀναπαράγεται. Καί τρόποι ἀναπαραγωγῆς ὑπάρχουν δύο. Ἤ κάποιος ἄλλος συντηρεῖ στή ζωή ἕνα θεσμό ἐφοδιάζοντάς τον μέ μέσα καί ἀνθρώπους, ἤ ὁ θεσμός ἀναπαράγεται μέ τίς δικές του δυνάμεις. Παραδείγματος χάριν, τά γυμνάσια στηρίζονται γιά τήν ἀναπαραγωγή τοῦ προσωπικοῦ τους στό Πανεπιστήμιο. Τό Πανεπιστήμιο ὅμως, δέν ἔχει ποῦ ἀλλοῦ νά στηριχθεῖ. Θά πρέπει μόνο του νά ἀναπαράγει τόν ἑαυτό του. Μέ ἄλλα λόγια, γιά νά ὑπάρξει Πανεπιστήμιο πρέπει νά μπορεῖ νά καταρτίζει ὄχι μόνον ἐπαγγελματίες ἱκανούς νά ἐφαρμόζουν τήν ἐπιστήμη στούς ἐπαγγελματικούς τους κλάδους, ἀλλά καί δασκάλους ἱκανούς νά διδάσκουν τούς μελλοντικούς ἐπιστήμονες. Ὅπως γιά ὅλους τούς ζωντανούς ὀργανισμούς, ἔτσι καί γιά τό Πανεπιστήμιο, ἡ ἱκανότητα ἀναπαραγωγῆς εἶναι προϋπόθεση γιά τήν ἐπιβίωσή του μέσα στό χρόνο.

Παραγωγή δασκάλων καί παραγωγή ἰδεῶν

ΓΙΑ ΝΑ ὑπάρξει, λοιπόν, Πανεπιστήμιο, πρέπει οἱ πανεπιστημιακοί δάσκαλοι νά καταρτίζουν ἄλλους πανεπιστημιακούς δασκάλους, ἱκανούς νά τούς διαδεχθοῦν. Ἀλλά τί πρέπει νά διδάσκουν στούς ἐπίδοξους πανεπιστημιακούς; Τήν ἐπιστήμη ὅπως τήν παρέλαβαν ἀπό τούς προκατόχους τους; Κάτι τέτοιο ἐλάχιστα θά μποροῦσε νά ἱκανοποιήσει τίς ἀνάγκες τοῦ θεσμοῦ. Ἡ ἐπιστήμη κι αὐτή παλιώνει. Ἄλλοτε πάλιωνε ἀπό γενιά σέ γενιά, στίς μέρες μας συχνά παλιώνει μιά καί δυό φορές μέσα στήν ἴδια γενιά. Καμιά ἐπιστήμη δέν ἀξίζει νά διδάσκεται ἄν δέν ἐνσωματώνει συνεχῶς στόν πατροπαράδοτο ὄγκο τῶν γνώσεων (πού ἀσφαλῶς πρέπει νά συντηρεῖται) ὅσες νέες γνώσεις ἡ κάθε ἐποχή παράγει. Ποιός παράγει τίς νέες γνώσεις; Οἱ ἐπιστήμονες-ἐρευνητές. Ποῦ δουλεύουν αὐτοί; Κυρίως, ἄν καί ὄχι ἀποκλειστικά, δουλεύουν στά Πανεπιστήμια. Ὥστε γιά νά ὑπάρξει Πανεπιστήμιο, δέν ἀρκεῖ νά παράγει πανεπιστημιακούς δασκάλους. Πρέπει μαζί μ' αὐτούς νά παράγει καί τήν ἐπιστήμη πού θά διδάξουν. Πρέπει νά φτιάχνει μόνο του τίς Ἐπιστῆμες του καί νά τίς διδάσκει πρῶτα στό διδακτικό του προσωπικό (πού γενικά πρέπει νά ταυτίζεται μέ τό ἐρευνητικό του προσωπικό) καί μετά στούς φοιτητές. Πρίν ἀρχίσει τή μόρφωση, τό Πανεπιστήμιο περνάει ἀπό αὐτομόρφωση. Μόνο τότε γίνεται ἱκανό νά μεταδώσει γνώσεις σέ εὐρύτερο κύκλο. Καί μόνο τότε μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὅτι ζεῖ, ὅτι ὑπάρχει, ὅτι εἶναι ζωντανό Πανεπιστήμιο.

Παράγονται πανεπιστημιακοί στήν Ἑλλάδα;

ΕΚΠΑΙΔΕΥΕΙ τό Πανεπιστήμιό μας τούς πανεπιστημιακούς του; Παράγει τίς ἐπιστημονικές γνώσεις πού διδάσκει; Ἡ ἀπάντηση φοβᾶμαι πώς πρέπει νά εἶναι ὄχι καί στά δύο ἐρωτήματα. Γιά τήν πρώτη ἀρνητική ἀπάντηση δέν ἔχω στατιστικά στοιχεῖα. Γιά τή δεύτερη θά δώσω καί ὁρισμένες στατιστικές. Παρ' ὅλη ὅμως τήν ἔλλειψη στατιστικῶν στοιχείων γιά τό πρῶτο ἐρώτημα – τό ἄν τό Πανεπιστήμιό μας παράγει τούς πανεπιστημιακούς του – ἡ αἴσθηση πού σχημάτισα καί ὅταν ἤμουν φοιτητής καί ἀργότερα ἦταν ὅτι γιά νά γίνει κανείς καθηγητής Πανεπιστημίου στήν Ἑλλάδα δέν εἶχε σχεδόν ἄλλον τρόπο ἐκτός ἀπό τό νά σπουδάσει σέ κάποιο ξένο Πανεπιστήμιο. Τό δικό μας Πανεπιστήμιο δέν διέθετε ὀργανωμένες μεταπτυχιακές σπουδές,πού δημιουργοῦν τό φυτώριο τῶν νέων πανεπιστημιακῶν. Δέν εἶχε διαδικασίες πού νά παρακινοῦν πρός τήν ἔρευνα καί νά ἀναδεικνύουν νέους ἐρευνητές. Γι' αὐτό ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν καθηγητῶν καί ὑφηγητῶν μας ἦταν καί εἶναι ἀκόμη ἄνθρωποι πού ἔκαναν τίς μεταπτυχιακές σπουδές τους στή Γαλλία, στήν Ἀγγλία, στήν Ἀμερική, στή Γερμανία – πάντως ὅμως ὄχι στήν Ἑλλάδα.

Παράγεται Ἐπιστήμη στό ἑλληνικό Πανεπιστήμιο;

ΔΕΝ διεκδικῶ καμιάν ἁρμοδιότητα νά ἐπισκοπήσω καί νά κρίνω τό σύνολο τῆς παραγωγῆς ὅλων τῶν Ἑλλήνων πανεπιστημιακῶν οὔτε νά ἀποφανθῶ γιά τήν ἀξία τῆς δουλειᾶς φιλολόγων, νομικῶν, γιατρῶν, ἱστορικῶν, μηχανολόγων, ἀστρονόμων καί ψυχολόγων. Θά ἤθελα ὅμως νά θέσω στήν κρίση ὅλων μας μερικά στατιστικά στοιχεῖα – συγκεντρωμένα κι αὐτά ἀπό μή ἑλληνική ὑπηρεσία – τά στοιχεῖα γιά τίς δαπάνες πού εἶναι ἀφιερωμένες σέ πανεπιστημιακή ἔρευνα σέ ὁρισμένα κράτημέλη τοῦ Ὀργανισμοῦ Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καί Ἀναπτύξεως, ὅπως τά ἔδωσε ὁ ἴδιος ὁ Ὀργανισμός. Τά στοιχεῖα δόθηκαν σέ ποσοστά ἐπί τοῦ ἀκαθαρίστου ἐθνικοῦ προϊόντος καί ἀναφέρονται (τά τελευταῖα διαθέσιμα) στό χρόνο 1970/71. Σύμφωνα μέ τά στοιχεῖα αὐτά πρῶτες σέ δαπάνες ἔρχονται οἱ Η.Π.Α. καί ἡ Δυτική Γερμανία μέ 0,4% τοῦ ἐθνικοῦ τους προϊόντος, οἱ περισσότερες ἄλλες χῶρες δαπανοῦν 0,2% μέ 0,3% καί τελευταῖες ἐμφανίζονται ἡ Ἑλλάδα καί ἡ Ἱσπανία – ἀγλαΐσματα καί οἱ δύο τοῦ ἐλεύθερου κόσμου – μέ 0,0%. Μάλιστα. *Μηδέν κόμμα μηδέν τοῖς ἑκατό.* Ποσοστό πού φέρνει τήν πατρίδα μας κάτω ἀπό τήν Πορτογαλία (μέ 0,1%) καί ἀπ' αὐτήν ἀκόμη τήν Ἰσλανδία (μέ 0,1%).

ΑΥΤΑ ξοδεύονται γιά πανεπιστημιακή ἔρευνα στήν Ἑλλάδα, ἤ τουλάχιστον αὐτά ξοδεύονταν τό 1971. Ἄλλαξαν ἄραγε ἀπό τότε πολύ τά πράγματα; Δέν ξέρω. Ἀλλά καί δέν εἶναι τό εἶδος τοῦ πράγματος πού ἀλλάζει πολύ γρήγορα σ' ἕνα κράτος.

ΧΩΡΙΣ, λοιπόν, νά ἐπιχειρήσω νά κρίνω τή συγγραφική παραγωγή τῶν Ἑλλήνων πανεπιστημιακῶν, θέλω νά θέσω τό ἐρώτημα: Πῶς εἶναι δυνατό νά ὑπάρξει παραγωγή ὁποιουδήποτε εἴδους – ἀκόμη καί πνευματική παραγωγή – χωρίς νά γίνονται ἔξοδα; Πῶς θά δημιουργηθοῦν «ἐξερχόμενα» ἄν δέν ὑπάρξουν «εἰσερχόμενα»; Ὑποχρεώνεται κανείς νά καταλήξει στό συμπέρασμα ὅτι τό ἑλληνικό Πανεπιστήμιο δέν εἶναι σέ θέση νά κάνει παραγωγή ἐπιστήμης.

Συμπέρασμα:

ΕΙΔΑΜΕ ὅτι τό Πανεπιστήμιό μας δέν παράγει τούς πανεπιστημιακούς του. Εἴδαμε ὅτι δέν παράγει – δέν εἶναι σέ θέση νά παράγει – οὔτε τήν Ἐπιστήμη του. Ἄρα δέν εἶναι Πανεπιστήμιο. Ἀλλά τότε τί εἶναι τό ἵδρυμα πού λέγεται Πανεπιστήμιο; Ἄν τό συγκρίνω μέ ἀνάλογους ἀγγλικούς θεσμούς – μόνο καί μόνο ἐπειδή αὐτοί συμβαίνει νά μοῦ εἶναι γνώριμοι – τό ἑλληνικό Πανεπιστήμιο εἶναι ἕνα εἶδος Polytechnic. Δηλαδή μιά βαθμίδα ἀνάμεσα στή Μέση καί στήν πραγματικά Ἀνώτατη Παιδεία. Αὐτή ἡ τελευταία ὅμως δέν ὑπάρχει στήν Ἑλλάδα. Τό ἑλληνικό Polytechnic — Πανεπιστήμιο στηρίζεται στήν Ἀνώτατη Παιδεία ξένων χωρῶν πού τό ἐφοδιάζουν καί μέ προσωπικό καί μέ γνώσεις. Ἔτσι τό Πανεπιστήμιό μας καταλήγει νά εἶναι πνευματικό ὑποκατάστημα ξένων πανεπιστημίων. Ὅπως ἄλλωστε καί ἡ βιομηχανία μας συμβαίνει νά εἶναι ἐξάρτημα τοῦ ξένου κεφαλαίου, ἤ ὁ στρατός μας – ἀκόμη καί τώρα πού βρίσκεται ἔξω ἀπό τό στρατιωτικό ΝΑΤΟ – ὑποχρεώνεται τελικά νά κινεῖται μέσα στά πλαίσια τῶν μεγάλων τῆς Νατοϊκῆς συμμαχίας. Τό πρόβλημα τοῦ ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου εἶναι τελικά πρόβλημα ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας – ἤ μᾶλλον (γιατί ἀπόλυτη ἀνεξαρτησία δέν εἶναι δυνατή) ἐθνικῆς ὀντότητας. Εἶναι πρόβλημα ἐθνικῆς ὑπόστασης στόν πνευματικό χῶρο.

Φυσικά, ἐθνική ὑπόσταση στό θέμα αὐτό δέν μπορεῖ νά σημαίνει οὔτε ξενοφοβία οὔτε κάν αὐτάρκεια. Μιά χώρα μικρή, ὅπως ἡ Ἑλλάδα, δέν εἶναι δυνατόν μόνη της νά καλύψει ὅλους τούς τομεῖς τῆς σύγχρονης ἔρευνας. Πάντα θά χρειάζεται νά παίρνει ἀπό τήν πνευματική δημιουργία τῶν μεγάλων χωρῶν. Δέν ἐπιτρέπεται, ὅμως, νά παίρνει μόνο. Πρέπει νά γίνει ἱκανή καί νά δίνει. Πρέπει νά κατακτήσει μιά θέση στό διεθνή καταμερισμό τῆς πνευματικῆς ἐργασίας ἀνάμεσα στίς ἀνεπτυγμένες χῶρες. Ὅταν τό πετύχουμε αὐτό, τότε θά μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι ἔχουμε Πανεπιστήμιο στήν Ἑλλάδα.

ΠΡΙΝ κλείσω αὐτό τό ἄρθρο θά ἤθελα νά προσθέσω τά ἑξῆς: Λέγοντας δέν ἔχουμε Πανεπιστήμιο στήν Ἑλλάδα δέν ἐννοῶ ὅτι δέν ἔχουμε καλούς καθηγητές Πανεπιστημίου. Τέτοιοι ἀσφαλῶς ὑπάρχουν. Δέν εἶναι τά πρόσωπα πού κρίνονται ἐδῶ – εἶναι ὁ θεσμός. Ἀκριβῶς ἐπειδή ὑπάρχουν πνευματικές ἀξίες στόν τόπο μας, ἰδίως μάλιστα ἐπειδή ὑπάρχει ἕνα θαυμάσιο ὑλικό φοιτητικῆς νεολαίας, εἶναι πού νιώθει κανείς τήν ἀνάγκη νά ὑπογραμμίσει ὅσο τό δυνατόν πιό ἔντονα πόσο κάτω ἀπό τούς ἀνθρώπους βρίσκεται ὁ θεσμός, πόσο τούς ἀδικεῖ, πόσο τούς καταπιέζει.

■

Υ.Γ.
Τό ἄρθρο αὐτό εἶχε σταλεῖ γιά δημοσίευση ὅταν ὁ ὑπουργός Παιδείας κ. Γ. Ράλλης προσέφερε καί στατιστική ἐπιβεβαίωση τῶν παραπάνω. Σέ γράμμα του στήν «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» τῆς 24 Αὐγούστου 1976 ἀναφέρει ὅτι: «Μέσα ἀπό 200 περίπου καθηγητάς καί ὑφηγητάς πού διορίστηκαν στήν τελευταία διετία σέ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικά μας ἱδρύματα, οἱ 150 περίπου προέρχονται ἀπό εὐρωπαϊκά καί ἀμερικανικά πανεπιστήμια, στά ὁποῖα κατεῖχαν ἀνάλογες θέσεις ἤ τίτλους». Φυσικά, καί ἀπό τούς 50 ἄλλους πού δέν κατεῖχαν διδακτικές θέσεις σέ ξένα πανεπιστήμια οἱ περισσότεροι ἀσφαλῶς θά εἶχαν κάνει τίς μεταπτυχιακές τους σπουδές στό ἐξωτερικό.

Δεῖκτες ἔρευνας στήν Ἀνώτατη Παιδεία

	ο/ο Ἐπί τῶν δαπανῶν γιά ἔρευνα γενικά		ο/ο Ἐπί τοῦ Ἀκαθαρίστου Ἐθνικοῦ	Ἄτομα πού ἀσχολοῦνται μέ τήν ἔρευνα ἀνά 10.000 πληθυσμοῦ
	1963/64	1970/71	1970/71	1970/71
Γαλλία	12.1	14.8	0.3	7
Ἡνωμένο Βασίλειο	7.3	8.4	0.2	..
ΗΠΑ	11.6	13.8	0.4	..
Γερμανία	19.6	19.1	0.4	8
Ἰαπωνία	20.5	18.6	0.3	10
Κάτω Χῶρες	21.2	20.4	0.4	7
Σουηδία	18.8	23.0	0.4	10
Ἑλβετία	17.1	13.3	0.3	..
Αὐστραλία	..	17.2	0.2	6
Καναδᾶς	17.6	27.3	0.3	7
Ἰταλία	14.5	17.5	0.2	3
Βέλγιο	16.8	29.7	0.4	6
Ἰρλανδία	10.6	13.8	0.1	3
Δανία	..	22.7	0.2	5
Νορβηγία	25.1	29.4	0.3	6
Φινλανδία	..	18.7	0.2	4
Αὐστρία	26.0	29.8	0.2	3
Ἰσλανδία	..	18.6	0.1	4
Ἑλλάδα	10.4	15.0	0.0	0.0
Πορτογαλία	6.3	18.8	0.1	1
Ἱσπανία	6.4	3.3	0.0	0.0

Πηγή: Y.FABIAN, A.YOUNG ET AL. PATTERNS OF RESOURCES DEVOTED TO RESEARCH AND EXPERIMENTAL DEVELOPMENT IN THE OECD AREA 1963-71 /PARIS,OECD, 1974/
Ὁ πίνακας ἀναδημοσιεύθηκε στό Ἀγγλικό περιοδικό NEW SCIENTIST τῆς 19ης Ἰουνίου 1975

Ὁ Γιάννης Ἰωαννίδης στά Τρίκαλα στίς 2-2-45.

Ὁ Γιάννης Ἰωαννίδης μοῦ εἶπε...

Τοῦ Κώστα Κουβαρᾶ

Ὅταν εἶδα τόν Γιάννη Ἰωαννίδη, γιά πρώτη φορά μετά τά Δεκεμβριανά, καί ὕστερα ἀπό τή σοβαρή ἀσθένεια πού εἶχε περάσει, εἴχαμε μιά εἰλικρινή συζήτηση σ' ἕνα μεγάλο σπίτι πού ἔμενε, στά Τρίκαλα.

Μέ ἀντίκρισε μ' ἕνα πικρό χαμόγελο στό πρόσωπό του. Γιά πρώτη φορά, τόσον καιρό πού γνωριζόμασταν, δέν ἔφερε ἀντίρρηση ὅταν τοῦ ζήτησα νά τόν φωτογραφίσω. Στό παρελθόν, ποτέ δέν εἶχε δεχθεῖ νά ποζάρει γιά μένα. Καί αὐτό ἔδειχνε τήν ἐπιφυλακτικότητά του. Καί ἴσως καί τή φιλική του πανουργία πού δέν τοῦ ἐπέτρεπε νά δεχθεῖ νά φωτογραφηθεῖ ἀπό ἕναν πράκτορα ξένης μυστικῆς ὑπηρεσίας. Αὐτή τή φορά, ὅμως, ὁ Γιάννης εἶχε ἀλλάξει. Ἡ συμπεριφορά του ἀπέναντί μου ἦταν περισσότερο εἰλικρινής, καί πιό φιλική, κι αὐτή ἡ ἀλλαγή ἴσως νά ὀφείλετο σέ μιά ἀπό τίς δυό ἐξηγήσεις: ἤ εἶχε παραδεχθεῖ ὅτι ἕνας ἄνθρωπος ποῦ ἀψηφοῦσε τούς κινδύνους ὅταν περνοῦσε τίς ἐχθρικές γραμμές στά Δεκεμβριανά γιά νά παρουσιάσει στούς Ἀμερικανούς τή θέση τοῦ ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, δέν ἦταν ἐχθρός του, ἤ εἶχε ἀλλάξει τίς ἰδέες του γιά τήν προσωπική του ἀσφάλεια ὅταν βρέθηκε στή θέση τῶν νικημένων στή μάχη τῶν Ἀθηνῶν. Ἦταν πάντως δύσκολο νά ἐξηγήσει κανείς τό Γιάννη Ἰωαννίδη, καί νά καταλάβει τό τί σκεφτότανε, καί δέν θά ἤθελα νά διακινδυνέψω περισσότερες σκέψεις σ' αὐτό τό θέμα.

Ὁ Γιάννης Ἰωαννίδης ἔδινε τήν ἐντύπωση ἑνός πολύ ἀνορθόδοξου ἀνθρώπους, γιά ἀρχηγός κόμματος. Κοντός, χοντρός, φαλακρός, κεφάλι μεγάλο, κοντά πόδια καί μικρό κορμί. Δέν εἶχε δηλαδή κανένα χάρισμα στήν ἐμφάνισή του. Ἦταν καί ἄρρωστος ἄνθρωπος. Ἔπασχε ἀπό δυό δύσκολες ἀσθένειες πού θά ἀντιδροῦσαν στή ζωτικότητά του. Εἶχε φυματίωση καί διαβήτη. Κάποτε μοῦ εἶχε πεῖ ὅτι ἡ φυματίωση εἶναι ἀσθένεια ἀριστοκρατική, γιατί χρειάζεται λίγη δουλειά, πολύ ὕπνο καί καλό φαγητό. «Αὐτή ἡ ἀρρώστια δέν εἶναι γιά φτωχούς» μοῦ εἶπε.

Αὐτός ὁ κουρέας ἀπό τό Βόλο, ἀνέβηκε τή σκάλα τῆς ἀρχηγίας τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Ἑλλάδας ἀπό ἐξυπνάδα καί ἱκανότητα. Εἶχε πολύ λίγη μόρφωση, καί δέν νομίζω πώς ξόδευε πολύ καιρό νά διαβάζει βιβλία. Εἶχε, ὅμως, μεγάλη εὐκολία νά πιάνει καί νά καταλαβαίνει ἰδέες.

> *Ἀπό ὅλους πού γνώρισα στό κίνημα τῆς ἀντίστασης ἦταν ἐκεῖνος πού ἦταν σέ θέση νά καταλάβει πολύ γρήγορα ἄν μιά ἰδέα εἶχε ἀξία. Ὅταν κάποιος τοῦ παρουσίαζε μιά νέα ἰδέα, γιά λίγα δευτερόλεπτα οἱ βολβοί τῶν ματιῶν του ἔπαιρναν στροφές, ἕνα φαινόμενο πού δέν τό εἶχα συναντήσει σέ κανέναν ἄλλο ἄνθρωπο. Σέ λίγο ἕνα μικρό χαμόγελο ἐφώτιζε τό πρόσωπό του, πράμα πού ἔδειχνε στό συνομιλητή του ὅτι εἶχε κατανοήσει καί χωνέψει ἐκεῖνο πού ἄκουγε.*

Ἀπό τήν ἀρχή πού τόν γνώρισα ὁ Ἰωαννίδης μέ εἶχε ἐντυπωσιάσει, καί αἰσθανόμουνα κάποια εὐχαρίστηση νά συνεργάζομαι μαζί του, ἄν καί πολλές φορές μέ πείραξε ἡ πονηριά του καί ἡ ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης πού ἔδειχνε στό συνομιλητή του. Ἡ ἔλλειψη μόρφωσης, πού ἄν τήν εἶχε θά τοῦ ἐπέτρεπε νά γίνει μεγάλος ἀρχηγός, τοῦ στένευε τά ὅρια τῆς δράσης του, ὅπως συνέβαινε μέ ὅλους σχεδόν τούς ἡγέτες τοῦ ΕΑΜ πού γνώρισα στά βουνά, ἀλλά αὐτό δέν ἀφαιροῦσε τίποτα ἀπό τήν εὐφυΐα του.

Ὅταν ὁ Ἰωαννίδης συνεργαζότανε μαζί σου, σοῦ δημιουργόταν ἕνα ἐνδόμυχο αἴσθημα μερικές φορές ὅτι δέν σοῦ εἶχε ἐμπιστοσύνη, καί καταλάβαινες ὅτι ἔπαιρνε τίς προφυλάξεις του ἐκ τῶν προτέρων ὥστε νά εἶναι βέβαιος ὅτι δέν προσπαθοῦσες νά ὑποσκάψεις καί τόν ἴδιο καί τό κίνημα πού ἀντιπροσώπευε. Ἀλλά τοῦ συγχωροῦσες αὐτή του τή στάση ἀπέναντί σου, γιατί ἤξερες ὅτι εἶχε λόγους νά δυσπιστεῖ σ' ὅλο τόν κόσμο. Στούς Ἄγγλους, φυσικά, δυσπιστοῦσε περισσότερο, γιατί εἶχε βγάλει τό συμπέρασμα ὅτι τό μόνο ἐνδιαφέρον τους ἦταν νά προωθήσουν τά δικά τους συμφέροντα, καί δέν τούς ἐνδιέφεραν τά συμφέροντα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Δέν μπορῶ, λοιπόν, νά τόν κατηγορήσω πού εἶχε τίς ἐπιφυλάξεις του καί γιά μένα, ὅτι δηλαδή καί ἐγώ μποροῦσα ν' ἀνήκω στήν ἴδια κατηγορία, μέ κάπως διαφορετική προσωπίδα. Ἔπαιζε μεγάλο παιχνίδι. Καί δέν ἦταν διατεθειμένος νά δεχθεῖ ἕναν ξένο χωρίς νά λαβαίνει τίς ἀπαιτούμενες προφυλάξεις.

Ἡ διαφορά στόν χαρακτήρα τοῦ Γι-

> *Ὁ Γιάννης Ἰωαννίδης ὑπῆρξε στήν περίοδο τῆς παντοδυναμίας τοῦ Ζαχαριάδη τό «νούμερο 2» στήν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ μετά τόν «μεγάλο ἀρχηγό». Μέλος τῆς ΚΕ τό 1928 (Δ΄ Συνέδριο), γίνεται τρία χρόνια μετά (Νοέμβρης 1931) μέλος τοῦ Π.Γ. ὕστερα ἀπό παρέμβαση τῆς Κ.Δ. καί παραμένει σ' αὐτή τή θέση μέχρι τό 1952, ὁπότε καθαιρέθηκε. Δυό φορές (1932, 1936) βγῆκε βουλευτής στή Λάρισα. Ἦταν ἀντιπρόεδρος καί ὑπουργός Ἐσωτερικῶν στήν Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση (1947).*
>
> *Σ' αὐτό τό σημείωμα, ὁ Κώστας Κουβαρᾶς, ἀρχηγός τῆς Μυστικῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς «Περικλῆς» στήν Ἑλλάδα τά δύσκολα ἐκεῖνα χρόνια, δίνει μιά σκιαγραφία τῆς πολυσυζητημένης προσωπικότητας τοῦ Γιάννη Ἰωαννίδη. Ἡ συνεργασία τους κράτησε 1 1/2 χρόνο καί τά ὅσα ἐκτίθενται ἀποτελοῦνε προσωπικές, καθαρά, ἐντυπώσεις.*

Στήν κορυφή τῶν Ἀγράφων Καράβα. Στό κέντρο ὁ Γιάννης Ἰωαννίδης καί ἡ γυναίκα του Δόμνα. Δεύτερος ἀπό δεξιά ὁ Γιάννης Ζεῦγος. Στήν ἄκρη ἀριστερά ὁ γιατρός Βασίλης Μπαρτζώτας.

άννη Ἰωαννίδη μετά τά Δεκεμβριανά, καί στή στάση του ἀπέναντί μου, ἦταν ἐκπληκτική. Οἱ παλιές του προφυλάξεις γιά μένα εἶχαν ἐγκαταλειφθεῖ. Καί φαινόταν διατεθειμένος νά μοῦ φέρεται σάν φίλος. Ἄνοιξε, λοιπόν, τήν καρδιά του στήν πρώτη συνάντησή μας μετά τόν Δεκέμβρη, πού ἔγινε στά Τρίκαλα στίς 2 Φεβρουαρίου 1945, καί μοῦ εἶπε μερικές ἀλήθειες. Μοῦ ὁμολόγησε λάθη ἐκ μέρους τοῦ ΕΑΜ καί τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος – λάθη, ὅπως εἶπε, ὑπολογισμοῦ καί κακῆς κρίσης:

- Δέν ὑπολόγισαν σωστά τίς ἀγγλικές διαθέσεις.
- Δέν περίμεναν ὅτι οἱ Ἄγγλοι θά ἔπαιρναν μέρος σέ ἑλληνικό ἐμφύλιο πόλεμο.
- Ὁπωσδήποτε δέν περίμεναν πώς οἱ ἴδιοι θά μπλεκόντουσαν σέ ἐμφύλιο πόλεμο. (Ἄν περίμεναν τέτοιο πράμα, θά μποροῦσαν νά εἶχαν καθαρίσει τήν κατάσταση στίς πρῶτες λίγες μέρες, ὅταν ὁ ΕΛΑΣ εἶχε τήν πρωτοβουλία καί οἱ Ἄγγλοι δέν εἶχαν ἀξιόλογες δυνάμεις στή διάθεσή τους).
- Παραδέχτηκε ὅτι ἔγιναν ἐκτελέσεις, ἀλλά μοῦ εἶπε ὅτι αὐτοί ἦταν δοσίλογοι, καί ὅτι αὐτό ἔγινε ἀφοῦ οἱ Ἄγγλοι καί ἡ δεξιά εἶχαν ἤδη καταφύγει σέ τέτοια μέσα ἐναντίον τῶν ὀπαδῶν τοῦ ΕΑΜ.

Ὅταν ἐγώ τοῦ πρόβαλα τήν ἰδέα ὅτι εἶχαν χάσει τό παιχνίδι, μοῦ ἀπάντησε μ' ἕνα ἐμφατικό «ὄχι».

«Δέν ἔχεις πολιτική πεῖρα», μοῦ εἶπε. «Ὁ λαός ἔχει μεγάλη δύναμη, κι ἐμεῖς δέν χάσαμε τό λαό. Ὁ κόσμος αἰσθάνεται μουδιασμένος τώρα γιατί δέν ξέρει τί τόν χτύπησε. Μερικοί ἔχουν περάσει στήν ἀντίδραση, ἀλλά ἡ δεξιά (κι αὐτό τό εἶπε μέ μεγάλη ἔμφαση στά λόγια του), δέν θά μπορέσει νά λύσει τά προβλήματα τοῦ λαοῦ. Τά λάθη τῆς κυβέρνησης καί τῶν Ἄγγλων θά φέρουν πίσω στό ΕΑΜ αὐτούς πού ἔφυγαν. Ἡ δεξιά θά χρησιμοποιήσει μεθόδους βίας, τρομοκρατία, καί ἀντεργατική πολιτική, καί τέτοια τακτική θά ξαναφέρει τό λαό μέ τό μέρος μας».

Ὁ Ἰωαννίδης μοῦ μίλαγε γιά ἕνα πρόγραμμα ἕξι σημείων πού θά μποροῦσε νά βάλει τέλος στή διαμάχη πού μάστιζε τήν Ἑλλάδα. Αὐτό ἦταν τό πρόγραμμα πού θά προτείνονταν, μέ μικρές ἀλλαγές, ἀπό τήν ἀντιπροσωπεία τοῦ ΕΑΜ στό συνέδριο τῆς Βάρκιζας, καί εἶχε ὡς ἑξῆς:

1. *Δημοκρατική λύση στό ἑλληνικό πρόβλημα.*
2. *Συμμετοχή τοῦ ΕΑΜ στήν κυβέρνηση. (Δέν θά πιέσει ὅμως τό ΕΑΜ τέτοια συμμετοχή. Μόνο ἐγγυήσεις γιά τίς συμφωνίες πού θά γίνουν).*
3. *Γενική ἀμνηστεία. Δέν θά ἐναντιωνόταν ἐάν ἐξαιροῦντο τῆς ἀμνηστείας ὅσοι κατηγοροῦνται γιά παραβάσεις τοῦ ποινικοῦ δικαίου. Ἀλλά «αὐτό παίρνει πολύ νερό», καθώς εἶπε.*
4. *Νά γίνει κυβέρνηση κομμάτων καί ὄχι ἀτόμων.*
5. *Διεθνής ἐπιτροπή νά ἐπιβλέπει τά πράματα ὅσο νά ἡσυχάσουν.*
6. *Οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ ΕΑΜ θά ὑπογράψουν εἰρήνη καί ὄχι παράδοση.*

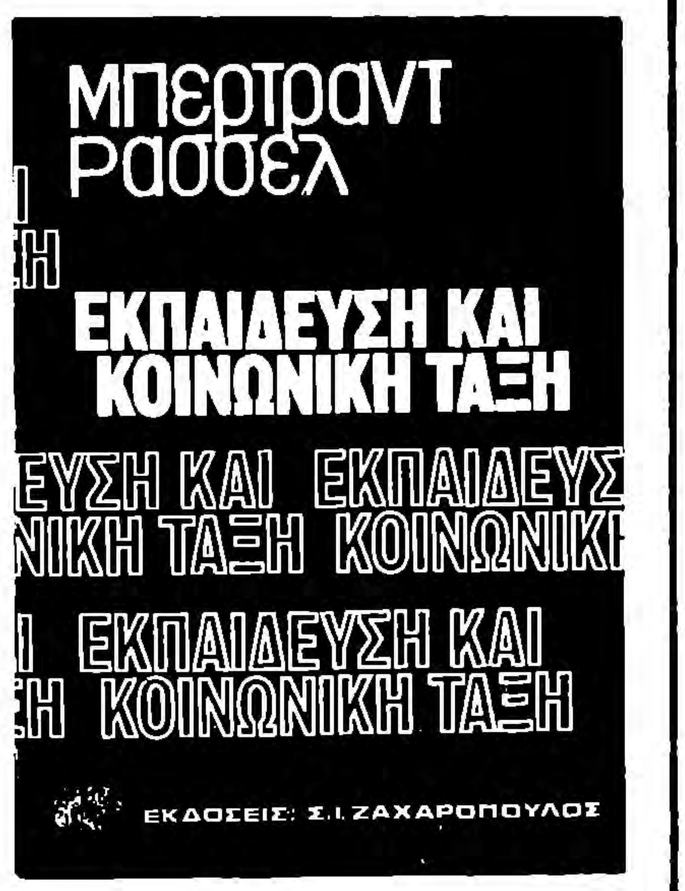
Ἔμεινα στήν Ἑλλάδα μέχρι τίς ἀρχές Ἰουλίου τοῦ 1945. Καί εἶχα τήν εὐκαιρία νά συναντηθῶ μέ τόν Ἰωαννίδη ἀρκετές φορές. Ὅταν τοῦ τηλεφωνοῦσα ὅτι ἤθελα νά τόν δῶ, πάντα μέ δεχόταν χωρίς δυσκολίες καί ἐνδοιασμούς. Θυμᾶμαι μιά φορά πού τόν συνάντησα σ' ἕνα σπίτι κοντά στό Φάληρο, ὕστερα ἀπό τήν ὑπογραφή τῆς συμφωνίας τῆς Βάρκιζας, πού τόν ρώτησα γιά τόν Ἄρη. Εἶχε γραφεῖ ἐκεῖνες τίς μέρες στίς ἐφημερίδες ὅτι εἶχε πάρει πάλι τά βουνά.

«Θά φάει τό κεφάλι του», μοῦ εἶπε. «Ἐμεῖς τοῦ δώσαμε ὁδηγίες νά μήν κάμει τέτοιο πράμα, ἀλλά αὐτός δέν μᾶς ἄκουσε».

Δέν ξέρω ἄν αὐτό πού εἶπε γιά τόν Ἄρη τό εἶπε μέ κακεντρέχεια, τό εἶπε ὅμως σέ αὐστηρό τόνο καί φαινότανε πειραγμένος. Πάντως στίς σχέσεις μου μέ τόν Ἰωαννίδη, ποτέ δέν θυμᾶμαι νά εἶχα ἀκούσει ἐπαίνους γιά τόν Ἄρη, ἀλλά οὔτε καί ποτέ μοῦ εἶπε τίποτα κακό γι' αὐτόν.

Ἔφυγα ἀπό τήν Ἑλλάδα. Εἶχε τελειώσει ὁ σκοπός γιά τόν ὁποῖο εἶχα πάει. Καί κόπηκε καί ἡ ἐπαφή πού εἶχα μ' ὅλους γιά τή δουλειά μου στή μυστική ὑπηρεσία. Καί φυσικά καί μέ τό Γιάννη Ἰωαννίδη, πού τόν εἶδα γιά τελευταία φορά τόν Ἰούνιο τοῦ 1945... ●

Τό «Πορτραῖτο τοῦ Γιάννη Ἰωαννίδη» (ὅπως καί ἡ «Θύελλα» πού δημοσιεύσαμε σέ προηγούμενο τεῦχος) περιλαμβάνονται στό βιβλίο τοῦ Κώστα Κουβαρᾶ «Ο.S.S.-Στήν Κεντρική τοῦ ΕΑΜ» πού θά κυκλοφορήσει πρίν ἀπό τά Χριστούγεννα ἀπό τίς ἐκδόσεις «Ἐξάντας».

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Σ.Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

& Σια Ο.Ε.

Μαυρομιχάλη 7, Ἀθῆναι, τηλ. 605.501
Πραξιτέλους 141, Πειραιεύς, τηλ. 41.16.530

Τό ΕΛΑΝ

Κορινθιακοῦ

Τοῦ Τάσου Μαντζώρου

Η ΠΡΩΤΗ ΜΟΥ γνωριμία μέ τόν Ζαχαριά ἦταν μετά τή μάχη τοῦ ΕΛΑΣ μέ τούς Γερμανούς, στίς 2 Φλεβάρη 1944, στό 51ο χιλ. Ἔτσι λέγεται ἡ τοποθεσία στό διάσελο ἀνάμεσα Παρνασσοῦ καί Γκιώνας. (Ἡ ἀπόσταση ἀπό Λαμία πρός Ἄμφισσα στό σημεῖο αὐτό εἶναι 51 χιλ.)

Μετά τή μάχη ἦρθε μέ τήν ὁμάδα του στήν Ἀντίκυρα, ὅπου καί τοῦ ἔγινε θερμή ὑποδοχή ἀπό τούς φιλόξενους Ἀντικυραίους. Ἐκεῖ τούς πρωτομίλησε γύρω ἀπό τή μάχη καί γενικά γιά τήν Ἀντίσταση. Στό τέλος τῆς ὁμιλίας του τόν πλησιάσε ὁ Νώντας Τσάμης ἀπ᾽ τό Ξυλόκαστρο, καί τοῦ εἶπε. «Συναγωνιστή, ἐγώ καί τό καΐκι μου εἴμαστε στή διάθεσή σου».

Ἡ δεύτερη γνωριμία μας στάθηκε ἀφορμή γιά τήν ἵδρυση τοῦ ΕΛΑΝ Κορινθιακοῦ. Στίς ἀρχές τοῦ 1944 ὁ Ζαχαριάς βρίσκονταν συμπτωματικά στήν περιοχή τοῦ Γαλαξιδιοῦ. Ἐκεῖνο τόν καιρό ἕνα Καλυμνιώτικο τρεχαντήρι πετρελαιοκίνητο, γύρω στούς 50 τόννους, τό «ΙΕΡΟΘΕΟΣ», εἶχε φορτώσει πυρομαχικά, τρόφιμα κ.λπ. μέ προορισμό τήν Πύλο. Τό συνόδευαν δύο Γερμανοί. Ἐπειδή ὅμως φυσοῦσε μαΐστρος, τό τρεχαντήρι δυσκολεύτηκε νά συνεχίσει, καί ἄραξε στό Γαλαξίδι. Οἱ Γερμανοί βγῆκαν ἔξω, κι ἐκεῖ ὁ Ζαχαριάς τούς ἔπιασε καί τούς ἔστειλε συνοδεία στό Λιδωρίκι, ὅπου εἶχε ἕδρα ἡ 5η Ταξιαρχία, ἡ μετέπειτα 2η Μεραρχία. Τό δέ σκάφος μέ τό πλήρωμα μαζί τό ἔφερε στήν περιοχή τῆς Ἀντίκυρας, καί συγκεκριμένα στό λιμανάκι Ἁγία Σωτήρα (Στενό). Ἀμέσως μᾶς εἰδοποίησε, καί ὅλη ἡ ὀργάνωση μ᾽ ἕνα ἄλλο μικρό πετρελαιοκίνητο πήγαμε στό Στενό. Ξεφορτώσαμε ὅ,τι εἶχε τό καΐκι καί βάλαμε τό φορτίο στό ἐκκλησάκι. Ἔπρεπε νά πάρουμε μέτρα γιά τό καΐκι, μή τυχόν πέσει στά χέρια τῶν Γερμανῶν. Ἔτσι ἀποφασίσαμε νά τό βουλιάξουμε. Κι ἔτσι ἔγινε. Ξαρματώσαμε τό σκάφος καί ὅ,τι ἄλλο ἐξάρτημα μποροῦσε νά χαθεῖ τά πήραμε καί τά φυλάξαμε σέ ἀποθήκη στήν Ἀντίκυρα, γιά νά δοθοῦν ξανά στόν ἰδιοκτήτη τοῦ σκάφους. Μετά τό πήγαμε ἀνοιχτά, σέ τέτοιο σημεῖο πού νά μή φαίνονται οὔτε τά ἄλμπουρα, τό φουντάραμε, κλείσαμε τά ρουμπινέτα τῆς μηχανῆς του καί τοῦ δώσαμε μιά ρουμπαριά στά βρεχάμενα, δηλαδή λίγο πιό κάτω ἀπό τήν ἴσαλο γραμμή, γιά νά εἶναι εὔκολο τό ξεβούλιαγμά του. Κι ἔτσι, τό «Ἱερόθεος» βούλιαξε.

Μετά τήν ἀπελευθέρωση, ἔμαθα ὅτι ὁ ἰδιοκτήτης του πῆγε καί τό πῆρε.

Ὕστερα ἀπ᾽ αὐτό τό περιστατικό σκέφτηκε ὁ Ζαχαριάς ὅτι πρέπει νά δημιουργηθεῖ κάτι παρόμοιο καί στή θάλασσα, ὅπως ὁ ΕΛΑΣ. Ἔτσι μετά τήν προσωπική μου βοήθεια καί τή βοήθεια τῆς ὀργάνωσης ξεκίνησε γιά τήν ὀργάνωση τοῦ ΕΛΑΝ.

Ἀναμνήσεις ἀπό τό ξεκίνημα καί τήν ὀργάνωση τοῦ ΕΛΑΝ Κορινθιακοῦ μᾶς στέλνει – μ᾽ ἀφορμή τό δημοσίευμα τοῦ καπετάν Ζαχαριᾶ – ὁ ΤΑΣΟΣ ΜΑΝΤΖΩΡΟΣ, ἀπό τούς πρωτοπόρους ἀγωνιστές τοῦ ΕΛΑΝ, δημοτικός σύμβουλος στό Κερατσίνι σήμερα καί πρόεδρος τοῦ ἐκεῖ παραρτήματος τῶν Ἀγωνιστῶν Ἐθνικῆς Ἀντίστασης.

Τό πρῶτο σκάφος τοῦ ΕΛΑΝ ἦταν μιά ἄκατος τοῦ Ἀβέρωφ, πού τήν εἶχαν οἱ καταχτητές στήν Κόρινθο. Μ᾽ αὐτό τό σκάφος γύριζαν στόν Κορινθιακό, καί συγκεκριμένα στήν περιοχή ἀνοιχτά ἀπό Ἅη Γιάννη, Γερμενό, Σαράντι, Καλά Νησιά. Ἐκεῖ ὑποχρέωναν ὅλους τούς ψαράδες νά μαζεύονται καί τούς ἔπαιρναν τά ψάρια, πολλές φορές χωρίς νά τούς δίνουν τίποτα.

Αὐτό τό περιστατικό ἔγινε στό ΕΛΑΣίτικο τμῆμα πού βρίσκονταν ἐκείνη τήν ἐποχή στό Σαράντι μέ ἐπικεφαλῆς τόν Ζαχαριά. Τό σκάφος αὐτό πέρασε στά χέρια τῶν ΕΛΑΣιτῶν καί τό ἄραξαν στό Σαράντι. Ὅταν τό ἔμαθαν οἱ Γερμανοί, κινήθηκαν μέ μιά καταδίωξη, γιά νά βροῦνε τό σκάφος. Πράγματι, πῆγαν στό Σαράντι καί ζύγωσαν ἐκεῖ πού ἦταν ἀραγμένο. Πρίν ζυγώσει ὁ Ζαχαριάς ἔδωσε ἐντολή στό τμῆμα του νά πάρει θέση. Ὁ ἴδιος ἔκατσε μπρός στό σκάφος, πίσω ἀπό ἕνα σπιτάκι, γύρω στά 30 μέτρα. Εἶχε πεῖ στούς ΕΛΑΣίτες, ἄν δέν πυροβολήσει αὐτός πρῶτος, νά μήν κάνει κανείς τίποτα. Οἱ Γερμανοί ἔκατσαν ἀρκετή ὥρα κοντά στό σκάφος, χωρίς νά κάνουν καμιά ἐνέργεια. Ὁρισμένοι, γυμνοί πάνω ἀπό τή μέση, στέκονταν ὄρθιοι στήν πλώρη τοῦ σκάφους. Σέ μιά στιγμή ἑτοίμαζαν ἕνα γάντζο, γιά νά πιάσουν τήν ἄκατο. Ἐκείνη τή στιγμή πυροβολεῖ ὁ Ζαχαριάς, καί ταυτόχρονα καί τ᾽ ἄλλα τμήματα, πού εἶχαν πιάσει κατάλληλες θέσεις. Οἱ Γερμανοί αἰφνιδιάστηκαν καί τά ᾽χασαν κυριολεκτικά. Ἔκαναν πάρα πολλή ὥρα νά συνέλθουν. Κι ὅταν βγῆκαν πάρα πολύ ἀνοιχτά, τότε γάζωσαν στήν κυριολεξία ὅλη τήν περιοχή. Οἱ Γερμανοί εἶχαν ἀρκετούς νεκρούς καί τραυματίες. Ἀπό τόν ΕΛΑΣ δέν ἔπαθε κανείς τίποτα.

Ἔτσι τό σκάφος πέρασε στά χέρια τῶν ΕΛΑΣιτῶν, πού ἀργότερα ἔγινε τό ΚΙ τοῦ ΕΛΑΝ.

Τό σκάφος αὐτό τό παρέλαβε ὁ Θαλασσινός (Στάθης Μαντζῶρος) καί ἕνας μηχανικός, Θόδωρα τόν ἔλεγαν, καί τό μετέφεραν στήν Ἀντίκυρα.

Ἐπίσης στήν Ἀντίκυρα ἦταν καί τό καΐκι τοῦ Νώντα Τσάμη, ἀπό τό Ξυλόκαστρο. Εἶχε καταφύγει ἐκεῖ μέ τόν ἀδελφό του Θανάση, γιατί τούς κυνηγοῦσαν νά τούς συλλάβουν οἱ Γερμανοί. Πρωτύτερα τούς εἶχαν σκοτώσει δύο ἀδέλφια.

Κι ἔτσι ἡ ἄκατος, πού ἀργότερα ὀνομάστηκε ΚΙ ἡ «Νύμφη Κορινθιακοῦ», ἔτσι ἔλεγαν τό σκάφος τοῦ Τσάμη, κι ἕνα ἀκόμα, πού εἶχε πέσει στά χέρια τοῦ Ζαχαριᾶ, ἀποτέλεσαν τόν πρῶτο πυρήνα τοῦ ΕΛΑΝ Κορινθιακοῦ. Ἡ δύναμη αὐτοῦ τοῦ τμήματος τοῦ ΕΛΑΝ ἔφτασε τόν Φλεβάρη τοῦ 1945 στά 27 σκάφη.

Ἡ ὀργάνωση τῆς Ἀντίκυρας καί ὁλόκληρο τό χωριό βοήθησε τόν ΕΛΑΝ σ᾽ ὅλες τίς δύσκολες στιγμές, πού πάντα περνοῦσε. Ἰδιαίτερα στάθηκαν οἱ τρεῖς γυναῖκες: ἡ γριά Ἀθανασία Μαντζώρου,

Ὁ Τάσος Μαντζῶρος

Στό ξεκίνημα τοῦ ΕΛΑΝ Κορινθιακοῦ, ἡ ὀργάνωση τῆς Ἀντίκυρας τό ἐπάνδρωσε μέ τούς παρακάτω:

ΑΡΚΟΥΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ)
ΒΥΖΑΣ ΣΤΑΥΡΟΣ ἀπ' τή Λυκοποριά Κορινθίας
ΔΙΑΒΑΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ἀπ' τή Δεσφίνα. Γιατρός τοῦ ΕΛΑΝ
ΖΑΝΙΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ
ΙΒΑΝ
ΚΑΛΙΟΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ἢ ΚΑΗΜΕΝΟΣ ἀπ' τά Βάτικα
ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (ΜΠΟΝΑΤΣΑΣ)
ΚΟΥΚΙΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ἀπ' τή Λυκοποριά Κορινθίας
ΛΟΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΜΑΝΤΖΩΡΟΣ ΣΤΑΘΗΣ (ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΣ)
ΜΟΣΧΑΧΛΑΪΔΗΣ ΑΝΑΡΓΥΡΟΣ(ΤΡΙΤΩΝ). Κυβερνήτης Ἑλανίτικου σκάφους
ΛΙΜΕΝΑΡΧΗΣ ΑΙΓΙΟΥ
ΜΑΥΡΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ ἀπ' τή Λυκοποριά Κορινθίας
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ τοῦ ΦΙΛΗΜΟΝΑ
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΣ Παραλία Διστόμου
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (Καπετάν Τρομάρας) Κυβερνήτης Κ2
ΠΑΝΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ
ΠΑΝΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ .
ΣΑΜΟΥΗΛ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (ΔΕΛΦΙΝΟΣ) Κυβερνήτης
ΣΑΜΟΥΗΛ ΧΡΗΣΤΟΣ (ΓΕΡΟΣ)
ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (ΒΟΡΡΙΑΣ) Κυβερνήτης Κ7
ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ ἢ ΤΟΥΡΚΟΣ ἀπ' τό Καμάρι Κορινθίας
ΤΣΑΜΗΣ ΝΩΝΤΑΣ ἀπ' τό Ξυλόκαστρο Κορινθίας
ΤΣΑΜΗΣ ΘΑΝΑΣΗΣ ἀπ' τό Ξυλόκαστρο Κορινθίας

Σημείωση: ΙΒΑΝ, ΠΑΝΟΣ Π. καί ΚΑΛΙΟΡΗΣ Δ. πνίγηκαν ἀνοιχτά ἀπ' τό Σαράντι, κοντά στό Ταμπούρλο, μετά ἀπό μεγάλη φουρτούνα, σέ μιά ἀποστολή.

μάνα τῶν ἀγωνιστῶν Τάσου καί Στάθη, ἡ Ἄννα Δανιᾶ, γυναίκα τοῦ τελώνη, καί ἡ Παναγιοῦ Θεοχάρη, πού τή φώναξαν γενικότερα «μάνα τοῦ ἀντάρτη». Καί οἱ τρεῖς στάθηκαν σάν μάνες καί ἀδελφές σέ ἀρρώστιες, στό πλύσιμο τῶν θαλασσοβρεμένων καί ψειριασμένων ρούχων τῶν ΕΛΑΝιτῶν πού ἦταν ἀπό ξένες περιοχές.

Ἡ δράση τοῦ ΕΛΑΝ ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, γιατί δέν ἦταν σάν τόν ΕΛΑΣ, πού ἔδινε τή μάχη ὅπου αὐτός ἤθελε.

Ἦταν μιά πάρα πολύ δύσκολη ὑπόθεση νά τά βάζεις μέ καταδιωκτικά μέ τήν μεγάλη ταχύτητα, μέ τόν σύγχρονο πολεμικό ἐξοπλισμό καί ὅ,τι ἄλλο προσφέρει ἡ σύγχρονη πολεμική τέχνη.

Κι ἀπό τήν ἄλλη πλευρά μέ μικροκάικα μέ λιγοστό πετρέλαιο, νηστικοί, χωρίς ὁπλισμό, μέ λίγα τουφέκια καί σπάνια κάποιο αὐτόματο. Ἀλλά ἡ πίστη τῶν ΕΛΑΝιτῶν στόν δίκαιο ἀγώνα πού διεξῆγε ἡ χώρα μας ἐνάντια στούς φασίστες καταχτητές, τούς εἶχε κάνει νά ξεπεράσουν κάθε λογική τῆς ταχτικῆς καί στρατηγικῆς τοῦ πολέμου. Χρησιμοποιοῦσαν μιά ἄλλη ταχτική, μιά ἀνώτατη μορφή πολέμου, πού εἶναι ἀδύνατο νά τή συλλάβει ἀνθρώπινος νοῦς. Τό βούλιαγμα δηλ. καί τό ξεβούλιαγμα τῶν σκαφῶν, γιά νά μήν πέσουν στά χέρια τῶν Γερμανῶν. Κι ἀκόμα τό ἀπίστευτο ὅτι, μ' ἕνα καμινέτο ἔκαναν τήν προθέρμανση τριῶν σκαφῶν, γιά νά βάλουν μπρός τίς μηχανές τους. Ἐπίσης πολλές φορές μάζευαν τό πετρέλαιο ἀπό τίς λάμπες τῶν σπιτιῶν. Κι ἄς ἀφήσουμε τήν πείνα καί ἡμερονύχτια μετακίνηση ἀνάμεσα σέ καταδιώξεις καί περιπολικά σκάφη τοῦ ἐχθροῦ. Εἶχαν νά ἀντιμετωπίσουν ὄχι μόνο τά σύγχρονα περιπολικά σκάφη καί καταδιώξεις, πού πολλές φορές παρουσιαζόντουσαν ἀπό κεῖ πού δέν τά περίμενες, ἀλλά καί τή θάλασσα καί τή φουρτούνα, τό σκοτάδι καί τά ἀλίμενα μέρη.

Μέσα ἐπικοινωνίας

Σέ κάθε κάβο ὑπῆρχε μόνιμο φυλάκιο, κι ὅταν φαινόταν γερμανικό σκάφος ἄναβαν καί μέ τόν καπνό ἔπαιρνε χαμπάρι τό ἕνα φυλάκιο μέ τ' ἄλλο. Ἔτσι εἶχαν ἐπαγρύπνηση καί ἑτοιμότητα.

Ἦταν ὅλοι τους ναυτικοί καί ψαράδες, ζυμωμένοι μέ τήν ἁρμύρα, τόν ἥλιο καί τόν ἀγέρα. Γι' αὐτό ἦταν ἱκανότατοι σέ τέτοιου εἴδους ἐπιχειρήσεις. Στάθηκαν παλληκάρια σ' ὅλες τίς ἐπιχειρήσεις μέ τόν ἐχθρό, μέ ἀποτέλεσμα νά μήν ὑπάρχει καμιά ἀπώλεια, ἐκτός ἀπό τρεῖς, πού πνίγηκαν σέ ἐντεταλμένη ἀποστολή, ἀνοιχτά στό Σαράντι καί κοντά στόν Κάβο Ταμπούρλο, ἀπό μεγάλη φουρτούνα.

Μετά τή μεταφορά τῆς βάσης τοῦ ΕΛΑΝ ἀπό τήν Ἀντίκυρα στό Γαλαξίδι, ἡ στενή συνεργασία μέ τόν καπετάν Ζαχαριά συνεχίστηκε καί κεῖ, γιατί καί γώ, σάν ὑπεύθυνος τῆς περιοχῆς Γαλαξιδιοῦ τῶν πολιτικῶν ὀργανώσεων, βρισκόμουν ἐκεῖ.

Στήν Ἀντίκυρα εἶχαν καταφύγει κι ἀπό γειτονικά μέρη πολίτες οἱ ὁποῖοι συνδέθηκαν μέ τήν ὀργάνωση καί τάχθηκαν στόν ΕΛΑΝ.

Ἡ δράση τοῦ ΕΛΑΝ Κορινθιακοῦ καί γενικά τῆς Ἐθνικῆς μας Ἀντίστασης ἦταν τό ἀποκορύφωμα σέ αὐτοθυσία, ἡρωϊσμό καί μεγαλεῖο τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐνάντια στούς ξένους κατακτητές καί τούς ντόπιους προδότες. Ἔγραψε κι αὐτό μαζί μέ τόν ΕΛΑΣ τήν πιό λαμπρή σελίδα ἡρωϊσμοῦ καί λεβεντιᾶς τῆς ἱστορίας τῆς χώρας μας.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ:
Κ: Καταδιωκτικό
Ε: Ἐπιβατικό
Φ: Φορτηγό.

στὶς ἐπάλξεις τῆς Δημοκρατίας
ἡ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
ἡ ἀπογευματινή σου ἐφημερίδα

(Το σχέδιο εἶναι παρμένο ἀπό τό «Νουβέλ Ὀμπσερβατέρ»).

ΤΟ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΣΗΜΕΡΑ

Τοῦ **Κ. ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗ**

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ πού ἀκολουθεῖ εἶναι ἀπόσπασμα ἀπό τό πρῶτο βιβλίο τοῦ Κ. Καστοριάδη πού κυκλοφορεῖ – στήν Ἑλλάδα – σέ λίγες μέρες ἀπό τίς ἐκδόσεις «Βέργος». Πρόκειται γιά μιά ὁμιλία πού ἔγινε στίς 8 Μαΐου 1976 σέ ἀμφιθέατρο τοῦ JUSSIEU στό Παρίσι καί μπροστά σέ ἕνα ἀκροατήριο Ἑλλήνων σπουδαστῶν, πανεπιστημιακῶν καί διανοουμένων. Τά σημεῖα πού ἀναπτύχθηκαν στήν ὁμιλία αὐτή εἶναι, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Καστοριάδης ἐκθέτει, τά ἀκόλουθα:

● *«...Τό πρῶτο σημεῖο, εἶναι ἡ κρίση τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας – μέ παραδείγματα ἀπό βασικούς κοινωνικούς τομεῖς ὅπως: ἡ παραγωγή, ἡ οἰκονομία, ἡ οἰκογένεια, ἡ σχέση τῶν φύλων καί τῶν γενεῶν – καί ὁ χαρακτήρας καί οἱ "αἰτίες" αὐτῆς τῆς κρίσης.*

● *Τό δεύτερο σημεῖο ἀφορᾶ τή μέθοδο πού χρησιμοποιοῦμε γιά νά καταλάβουμε αὐτή τήν κρίση, καί τό χαρακτήρα πού παίρνει αὐτή ἡ προσπάθεια ἀνάλυσης, κατανόησης, ἑρμηνείας. Πρόκειται γιά τήν ἀντίθεση ἀνάμεσα σ' αὐτό πού λέγεται, ἀπ' τόν Πλάτωνα ὥς σήμερα, θεωρία – καί σ' αὐτό πού ὀνομάζω, στά γαλλικά, élucidation καί πού θά μπορούσαμε νά τό ποῦμε, ἑλληνικά, διευκρίνιση.*

● *Τό τρίτο σημεῖο ἀφορᾶ τήν πραχτική μας τοποθέτηση καί στάση ἀπέναντι καί στήν κρίση τῆς κοινωνίας, καί στά προβλήματα πού μᾶς γεννᾶ ἡ προσπάθεια διευκρίνισης τοῦ κόσμου ὅπου ζοῦμε. Αὐτή ἡ πραχτική στάση, καθόσο μᾶς ξεπερνάει σάν ἄτομα, ἀφορᾶ τή σχέση μας μέ τό ἐπαναστατικό πρότα γμα – νεολογισμός πού προτείνω σάν μετάφραση τοῦ γαλλικοῦ projet καί τοῦ γερμανικοῦ Entwurf.*

Τελικά, διατυπώνω μερικές σκέψεις πάνω στήν ἰδέα τῆς πράξης καί σ' αὐτό πού ὀνομάζω κύκλο τῆς πράξης, δηλαδή τήν ἀδιάσπαστη ἀλληλουχία καί σύνδεση ἀνάμεσα στήν πραγματική κρίση τῆς κοινωνίας, τή διευκρίνιση πού κάνουμε αὐτῆς τῆς κρίσης, καί τό πρόταγμα πού μᾶς ἐπιτρέπει καί νά δοῦμε τήν κρίση σάν κρίση, καί νά κάνουμε τή διευκρίνιση πού κάνουμε».

Ἀνάφερα κιόλας ὅτι ἡ κοινωνία «μιλάει» τήν κρίση της. Καί χρησιμοποίησα τόν ὅρο ἑρμηνεία, καί φυσικά γιεννιέται ἀμέσως τό ἐρώτημα τῆς ἀλήθειας ἤ τῆς νομιμότητας αὐτῆς τῆς ἑρμηνείας – αὐτῆς πού δώσαμε πρίν, π.χ. – ἀπέναντι σ' ἐνδεχόμενες ἄλλες ἑρμηνεῖες. Μέ ἄλλα λόγια, τό ὅτι ἡ κοινωνία μιλάει τόν ἑαυτό της, καί μιλάει τήν κρίση της, δέν καταργεῖ τό πρόβλημα: Τί σημαίνει πραγματικά αὐτό πού λέει. Ἐλπίζω κανένας ἐδῶ νά μήν ἔχει τήν αὐταπάτη ὅτι, ἀπ' τή στιγμή πού ὑπάρχει ἕνας λόγος, ἡ σημασία του εἶναι καθαρή, δοσμένη, ἀναμφισβήτητη.

Κανένας λόγος, καί κανένα κείμενο, δέν ἔχει, κολλημένο ἀπάνω του, ἕνα δεύτερο λόγο ἤ ἕνα δεύτερο κείμενο πού νά περιέχει τή μόνη του καί ἀληθινή καί αὐθεντική ἑρμηνεία· κι' ἄν τό εἶχε, τό πρόβλημα ἁπλῶς θά μετατοπιζόταν κατά ἕνα βαθμό, καί οὕτω καθεξῆς, στό ἄπειρο. Τό νόημα δέν εἶναι ποτέ ἄμεσο φαινόμενο, καί τό πρόβλημα τῆς ἑρμηνείας εἶναι ἀνεξόριστο.

Παρέμβαση ἀπ' τό ἀκροατήριο. Μά ἐσεῖς λέτε ὅτι ἡ κοινωνική πραγματικότητα εἶναι ἐννοηματωμένη καθ' ἑαυτήν.

Κ. Καστοριάδης. Κι ἐτοῦτο τό βιβλίο, εἶναι ἐννημματωμένο καθ' ἑαυτό, ἀλλά ἅμα ἀρχίζει κανείς νά τό διαβάζει, ἀναφαίνεται ἀμέσως τό πρόβλημα: τί σημαίνει ἀληθινά; Ἡ κατάσταση δέν εἶναι διαφορετική σχετικά μέ τήν κοινωνία. Ἐγώ ἑρμηνεύω τό Μάη τοῦ 1968 ὅπως εἶπα· ἄλλοι, τόν ἑρμήνεψαν σάν ἔκφραση τοῦ φόβου τῶν φοιτητῶν ὅτι τελειώνοντας τίς σπουδές τους, θά βρεθοῦν ἄνεργοι. Ἄλλη σημασία δίνει στά

γεγονότα αὐτή ἡ ἑρμηνεία, κι ἄλλη ἡ δική μου.

Τή δ ι ε υ κ ρ ί ν ι σ η πού προτείνω τήν ἀντλῶ καί τή στηρίζω πάνω σ' ὅσα βγαίνουν ἀπ' τήν ἴδια τήν κοινωνική πάλη. Τίς σημασίες πού ἐνσωματώνει αὐτή ἡ πάλη, φυσικά, τίς ἑ ρ μ η ν ε ύ ω, καί, ταυτόχρονα, τίς σ υ ν θ έ τ ω καί τίς ὁ λ ο κ λ η ρ ώ ν ω. Δηλαδή: τίς ἀντιπαραθέτω, τίς συγκρίνω τίς μέν μέ τίς δέ, καί προσπαθῶ νά βρῶ μιά ἑνότητα. Αὐτή τήν ἑνότητα, τήν ὀνόμασα ἤδη: τό κίνητρο καί ἡ τάση πρός τήν αὐτονομία. Φυσικά, γι' αὐτή τήν ἐργασία χρησιμοποιῶ ὅσα ξέρω κι ὅσα μπορῶ – εἴτε γενική ἱστορία εἶναι, εἴτε φιλοσοφία, εἴτε οἰκονομία, εἴτε ψυχανάλυση.

Αὐτή ἡ σύνθεση καί ἡ ὁλοκλήρωση μέ κάνει καί βλέπω ὡς ἑ ν ό τ η τ α σ ή μ α σ ί α ς σέ ὅλους αὐτούς τούς ἀγῶνες τήν τάση πρός τήν αὐτονομία· κι αὐτή τή σημασία τήν προεκτείνω καί τήν καθολικοποιῶ μέ τό «σχέδιο», δηλαδή τό π ρ ό τ α γ μ α (proset) μιᾶς α ὐ τ ό ν ο μ η ς κ ο ι ν ω ν ί α ς – πού ἡ ἐγκαθίδρυσή της προϋποθέτει τήν κατάλυση τοῦ ὑπάρχοντος καθεστῶτος. Πρόταγμα πού ἐκφράζει, φυσικά, μιά πολιτική στάση καί ὁδηγεῖ σέ μιά πολιτική δράση. Γιατί ἡ πολιτική, μέ τήν ἀληθινή ἔννοια τοῦ ὅρου, ἔχει νά κάνει ἀκριβῶς μ' αὐτό: μέ τή σ υ ν ο λ ι κ ή θ έ σ μ ι σ η τ ῆ ς κ ο ι ν ω ν ί α ς.

Φυσικά, καταλήγοντας σ' αὐτό τό σημεῖο, ξέρω ἀπ' τήν ἀρχή ὅτι αὐτό τό πρόταγμα μιᾶς αὐτόνομης κοινωνίας ὑπάρχει ἤδη, μέ διάφορες ὀνομασίες – π.χ. «σοσιαλισμός», ἤ «κομμουνιστική κοινωνία» – μέσα στή σύγχρονη ἱστορία, σάν δημιούργημα τῆς ἐργατικῆς τάξης σχεδόν ἀπ' τά πρῶτα της βήματα – στήν Ἀγγλία, ἀπ' τό 1800 μέχρι τό 1830. Δηλαδή, αὐτή ἡ πολιτική στάση καί δράση στήν ὁποία «καταλήγω», ἔχει τήν πηγή της μέσα στή σύγχρονη κοινωνική πάλη.

«...δέν ξέρουμε ἄν ἡ ἐπανάσταση θά νικήσει ἤ θά νικηθεῖ, ὅπως δέν τό ξέρει κανείς· ἀλλά αὐτό πού ἐμᾶς μᾶς ἐνδιαφέρει, πού ἔχει γιά μᾶς νόημα καί σημασία, εἶναι ἡ δ υ ν α τ ό τ η τ α νά νικήσει.»

Ἀλλά αὐτό μέ κανένα τρόπο δέν ἀποτελεῖ «θεωρητική ἀπόδειξη» οὔτε τῆς «ὀρθότητας» τοῦ προτάγματος, οὔτε τῆς «ἀναγκαιότητάς» του.

Πρῶτα-πρῶτα, γιατί ἡ ἱστορία δέν εἶναι οὔτε ἁπλή, οὔτε μονοσήμαντη. Ἡ ἐργατική τάξη, π.χ., πάλεψε, ἀλλά καί πέρασε καί περνάει περιόδους ἀδράνειας καί ἀπάθειας· ἐνίκησε ἐκεῖ, νικήθηκε ἀλλοῦ, ἔκανε μιά ἐπανάσταση πού ἐκφυλίστηκε κι ὁδήγησε στήν πιό καταπιεστική μορφή κοινωνίας πού γνωρίζουμε. Ἄν πῶ ὅτι ὅσα λέω ἀπ' τίς τάσεις τῆς ἐργατικῆς τάξης, «ἀποδεικνύονται» ἤ «στηρίζονται αὐστηρά» πάνω σ' αὐτές, πολύ σωστά θά μέ ρωτήσουν: σέ π ο ι έ ς τάσεις; Στίς τάσεις, π.χ., τῆς σημερινῆς ἀμερικανικῆς, ἤ γερμανικῆς, ἤ σουηδικῆς ἐργατικῆς τάξης; Ἐξ ἄλλου, τ ά σ η δέν σημαίνει φυσικά ἀ ν α γ κ α ί α ν ί κ η. Μέ τήν ἴδια, ἤ μᾶλλον μέ μεγαλύτερη «ἐμπειρική» πιθανότητα, ἄλλοι – οἱ περισσότεροι ἀπό τούς ἄλλους – βγάζουν ἀπ' τήν ἱστορική ἐξέλιξη τῶν τελευταίων 150 χρόνων τό συμπέρασμα ὅτι οἱ ἀγῶνες τῆς ἐργατικῆς τάξης δέν μποροῦν νά εἶναι παρά σπασμωδικοί καί ἐπεισοδιακοί, κι ὅτι ἡ ἐργατική τάξη μπορεῖ, τό πολύ, πρόσκαιρα νά ἀνατρέψει τό καθεστώς, ὄχι ὅμως νά ἱδρύσει μιά καινούργια κοινωνία.

«...ὄχι ἁπλῶς ξέρουμε πώς κάθε πραγματοποίηση περιέχει στοιχεῖα ἀπρόβλεπτα, ἀλλά βλέπουμε μέσα στή δημιουργία τῶν ἀνθρώπων τήν π η γ ή τῆς ἱστορίας, καί γιά μᾶς ἡ τέλεια ἐλευθέρωση αὐτῆς τῆς δημιουργίας ε ἶ ν α ι ἡ ἐπανάσταση καί ὁ σοσιαλισμός.»

Ἀλλά, δεύτερο καί κυριότερο: τό γεγονός ὅτι οἱ ἐργάτες, οἱ γυναῖκες, οἱ νέοι κ.τ.λ. ἀγωνίζονται γιά ὁρισμένους σκοπούς, μέ κανένα τρόπο δέν «ἀποδείχνει» ὅτι αὐτοί οἱ σκοποί εἶναι «σωστοί» ἤ «δίκαιοι» κι ὅτι γι' αὐτούς π ρ έ π ε ι κι ἐμεῖς ν' ἀγωνιστοῦμε. Καί γενικότερα: καμιά «θεωρία» δέν μπορεῖ νά θεμελιώσει ἕνα τέτοιο συμπέρασμα. Κ α μ ι ά θ ε ω ρ ί α δ έ ν μ π ο ρ ε ῖ ν ά θ ε μ ε λ ι ώ σ ε ι μ ι ά π ο λ ι τ ι κ ή. Γιατί ἡ πολιτική, ἀκόμα μιά φορά, ἀφορᾶ τή θ έ σ μ ι σ η τ ῆ ς κ ο ι ν ω ν ί α ς – πού ἡ θεωρία ὡς τέτοια δέν μπορεῖ οὔτε νά τή «συλλάβει», οὔτε νά τήν «κρίνει».

Συνεπῶς, ἐμφανίζεται ἐδῶ ἕνα τ ρ ί τ ο βασικό στοιχεῖο. Εἶναι ἡ δική μας, ὑπεύθυνη, συνειδητή ἐ κ λ ο γ ή καί ἐ π ι λ ο γ ή, σ τ ά σ η καί τ ο π ο θ έ τ η σ η. Κι αὐτήν ὄχι μόνο δέν μποροῦμε νά τήν ἀποφύγουμε· εἶναι ἀναγκαία καί θετική προϋπόθεση καί γιά νά δράσουμε, ἀλλά καί γιά νά ἰ δ ο ῦ μ ε τί συμβαίνει μέσα στή σύγχρονη ἱστορία.

Εἶναι ἐ π ε ι δ ή ἔχουμε μιά πολιτική θέληση καί ὑπευθυνότητα, πού μποροῦμε νά σηκωθοῦμε καί νά ποῦμε, ὡς κοινωνικά ἄτομα ἤ ὡς κοινωνική ὁμάδα: Ἐ μ ε ῖ ς α ὐ τ ό θ έ λ ο υ μ ε. Θέλουμε μιά αὐτόνομη, αὐτοδιευθυνόμενη καί αὐτοθεσμιζόμενη κοινωνία. Αὐτή ἡ ἐκλογή εἶναι στή βάση τῆς πολιτικῆς μας στάσης καί τοποθέτησης. Κι αὐτή ἡ ἐκλογή μᾶς δίνει τή

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ὁ Κορνήλιος Καστοριάδης γεννήθηκε τό 1922, στήν Κωνσταντινούπολη. Σπούδασε νομικά, οἰκονομία καί φιλοσοφία στήν Ἀθήνα. Λίγο μετά ἀπ' τήν ἀρχή τῆς Κατοχῆς συγκρότησε, μαζί μέ ἄλλους ἀγωνιστές, μιά ὁμάδα πού ἐναντιώθηκε στό Κ.Κ.Ε. Στά τέλη τοῦ 1942 προσχώρησε στήν τροτσκιστική ὀργάνωση πού εἶχε ἱδρύσει ὁ Σπύρος Στίνας, μαζί μέ τόν ὁποῖο ἀγωνίστηκε ὥς ὅτου ἔφυγε γιά τή Γαλλία, τό τέλος τοῦ 1945. Ἀπό τότε ζεῖ μόνιμα στό Παρίσι. Μέσα στό γαλλικό τροτσκιστικό κόμμα (P.C.I., Διεθνιστικό Κομμουνιστικό Κόμμα) συγκρότησε τό 1946, μαζί μέ τον Κλώντ Λεφόρ, μιά τάση πού, κόβοντας τούς δεσμούς της μέ τόν τροτσκισμό, συστάθηκε σάν αὐτόνομη ὁμάδα τό 1948 καί ξεκίνησε τήν ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ Socialisme oὶ Barbarie («Σοσιαλισμός ἤ Βαρβαρότητα»). Συγγραφέας τῶν βασικῶν κειμένων πού καθόριζαν τόν προσανατολισμό τῆς ὁμάδας καί τοῦ περιοδικοῦ, ἔμεινε ὁ ἐμψυχωτής τους ὥς τή διάλυσή τους τό 1966. Τά γραφτά του αὐτῆς τῆς περιόδου, αὐξημένα μέ ἀνέκδοτα κείμενα καί μέ καινούργιες μελέτες, βρίσκονται ὑπό δημοσίευση στή συλλογή τῶν ἐκδόσεων «10/18».

Ἀπό τούς δώδεκα προβλεπόμενους τόμους, ἔχουν ἤδη ἐκδοθεῖ τέσσερις: «Ἡ Γραφειοκρατική Κοινωνία», 1: Οἱ παραγωγικές σχέσεις στή Ρωσία καί 2: Ἡ ἐπανάσταση ἐνάντια στή γραφειοκρατία. «Ἡ Πείρα τοῦ Ἐργατικοῦ Κινήματος» 1: Πῶς ν' ἀγωνιστοῦμε καί 2: Προλεταριάτο καί ὀργάνωση.

Τόν Ἰούνιο τοῦ 1968 ἐδημοσίευσε, μέ τόν Ἐντγκάρ Μορέν καί τόν Κλώντ Λεφόρ, τό βιβλίο «Μάης 1968: τό Ρῆγμα» (ἐκδόσεις Fayard). Μέλος τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ περιοδικοῦ Textures, δημοσίεψε στό περιοδικό τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατικῆς Συνομοσπονδίας τῶν Ἐργαζομένων, C.F.D.T., Aujourd'hui, κείμενα κριτικῆς τῆς ἱεραρχίας τῶν μισθῶν καί τῆς ἐξουσίας. Τό φθινόπωρο τοῦ 1975 δημοσιεύτηκε στό Παρίσι (ἐκδόσεις Le Seuil) τό βιβλίο του L' Enstitution Imaginaire de la Societé («Ἡ φαντασιακή θέσμιση τῆς κοινωνίας»). Αὐτόν τόν καιρό ἑτοιμάζει ἕνα νέο ἔργο, «Τό φαντασιακό στοιχεῖο».

Τό ἔργο τοῦ Καστοριάδη γιά εἴκοσι χρόνια (καί μέχρι τό 1968) ἦταν σχεδόν ἀγνοημένο. Ἡ «ὑπόγεια» ἐπίδρασή του ἦταν, ἀντιθέτως, βαθύτερη κι ἀπ' ὅ,τι πίστευαν ὁ Καστοριάδης καί οἱ σύντροφοί του τοῦ περιοδικοῦ «Σοσιαλισμός ἤ Βαρβαρότητα». Τά τελευταῖα χρόνια πού προηγήθηκαν τοῦ Μάη 1968, οἱ φοιτητές τῆς Ναντέρ χρησιμοποιοῦσαν τά κείμενα τοῦ περιοδικοῦ γιά νά κάνουν κριτική στούς καθηγητές τους. Τό βιβλίο τοῦ Κόν-Μπεντίτ πού βγῆκε μετά ἀπ' τά γεγονότα τοῦ Μάη, περιέχει αὐτούσια μεγάλα κομμάτια κειμένων τοῦ Καστοριάδη καί ἄλλων συνεργατῶν τοῦ περιοδικοῦ, καί ἀναγνωρίζει ρητά στόν πρόλογό του τή μεγάλη ἐπίδραση πού ἄσκησε τό περιοδικό πάνω στόν ἴδιο τόν Κόν-Μπεντίτ καί στό «Κίνημα τῆς 22ης Μαρτίου».

δυνατότητα νά ποῦμε: ἀνάμεσα σ' ὅλα αὐτά πού παρουσίασε τό ἐργατικό κίνημα καί ἡ κοινωνική ἱστορία τά τελευταῖα 150 – ἤ τά τελευταῖα 5.000 χρόνια – ἐμεῖς θεωροῦμε ὡς σημαντικά ε τ ο ῦ τ α κι ὄχι τά ἄλλα, ἤ ἐτοῦτα περισσότερο ἀπ' τά ἄλλα, ἤ ἀλλιῶς ἀπό τά ἄλλα. Π.χ. θεωροῦμε τήν Οὐγγαρέζικη ἐπανάσταση τοῦ 1956 περισσότερο σ η μ α ν τ ι κ ή ἀπό τή στάση τῶν οἰκοδόμων τῆς Ν. Ὑόρκης, πού χτυποῦσαν τούς φοιτητές ὅταν αὐτοί ἔκαναν ἐκδηλώσεις ἐνάντια στόν πόλεμο τοῦ Βιετνάμ. Καί θεωροῦμε τό Μάη τοῦ 1968 περισσότερο σημαντικό ἀπ' τή διάδοση τῆς χρήσης ναρκωτικῶν ἀνάμεσα στούς νέους. Κάνουμε ἐ κ λ ο γ ή ὑπέρ τῶν μέν καί ἐναντίον τῶν δέ. Καί κάνουμε ἐ π ι λ ο γ ή μ έ σ α σ' αὐτό πού λένε αὐτοί ὑπέρ τῶν ὁποίων εἴμαστε. Κι αὐτή ἡ ἐκλογή μᾶς δίνει τελικά τή δυνατότητα νά ποῦμε: δέν ξέρουμε ἄν ἡ ἐπανάσταση θά νικήσει ἤ θά νικηθεῖ, ὅπως δέν τό ξέρει κ α ν ε ί ς· ἀλλά αὐτό πού ἐμᾶς μᾶς ἐνδιαφέρει, πού ἔχει γιά μᾶς νόημα καί σημασία, εἶναι ἡ δ υ ν α τ ό τ η τ α νά νικήσει.

Φυσικά, μιά τέτοια ἐκλογή καί ἐπιλογή ὑπῆρξε πάντα ὅπου ὑπῆρξε πολιτική σκέψη καί θέληση. Ἀλλά, στίς σημαντικότερες καί τυπικότερες περιπτώσεις, συγκαλύπτεται μέ τό πέπλο τῆς θεωρίας. Π.χ. ἡ πολιτεία τοῦ Πλάτωνα ἀντιστοιχεῖ στήν πολιτική θέληση καί ἐκλογή τοῦ Πλάτωνα· παρουσιάζεται ὅμως ὡς τό «συμπέρασμα» μιᾶς «ὀρθῆς θεώρησης». Τό ἴδιο συμβαίνει μέ τόν Μάρξ: τό δικό του πολιτικό «σχέδιο» ἤ πρόταγμα (πού εἶναι κι αὐτό ἐμπνευσμένο στήν οὐσία του ἀπ' τίς ἱστορικές δημιουργίες τῆς ἐργατικῆς τάξης πού π ρ ο η γ ή θ η κ α ν τοῦ Μάρξ) τό μεταμφιέζει σέ «ἀποτέλεσμα τῆς λειτουργίας τῶν ἱστορικῶν νόμων», νόμων πού «ἀνακαλύπτει» βάσει τῆς θεωρίας του. Κι αὐτή ἡ μεταμφίεση σ υ γ κ α λ ύ π τ ε ι στά μάτια του – ὅπως καί στά μάτια ὅλων τῶν μαρξιστῶν – τά δύο προβλήματα πού συζήτησα πιό πάνω. Πρῶτα, σέ π ο ι έ ς ἀπ' ὅλες τίς τάσεις πού παρουσίασε ἡ ἐργατική τάξη, στηριζόμαστε, δίνουμε μεγαλύτερη σημασία – καί γιά ποιό λόγο; Τό πρόβλημα αὐτό κ α τ α ρ γ ε ῖ τ α ι α ὐ θ α ί ρ ε τ α μέσα στό μαρξισμό – γιατί δῆθεν ἡ «θεωρία» δείχνει πότε τό προλεταριάτο ὄρα σάν «ἀληθινό» προλεταριάτο, καί πότε εἶναι ἁπλῶς ἕνα μάζεμα ἐμπειρικῶν ἐργατῶν. Ἔτσι, ὅπως τό εἶπα ἤδη, ἡ «θεωρία» γίνεται κριτήριο τῆς πραγματικῆς ἱστορίας – καί ὁ πολιτικός ἀποφεύγει τή δική του εὐθύνη, κρυβόμενος πίσω ἀπ' τή «θεωρία». Δεύτερο: ἀπό ποῦ βγαίνει ὅτι, ἐ π ε ι δ ή ἡ θεωρία «ἀποδείχνει» ὅτι ἡ ἐπανάσταση ἀναγκαῖα θά νικήσει, ἐμεῖς π ρ έ π ε ι νά τήν ὑποστηρίξουμε; Κι ἄν ἡ θεωρία «ἀπόδειχνε» ὅτι «ἀναγκαῖα» θά ἐπικρατήσει ἕνα παγκόσμιο καθεστώς στρατοπέδων συγκεντρώσεως, θά ἔπρεπε ἐμεῖς νά τό ὑποστηρίξουμε; Τό πρόβλημα τῆς πράξης, τῆς εὐθύνης, τῆς ἐκλογῆς, σ υ γ κ α λ ύ π τ ε τ α ι μ' αὐτή τή μαγική θαυματουργία: αὐτό πού ἡ θεωρία «ἀποδείχνει» ὡς ἀναγκαῖο, τ υ χ α ί ν ε ι ν ά σ υ μ π ί π τ ε ι μ' αὐτό πού οἱ περισσότεροι ἀπό μᾶς πιστεύουμε σωστό καί δίκαιο.

Τό περιεχόμενο τοῦ ἐπαναστατικοῦ προτάγματος τό ἀντλοῦμε μέσα ἀπ' τήν ἱστορική δημιουργία. Τό ἀντλοῦμε μέ βάση μιά ἐκλογή καί μιά ἐπιλογή πού ἐκφράζουν τή δική μας, ὑπεύθυνη, πολιτική θέση καί τοποθέτηση. Ἔτσι μόνο τό πρόταγμα, ὡς ἱστορικό δημιούργημα, γίνεται πρόταγμα γ ι ά μ ᾶ ς, δ ι κ ό μ α ς. Τά στοιχεῖα πού μᾶς προσφέρει αὐτή ἡ δημιουργία προσπαθοῦμε νά τά συνθέσουμε καί νά τά ὁλοκληρώσουμε. Ἡ ὁλοκλήρωση αὐτή εἶναι πάντα π ρ ο σ ω ρ ι ν ή καί πάντα ἀ ν ο ι χ τ ή· ὄχι ἁπλῶς γιατί ξέρουμε πώς κάθε πραγματοποίηση περιέχει στοιχεῖα ἀπρόβλεπτα, ἀλλά γιατί βλέπουμε μέσα στή δημιουργία τῶν ἀνθρώπων τήν π η γ ή τῆς ἱστορίας, καί γιά μᾶς ἡ τέλεια ἐλευθέρωση αὐτῆς τῆς δημιουργίας ε ἶ ν α ι ἡ ἐπανάσταση καί ὁ σοσιαλισμός. Κι ἔτσι ἀλλάζει καί ἡ σ χ έ σ η μας μέ τήν κίνηση τῶν ἀνθρώπων· παύει νά εἶναι σχέση «διεύθυνσης» ἤ «διδαχῆς» – χωρίς νά γίνεται σχέση ὑποταγῆς. Εἶναι σχέση ἔνταξης καί συμμετοχῆς μέσα σ' ἕνα τεράστιο, ἀνώνυμο ἱστορικό κίνημα, μέσα στό ὁποῖο ἔχουμε καί τό δικαίωμα καί τήν ὑποχρέωση νά ἐκφράζουμε αὐτό πού ὑπεύθυνα καί συνειδητά σκεφτόμαστε καί θέλουμε. ■

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

ΠΕΡΙΚΛΗ Ν. ΚΑΛΟΔΙΚΗ

ΤΟ ΣΥΝΤΑΧΤΙΚΟ τῆς Δημοτικῆς Γλώσσας

(Μέ παραδείγματα ἀπό τή Νεοελληνική Λογοτεχνία)

Σύμφωνα μέ τή Γραμματική τοῦ Τριανταφυλλίδη

GUTENBERG

Σόλωνος 103 ● Τηλ. 3624606 ● 3600127

Ἑλλάς Γαλλία καί Μεσόγειος

Τοῦ Πέτρου Τουλούζη

Στά μέσα Ἰουλίου 1976 ὁ πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας Βαλερύ Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν ἐπιθεώρησε στήν Τουλόν τόν γαλλικό στόλο τῆς Μεσογείου, πού σύμφωνα μέ τή γαλλική στρατιωτική παράδοση ὀνομάζεται στόλος τῆς Ἀνατολῆς (flotte du Levant).

Στό γεγονός δόθηκε σημαντική δημοσιότητα καί μέ τήν εὐκαιρία αὐτή ὁ πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας ἐξέθεσε πάλι τήν ἄποψη του γιά τόν γεωπολιτικό ρόλο τῆς Μεσογείου, πού δέν διαφέρει οὐσιαστικά ἀπό τήν ἄποψη τοῦ προκατόχου του Ζ. Πομπιντού:

«Οἱ διεθνεῖς σχέσεις διατάσσονται γύρω ἀπό δύο ἄξονες. Ὁ ἕνας, Ἀνατολή-Δύση, ἀνάμεσα στίς δύο ὑπερδυνάμεις, καί ὁ ἄλλος, Βορρᾶς-Νότος, ἀνάμεσα στίς βιομηχανικές χῶρες καί τά ὑπό ἀνάπτυξη κράτη. Ἡ Μεσόγειος εἶναι τό βαρύκεντρο, τό σημεῖο τομῆς τῶν δύο αὐτῶν ἀξόνων. Οἱ ἐξελίξεις στή Μεσόγειο ἀφοροῦν τή Γαλλία, ἡ ὁποία ὀφείλει λοιπόν νά σημειώνει τήν παρουσία της».

Χαρακτηριστικά δείγματα τοῦ ἐνδιαφέροντος μέ τό ὁποῖο ἡ γαλλική κυβέρνηση ἀντιμετωπίζει, ἐδῶ καί πολύ καιρό, τήν κατάσταση στή Μεσόγειο, ἀποτελοῦν οἱ ἐπίσημες ἐπισκέψεις τοῦ Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν στήν Ἀφρική στό Μαρόκο, στήν Τυνησία, στήν Ἑλλάδα, πολλῶν ὑπουργῶν του στή Μέση Ἀνατολή, καθώς καί οἱ ἐπισκέψεις στή Γαλλία πολλῶν ἀρχηγῶν μεσογειακῶν κυβερνήσεων (πρόσφατα Καραμανλῆς καί Σουαρέθ).

Δεκαπέντε χρόνια μετά τήν ἀποαποικιοποίηση τῆς βόρειας Ἀφρικῆς μποροῦμε νά ἀναρωτηθοῦμε ἄν οἱ γαλλικές κυβερνήσεις θεωροῦν τή Μεσόγειο σάν εὐρωπαϊκη λίμνη ὅπου ἡ Γαλλία ἔχει εἰδική ὑπευθυνότητα. Μιά τέτοια ἀντιμετώπιση βασίζεται σέ μερικές προφανεῖς διαπιστώσεις: ἀπό τά 1.500 ἐμπορικά πλοῖα πού κυκλοφοροῦν καθημερινά στή Μεσόγειο, τά 1200 μεταφέρουν πετρέλαιο καί ἐμπορεύματα γιά λογαριασμό τῶν κρατῶν τῆς Δ. Εὐρώπης. Τό θέαμα τῶν παροπλισμένων πλοίων στά ἑλληνικά λιμάνια δέν πρέπει νά προκαλεῖ ψευδαισθήσεις: ἡ Μεσόγειος ἐξακολουθεῖ νά διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στή λειτουργία τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκονομίας καί ἰδιαίτερα τῆς γαλλικῆς. Τά γαλλικά μεσογειακά λιμάνια – κυρίως Φός, Μασσαλία καί Σέτ – συγκεντρώνουν τό 40% τῆς συνολικῆς κίνησης τῆς Γαλλίας καί τό 50% τῶν εἰσαγωγῶν πετρελαίου. Τά ποσοστά αὐτά εἶναι σημαντικά ἀνώτερα ἀπό τό δημογραφικό καί οἰκονομικό βάρος τῶν μεσογειακῶν περιοχῶν τῆς Γαλλίας. Ὁ ἐξοπλισμός καί ἡ εἰδίκευση τῶν γαλλικῶν λιμανιῶν τῆς Μεσογείου, πού ἡ ἀνάπτυξή τους ἐξηγεῖται ἀπό τόν ἀποικισμό τῆς Β. Ἀφρικῆς, διατηρήθηκαν καί μετά τήν ἀνεξαρτησία τῶν κρατῶν τῆς Β. Ἀφρικῆς.

Ἡ σημασία της Μεσογείου γιά τό ἐμπόριο μᾶς ἐπιτρέπει νά κατανοήσουμε τή γαλλική παρουσία σ' αὐτήν. Τά φιλελεύθερα συναισθήματα δέν ἐμποδίζουν τή γαλλική ἄρχουσα τάξη νά θεωρεῖ τά κράτη τῆς Μεσογείου πιθανούς πελάτες καί ὡς ἐν δυνάμει συμμάχους ἀπέναντι στή βιομηχανική Εὐρώπη, πού ἔχει γιά κέντρο της τό γερμανικό Ρούρ, τήν κοιλάδα τοῦ Ρήνου, τή Βόρεια θάλασσα καί τά λιμάνια τοῦ Ἀμβούργου, τοῦ Ρόττερνταμ, τῆς Ἀμβέρσας, τοῦ Λονδίνου κ.λπ.

Μ' αὐτό τό πρίσμα μποροῦμε νά ἐξηγήσουμε τή στάση τῆς Γαλλίας στό Κυπριακό πρόβλημα, τίς μεσολαβητικές προσπάθειες στόν Λίβανο, τήν ὑπόσχεση (ἐπίσημη ἤ ἀνεπίσημη) νά ὑποστηρίξει τήν Ἑλλάδα στό Αἰγαῖο, τήν ἐξέλιξη τῶν σχέσεών της μέ τό Ἰσραήλ καί τά ἀραβικά κράτη, καθώς ἐπίσης καί τό γεγονός ὅτι ὁ γαλλικός στόλος τῆς Μεσογείου ἀπό 37.000 τόννους τό 1974 θά φτάσει τούς 136.000 τόννους τό 1977. Ἐνισχυμένος μέ τά ἀεροπλανοφόρα Φός καί Κλεμανσώ ὁ γαλλικός στόλος τῆς Μεσογείου παραμένει μέν κατώτερος ἀπό τόν 6ο στόλο καθώς καί ἀπό τόν σοβιετικό, ξεπερνάει ὅμως τούς στόλους ὅλων τῶν παράκτιων χωρῶν τῆς Μεσογείου καί ἰδιαίτερα τῆς Ἰταλίας, σέ μιά ἐποχή μάλιστα πού τό πολιτικό μέλλον αὐτῆς τῆς χώρας ἀνησυχεῖ τούς ὀπαδούς τοῦ ἀτλαντισμοῦ.

Οἱ Γάλλοι ἐπιχειρηματίες, ὅπως καί οἱ ἐπιχειρηματίες τῆς Δ. Εὐρώπης, ἀντλοῦν ἀπό τόν ἐνεργό πληθυσμό τῶν μεσογειακῶν κρατῶν τήν ἐργατική δύναμη πού τούς εἶναι ἀναγκαία. Οἱ Γάλλοι ἔμποροι τουρισμοῦ, ὅπως κι αὐτοί τῆς Δ. Εὐρώπης, χρησιμοποιοῦν τή Μεσόγειο σάν μιά τεράστια βάση καλοκαιρινῶν διακοπῶν. Αὐτά ἀρκοῦν γιά νά μᾶς δείξουν ὅτι οἱ σχέσεις τῆς Γαλλίας μέ τίς περισσότερες μεσογειακές χῶρες εἶναι σχέσεις ἀνάμεσα σ' ἕνα κέντρο καί μιά περιφέρεια. Ὅσο ἁπλουστευμένο κι ἄν εἶναι αὐτό τό σχῆμα, σημαίνει ὅτι πρόκειται γιά σχέσεις ὅσου οἱ μέν κυριαρχοῦν πάνω στούς δέ. Εἶναι ἕνα σχῆμα πού θά πρέπει νά ἔχουμε πάντα ὑπ' ὄψη μας ὅταν ἐξετάζουμε τίς σχέσεις τῆς Γαλλίας καί τῆς Ἑλλάδας ἤ τίς σχέσεις τῆς Ἑλλάδας μέ τήν Ε.Ο.Κ., ἀντί νά βλέπουμε σ' αὐτές τήν ἔκφραση ἑνός νέου φιλελληνισμοῦ.

Τά παραπάνω μᾶς ἐπιτρέπουν νά ἀναρωτηθοῦμε ἄν ἡ Γαλλία ἐπιδιώκει νά ἀντικαταστήσει τίς ΗΠΑ στή Μεσόγειο ἤ ἄν ἡ αὐξημένη παρουσία της στή Μεσόγειο τήν ὁδηγήσει σέ στενότερη συνεργασία μέ τό ΝΑΤΟ... Τήν ἴδια ἐποχή πού ὁ Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν ἐπιθεωροῦσε τό γαλλικό στόλο στήν Τουλόν, ὁ στρατηγός Ἀλεξάντερ Χαίηγκ, διοικητής τῶν δυνάμεων τοῦ ΝΑΤΟ στήν Εὐρώπη, δήλωνε ὅτι οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες ἔχουν λιγότερους λόγους νά ἀποσύρουν τίς δυνάμεις τους ἀπό τή Μεσόγειο καί τήν Εὐρώπη ἀπό τή στιγμή πού τά εὐρωπαϊκά μέλη τοῦ ΝΑΤΟ ἀντιμετωπίζουν μέ μεγαλύτερη προσοχή τήν ὄξυνση τῶν ἀντιθέσεων στή Μεσόγειο. ■

Σκίτσο τοῦ «Le Canard enchainé»

Γιά τή Μεσόγειο, σέ σχέση μέ τήν Εὐρώπη καί τό διεθνές καπιταλιστικό σύστημα, γράφουν – στίς σελίδες πού ἀκολουθοῦν – ὁ Μιχάλης Παπαγιαννάκης καί ὁ Μάριος Νικολινᾶκος.

- *Ὁ πρῶτος, γιά τήν κρίση καί τίς προοπτικές ἀνάπτυξης στή Μεσόγειο.*
- *Ὁ δεύτερος, γιά τή μεσογειακή πολιτική τῆς ΕΟΚ.*

ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

Τοῦ Μιχάλη Παπαγιαννάκη

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ καπιταλιστικὸ σύστημα (ΔΚΣ) μπῆκε ἀνοιχτὰ σὲ μιὰ περίοδο κρίσης ἀπὸ τὰ μέσα τῆς δεκαετίας 1960 - 70, κρίση ποὺ ἔγινε φανερὴ στὰ μάτια ὅλου τοῦ κόσμου μὲ τὴν περίφημη δῆθεν «κρίση τοῦ πετρελαίου» τοῦ 1973. Ἡ κρίση αὐτὴ καὶ τὰ κύρια χαρακτηριστικά της (ἀνεργία, πληθωρισμός, πτώση τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου, διεθνεῖς νομισματικὲς ἀναταραχές, • ἀνακατατάξεις στὸν διεθνὴ συσχετισμὸ τῶν δυνάμεων κ.λπ.) γιὰ νὰ ξεπεραστεῖ ἀπαιτεῖ, θεωρητικά, μέσα στὸ πλαίσιο τοῦ σημερινοῦ τρόπου ἀνάπτυξης τοῦ ΔΚΣ, μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἀναπροσαρμογὲς ποὺ ἐκφράζονται σὲ δυὸ βασικὲς καὶ «ἀφηρημένες» τάσεις ποὺ διαθέτουν καθεμιά τους μιὰ σχετικὴ αὐτονομία:

α. Τάση πρὸς μιὰν προοδευτικὴ ἀποκόλληση τοῦ ὅλο καὶ πιὸ διεθνοποιημένου καπιταλιστικοῦ συστήματος ἀπὸ τὶς ἀρχικὲς ἐδαφικὲς βάσεις του καὶ ἑπομένως τὴ δημιουργία συνεχῶν ἀντιφάσεων ἀνάμεσα στὴ δυναμικὴ τοῦ συστήματος καὶ τὶς διάφορες ἐθνικὲς πολιτικὲς καὶ προσπάθειες γιὰ «καθοδήγησή» του.

β. Τάση πρὸς μιὰν ἀναδιάρθρωση τῆς τεχνικῆς καὶ κοινωνικο - οἰκονομικῆς βάσης τοῦ ΔΚΣ τόσο στὸ «ὑπανάπτυκτο» ὅσο καὶ στὸ «ἀναπτυγμένο» τμῆμα του, τάση ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὸ κύριο, ἂν ὄχι τὸ ἀποκλειστικό, περιεχόμενο αὐτοῦ ποὺ ἀποκαλοῦμε νέος διεθνὴς καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας (ΔΚΕ).

Η ΣΥΝΙΣΤΑΜΕΝΗ τῶν δύο αὐτῶν τάσεων φαίνεται νὰ ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ἀνάδυση καὶ ἀνάπτυξη νέων πόλων καὶ κέντρων γιὰ τὴ συσσώρευση τοῦ κεφαλαίου καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς παραγωγῆς καθὼς καὶ νέου κύματος «νεωτερισμῶν» ποὺ θὰ ἐνσωματώνουν στὸ ΔΚΣ νέες τεχνικές, νέα κοινωνικὰ στρώματα (σ' αὐτὸ ἢ σ' ἐκεῖνο τὸ γεωγραφικὸ τμῆμα του). Τὰ παραπάνω σημαίνουν τὴν ἀνάγκη γιὰ ὑποχώρηση ἢ καὶ ἐξάλειψη ἑνὸς μέρους τόσο τῶν συσσωρευμένων μέσων παραγωγῆς (συνθήκη γιὰ τὸ νέο ξεκίνημα τῆς συσσώρευσης τοῦ κεφαλαίου) ὅσο καὶ τῶν σημερινῶν γεωγραφικῶν βάσεών της (συνθήκη γιὰ τὴν ἐπέκταση καὶ τὴν ἐνσωμάτωση στὸ σύστημα νέων παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ νέων κοινωνικῶν στρωμάτων).

Σ' ΕΝΑ παλιότερο ἄρθρο στὸ «ΑΝΤΙ» ἔθετα τὸ ἐρώτημα ἂν τέτοιες μετατοπίσεις μποροῦν νὰ γίνουν χωρὶς τριγμούς, μιὰ καὶ τὸ σύστημα δὲν διαθέτει, ἀπὸ τὴ φύση του, κεντρικὰ καὶ ἐνσυνείδητα ρυθμιστικὰ ὄργανα(1). Σ' αὐτὸ τὸ ἄρθρο θὰ ἤθελα νὰ διευκρινίσω, μὲ βάση τὶς παραπάνω καὶ λιγότερο ἢ περισσότερο γνωστὲς παρατηρήσεις, τὶς ἐπιπτώσεις αὐτῶν τῶν διαδικασιῶν πάνω στὴν ἀνάπτυξη τῶν μεσογειακῶν οἰκονομιῶν.

Ἡ πραγματοποίηση καὶ ἡ λίγο ὡς πολὺ ἁρμονικὴ ὀργάνωση τῶν παραπάνω τάσεων ἀποτελεῖ κατὰ κάποιον τρόπο τὸ περιεχόμενο αὐτοῦ ποὺ ἀποκαλοῦμε σήμερα ἡ «νέα διεθνὴς οἰκονομικὴ τάξη» (ΝΔΟΤ). Εἴτε ἀπὸ μόνη τὴ δυναμικὴ τοῦ ΔΚΣ, εἴτε μετὰ ἀπὸ διακρατικὲς διαπραγματεύσεις, εἴτε (πιθανότερα) κι ἀπ' τὰ δυὸ μαζί, ἡ ΝΔΟΤ ἀρχίζει ἤδη νὰ διαγράφεται στὸν ὁρίζοντα καὶ θὰ παίρνει ὅλο καὶ πιὸ καθαρὴ μορφὴ στὸ ἄμεσο μέλλον, ὁρίζοντας μιὰ σχετικὰ νέα διάταξη τῶν δυνάμεων (οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν) στὸ διεθνὲς πεδίο. Σ' αὐτὴ τὴ νέα διάταξη ὑπάρχουν καὶ θὰ ὑπάρχουν ἀσφαλῶς «θέσεις» γιὰ κάποιες, κάμποσες ἀλλ' ὄχι ὅλες, χῶρες. Ἡ φύση τοῦ ΔΚΣ καὶ οἱ νέες του ἀπαιτήσεις (ὅπως διαμορφώνονται ἀπὸ τὶς παραπάνω τάσεις) ὁρίζουν καὶ θὰ ὁρίζουν σὲ μέγα μέρος τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ μειονεκτήματα κάθε κοινωνικο - οἰκονομικοῦ σχηματισμοῦ καὶ ἑπομένως τὶς συγκεκριμένες του δυνατότητες γιὰ νὰ ἐνσωματωθεῖ μέσα στὴ γενικὴ ἐξέλιξη τοῦ συστήματος.

Ἕνα ἄλλο μέρος ὁρίζεται καὶ θὰ ὁρίζεται ἀπὸ τὴν πραγματικὴ πολιτικὴ καὶ κοινωνικο - οἰκονομικὴ θέληση καὶ προσπάθεια ποὺ εἶναι ἱκανὸς νὰ γεννήσει ὁ κάθε ἐνδιαφερόμενος κοινωνικο - οἰκονομικὸς σχηματισμός. Ἔτσι ἰδωμένο τὸ πρόβλημα τῆς μεσογειακῆς ἀνάπτυξης μπαίνει σὲ βάσεις ρεαλιστικὲς συνδυάζοντας τοὺς ἐξωτερικοὺς καὶ τοὺς ἐσωτερικοὺς παράγοντες τῆς ἀνάπτυξης καὶ συνδέοντάς τους κάθε φορὰ μὲ τὴν ἐξέλιξη

καὶ τὶς «ἀπαιτήσεις» τῶν δύο γενικῶν τάσεων τοῦ ΔΚΣ στὴν προοπτικὴ τοῦ ξεπεράσματος τῆς κρίσης.

ΔΚΣ ΚΑΙ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ

Ὁ μεσογειακὸς χῶρος, ἰδωμένος ἀπὸ τὴ μεριὰ τοῦ «κέντρου» τοῦ ΔΚΣ, παρουσιάζει ὁρισμένα ἱστορικά, γεωπολιτικὰ καὶ οἰκονομικὰ χαρακτηριστικὰ ποὺ τὸν θέτουν σήμερα σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς πρῶτες θέσεις τῶν ἀνησυχιῶν καὶ τῶν ἐπιδιώξεων τῶν ἡγετικῶν κύκλων αὐτοῦ τοῦ «κέντρου».

1. Ἱστορικὰ θὰ ἦταν χρήσιμο νὰ θυμηθοῦμε μὲ δυὸ λόγια τὴν ἐξέλιξη τοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ξένων ἐπεμβάσεων στὴ Μεσόγειο ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ὡς σήμερα. Μέχρι τὸν πόλεμο ἡ Μεσόγειος ἀποτελεῖ χοντρικὰ ἕνα σημαντικὸ ἂν μὴ τὸν κύριο κρίκο τοῦ «δρόμου τῶν Ἰνδιῶν» γιὰ τὴ Μ. Βρετανία, ἀπ' ὅπου πηγάζουν καὶ οἱ σημαντικότερες ἐπεμβάσεις καὶ αἰτίες γιὰ τὴ διαμόρφωση τῆς πολιτικῆς τῶν μεσογειακῶν χωρῶν. Ἐνῶ, παράλληλα, ἡ γαλλικὴ ἀποικιοκρατία ἔχει καταστήσει ἕνα μεγάλο τμῆμα τῆς Μεσογείου «ἐσωτερική» της θάλασσα (ἡ Γαλλία πάει «ἀπὸ τὴ Δουνκέρκη μέχρι τὸ Ταμανρασσέτ», στὸ ἄκρο νότιο μέρος τῆς Ἀλγερίας), σύνδεσμο μὲ τὶς «ἐπαρχίες» της τῆς Ἀλγερίας καὶ τὰ προτεκτοράτα τοῦ Μαγκρὲμπ καὶ πιὸ πέρα ἀκόμη μὲ τὴ «γαλλικὴ» Δυτικὴ Ἀφρική.

Μετὰ τὸν πόλεμο καὶ τὴ συνακόλουθη ἐξασθένισή, ἂν ὄχι κατάρρευση, τῆς παγκοσμιότητας τῶν κλασικῶν εὐρωπαϊκῶν ἀποικιοκρατικῶν δυνάμεων, μιὰ νέα παγκόσμια δύναμη ἐμφανίζεται καὶ ἐπεμβαίνει ὅλο καὶ περισσότερο στὴ διάρθρωση τοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων στὴ Μεσόγειο: οἱ ΗΠΑ, ποὺ σὰν στόχο ἔχουν τόσο τὴν περικύκλωση τοῦ ἀνατολικοῦ μπλὸκ (μὲ μιὰ σειρὰ συνθῆκες καὶ βάσεις) ὅσο καὶ τὴν ὑποκατάστασή τους στὴν παραπαίουσα ἡγεμονικὴ θέση τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν πάνω στὸν μεσογειακὸ χῶρο. Ἡ ὑποκατάσταση αὐτὴ γίνεται μὲ τὴ συμφωνία τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἢ καὶ χωρὶς αὐτή. Ἔτσι, ἐνῶ στὴ νότια Εὐρώπη φαίνεται νὰ ὑπάρχει σὲ μεγάλο βαθμὸ συμφωνία (π.χ. δόγμα Τρούμαν, διμερεῖς συμφωνίες μὲ τὴν Ἱσπανία), ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀκτὴ τῆς Μεσογείου τὰ πράγματα εἶναι διαφορετικὰ (βλέπε π.χ. τὴν προσφορὰ «καλῶν ὑπηρεσιῶν» ἀπὸ τὶς ΗΠΑ γιὰ μεσολάβηση ἀνάμεσα στὴ γαλλικὴ κυβέρνηση καὶ τὴν ἡγεσία τῆς ἀλγερινῆς ἐπανάστασης, ποὺ στὶς τότε συνθῆκες θεωρήθηκε ἀπὸ τοὺς Γάλλους οὔτε λίγο οὔτε πολὺ σὰν ἀμερικανικὴ «προδοσία» τῆς δυτικῆς ἀλληλεγγύης, καὶ στὴ Μέση Ἀνατολὴ (βλέπε τὴν ἐχθρικὴ στάση τῶν ΗΠΑ ἀπέναντι στὴ γαλλο-αγγλικὴ εἰσβολὴ στὴν Αἴγυπτο

Ἔτσι ἕνα μεγάλο μέρος τῆς μεταπολεμικῆς περιόδου χαρακτηρίζεται στὴ Μεσόγειο ἀπὸ τὴν ἀποδιάρθρωση τῆς παλιᾶς ἡγεμονικῆς δομῆς καὶ ἀπὸ τὴ λιγότερο ἢ περισσότερο σιωπηρὴ διαμάχη γιὰ τὸ ποιὸς θὰ ἐλέγξει καὶ κατευθύνει, στὸ μέτρο τοῦ δυνατοῦ, τὴ διαδικασία αὐτή. Μποροῦμε νὰ ποῦμε, χοντρικά, ὅτι ἡ περίοδος αὐτὴ τελειώνει γύρω στὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας τοῦ 1960, μὲ τὴν ὁριστικὴ ἐξάλειψη τῆς ἀποικιοκρατίας ἀπὸ τὴν περιοχὴ καὶ μὲ τὸ ἄνοιγμα μιᾶς νέας περιόδου ἀνάπτυξης τῶν περισσοτέρων χωρῶν τῆς Μεσογείου, εἴτε ἦταν προηγούμενα ἀποικιοκρατούμενες εἴτε ὄχι.

Ἀπὸ τότε μέχρι, σχηματικά, τὸ 1973 (κρίση τοῦ πετρελαίου) περνᾶμε μιὰ περίοδο ὅπου τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ εἶναι ἡ ἀναδιάρθρωση τῶν συσχετισμῶν τῶν δυνάμεων καὶ ὅπου πλάι στοὺς δύο κύριους πρωταγωνιστὲς τῆς προηγούμενης περιόδου (ΗΠΑ καὶ εὐρωπαϊκὲς χῶρες) ἐμφανίζονται προοδευτικὰ καὶ ἄλλοι ἐνδομεσογειακοὶ (τὰ ἀναπτυσσόμενα μεσογειακὰ κράτη) ἢ ἐξωμεσογειακοὶ (ἀνατολικὸ μπλόκ, Ἰαπωνία, Κίνα, κυρίως ὅμως ἡ ΕΣΣΔ). Περιληπτικὰ μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἀπὸ τὸ πολύπλοκο αὐτὸ σύνολο σχέσεων καὶ ἐπιδράσεων τῆς περιόδου:

– στὸ μὲν πολιτικὸ πεδίο ἀναδύεται ἀποφασιστικὰ ἡ ἀντίθεση ΗΠΑ - ΕΣΣΔ μὲ δευτερεύτερο ρόλο στὴν Εὐρώπη

– στὸ δὲ οἰκονομικὸ πεδίο ἀναπτύσσεται ἀντικειμενικὰ ἡ ἀντίθεση ΗΠΑ - Εὐρώπη μὲ δευτερεύοντα ρόλο στὴν ΕΣΣΔ, τὴν Ἰαπωνία καὶ ὁρισμένες μεσογειακὲς χῶρες (Ἱσπανία, Γιουγκοσλαβία...)

Ἔτσι ἀπὸ μιὰ περίοδο ποὺ χαρακτηριζόταν ἀπὸ μεγάλη οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ ὁμοιογένεια μέσα στὴν κυριαρχία ἐλαχίστων χωρῶν τοῦ κέντρου τοῦ ΔΚΣ (ἔστω καὶ μὲ ἀντιθέσεις μεταξύ τους) περάσαμε σὲ μία περίοδο «πολυ-πολιτικὴ» καί, ἑπόμενα, ἰδιαίτερα ρευστή.

Ἡ νέα περίοδος ποὺ ἀνοίγεται ἀπὸ τὸ 1973 καὶ δῶθε ἐπιτείνει τὰ παραπάνω χαρακτηριστικά, ἀφοῦ κατ' ἀρχὴν ἐξασθενίζει τὶς δυνατότητες ἐπέμβασης τοῦ κέντρου τοῦ ΔΚΣ καὶ παράλληλα ἐνισχύει τὶς δυνατότητες αὐτόνομης δράσης ὁρισμένων χωρῶν τῆς περιοχῆς. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη ἐκτὸς τοῦ ὅτι σύντομα εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναστραφεῖ τουλάχιστο στὶς σημαντικότερες ἐκφάνσεις της, συνεπάγεται γιὰ τὸ «κέντρο» τοῦ ΔΚΣ τὴν ἀνάγκη γιὰ μιὰ ἀναδιάρθρωση τοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων ποὺ αὐτὸ πιὰ ἡγεμονικὰ θὰ ἐλέγχει στὶς νέες συνθῆκες καὶ ἀναμφισβήτητα μὲ νέα μέσα. Ἀλλὰ σ' αὐτὸ θὰ γυρίσουμε λίγο πιὸ κάτω.

2. Γεωπολιτικά, ἡ πάντοτε σημαντικὴ θέση τῆς Μεσογείου (ὅπως εἴδαμε καὶ παραπάνω) ἀποκτάει σήμερα ἕνα πρόσθετο ἐνδιαφέρον ἀπὸ μιὰ σειρὰ παράγοντες. Μέσα στὴ γενικὴ τάση πρὸς μιὰ γεωγραφικὴ ἐξάπλωση τοῦ ΔΚΣ ἔξω ἀπὸ τὰ μέχρι τώρα σύνορά του, ὁ μεσογειακὸς χῶρος παρουσιάζει ἀντικειμενικὰ γιὰ τὴν Εὐρώπη ὅλα τὰ γνωρίσματα ἑνὸς νέου τύπου «ζωτικοῦ χώρου» τόσο γιὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ χώρου αὐτοῦ καθαυτοῦ ἀπὸ οἰκονομικὴ ἄποψη (δὲς τὸ ἑπόμενο σημεῖο),

Πίνακας 1. – Μεσογειακές χῶρες: Πληθυσμός, Κοιν. Προϊόν καί Ἐξωτ. ἐμπόριο μέ ΕΟΚ

	Πληθυσμός 1974 σέ ἑκατομ.	Κοινων. Προϊόν κατά Κάτοικο 1974 σέ δολλ.	Ἐξαγωγές μέσος ὅρος 1973/74 Σύνολο σέ ἑκ. δολλ.	Ἐξαγωγές μέσος ὅρος 1973/74 Ποσοστό % τῆς ΕΟΚ	Εἰσαγωγές 1973/74 Σύνολο σέ ἑκ. δολλ.	Εἰσαγωγές 1973/74 Ποσοστό %τῆς ΕΟΚ
Μεσογειακές χῶρες (σύνολο)	203,69	990	24521,7	44,2	45760,9	43,8
Εὐρωπαϊκές χῶρες						
Ἑλλάδα	8,96	1970	1741,8	52,1	3928,2	46,3
Γιουγκοσλαθία	21,16	1200	3547,7	30,9	6424,2	40,8
Μάλτα	0,32	1120	119,5	64,9	301,1	68,9
Πορτογαλία	9,01	1540	2056,2	48,4	3758,7	44,3
Ἱσπανία	35,11	1960	6108,8	47,6	12484,9	38,6
Τουρκία	38,85	690	1424,3	46,6	2931,2	48,2
Κύπρος	0,65	1310	165,2	56,6	429,5	52,9
Χῶρες Μαγκρέμπ						
Ἀλγερία	15,18	650	3177,1	55,4	3191,1	66,0
Μαρόκο	16,29	430	1325,3	59,1	1527,8	53,0
Τυνησία	5,64	550	655,1	55,7	871,0	60,4
Χῶρες Μασρέκ						
Αἴγυπτος	36,35	280	1157,7	21,7	1954,1	39,7
Ἰορδανία	2,62	400	105,4	0,1	405,0	28,8
Λίβανος	3,07	1080	699,0	23,3	1820,1	43,3
Συρία	7,18	490	608,0	26,7	922,0	39,2
Ἰσραήλ	3,30	3380	1630,6	38,0	4814,5	37,1

δυνατότητα νά ποῦμε: ἀνάμεσα σ' ὅλα αὐτά πού παρουσίασε τό ἐργατικό κίνημα καί ἡ κοινωνική ἱστορία τά τελευταῖα 150 – ἤ τά τελευταῖα 5.000 χρόνια – ἐμεῖς θεωροῦμε ὡς σημαντικά ε ἰ τ ο ῦ τ α κι ὄχι τά ἄλλα, ἤ ἐτοῦτα περισσότερο ἀπ' τά ἄλλα, ἤ ἀλλιῶς ἀπό τά ἄλλα. Π.χ. θεωροῦμε τήν Οὐγγαρέζικη ἐπανάσταση τοῦ 1956 περισσότερο σ η μ α ν τ ι κ ή ἀπό τή στάση τῶν οἰκοδόμων τῆς Ν. Ὑόρκης, πού χτυποῦσαν τούς φοιτητές ὅταν αὐτοί ἔκαναν ἐκδηλώσεις ἐνάντια στόν πόλεμο τοῦ Βιετνάμ. Καί θεωροῦμε τό Μάη τοῦ 1968 περισσότερο σημαντικό ἀπ' τή διάδοση τῆς χρήσης ναρκωτικῶν ἀνάμεσα στούς νέους. Κάνουμε ἐ κ λ ο γ ή ὑπέρ τῶν μέν καί ἐναντίον τῶν δέ. Καί κάνουμε ἐ π ι λ ο γ ή μ έ σ α σ' αὐτό πού λένε αὐτοί ὑπέρ τῶν ὁποίων εἴμαστε. Κι αὐτή ἡ ἐκλογή μᾶς δίνει τελικά τή δυνατότητα νά ποῦμε: δέν ξέρουμε ἄν ἡ ἐπανάσταση θά νικήσει ἤ θά νικηθεῖ, ὅπως δέν τό ξέρει κ α ν ε ί ς· ἀλλά αὐτό πού ἐμᾶς μᾶς ἐνδιαφέρει, πού ἔχει γιά μᾶς νόημα καί σημασία, εἶναι ἡ δ υ ν α τ ό τ η τ α νά νικήσει.

Φυσικά, μιά τέτοια ἐκλογή καί ἐπιλογή ὑπῆρξε πάντα ὅπου ὑπῆρξε πολιτική σκέψη καί θέληση. Ἀλλά, στίς σημαντικότερες καί τυπικότερες περιπτώσεις, συγκαλύπτεται μέ τό πέπλο τῆς θεωρίας. Π.χ. ἡ πολιτεία τοῦ Πλάτωνα ἀντιστοιχεῖ στήν πολιτική θέληση καί ἐκλογή τοῦ Πλάτωνα· παρουσιάζεται ὅμως ὡς τό «συμπέρασμα» μιᾶς «ὀρθῆς θεώρησης». Τό ἴδιο συμβαίνει μέ τόν Μάρξ: τό δικό του πολιτικό «σχέδιο» ἤ πρόταγμα (πού εἶναι κι αὐτό ἐμπνευσμένο στήν οὐσία του ἀπ' τίς ἱστορικές δημιουργίες τῆς ἐργατικῆς τάξης πού π ρ ο η γ ή θ η κ α ν τοῦ Μάρξ) τό μεταμφιέζει σέ «ἀποτέλεσμα τῆς λειτουργίας τῶν ἱστορικῶν νόμων», νόμων πού «ἀνακαλύπτει» βάσει τῆς θεωρίας του. Κι αὐτή ἡ μεταμφίεση σ υ γ κ α λ ύ π τ ε ι στά μάτια του – ὅπως καί στά μάτια ὅλων τῶν μαρξιστῶν – τά δύο προβλήματα πού συζήτησα πιό πάνω. Πρῶτα, σέ π ο ι έ ς ἀπ' ὅλες τίς τάσεις πού παρουσίασε ἡ ἐργατική τάξη, στηριζόμαστε, δίνουμε μεγαλύτερη σημασία – καί γιά ποιό λόγο; Τό πρόβλημα αὐτό κ α τ α ρ γ ε ῖ τ α ι α ὐ θ α ί ρ ε τ α μέσα στό μαρξισμό – γιατί δῆθεν ἡ «θεωρία» δείχνει πότε τό προλεταριάτο δρᾶ σάν «ἀληθινό» προλεταριάτο, καί πότε εἶναι ἁπλῶς ἕνα μάζεμα ἐμπειρικῶν ἐργατῶν. Ἔτσι, ὅπως τό εἶπα ἤδη, ἡ «θεωρία» γίνεται κριτήριο τῆς πραγματικῆς ἱστορίας – καί ὁ πολιτικός ἀποφεύγει τή δική του εὐθύνη, κρυβόμενος πίσω ἀπ' τή «θεωρία». Δεύτερο: ἀπό ποῦ βγαίνει ὅτι, ε π ε ι δ ή ἡ θεωρία «ἀποδείχνει» ὅτι ἡ ἐπανάσταση ἀναγκαῖα θά νικήσει, ἐμεῖς π ρ έ π ε ι νά τήν ὑποστηρίξουμε; Κι ἄν ἡ θεωρία «ἀπόδειχνε» ὅτι «ἀναγκαῖα» θά ἐπικρατήσει ἕνα παγκόσμιο καθεστώς στρατοπέδων συγκεντρώσεως, θά ἔπρεπε ἐμεῖς νά τό ὑποστηρίξουμε; Τό πρόβλημα τῆς πράξης, τῆς εὐθύνης, τῆς ἐκλογῆς, σ υ γ κ α λ ύ π τ ε τ α ι μ' αὐτή τή μαγική θαυματουργία: αὐτό πού ἡ θεωρία «ἀποδείχνει» ὡς ἀναγκαῖο, τ υ χ α ί ν ε ι ν ά σ υ μ π ί π τ ε ι μ' αὐτό πού οἱ περισσότεροι ἀπό μᾶς πιστεύουμε σωστό καί δίκαιο.

Τό περιεχόμενο τοῦ ἐπαναστατικοῦ προτάγματος τό ἀντλοῦμε μέσα ἀπ' τήν ἱστορική δημιουργία. Τό ἀντλοῦμε μέ βάση μιά ἐκλογή καί μιά ἐπιλογή πού ἐκφράζουν τή δική μας, ὑπεύθυνη, πολιτική θέση καί τοποθέτηση. Ἔτσι μόνο τό πρόταγμα, ὡς ἱστορικό δημιούργημα, γίνεται πρόταγμα γ ι ά μ ᾶ ς, δ ι κ ό μ α ς. Τά στοιχεῖα πού μᾶς προσφέρει αὐτή ἡ δημιουργία προσπαθοῦμε νά τά συνθέσουμε καί νά τά ὁλοκληρώσουμε. Ἡ ὁλοκλήρωση αὐτή εἶναι πάντα π ρ ο σ ω ρ ι ν ή καί πάντα ἀ ν ο ι χ τ ή· ὄχι ἁπλῶς γιατί ξέρουμε πώς κάθε πραγματοποίηση περιέχει στοιχεῖα ἀπρόβλεπτα, ἀλλά γιατί βλέπουμε μέσα στή δημιουργία τῶν ἀνθρώπων τήν π η γ ή τῆς ἱστορίας, καί γιά μᾶς ἡ τέλεια ἐλευθέρωση αὐτῆς τῆς δημιουργίας ε ἶ ν α ι ἡ ἐπανάσταση καί ὁ σοσιαλισμός. Κι ἔτσι ἀλλάζει καί ἡ σ χ έ σ η μας μέ τήν κίνηση τῶν ἀνθρώπων· παύει νά εἶναι σχέση «διεύθυνσης» ἤ «διδαχῆς» – χωρίς νά γίνεται σχέση ὑποταγῆς. Εἶναι σχέση ἔνταξης καί συμμετοχῆς μέσα σ' ἕνα τεράστιο, ἀνώνυμο ἱστορικό κίνημα, μέσα στό ὁποῖο ἔχουμε καί τό δικαίωμα καί τήν ὑποχρέωση νά ἐκφράζουμε αὐτό πού ὑπεύθυνα καί συνειδητά σκεφτόμαστε καί θέλουμε. ■

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

ΠΕΡΙΚΛΗ Ν. ΚΑΛΟΔΙΚΗ

ΤΟ ΣΥΝΤΑΧΤΙΚΟ τῆς Δημοτικῆς Γλώσσας

(Μέ παραδείγματα ἀπό τή Νεοελληνική Λογοτεχνία)

Σύμφωνα μέ τή Γραμματική τοῦ Τριανταφυλλίδη

GUTENBERG

Σόλωνος 103 ● Τηλ. 3624606 ● 3600127

Ἑλλάς Γαλλία καί Μεσόγειος

Τοῦ Πέτρου Τουλούζη

Στά μέσα Ἰουλίου 1976 ὁ πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας Βαλερύ Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν ἐπιθεώρησε στήν Τουλόν τόν γαλλικό στόλο τῆς Μεσογείου, πού σύμφωνα μέ τή γαλλική στρατιωτική παράδοση ὀνομάζεται στόλος τῆς Ἀνατολῆς (flotte du Levant).

Στό γεγονός δόθηκε σημαντική δημοσιότητα καί μέ τήν εὐκαιρία αὐτή ὁ πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας ἐξέθεσε πάλι τήν ἄποψη του γιά τόν γεωπολιτικό ρόλο τῆς Μεσογείου, πού δέν διαφέρει οὐσιαστικά ἀπό τήν ἄποψη τοῦ προκατόχου του Ζ. Πομπιντού:

«Οἱ διεθνεῖς σχέσεις διατάσσονται γύρω ἀπό δύο ἄξονες. Ὁ ἕνας, Ἀνατολή-Δύση, ἀνάμεσα στίς δύο ὑπερδυνάμεις, καί ὁ ἄλλος, Βορρᾶς-Νότος, ἀνάμεσα στίς βιομηχανικές χῶρες καί τά ὑπό ἀνάπτυξη κράτη. Ἡ Μεσόγειος εἶναι τό βαρύκεντρο, τό σημεῖο τομῆς τῶν δύο αὐτῶν ἀξόνων. Οἱ ἐξελίξεις στή Μεσόγειο ἀφοροῦν τή Γαλλία, ἡ ὁποία ὀφείλει λοιπόν νά σημειώνει τήν παρουσία της».

Χαρακτηριστικά δείγματα τοῦ ἐνδιαφέροντος μέ τό ὁποῖο ἡ γαλλική κυβέρνηση ἀντιμετωπίζει, ἐδῶ καί πολύ καιρό, τήν κατάσταση στή Μεσόγειο, ἀποτελοῦν οἱ ἐπίσημες ἐπισκέψεις τοῦ Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν στήν Ἀφρική στό Μαρόκο, στήν Τυνησία, στήν Ἑλλάδα, πολλῶν ὑπουργῶν του στή Μέση Ἀνατολή, καθώς καί οἱ ἐπισκέψεις στή Γαλλία πολλῶν ἀρχηγῶν μεσογειακῶν κυβερνήσεων (πρόσφατα Καραμανλῆς καί Σουαρέθ).

Δεκαπέντε χρόνια μετά τήν ἀποαποικιοποίηση τῆς βόρειας Ἀφρικῆς μποροῦμε νά ἀναρωτηθοῦμε ἄν οἱ γαλλικές κυβερνήσεις θεωροῦν τή Μεσόγειο σάν εὐρωπαϊκη λίμνη ὅπου ἡ Γαλλία ἔχει εἰδική ὑπευθυνότητα. Μιά τέτοια ἀντιμετώπιση βασίζεται σέ μερικές προφανεῖς διαπιστώσεις: ἀπό τά 1.500 ἐμπορικά πλοῖα πού κυκλοφοροῦν καθημερινά στή Μεσόγειο, τά 1200 μεταφέρουν πετρέλαιο καί ἐμπορεύματα γιά λογαριασμό τῶν κρατῶν τῆς Δ. Εὐρώπης. Τό θέαμα τῶν παροπλισμένων πλοίων στά ἑλληνικά λιμάνια δέν πρέπει νά προκαλεῖ ψευδαισθήσεις: ἡ Μεσόγειος ἐξακολουθεῖ νά διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στή λειτουργία τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκονομίας καί ἰδιαίτερα τῆς γαλλικῆς. Τά γαλλικά μεσογειακά λιμάνια – κυρίως Φός, Μασσαλία καί Σέτ – συγκεντρώνουν τό 40% τῆς συνολικῆς κίνησης τῆς Γαλλίας καί τό 50% τῶν εἰσαγωγῶν πετρελαίου. Τά ποσοστά αὐτά εἶναι σημαντικά ἀνώτερα ἀπό τό δημογραφικό καί οἰκονομικό βάρος τῶν μεσογειακῶν περιοχῶν τῆς Γαλλίας. Ὁ ἐξοπλισμός καί ἡ εἰδίκευση τῶν γαλλικῶν λιμανιῶν τῆς Μεσογείου, πού ἡ ἀνάπτυξή τους ἐξηγεῖται ἀπό τόν ἀποικισμό τῆς Β. Ἀφρικῆς, διατηρήθηκαν καί μετά τήν ἀνεξαρτησία τῶν κρατῶν τῆς Β. Ἀφρικῆς.

Ἡ σημασία της Μεσογείου γιά τό ἐμπόριο μᾶς ἐπιτρέπει νά κατανοήσουμε τή γαλλική παρουσία σ' αὐτήν. Τά φιλελεύθερα συναισθήματα δέν ἐμποδίζουν τή γαλλική ἄρχουσα τάξη νά θεωρεῖ τά κράτη τῆς Μεσογείου πιθανούς πελάτες καί ὡς ἐν δυνάμει συμμάχους ἀπέναντι στή βιομηχανική Εὐρώπη, πού ἔχει γιά κέντρο της τό γερμανικό Ρούρ, τήν κοιλάδα τοῦ Ρήνου, τή Βόρεια θάλασσα καί τά λιμάνια τοῦ Ἀμβούργου, τοῦ Ρόττερνταμ, τῆς Ἀμβέρσας, τοῦ Λονδίνου κ.λπ.

Μ' αὐτό τό πρίσμα μποροῦμε νά ἐξηγήσουμε τή στάση τῆς Γαλλίας στό Κυπριακό πρόβλημα, τίς μεσολαβητικές προσπάθειες στόν Λίβανο, τήν ὑπόσχεση (ἐπίσημη ἤ ἀνεπίσημη) νά ὑποστηρίξει τήν Ἑλλάδα στό Αἰγαῖο, τήν ἐξέλιξη τῶν σχέσεών της μέ τό Ἰσραήλ καί τά ἀραβικά κράτη, καθώς ἐπίσης καί τό γεγονός ὅτι ὁ γαλλικός στόλος τῆς Μεσογείου ἀπό 37.000 τόννους τό 1974 θά φτάσει τούς 136.000 τόννους τό 1977. Ἐνισχυμένος μέ τά ἀεροπλανοφόρα Φός καί Κλεμανσώ ὁ γαλλικός στόλος τῆς Μεσογείου παραμένει μέν κατώτερος ἀπό τόν 6ο στόλο καθώς καί ἀπό τόν σοβιετικό, ξεπερνάει ὅμως τούς στόλους ὅλων τῶν παράκτιων χωρῶν τῆς Μεσογείου καί ἰδιαίτερα τῆς Ἰταλίας, σέ μιά ἐποχή μάλιστα πού τό πολιτικό μέλλον αὐτῆς τῆς χώρας ἀνησυχεῖ τούς ὀπαδούς τοῦ ἀτλαντισμοῦ.

Οἱ Γάλλοι ἐπιχειρηματίες, ὅπως καί οἱ ἐπιχειρηματίες τῆς Δ. Εὐρώπης, ἀντλοῦν ἀπό τόν ἐνεργό πληθυσμό τῶν μεσογειακῶν κρατῶν τήν ἐργατική δύναμη πού τούς εἶναι ἀναγκαία. Οἱ Γάλλοι ἔμποροι τουρισμοῦ, ὅπως κι αὐτοί τῆς Δ. Εὐρώπης, χρησιμοποιοῦν τή Μεσόγειο σάν μιά τεράστια βάση καλοκαιρινῶν διακοπῶν. Αὐτά ἀρκοῦν γιά νά μᾶς δείξουν ὅτι οἱ σχέσεις τῆς Γαλλίας μέ τίς περισσότερες μεσογειακές χῶρες εἶναι σχέσεις ἀνάμεσα σ' ἕνα κέντρο καί μιά περιφέρεια. Ὅσο ἁπλουστευμένο κι ἄν εἶναι αὐτό τό σχῆμα, σημαίνει ὅτι πρόκειται γιά σχέσεις ὅσου οἱ μέν κυριαρχοῦν πάνω στούς δέ. Εἶναι ἕνα σχῆμα πού θά πρέπει νά ἔχουμε πάντα ὑπ' ὄψη μας ὅταν ἐξετάζουμε τίς σχέσεις τῆς Γαλλίας καί τῆς Ἑλλάδας ἤ τίς σχέσεις τῆς Ἑλλάδας μέ τήν Ε.Ο.Κ., ἀντί νά βλέπουμε σ' αὐτές τήν ἔκφραση ἑνός νέου φιλελληνισμοῦ.

Τά παραπάνω μᾶς ἐπιτρέπουν νά ἀναρωτηθοῦμε ἄν ἡ Γαλλία ἐπιδιώκει νά ἀντικαταστήσει τίς ΗΠΑ στή Μεσόγειο ἤ ἄν ἡ αὐξημένη παρουσία της στή Μεσόγειο τήν ὁδηγήσει σέ στενότερη συνεργασία μέ τό ΝΑΤΟ... Τήν ἴδια ἐποχή πού ὁ Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν ἐπιθεωροῦσε τό γαλλικό στόλο στήν Τουλόν, ὁ στρατηγός Ἀλεξάντερ Χαίηγκ, διοικητής τῶν δυνάμεων τοῦ ΝΑΤΟ στήν Εὐρώπη, δήλωνε ὅτι οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες ἔχουν λιγότερους λόγους νά ἀποσύρουν τίς δυνάμεις τους ἀπό τή Μεσόγειο καί τήν Εὐρώπη ἀπό τή στιγμή πού τά εὐρωπαϊκά μέλη τοῦ ΝΑΤΟ ἀντιμετωπίζουν μέ μεγαλύτερη προσοχή τήν ὄξυνση τῶν ἀντιθέσεων στή Μεσόγειο. ■

Σχέδιο τοῦ «Le Canard enchaîné»

Γιά τή Μεσόγειο, σέ σχέση μέ τήν Εὐρώπη καί τό διεθνές καπιταλιστικό σύστημα, γράφουν – στίς σελίδες πού ἀκολουθοῦν – ὁ Μιχάλης Παπαγιαννάκης καί ὁ Μάριος Νικολινάκος.

- *Ὁ πρῶτος, γιά τήν κρίση καί τίς προοπτικές ἀνάπτυξης στή Μεσόγειο.*
- *Ὁ δεύτερος, γιά τή μεσογειακή πολιτική τῆς ΕΟΚ.*

ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

Τοῦ Μιχάλη Παπαγιαννάκη

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ καπιταλιστικὸ σύστημα (ΔΚΣ) μπῆκε ἀνοιχτὰ σὲ μιὰ περίοδο κρίσης ἀπὸ τὰ μέσα τῆς δεκαετίας 1960 - 70, κρίση ποὺ ἔγινε φανερὴ στὰ μάτια ὅλου τοῦ κόσμου μὲ τὴν περίφημη δῆθεν «κρίση τοῦ πετρελαίου» τοῦ 1973. Ἡ κρίση αὐτὴ καὶ τὰ κύρια χαρακτηριστικά της (ἀνεργία, πληθωρισμός, πτώση τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου, διεθνεῖς νομισματικὲς ἀναταραχές, • ἀνακατατάξεις στὸν διεθνὴ συσχετισμὸ τῶν δυνάμεων κ.λπ.) γιὰ νὰ ξεπεραστεῖ ἀπαιτεῖ, θεωρητικά, μέσα στὸ πλαίσιο τοῦ σημερινοῦ τρόπου ἀνάπτυξης τοῦ ΔΚΣ, μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἀναπροσαρμογὲς ποὺ ἐκφράζονται σὲ δυὸ βασικὲς καὶ «ἀφηρημένες» τάσεις ποὺ διαθέτουν καθεμιά τους μιὰ σχετικὴ αὐτονομία:

α. Τάση πρὸς μιὰν προοδευτικὴ ἀποκόλληση τοῦ ὅλο καὶ πιὸ διεθνοποιημένου καπιταλιστικοῦ συστήματος ἀπὸ τὶς ἀρχικὲς ἐδαφικὲς βάσεις του καὶ ἑπομένως τὴ δημιουργία συνεχῶν ἀντιφάσεων ἀνάμεσα στὴ δυναμικὴ τοῦ συστήματος καὶ τὶς διάφορες ἐθνικὲς πολιτικὲς καὶ προσπάθειες γιὰ «καθοδήγησή» του.

β. Τάση πρὸς μιὰν ἀναδιάρθρωση τῆς τεχνικῆς καὶ κοινωνικο - οἰκονομικῆς βάσης τοῦ ΔΚΣ τόσο στὸ «ὑπανάπτυκτο» ὅσο καὶ στὸ «ἀναπτυγμένο» τμῆμα του, τάση ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὸ κύριο, ἂν ὄχι τὸ ἀποκλειστικό, περιεχόμενο αὐτοῦ ποὺ ἀποκαλοῦμε νέος διεθνὴς καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας (ΔΚΕ).

Η ΣΥΝΙΣΤΑΜΕΝΗ τῶν δύο αὐτῶν τάσεων φαίνεται νὰ ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ἀνάδυση καὶ ἀνάπτυξη νέων πόλων καὶ κέντρων γιὰ τὴ συσσώρευση τοῦ κεφαλαίου καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς παραγωγῆς καθὼς καὶ νέου κύματος «νεωτερισμῶν» ποὺ θὰ ἐνσωματώνουν στὸ ΔΚΣ νέες τεχνικές, νέα κοινωνικὰ στρώματα (σ' αὐτὸ ἢ σ' ἐκεῖνο τὸ γεωγραφικὸ τμῆμα του). Τὰ παραπάνω σημαίνουν τὴν ἀνάγκη γιὰ ὑποχώρηση ἢ καὶ ἐξάλειψη ἑνὸς μέρους τόσο τῶν συσσωρευμένων μέσων παραγωγῆς (συνθήκη γιὰ τὸ νέο ξεκίνημα τῆς συσσώρευσης τοῦ κεφαλαίου) ὅσο καὶ τῶν σημερινῶν γεωγραφικῶν βάσεών της (συνθήκη γιὰ τὴν ἐπέκταση καὶ τὴν ἐνσωμάτωση στὸ σύστημα νέων παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ νέων κοινωνικῶν στρωμάτων).

Σ' ΕΝΑ παλιότερο ἄρθρο στὸ «ΑΝΤΙ» ἔθετα τὸ ἐρώτημα ἂν τέτοιες μετατοπίσεις μποροῦν νὰ γίνουν χωρὶς τριγμούς, μιὰ καὶ τὸ σύστημα δὲν διαθέτει, ἀπὸ τὴ φύση του, κεντρικὰ καὶ ἐνσυνείδητα ρυθμιστικὰ ὄργανα(1). Σ' αὐτὸ τὸ ἄρθρο θὰ ἤθελα νὰ διευκρινίσω, μὲ βάση τὶς παραπάνω καὶ λιγότερο ἢ περισσότερο γνωστὲς παρατηρήσεις, τὶς ἐπιπτώσεις αὐτῶν τῶν διαδικασιῶν πάνω στὴν ἀνάπτυξη τῶν μεσογειακῶν οἰκονομιῶν.

Ἡ πραγματοποίηση καὶ ἡ λίγο ὡς πολὺ ἁρμονικὴ ὀργάνωση τῶν παραπάνω τάσεων ἀποτελεῖ κατὰ κάποιον τρόπο τὸ περιεχόμενο αὐτοῦ ποὺ ἀποκαλοῦμε σήμερα ἡ «νέα διεθνὴς οἰκονομικὴ τάξη» (ΝΔΟΤ). Εἴτε ἀπὸ μόνη τὴ δυναμικὴ τοῦ ΔΚΣ, εἴτε μετὰ ἀπὸ διακρατικὲς διαπραγματεύσεις, εἴτε (πιθανότερα) κι ἀπ' τὰ δυὸ μαζί, ἡ ΝΔΟΤ ἀρχίζει ἤδη νὰ διαγράφεται στὸν ὁρίζοντα καὶ θὰ παίρνει ὅλο καὶ πιὸ καθαρὴ μορφὴ στὸ ἄμεσο μέλλον, ὁρίζοντας μιὰ σχετικὰ νέα διάταξη τῶν δυνάμεων (οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν) στὸ διεθνὲς πεδίο. Σ' αὐτὴ τὴ νέα διάταξη ὑπάρχουν καὶ θὰ ὑπάρχουν ἀσφαλῶς «θέσεις» γιὰ κάποιες, κάμποσες ἀλλ' ὄχι ὅλες, χῶρες. Ἡ φύση τοῦ ΔΚΣ καὶ οἱ νέες του ἀπαιτήσεις (ὅπως διαμορφώνονται ἀπὸ τὶς παραπάνω τάσεις) ὁρίζουν καὶ θὰ ὁρίζουν σὲ μέγα μέρος τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὰ μειονεκτήματα κάθε κοινωνικο - οἰκονομικοῦ σχηματισμοῦ καὶ ἑπομένως τὶς συγκεκριμένες του δυνατότητες γιὰ νὰ ἐνσωματωθεῖ μέσα στὴ γενικὴ ἐξέλιξη τοῦ συστήματος.

Ἕνα ἄλλο μέρος ὁρίζεται καὶ θὰ ὁρίζεται ἀπὸ τὴν πραγματικὴ πολιτικὴ καὶ κοινωνικο - οἰκονομικὴ θέληση καὶ προσπάθεια ποὺ εἶναι ἱκανὸς νὰ γεννήσει ὁ κάθε ἐνδιαφερόμενος κοινωνικο - οἰκονομικὸς σχηματισμός. Ἔτσι ἰδωμένο τὸ πρόβλημα τῆς μεσογειακῆς ἀνάπτυξης μπαίνει σὲ βάσεις ρεαλιστικὲς συνδυάζοντας τοὺς ἐξωτερικοὺς καὶ τοὺς ἐσωτερικοὺς παράγοντες τῆς ἀνάπτυξης καὶ συνδέοντάς τους κάθε φορὰ μὲ τὴν ἐξέλιξη

καὶ τὶς «ἀπαιτήσεις» τῶν δύο γενικῶν τάσεων τοῦ ΔΚΣ στὴν προοπτικὴ τοῦ ξεπεράσματος τῆς κρίσης.

ΔΚΣ ΚΑΙ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ

Ὁ μεσογειακὸς χῶρος, ἰδωμένος ἀπὸ τὴ μεριὰ τοῦ «κέντρου» τοῦ ΔΚΣ, παρουσιάζει ὁρισμένα ἱστορικά, γεωπολιτικὰ καὶ οἰκονομικὰ χαρακτηριστικὰ ποὺ τὸν θέτουν σήμερα σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς πρῶτες θέσεις τῶν ἀνησυχιῶν καὶ τῶν ἐπιδιώξεων τῶν ἡγετικῶν κύκλων αὐτοῦ τοῦ «κέντρου».

1. Ἱστορικὰ θὰ ἦταν χρήσιμο νὰ θυμηθοῦμε μὲ δυὸ λόγια τὴν ἐξέλιξη τοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ξένων ἐπεμβάσεων στὴ Μεσόγειο ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ὡς σήμερα. Μέχρι τὸν πόλεμο ἡ Μεσόγειος ἀποτελεῖ χοντρικὰ ἕνα σημαντικὸ ἂν μὴ τὸν κύριο κρίκο τοῦ «δρόμου τῶν Ἰνδιῶν» γιὰ τὴ Μ. Βρετανία, ἀπ' ὅπου πηγάζουν καὶ οἱ σημαντικότερες ἐπεμβάσεις καὶ αἰτίες γιὰ τὴ διαμόρφωση τῆς πολιτικῆς τῶν μεσογειακῶν χωρῶν. Ἐνῶ, παράλληλα, ἡ γαλλικὴ ἀποικιοκρατία ἔχει καταστήσει ἕνα μεγάλο τμῆμα τῆς Μεσογείου «ἐσωτερική» της θάλασσα (ἡ Γαλλία πάει «ἀπὸ τὴ Δουνκέρκη μέχρι τὸ Ταμανρασσέτ», στὸ ἄκρο νότιο μέρος τῆς Ἀλγερίας), σύνδεσμο μὲ τὶς «ἐπαρχίες» της τῆς Ἀλγερίας καὶ τὰ προτεκτοράτα τοῦ Μαγκρὲμπ καὶ πιὸ πέρα ἀκόμη μὲ τὴ «γαλλικὴ» Δυτικὴ Ἀφρική.

Μετὰ τὸν πόλεμο καὶ τὴ συνακόλουθη ἐξασθένισή, ἂν ὄχι κατάρρευση, τῆς παγκοσμιότητας τῶν κλασικῶν εὐρωπαϊκῶν ἀποικιοκρατικῶν δυνάμεων, μιὰ νέα παγκόσμια δύναμη ἐμφανίζεται καὶ ἐπεμβαίνει ὅλο καὶ περισσότερο στὴ διάρθρωση τοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων στὴ Μεσόγειο: οἱ ΗΠΑ, ποὺ σὰν στόχο ἔχουν τόσο τὴν περικύκλωση τοῦ ἀνατολικοῦ μπλὸκ (μὲ μιὰ σειρὰ συνθῆκες καὶ βάσεις) ὅσο καὶ τὴν ὑποκατάστασή τους στὴν παραπαίουσα ἡγεμονικὴ θέση τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν πάνω στὸν μεσογειακὸ χῶρο. Ἡ ὑποκατάσταση αὐτὴ γίνεται μὲ τὴ συμφωνία τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἢ καὶ χωρὶς αὐτή. Ἔτσι, ἐνῶ στὴ νότια Εὐρώπη φαίνεται νὰ ὑπάρχει σὲ μεγάλο βαθμὸ συμφωνία (π.χ. δόγμα Τρούμαν, διμερεῖς συμφωνίες μὲ τὴν Ἱσπανία), ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀκτὴ τῆς Μεσογείου τὰ πράγματα εἶναι διαφορετικὰ (βλέπε π.χ. τὴν προσφορὰ «καλῶν ὑπηρεσιῶν» ἀπὸ τὶς ΗΠΑ γιὰ μεσολάβηση ἀνάμεσα στὴ γαλλικὴ κυβέρνηση καὶ τὴν ἡγεσία τῆς ἀλγερινῆς ἐπανάστασης, ποὺ στὶς τότε συνθῆκες θεωρήθηκε ἀπὸ τοὺς Γάλλους οὔτε λίγο οὔτε πολὺ σὰν ἀμερικανικὴ «προδοσία» τῆς δυτικῆς ἀλληλεγγύης, καὶ στὴ Μέση Ἀνατολὴ (βλέπε τὴν ἐχθρικὴ στάση τῶν ΗΠΑ ἀπέναντι στὴ γαλλο-αγγλικὴ εἰσβολὴ στὴν Αἴγυπτο

Ἔτσι ἕνα μεγάλο μέρος τῆς μεταπολεμικῆς περιόδου χαρακτηρίζεται στὴ Μεσόγειο ἀπὸ τὴν ἀποδιάρθρωση τῆς παλιᾶς ἡγεμονικῆς δομῆς καὶ ἀπὸ τὴ λιγότερο ἢ περισσότερο σιωπηρὴ διαμάχη γιὰ τὸ ποιὸς θὰ ἐλέγξει καὶ κατευθύνει, στὸ μέτρο τοῦ δυνατοῦ, τὴ διαδικασία αὐτή. Μποροῦμε νὰ ποῦμε, χοντρικά, ὅτι ἡ περίοδος αὐτὴ τελειώνει γύρω στὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας τοῦ 1960, μὲ τὴν ὁριστικὴ ἐξάλειψη τῆς ἀποικιοκρατίας ἀπὸ τὴν περιοχὴ καὶ μὲ τὸ ἄνοιγμα μιᾶς νέας περιόδου ἀνάπτυξης τῶν περισσοτέρων χωρῶν τῆς Μεσογείου, εἴτε ἦταν προηγούμενα ἀποικιοκρατούμενες εἴτε ὄχι.

Ἀπὸ τότε μέχρι, σχηματικά, τὸ 1973 (κρίση τοῦ πετρελαίου) περνᾶμε μιὰ περίοδο ὅπου τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ εἶναι ἡ ἀναδιάρθρωση τῶν συσχετισμῶν τῶν δυνάμεων καὶ ὅπου πλάι στοὺς δύο κύριους πρωταγωνιστὲς τῆς προηγούμενης περιόδου (ΗΠΑ καὶ εὐρωπαϊκὲς χῶρες) ἐμφανίζονται προοδευτικὰ καὶ ἄλλοι ἐνδομεσογειακοὶ (τὰ ἀναπτυσσόμενα μεσογειακὰ κράτη) ἢ ἐξωμεσογειακοὶ (ἀνατολικὸ μπλόκ, Ἰαπωνία, Κίνα, κυρίως ὅμως ἡ ΕΣΣΔ). Περιληπτικὰ μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἀπὸ τὸ πολύπλοκο αὐτὸ σύνολο σχέσεων καὶ ἐπιδράσεων τῆς περιόδου:

– στὸ μὲν πολιτικὸ πεδίο ἀναδύεται ἀποφασιστικὰ ἡ ἀντίθεση ΗΠΑ - ΕΣΣΔ μὲ δευτερεύοντα ρόλο στὴν Εὐρώπη

– στὸ δὲ οἰκονομικὸ πεδίο ἀναπτύσσεται ἀντικειμενικὰ ἡ ἀντίθεση ΗΠΑ - Εὐρώπη μὲ δευτερεύοντα ρόλο στὴν ΕΣΣΔ, τὴν Ἰαπωνία καὶ ὁρισμένες μεσογειακὲς χῶρες (Ἱσπανία, Γιουγκοσλαβία...)

Ἔτσι ἀπὸ μιὰ περίοδο ποὺ χαρακτηριζόταν ἀπὸ μεγάλη οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ ὁμοιογένεια μέσα στὴν κυριαρχία ἐλαχίστων χωρῶν τοῦ κέντρου τοῦ ΔΚΣ (ἔστω καὶ μὲ ἀντιθέσεις μεταξύ τους) περάσαμε σὲ μία περίοδο «πολυ-πολιτικὴ» καί, ἑπόμενα, ἰδιαίτερα ρευστή.

Ἡ νέα περίοδος ποὺ ἀνοίγεται ἀπὸ τὸ 1973 καὶ δῶθε ἐπιτείνει τὰ παραπάνω χαρακτηριστικά, ἀφοῦ κατ' ἀρχὴν ἐξασθενίζει τὶς δυνατότητες ἐπέμβασης τοῦ κέντρου τοῦ ΔΚΣ καὶ παράλληλα ἐνισχύει τὶς δυνατότητες αὐτόνομης δράσης ὁρισμένων χωρῶν τῆς περιοχῆς. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη ἐκτὸς τοῦ ὅτι σύντομα εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναστραφεῖ τουλάχιστο στὶς σημαντικότερες ἐκφάνσεις της, συνεπάγεται γιὰ τὸ «κέντρο» τοῦ ΔΚΣ τὴν ἀνάγκη γιὰ μιὰ ἀναδιάρθρωση τοῦ συσχετισμοῦ τῶν δυνάμεων ποὺ αὐτὸ πιὰ ἡγεμονικὰ θὰ ἐλέγχει στὶς νέες συνθῆκες καὶ ἀναμφισβήτητα μὲ νέα μέσα. Ἀλλὰ σ' αὐτὸ θὰ γυρίσουμε λίγο πιὸ κάτω.

2. Γεωπολιτικά, ἡ πάντοτε σημαντικὴ θέση τῆς Μεσογείου (ὅπως εἴδαμε καὶ παραπάνω) ἀποκτάει σήμερα ἕνα πρόσθετο ἐνδιαφέρον ἀπὸ μιὰ σειρὰ παράγοντες. Μέσα στὴ γενικὴ τάση πρὸς μιὰ γεωγραφικὴ ἐξάπλωση τοῦ ΔΚΣ ἔξω ἀπὸ τὰ μέχρι τώρα σύνορά του, ὁ μεσογειακὸς χῶρος παρουσιάζει ἀντικειμενικὰ γιὰ τὴν Εὐρώπη ὅλα τὰ γνωρίσματα ἑνὸς νέου τύπου «ζωτικοῦ χώρου» τόσο γιὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ χώρου αὐτοῦ καθαυτοῦ ἀπὸ οἰκονομικὴ ἄποψη (δὲς τὸ ἑπόμενο σημεῖο),

Πίνακας 1. – Μεσογειακές χῶρες: Πληθυσμός, Κοιν. Προϊόν καί Ἐξωτ. ἐμπόριο μέ ΕΟΚ

	Πληθυσμός	Κοινων. Προϊόν κατά Κάτοικο	Ἐξαγωγές μέσος ὅρος 1973/74		Εἰσαγωγές 1973/74	
	1974 σέ ἑκατομ.	1974 σέ δολλ.	Σύνολο σέ ἑκ. δολλ.	Ποσοστό % τῆς ΕΟΚ	Σύνολο σέ ἑκ. δολλ.	Ποσοστό %τῆς ΕΟΚ
Μεσογειακές χῶρες (σύνολο)	203,69	990	24521,7	44,2	45760,9	43,8
Εὐρωπαϊκές χῶρες						
Ἑλλάδα	8,96	1970	1741,8	52,1	3928,2	46,3
Γιουγκοσλαβία	21,16	1200	3547,7	30,9	6424,2	40,8
Μάλτα	0,32	1120	119,5	64,9	301,1	68,9
Πορτογαλία	9,01	1540	2056,2	48,4	3758,7	44,3
Ἱσπανία	35,11	1960	6108,8	47,6	12484,9	38,6
Τουρκία	38,85	690	1424,3	46,6	2931,2	48,2
Κύπρος	0,65	1310	165,2	56,6	429,5	52,9
Χῶρες Μαγκρέμπ						
Ἀλγερία	15,18	650	3177,1	55,4	3191,1	66,0
Μαρόκο	16,29	430	1325,3	59,1	1527,8	53,0
Τυνησία	5,64	550	655,1	55,7	871,0	60,4
Χῶρες Μασρέκ						
Αἴγυπτος	36,35	280	1157,7	21,7	1954,1	39,7
Ἰορδανία	2,62	400	105,4	0,1	405,0	28,8
Λίβανος	3,07	1080	699,0	23,3	1820,1	43,3
Συρία	7,18	490	608,0	26,7	922,0	39,2
Ἰσραήλ	3,30	3380	1630,6	38,0	4814,5	37,1

ὅσο καὶ γιὰ τὶς δυνατότητες οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς προσπέλασης ποὺ προσφέρει πρὸς τὴν Ἀφρικὴ καὶ τὸν Ἰνδικὸ Ὠκεανό, εἴτε ἡ τέτοιου εἴδους προσπέλαση γίνεται μὲ συνδιαλλαγὴ καὶ συμφωνία μὲ τὶς ΗΠΑ εἴτε ὄχι. Στὶς σημερινὲς συνθῆκες καμιὰ εὐρωπαϊκὴ χώρα ξεχωριστά, οὔτε ἡ ΕΟΚ σὰν σύνολο (ἂν ποτὲ ὑπάρξει ὀργανικά), δὲν μποροῦν ἀντικειμενικὰ νὰ ἔχουν βλέψεις πρὸς μιὰν ὁποιαδήποτε παγκοσμιότητα οἰκονομικὴ ἢ πολιτική, πράγμα ποὺ προοδευτικὰ καὶ σταθερὰ ἀνάγει τὴ Μεσόγειο στὸν κύριο χῶρο γιὰ μιὰ περιορισμένη μὲν ἀλλὰ πολύμορφη καὶ νέου τύπου ἐξάπλωσή τους. Αὐτὴ ἡ διαπίστωση ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὴν πολιτικὴ τῶν κυριότερων εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἀπὸ καιρὸ τώρα: βρετανικὴ πολιτικὴ παρουσίας «δυτικὰ ἀπὸ τὸ Ἄντεν», μεταφορὰ τοῦ γαλλικοῦ στόλου ἀπὸ τὶς ἀτλαντικὲς στὶς μεσογειακές του βάσεις κ.λπ., καθὼς καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς προσπάθειες τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ΕΟΚ νὰ ἐπεξεργαστεῖ τὴν περίφημη «συνολικὴ» μεσογειακή της πολιτικὴ (προσπάθειες γιὰ μιὰ γενικότερη καὶ ἐκ τῶν προτέρων σύλληψη τοῦ τύπου τῶν σχέσεων ποὺ ἡ ΕΟΚ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώκει μὲ κάθε μεσογειακὴ χώρα ἢ καὶ μὲ τὸ σύνολό τους σὲ ἀντικατάσταση μιᾶς «μερικῆς» καὶ περιστασιακῆς πολιτικῆς κάθε φορὰ ποὺ μιὰ συμφωνία συζητιέται), ἔστω κι ἂν αὐτὴ φαίνεται νὰ ἔχει πιὰ μπεῖ στὰ ἀρχεῖα.

3. Τὸ παραπάνω σημεῖο βρίσκεται σὲ ἁρμονία μὲ τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα πολλῶν καὶ σημαντικῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν.

Ἡ Εὐρώπη ἔβρισκε παραδοσιακὰ στὴ Μεσόγειο ἐργατικὰ χέρια, πρῶτες ὕλες, καύσιμα (πετρέλαιο), ἀγορὲς γιὰ τὰ προϊόντα της (κατανάλωσης ἀλλὰ ὅλο καὶ περισσότερο κεφαλαιουχικά), τοποθετήσεις γιὰ τὰ κεφάλαιά της, ἐξοχὲς καὶ παραλίες γιὰ τοὺς τουρίστες της. Στὶς σημερινὲς συνθῆκες οἱ σχέσεις αὐτὲς διατηροῦν λίγο ὡς πολὺ τὴ σημασία τους μὲ μερικὰ πρόσθετα στοιχεῖα:

α) Ἡ σημασία τοῦ πετρελαίου γίνεται πιὰ ζωτικὴ γιὰ τὴν Εὐρώπη, ποὺ ἐξαρτιέται ἀπὸ αὐτὸ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη δύναμη γιὰ τὴ βιομηχανική της ἀνάπτυξη. Καὶ εἶναι πιὰ φανερὸ ὅτι ἡ πετρελαϊκὴ πολιτικὴ τῶν ΗΠΑ, ὄχι μόνο ἀδιαφορεῖ γιὰ τὶς εἰδικὲς συνθῆκες τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ καὶ ἐπωφελεῖται ἀπὸ τὴν «κρίση τοῦ πετρελαίου» γιὰ νὰ τὴ γονατίσει καὶ νὰ ἀποκαταστήσει τὴν ἡγεμονία τῶν ΗΠΑ στὸν διεθνὴ συσχετισμὸ τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων, ἡγεμονία ποὺ εἶχε ἰδιαίτερα κλονιστεῖ στὴ δεκαετία 1960 - 70.[2] Τὸ πρόβλημα δὲν φαίνεται ἰδιαίτερα ὀξὺ στὶς σημερινὲς συνθῆκες κρίσης (ἡ Γαλλία π.χ. μείωσε τὴν κατανάλωσή της πετρελαίου, ἐνῶ ὁρισμένες χῶρες παραγωγῆς ὅπως ἡ Λιβύη, τὸ Ἰρὰν κ.λπ. «κυνηγᾶνε» πελάτες...), ἀλλὰ θὰ πάρει τὶς πραγματικές του διαστάσεις ἂν οἱ τάσεις ἀνάκαμψης τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκονομίας ἐπιβεβαιωθοῦν.

β) Ἀνάμεσα στὰ διάφορα τμήματα ἢ χῶρες τοῦ κέντρου τοῦ ΔΚΣ μιὰ ἄλλη διαμάχη, γεννήτρια ἀντιφάσεων καὶ ἐξελίξεων στὸ μέλλον, διαμορφώνεται γύρω ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ τοῦ καθενὸς στὴ διαδικασία «ἀνακύκλωσης» τῶν πλεονασμάτων ποὺ ἄφηναν ἀπὸ τὸ 1973 καὶ δῶθε καὶ ἀκόμη ἀφήνουν οἱ ἐξαγωγὲς πετρελαίου. Τὰ πλεονάσματα αὐτὰ ξαναμπαίνουν στὸ κύκλωμα τῆς διεθνοῦς ἀγορᾶς μὲ τρεῖς βασικὰ τρόπους:

- μὲ τοποθετήσεις τους στὶς εὐρωπαϊκὲς ἢ ἀμερικανικὲς τράπεζες
- μὲ εἰσαγωγὲς καταναλωτικῶν καὶ κεφαλαιουχικῶν προϊόντων ἀπὸ τὶς ἀναπτυγμένες κυρίως χῶρες τοῦ ΔΚΣ
- μὲ ἐπενδύσεις βιομηχανικοῦ ἢ ἄλλου χαρακτήρα στὶς ἀναπτυγμένες ἢ στὶς ὑπανάπτυκτες χῶρες.

Σχηματικὰ μποροῦμε νὰ διαπιστώσουμε ὅτι στὴν πρώτη περίπτωση οἱ ἀγγλοσαξωνικὲς καὶ γερμανικὲς τράπεζες καὶ ἀνάλογοι ὀργανισμοὶ ἀπορροφοῦν τὸ σημαντικότερο τμῆμα αὐτῶν τῶν πλεονασμάτων. Στὴ δεύτερη περίπτωση ἕνας «ἐμπορικὸς πόλεμος» διεξάχθηκε καὶ διεξάγεται ἀκόμη ἀνάμεσα στὶς διάφορες χῶρες τοῦ ἀναπτυγμένου ΔΚΣ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο φαίνεται νὰ βγαίνουν κύριοι «νικητὲς» οἱ ΗΠΑ, ἡ Δ. Γερμανία καὶ ἡ Ἰαπωνία. Στὴν τρίτη περίπτωση τὰ πράγματα εἶναι πιὸ πολύπλοκα γιατὶ οἱ ἐπενδύσεις αὐτὲς ἀφοροῦν τόσο τὶς ἀναπτυγμένες χῶρες (περσικὲς ἐπενδύσεις στὴ γερμανικὴ ΚΡΟΥΠ, ἀραβικὲς σὲ διυλιστήρια στὴ Γαλλία κ.λπ.) ὅσο καὶ ἐπενδύσεις στὶς ἴδιες τὶς ἐνδιαφερόμενες χῶρες σὲ συνεργασία μὲ ξένα βιομηχανικὰ συγκροτήματα μὲ διάφορες μορφὲς ἢ ἀκόμη καὶ τρίτες ὑπανάπτυκτες χῶρες (Αἴγυπτος, Γουϊνέα, Σουδὰν κ.λπ...) πάντα σὲ συνεργασία μὲ ξένα, συνήθως «πολυεθνικά», συγκροτήματα. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση οἱ ἐπιχειρήσεις τῶν ΗΠΑ, τῆς Δ. Γερμανίας καὶ τῆς Ἰαπωνίας βρίσκονται ἐπικεφαλῆς[3].

γ) Πέρα ἀπὸ τὰ δυὸ παραπάνω σημεῖα, ὅλα τὰ ὑπόλοιπα προβλήματα τῆς οἰκονομικῆς «συνεργασίας» ἀνάμεσα στὶς ἀνεπτυγμένες καὶ τὶς ὑπανάπτυκτες χῶρες, καὶ εἰδικὰ τὶς μεσογειακές, ὁριμάζουν καὶ μπαίνουν σὲ καινούργιες βάσεις, ὅπου οἱ διαπραγματευτικὲς δυνατότητες τῶν τελευταίων ἐνισχύονται ἀπὸ τοὺς γεωπολιτικοὺς καὶ οἰκονομικοὺς ἀνταγωνισμοὺς (βλέπε παραπάνω) ποὺ γέννησαν καὶ γεννοῦν ἀκόμη ἡ κρίση καὶ ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῆς Μεσογείου. Θέματα ὅπως ἡ ὀργάνωση τῆς ἀγορᾶς τῆς τεχνολογίας, ἡ βιομηχανικὴ συνεργασία, οἱ ἐμπορικὲς ἀνταλλαγὲς καὶ ἡ ἀπαλλαγή τους ἀπὸ τὰ ἐμπόδια ποὺ οἱ ἀνεπτυγμένες χῶρες βάζουν στὴ διακίνηση τῶν προϊόντων τῶν ὑπαναπτύκτων κ.λπ. γίνονται ἀντικείμενα διεκδικήσεων καὶ διαπραγματεύσεων σὲ παγκόσμια κλίμακα (ΟΥΝΚΤΑΝΤ, διάλογος Βορρᾶ – Νότου...) καὶ ἀπαιτοῦν ἀπαντήσεις ποὺ θὰ κρίνουν τὶς δυνατότητες γιὰ μιὰ νέα διάρθρωση τῶν διεθνῶν σχέσεων γενικὰ καὶ στὴ Μεσόγειο εἰδικότερα. Ἂς σημειωθεῖ ὅτι σ' αὐτὲς τὶς διαπραγματεύσεις οἱ μεσογειακὲς χῶρες παίζουν ρόλο πρωταρχικὸ (Ἀλγερία, Γιουγκοσλαβία κ.λπ.) ἐνῶ οἱ εὐρωπαϊκὲς χῶρες φαίνονται μοιρασμένες ἀνάμεσα στὴν ἀδιαλλαξία τῶν ΗΠΑ καὶ τὴν προσπάθεια γιὰ ἀνεύρεση συμβιβαστικῶν ἀποδεκτῶν λύσεων ἀπέναντι στὰ αἰτήματα τῆς ὁμάδας χωρῶν ποὺ ἔχουν ἀποδείξει μέχρι τώρα τὴ μεγαλύτερη διαύγεια καὶ τὸν μεγαλύτερο ρεαλισμὸ (χωρὶς αὐτὸ νὰ φαίνεται ὅτι μειώνει τὴν ἀποφασιστικότητά τους) γιὰ μιὰ πιὸ ἰσορροπημένη διάρθρωση τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων στὸ διεθνὲς πεδίο καὶ εἰδικότερα στὴ Μεσόγειο[4].

4. Ὅλα τὰ παραπάνω τείνουν νὰ δείξουν πῶς μιὰ σειρὰ παράγοντες δίνουν στὸν μεσογειακὸ χῶρο μιὰ ἰδιαίτερη σημασία μέσα στὸ πλαίσιο τῆς ἀνάπτυξης τοῦ ΔΚΣ τόσο στὸ σύνολό του ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη ὁρισμένων κεντρικῶν τμημάτων του καὶ πῶς διαγράφονται, μετὰ τὴν πρόσφατη κρίση ἀλλὰ καὶ ἀπὸ παλιότερα, οἱ ἀντικειμενικὲς βάσεις γιὰ τὴ γέννηση ἀντιθέσεων οἰκονομικοῦ καὶ γεωπολιτικοῦ χαρακτήρα μέσα στὸ ἴδιο τὸ σύστημα ὡς πρὸς τὸν χῶρο αὐτό. Ἡ ἀναδιάρθρωση τῶν συσχετισμῶν τῶν δυνάμεων στὴ Μεσόγειο μὲ προοπτικὴ τὴ σταθεροποίηση τῆς ἡγεμονίας τοῦ ΔΚΣ στὸν χῶρο αὐτό, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ λίγο ὡς πολὺ δύσκολη οἰκοδόμηση τοῦ consensus τῶν ἐνδιαφερομένων μεσογειακῶν χωρῶν, περνάει καὶ ἀπὸ μιὰ «τακτοποίηση» τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στὶς διάφορες χῶρες καὶ τμήματα τοῦ «κεντρικοῦ» ΔΚΣ γενικά, καὶ εἰδικότερα ὡς πρὸς τὸν μεσογειακὸ χῶρο. Τοῦτο σημαίνει ὅτι, στὸ μεταξὺ διάστημα, ἡ ρευστότητα (πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ) διατηρεῖται στὴ Μεσόγειο καὶ τὰ περιθώρια λίγο ὡς πολὺ αὐτόνομης δράσης τῶν παρακτίων χωρῶν της παραμένουν λιγότερο στενὰ ἀπὸ τὸ παρελθόν. Ἡ ἐκμετάλλευση αὐτῶν τῶν περιθωρίων ἢ ὄχι θὰ ἐξαρτηθεῖ φυσικὰ ἀπὸ παράγοντες ποὺ ἀναλύονται κυρίως σὲ σχέση μὲ τὴ μέχρι τώρα συνολικὴ (κοινωνικο-οικονομικὴ) ἀνάπτυξη τῶν χωρῶν αὐτῶν.

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Ἡ Μεσόγειος ἰδωμένη σήμερα «ἀπὸ τὰ μέσα» (στὸ μέτρο ποὺ αὐτὸ εἶναι δυνατό), ἰδωμένη δηλαδὴ μέσα σ' ἕνα εἶδος ἀπολογισμοῦ τῆς πρόσφατης ἀνάπτυξης τῆς κάθε μεσογειακῆς χώρας, προσφέρει μιὰν εἰκόνα ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρουσα σὲ σχέση μὲ τὶς παραπάνω παρατηρήσεις. Τὰ κύρια χαρακτηριστικά της διαμορφώθηκαν ὡς ἑξῆς[5]:

1. Ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας 1960-70 καὶ δῶθε, μποροῦμε νὰ διακρίνουμε δύο μεγάλες κατευθύνσεις στὴ στρατηγικὴ ἀνάπτυξης τῶν μεσογειακῶν χωρῶν:

α. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ μιὰ ὁμάδα χωρῶν (εὐρωπαϊκές, Λίβανος, Ἰσραήλ, Μαρόκο) ἀκολουθοῦν ἢ ἐγκαινιάζουν μιὰ στρατηγικὴ «ἀνοίγματος» στὴ διεθνὴ ἀγορὰ ποὺ συνεπάγεται φιλελευθεροποίηση τῶν ἐμπορικῶν τους ἀνταλλαγῶν, ἔκκληση καὶ ἐγγυήσεις στὸ ξένο κεφάλαιο, ἐκβιομηχάνιση ποὺ σκοπεύει ἀρ-

χικὰ στὴν «ὑποκατάσταση» τῶν εἰσαγωγῶν καὶ σύντομα στὴν προώθηση τῶν ἐξαγωγῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, δημιουργία καὶ συνεχὴ αὔξηση τοῦ ἐλλείμματος τῶν ἐξωτερικῶν τους ἰσοζυγίων καὶ κάλυψή τους μὲ αὐξανόμενο ἐξωτερικὸ δανεισμό, μὲ προσέλκυση ξένων «βοηθειῶν», μὲ αὔξηση τῶν εἰσροῶν ξένων κεφαλαίων, μὲ αὔξηση τῶν ἐξαγωγῶν ὑπηρεσιῶν (τουρισμός, ναυτιλία, ἀσφάλειες, τράπεζες...) καὶ μὲ αὔξηση τῶν ἐξαγωγῶν ἐργατικῶν χεριῶν (καὶ ἑπόμενα αὔξηση τῶν εἰσαγωγῶν ἐργατικῶν ἐμβασμάτων)(6).

Ἕνα τέτοιο, σχηματοποιημένο στὸ ἔπακρο, «μοντέλο» δημιουργεῖ φυσικὰ μιὰ ὅλο καὶ πιὸ ἔντονη ἐνσωμάτωση στὴ διεθνὴ ἀγορὰ καὶ τὸν ΔΚΕ μὲ ὅλες τὶς σχετικὲς συνέπειες: ἀνάπτυξης μιᾶς οἰκονομικῆς καὶ ἰδιαίτερα βιομηχανικῆς δομῆς χωρὶς σημαντικὲς ἐνδοκλαδικὲς σχέσεις ἢ ἀκόμη καὶ ἀποδιάρθρωση αὐτῆς ποὺ ὑπῆρχε, αὔξηση τῆς ἐξάρτησης ἀπὸ τὶς ἐξωτερικὲς ἀγορὲς (τόσο στὸ ἐπίπεδο τῶν προμηθειῶν ὅσο καὶ σ' ἐκεῖνο τῶν πελατῶν)...Μιὰ ἀπὸ τὶς βασικὲς ἀδυναμίες τοῦ «μοντέλου» εἶναι ἡ ὑποχρέωση στὴν ὁποία βρίσκεται νὰ προστρέχει κάθε φορὰ καὶ σὲ μεγαλύτερο «ἄνοιγμα» πρὸς τὴ διεθνὴ ἀγορὰ γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει τὴν ἰσορροπία του, μιὰ καὶ κάθε βῆμα πρὸς τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς ἢ τῶν ἐξαγωγῶν συνεπάγεται αὔξηση τῶν εἰσαγωγῶν καταναλωτικῶν ἢ κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν ἢ καὶ τῶν δύο καὶ ἑπομένως αὔξηση τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐλλείμματος καὶ ἀνάγκη νὰ καλυφθεῖ τοῦτο μὲ τοὺς παραπάνω τρόπους.

Μιὰ τέτοια διαδικασία δὲν μπορεῖ φυσικὰ νὰ συνεχίσει τὴν πορεία της χωρὶς κινδύνους καὶ χωρὶς ἀντιδράσεις. Τὰ στοιχεῖα ποὺ συνθέτουν τὴν ἰσορροπία ποὺ ἐπιτυγχάνεται κάθε φορὰ δὲν εἶναι δοσμένα μιὰ γιὰ πάντα καὶ μποροῦν κάλλιστα, μιὰ κι ἐξαρτιῶνται καθένα τους ἀπὸ ἄλλες διαδικασίες, νὰ μὴν ἔλθουν στὸ «ραντεβού»: ἡ μετανάστευση κάποτε στερεύει ἢ γίνεται καὶ ἀρνητική, οἱ τουρίστες εἶναι πολὺ εὐπαθεῖς στὴν πολιτική, ἀλλὰ καὶ στὴν οἰκονομικὴ συγκυρία τῆς χώρας τους καὶ τῆς χώρας ὑποδοχῆς, ἡ ναυτιλία ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν παγκόσμια οἰκονομικὴ συγκυρία, τὸ ἐξωτερικὸ χρέος μπορεῖ νὰ μεγαλώνει ἀκόμη καὶ νὰ συναντᾶ εὐνοϊκὴ μεταχείριση ἀπὸ τοὺς ξένους ἰδιῶτες ἢ κρατικοὺς δανειστὲς ἀνάλογα μὲ τὴν πολιτικὴ συγκυρία τοῦ χρεώστη κ.λπ. Ἔτσι τὸ «μοντέλο» ἀπειλεῖται κάθε φορὰ ἀπὸ «μπλοκάρισμα». Μέσα στὴν προοπτικὴ τῆς στρατηγικῆς τοῦ «ἀνοίγματος» οἱ δυνατότητες γιὰ βελτίωση τῆς κατάστασης μποροῦν νὰ ἀναζητηθοῦν σὲ δυὸ κατευθύνσεις:

- Μετὰ ἀπὸ μιὰ σχετικὴ ὡρίμανση τῆς ἐνδιαφερόμενης οἰκονομίας, συμμετοχὴ σ' ἕνα κάποιο βαθμὸ στὴ διαδικασία ἐξαγωγῆς, μεταφορᾶς καὶ διανομῆς τοῦ οἰκονομικοῦ πλεονάσματος ἄλλων χωρῶν σὲ συνεργασία μὲ τὸ κεφάλαιο χωρῶν τοῦ ΔΚΣ. Μιὰ τέτοια πολιτικὴ ἀπαιτεῖ φυσικὰ δρισμένες προϋποθέσεις πολιτικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ χαρακτήρα καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα μιὰ γεωπολιτικὴ θέση στρατηγικὴ γιὰ τὶς συνθῆκες τῆς συγκεκριμένης φάσης στὴν ἀνάπτυξη τοῦ ΔΚΣ.

- Θεληματικὴ καὶ λίγο ὡς πολὺ σχεδιασμένη πολιτικὴ γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ ἀνάπτυξη τῶν οἰκονομικῶν ἐκείνων κλάδων ποὺ θὰ ἐνισχύσουν τὶς διακλαδικὲς σχέσεις στὴν ντόπια βιομηχανικὴ καὶ γενικότερα οἰκονομικὴ δομή, ἀνάλογα βέβαια μὲ τὶς συγκεκριμένες δυνατότητες τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς καὶ κυρίως τῶν φυσικῶν πόρων ποὺ διαθέτει ἡ χώρα.

β) Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ μιὰ ὁμάδα χωρῶν (Αἴγυπτος, Συρία κ.λπ.) ἀπὸ τὴν πίεση τῶν ἐθνικοαπελευθερωτικῶν κινημάτων τους ἢ ἀπὸ τὶς ἀντικειμενικὰ ἀντιιμπεριαλιστικὲς θέσεις τους μέσα στὸν περιφερειακὸ συσχετισμὸ τῶν δυνάμεων, μπῆκαν ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας 1960-70 καὶ μετὰ σὲ μιὰ διαδικασία «μὴ καπιταλιστικῆς» ἀνάπτυξης μὲ χαρακτηριστικὰ τὴν ἀγροτικὴ μεταρρύθμιση, τὴν οἰκοδόμηση μιᾶς ἐσωστρεφοῦς βιομηχανικῆς δομῆς μὲ σχετικὴ προτεραιότητα στὶς βιομηχανίες κεφαλαιουχικῶν προϊόντων καὶ σ' ἐκεῖνες ποὺ θ' ἀντικαθιστοῦσαν τὰ εἰσαγόμενα καταναλωτικὰ εἴδη, τὸν περιορισμὸ τῶν εἰσαγωγῶν, τὴ διακοπὴ τῶν ξένων ἐπενδύσεων καὶ τὴν ἐθνικοποίηση τῶν κυριοτέρων ἀπ' αὐτὲς ποὺ ἤδη ὑπῆρχαν κ.λπ. Τὰ παραπάνω χαρακτηριστικὰ εἶναι κυρίως προφανῆ στὶς δηλώσεις καὶ διαθέσεις τῶν καθεστώτων τῶν χωρῶν αὐτῶν, ἀλλ' ὄχι πάντα καὶ στὴν ἱστορικὴ πρακτική τους,καὶ γιὰ λόγους ποὺ δὲν εἶναι ἄσχετοι μὲ τὴν ταξική τους σύνθεση (κυριαρχούμενη συνήθως ἀπὸ ἕνα μεταβλητὸ κράμα μικροαστικῶν στρωμάτων καὶ μιλιταριστικῶν ὁμάδων).

Τὰ προβλήματα ποὺ παρουσιάζει ἕνα τέτοιο μοντέλο εἶναι ἐπίσης σημαντικά: δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ἡ ἀνάπτυξή του χωρὶς μιὰ συνεχὴ ἐμβάθυνση τῶν ἐσωτερικῶν κοινωνικῶν ἀντιθέσεων καὶ χωρὶς σχεδιοποίηση ποὺ θέτει σὰν στόχο της τὴν ἱκανοποίηση τῶν ἀναγκῶν τῶν μεγάλων λαϊκῶν μαζῶν καὶ ἑπόμενα τὴ δημιουργία ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ μιᾶς πλατιᾶς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς (διαρθρωτικὲς μεταβολὲς στὶς ταξικὲς σχέσεις καὶ συνακόλουθη ἀνακατανομὴ τῶν εἰσοδημάτων) καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη ἀνάπλαση τοῦ ὑπάρχοντος «μοντέλου» κατανάλωσης πρὸς ἕνα ἄλλο ποὺ νὰ ἀντιπροσωπεύει ὅσο τὸ δυνατὸ πιστότερα τὶς βασικὲς αὐτὲς ἀνάγκες. Καὶ τὰ παραπάνω συνεπάγονται τὴν ἄνοδο στὴν ἐξουσία τῶν ἀνάλογων κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν δυνάμεων. Ἀλλιώτικα τὰ σημαντικὰ βιομηχανικὰ καὶ ἄλλα ἐπιτεύγματα τῶν χωρῶν αὐτῶν (φράγμα Ἀσσουάν, φράγμα στὸν Εὐφράτη, σιδηρουργία καὶ ἀλουμινοβιομηχανία στὴν Αἴγυπτο κ.λπ.) ἐντάσσονται σὲ μιὰ οἰκονομικὴ δομὴ τῆς ὁποίας ἡ λειτουργία στρέφεται πρὸς τὴν ἐξυπηρέτηση ἑνὸς καταναλωτικοῦ «μοντέλου» ποὺ λίγο ὡς πολὺ ἀποτελεῖ συνέχεια τοῦ «προεπαναστατικοῦ», τέτοιο ποὺ τὸ γεννοῦσε μιὰ ἰδιαίτερα «ἐλιτίστικη» καὶ μὲ ὀξύτατες ἀνισότητες κοινωνία. Τὸ σημαντικὸ πλεόνασμα ποὺ ἐξάγεται ἀπὸ τὴ συγκέντρωση στὰ χέρια τοῦ κράτους τῶν ξένων καὶ ἰδιωτικῶν ἐθνικῶν κεφαλαίων καὶ ἀπὸ τὴν ἔντονη ἐκμετάλλευση τῶν ἐργατικῶν καὶ κυρίως ἀγροτικῶν στρωμάτων μέσα σ' ἕνα «κλίμα» ἄτολμων μεταρρυθμίσεων (ἀγροτικῶν καὶ ἄλλων) καὶ πολιτικῆς καταπίεσης, ἐπενδύεται (καὶ μὲ πολλὴ σπατάλη) στὴ δημιουργία πολλῶν καὶ ποικίλων ἐπιχειρήσεων ποὺ ἀπὸ τὴ στενότητα τῆς ἀγορᾶς ὁδηγοῦνται στὸ μαρασμὸ ἢ ἀναγκαστικὰ στρέφονται πρὸς τὶς ἐξαγωγές, ὅπου συναντοῦν τὶς δύσκολες συνθῆκες τοῦ ἀνταγωνισμοῦ στὴν ἀγορὰ τοῦ ΔΚΣ. Τὸ «μοντέλο» ἀνάπτυξης γρήγορα συναντᾶ τὰ ὅριά του στὸ ἐσωτερικὸ (δὲν μπορεῖ νὰ ἐντάξει στοὺς μηχανισμοὺς παραγωγῆς καὶ ἀνταλλαγῆς τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ) καὶ στὸ ἐξωτερικὸ (γιὰ νὰ κατευθύνει πρὸς τὰ ἔξω τὴν ἀνάπτυξή του χρειάζεται τὴ συνεργασία τοῦ ξένου κεφαλαίου: τεχνολογική, χρηματοδοτικὴ καὶ ἐμπορική). Ἂν ἡ χώρα δὲν διαθέτει τὶς τεράστιες προσόδους ἑνὸς φυσικοῦ μονοπωλίου, ὅπως τοὺς ὑδρογονάνθρακες, τὰ φωσφάτα κ.λπ. ἢ ἐὰν τὸ καθεστώς τους δὲν καταφέρνει ἀπὸ ἐσωτερικὲς (ἰσχυρὴ ἐμπορο-μεσολαβητικὴ τάξη, φόβος αὐτόνομων λαϊκῶν κινητοποιήσεων) ἢ ἐξωτερικὲς (πόλεμος, εἰσβολή, κατοχή...) αἰτίες νὰ περάσει σὲ νέα φάση ἐσωτερικῶν ζυμώσεων ποὺ νὰ τείνουν στὴ διεύρυνση τῆς λαϊκῆς βάσης τοῦ συστήματος (οἰκονομικά, κοινωνικὰ καὶ πολιτικά), τὸ «μπλοκάρισμα» εἶναι ἀναπόφευ-

Πίνακας 2. – Ἐμπορικὲς σχέσεις τῆς ΕΟΚ μὲ τὶς μεσογειακὲς χῶρες (μέσος ὅρος 1973-74)

σὲ ἑκ. δολλ.	σὲ ἑκ. δολλ.	%	σὲ ἑκ. δολλ.	%
Μεσογειακὲς χῶρες	12114,7	100,0	20104,4	100,0
Εὐρωπαϊκὲς χῶρες				
Ἑλλάδα	1066,6	8,8	2146,9	10,7
Γιουγκοσλαβία	1480,3	11,8	2784,4	13,8
Μάλτα	71,1	0,6	183,8	0,9
Πορτογαλία	1047,9	8,6	1783,9	8,9
Ἱσπανία	3182,4	26,4	4549,5	22,5
Τουρκία	742,6	6,1	1503,8	7,5
Κύπρος	105,6	0,9	254,3	1,3
Χῶρες Μαγκρέμπ				
Ἀλγερία	1927,9	15,9	1987,4	9,9
Μαρόκο	901,6	7,4	779,5	3,9
Τυνησία	370,5	3,1	540,6	2,7
Χῶρες Μασρέκ				
Αἴγυπτος	275,9	2,3	730,0	3,6
Ἰορδανία	2,8	0,0	133,1	0,7
Λίβανος	170,8	1,4	761,3	3,8
Συρία	211,8	1,7	416,1	2,1
Ἰσραήλ	606,9	5,0	1549,8	7,7

κτο καὶ ἡ προσφυγὴ στὸ «ἄνοιγμα» πρὸς τὴ διεθνὴ ἀγορὰ παρουσιάζεται σὰν πανάκεια καὶ «ἀπαίτηση τῶν καιρῶν»(7).

2. Θὰ χρειαζότανε πολὺς χῶρος γιὰ λεπτομερὴ ἀνάπτυξη καὶ γιὰ ἐπισήμανση τῶν (συχνὰ σημαντικῶν) διαφορῶν ἀπὸ χώρα σὲ χώρα καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις ποὺ σχηματικὰ ἀναφέρονται παραπάνω. Μποροῦμε πάντως νὰ παρατηρήσουμε ὅτι καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις φτάνουμε γύρω στὶς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας 1970-80 καὶ κυρίως μετὰ τὸ 1973 σὲ μιὰ ἀποφασιστικὴ καμπή. Στὴν πρώτη περίπτωση τὸ πρόβλημα εἶναι ἡ οἰκοδόμηση ἑνὸς συνόλου μέτρων καὶ προτάσεων μὲ στόχο τὸ κατὰ κάποιο τρόπο «ρίζωμα» τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος στὸν ἐθνικὸ χῶρο (σὰν τμῆμα τοῦ ΔΚΣ), στὴ δεύτερη περίπτωση τὸ πρόβλημα εἶναι, ἀντίθετα, ἡ οἰκοδόμηση μιᾶς πολιτικῆς ποὺ νὰ «ἀνοίγει» τὴν οἰκονομικὴ δομὴ (ποὺ παρουσιάζει ἤδη ἕνα κάποιο ποσοστὸ πληρότητας καὶ συνοχῆς) στὴ διεθνὴ ἀγορὰ ἐντάσσοντάς την σὲ μιὰ κατὰ τὸ δυνατὸν συμφέρουσα θέση στὴν πυραμίδα τῶν σχέσεων τοῦ ΔΚΣ. Θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ εἰσαγάγουμε μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἐνδιαφέρουσες διακρίσεις στὴν παραπάνω ταξινόμηση: Ἀλλὰ γιὰ τὴν ὥρα τὸ ἐρώτημα ποὺ θά 'θελα νὰ χειριστῶ εἶναι οἱ ἀντικειμενικὲς δυνατότητες γιὰ τὴν ἐπιτυχία, σὲ λογικὸ διάστημα, ποὺ ἔχουν τέτοιες πολιτικές.

Ἡ ἀπάντηση σ' ἕνα τέτοιο ἐρώτημα μπορεῖ νὰ ἀναζητηθεῖ μέσα ἀπὸ μιὰ ἁπλοποιητικὴ μὲν ἀλλὰ χρήσιμη παρουσίαση τῶν θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν παραγόντων οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῶν μεσογειακῶν χωρῶν εὐνοοῦν ἢ ἐμποδίζουν τὴ σύζευξη τῶν παραπάνω πολιτικῶν καὶ τῶν τάσεων τοῦ ΔΚΣ, κυρίως μετὰ καὶ μέσα στὴν κρίση του.

α) Οἱ θετικοὶ παράγοντες εἶναι οἰκονομικοὶ καὶ γεωπολιτικοί:

● Οἰκονομικοί. Εἶναι ἡ σχετικὴ ὑπεροχὴ τοῦ οἰκονομικοῦ δυναμισμοῦ τῶν μεσογειακῶν χωρῶν στὴ δεκαετία 1960 - 70 σὲ σχέση μὲ τὶς χῶρες τοῦ τρίτου κόσμου ἀλλ' ἀκόμη καὶ μὲ πολλὲς χῶρες ἢ περιοχὲς τοῦ κέντρου τοῦ ΔΚΣ. Εἴτε μετρήσουμε τὸ μέσο ποσοστὸ αὔξησης τοῦ ἀκαθάριστου ἐθνικοῦ προϊόντος (ΑΕΠ), εἴτε τὸ μέσο ποσοστὸ αὔξησης τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, εἴτε τὸ μέσο ποσοστὸ αὔξησης τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς κ.λπ., τὸ σύνολο σχεδὸν τῶν μεσογειακῶν χωρῶν βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὰ μέσα παγκόσμια ἐπίπεδα, φυσικὰ μὲ διαφορὲς κατὰ περιοχὲς καὶ χῶρες (ἡ νότια Εὐρώπη π.χ. παρουσιάζει ἀπὸ τὴν παραπάνω ἄποψη ἕνα ἰσχυρότερο δυναμισμὸ ἀπὸ τὶς ἄλλες περιοχὲς τῆς Μεσογείου κ.λπ.)(8).

Κοντὰ σ' αὐτὰ πρέπει νὰ προσθέσουμε τὴν ἐνεργειακὴ ἀνεξαρτησία τῶν περισσοτέρων μεσογειακῶν χωρῶν (κυρίως τῶν μὴ εὐρωπαϊκῶν), τὰ μεγάλα ἀποθέματα ὀρυκτῶν καὶ μετάλλων, τὶς μεγάλες δυνατότητες ποὺ προσφέρει ἡ γεωργική τους οἰκονομία (ἂν φυσικὰ ἐνταχθεῖ στὴ γενικὴ στρατηγικὴ ἀνάπτυξης), τὴν ἀφθονία ἐργατικῶν χεριῶν (κυρίως στὴ μὴ εὐρωπαϊκὴ Μεσόγειο) κ.λπ.

Τέλος, ἀπὸ ποιοτικὴ ἄποψη, καὶ παρὰ τὰ ἀδύνατα σημεῖα τῶν «μοντέλων» ἀνάπτυξης ποὺ περιγράψαμε πιὸ πάνω, ὅλων σχεδὸν τῶν μεσογειακῶν χωρῶν οἱ οἰκονομίες πέρασαν ἀπὸ μιὰ διαδικασία διαφοροποίησης τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν ἀνταλλαγῶν τους: τόσο ὁ ἐνεργὸς πληθυσμός, ὅσο καὶ ἡ ὑλική τους παραγωγὴ συνδέονται ὅλο καὶ λιγότερο μὲ τὴ γεωργία καὶ τὶς ἄλλες πρωτογενεῖς δραστηριότητες, οἱ βιομηχανικὲς δραστηριότητες καὶ οἱ ὑποδομὲς συγκοινωνιῶν, ἐπικοινωνιῶν κ.λπ. ἀναπτύχθηκαν σημαντικὰ σὲ ὄγκο καὶ σημασία, οἱ ἐξωτερικές τους ἀνταλλαγὲς εἶναι ὅλο καὶ περισσότερο συγκεντρωμένες γύρω ἀπὸ ἕνα ἢ δύο προϊόντα (ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πετρελαιοπαραγωγικὲς χῶρες) καὶ γύρω ἀπὸ ἕνα ἢ δύο πελάτες ἢ προμηθευτές(9).

● Γεωπολιτικοὶ παράγοντες εἶναι ἡ πολυμερὴς ἀνάπτυξη τῶν ἐξωτερικῶν οἰκονομικῶν, ἀλλὰ καὶ πολιτικῶν ἢ πολιτιστικῶν σχέσεων μέσα στὴ γενικὴ ρευστότητα ποὺ δημιουργήθηκε μετὰ τὴν ἀποδιάρθρωση τοῦ συστήματος ὅπως τὴν περιγράψαμε παραπάνω, καὶ ποὺ ἐπιτρέπει βελτίωση τῶν (στενῶν) περιθωρίων πρωτοβουλίας πολλῶν ἀπὸ τὶς μεσογειακὲς χῶρες, καὶ βέβαια ἡ θέση-κλειδὶ ποὺ τὸ σύνολο τῆς περιοχῆς κατέχει ἀνάμεσα στὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀφρική, στὸ Δυτικὸ μπλὸκ καὶ τὴ Μέση Ἀνατολή. Θέση ποὺ ὅπως εἴδαμε παραπάνω ἀποτελεῖ ἀντικειμενικὰ πηγὴ ἀντιθέσεων ἀνάμεσα σὲ διάφορα τμήματα τοῦ κέντρου τοῦ ΔΚΣ (ΗΠΑ - Εὐρώπη, Βόρεια Εὐρώπη - Νότια Εὐρώπη κλπ.).

Οἱ παραπάνω παράγοντες εἶναι θετικοὶ μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ἀντιστοιχοῦν σὲ μεγάλο βαθμὸ στὶς συγκεκριμένες ἀνάγκες ἐξάπλωσης τῆς κοινωνικο-οἰκονομικῆς βάσης τοῦ ΔΚΣ προσφέροντάς του ἕνα χῶρο ποὺ ἔχει ἤδη ὑποστεῖ τὶς ἀναγκαῖες προεργασίες γιὰ τὴν ὑποδοχή του. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ δὲ ἐπιτρέπουν στὶς μεσογειακὲς χῶρες νὰ «διαπραγματευθοῦν» σ' ἕνα μεγαλύτερο ἢ μικρότερο βαθμὸ τὶς συγκεκριμένες συνθῆκες μιᾶς τέτοιας πολύπλοκης «μεταφορᾶς» μὲ ὅρους σχετικὰ ἀνεκτούς. Φυσικὰ ὁ ἀνταγωνισμὸς ἀνάμεσα στὶς διάφορες χῶρες τῆς περιοχῆς γιὰ τὴν «ὑποδοχὴ» αὐτῆς τῆς ἐξάπλωσης μειώνει τὴν ἀξία τῶν παραπάνω «ἀτού», ὅπως καὶ ἡ κατάλληλη μεταχείρισή τους (ἀτομικὰ ἀλλὰ κυρίως συλλογικὰ ἢ περιφερειακὰ) θὰ μποροῦσε νὰ μεγαλώσει τὴν ἀξία αὐτή.

β) Ἀρνητικοὶ εἶναι οἱ παράγοντες ἐκεῖνοι ποὺ ἀντικειμενικὰ ἀντιστρατεύονται τὴν ὁμαλὴ ἀναδίπλωση τῶν τάσεων τοῦ ΔΚΣ στὴν πράξη ἢ στὴν ἐσωτερική τους λογική. Ἔτσι ἡ ἀδυναμία τῶν ἔργων ὑποδομῆς (Αἴγυπτος), ἡ στενότητα τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς ἐργασίας καὶ ἐμπορευμάτων (Λιβύη), ἡ ὑπερβολικὴ κρατικὴ γραφειοκρατία καὶ «σοσιαλίζοντες» ἔλεγχοι, ὁ ὑπερβολικὸς προστατευτισμὸς ἑνὸς ὀγκώδους δημόσιου τομέα (Αἴγυπτος, Συρία), τὰ ὑπερβολικὰ φιλεργατικὰ νομοθετικὰ μέτρα (Αἴγυπτος), ἡ πολιτικὴ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ ἀστάθεια κ.λπ. ἢ συνδυασμοὶ ὅλων αὐτῶν (Τουρκία), ἀποτελοῦν ἐμπόδια τῶν ὁποίων ἡ ἐξάλειψη εἶναι συνθήκη γιὰ τὴν ὁμαλὴ ἐξέλιξη τῶν παραπάνω τάσεων. Ἀλλὰ ἡ παραπάνω περιγραφὴ εἶναι πολὺ γενικὴ καὶ ἀσφαλῶς ἐλλιπής, γιατὶ τὸ διεθνὲς κεφάλαιο μπορεῖ ἄριστα νὰ προσαρμοστεῖ στὶς α ἢ β συνθῆκες, ἀπαιτώντας ἀπὸ τὴν κάθε χώρα, ἀνάλογα μὲ τὶς τοπικὲς συνθῆκες καὶ τὴ διεθνὴ συγκυρία, συγκεκριμένες ἀλλαγὲς πρὸς τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη κατεύθυνση, μὲ τρόπο ὥστε γενικεύσεις σὰν τὴν παραπάνω νὰ ἔχουν μικρὴ ἀξία. Ἐνῶ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο ζητιέται ἀκόμη μεγαλύτερη φιλελευθεροποίηση τοῦ κώδικα ξένων ἐπενδύσεων καὶ μεγαλύτερη ἐλαστικότητα στὴν ἐργατικὴ νομοθεσία (π.χ. τὸ δικαίωμα ἀπόλυσης τῶν ἐργατῶν, τὸ ὁποῖο σήμερα εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ ἀσκηθεῖ), ἀπὸ τὴ Συρία ζητιέται μεγαλύτερη ἀπελευθέρωση τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, ἐνῶ ἡ συνεργασία τοῦ διεθνοῦς κεφαλαίου μὲ τὴ Λιβύη καὶ κυρίως τὴν Ἀλγερία συνίσταται περισσότερο στὸ νὰ στραφοῦν αὐτὲς οἱ χῶρες πρὸς τὴ χρηματοδότηση τεραστίων κρατικῶν ἐπενδύσεων γιὰ τὴν ἐξασφάλιση μακρόχρονων καὶ ὁμαλῶν προμηθειῶν ὁρισμένων προϊόντων ὅπως τὰ πετροχημικά, τὸ ὑγρὸ φυσικὸ ἀέριο κλπ. χωρὶς γιὰ τὴν ὥρα νὰ ἀπαιτεῖται σημαντικὴ ἀλλαγὴ στὴν ἐσωτερική τους διάρθρωση.

Τελικὰ ἡ σχετικὴ ἐξάλειψη τῶν παραπάνω ἀρνητικῶν παραγόντων ἀπαιτεῖ ἐκμοντερνισμὸ (μὲ τὴν ἔννοια κυρίως τῆς ἐναρμόνισης πρὸς τὰ δυτικὰ πρότυπα) τῆς οἰκονομικῆς καὶ τῆς νομικῆς καὶ πολιτικῆς, ἀκόμη καὶ ἰδεολογικῆς δομῆς τῶν κοινωνιῶν αὐτῶν, καὶ ἑπομένως οἱ πραγματικὲς δυνατότητές τους θὰ ὁριστοῦν ἀργὰ ἢ γρήγορα ἀπὸ τοὺς κοινωνικο-πολιτικοὺς ἀγῶνες, ποὺ τέτοια διαδικασία δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ὀξύνει. Πάντως γιὰ τὴν ὥρα πουθενὰ στὴ Μεσόγειο δὲν ἀναφαίνεται ἡ πιθανότητα μιᾶς βραχυχρόνιας ριζικῆς ἀντίδρασης ποὺ νὰ θέτει σὲ κίνδυνο καὶ κυρίως νὰ ἀνατρέπει τὴ συνολικὴ διαδικασία σύζευξης τῆς πολιτικῆς τῶν χωρῶν αὐτῶν μὲ τὶς τάσεις τοῦ ΔΚΣ: οὔτε στὴν Τυνησία, οὔτε στὴν Αἴγυπτο, οὔτε μεθαύριο στὴ Συρία δὲν φαίνονται νὰ ἀναπτύσσονται μαζικὰ κινήματα ἀνατροπῆς αὐτῶν τῶν τάσεων. Ὅσο γιὰ τὴ Νότια Εὐρώπη, παρὰ τίς (ἰδιοτελεῖς;) κραυγὲς ὁρισμένων δυτικῶν (κυρίως Ἀμερικανῶν) παρατηρητῶν, ἡ διαδικασία «ἐξομάλυνσης» στὴν Πορτογαλία καὶ ἡ μετριοπάθεια τῆς ἱσπανικῆς ἀντιπολίτευσης δὲν φαίνονται νὰ βγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὰ (ἀρκετὰ ἐλαστικὰ) ὅρια ποὺ θέτει θεωρητικὰ ἡ μελλοντικὴ ἐξέλιξη τοῦ συστήματος. Ἀντίθετα οἱ πρόσφατες ἐξελίξεις στὶς ἐσωτερικὲς καὶ ἐξωτερικὲς ὑποθέσεις τῆς Ἀλγερίας δείχνουν ὅτι οἱ κεντρικὲς χῶρες τοῦ ΔΚΣ ἄρχισαν νὰ πιστεύουν ὅτι μιὰ λιγότερο ἢ περισσότερο βίαιη «ἐξομάλυνση» τῆς κατάστασης στὸ Μαγ-

Πίνακας 3. Ξένο κεφάλαιο κατά χῶρες προέλευσης σέ ποσοστό % (Πηγή: ΟΟΣΑ)

Χῶρες προέλευσης · Χῶρες προορισμοῦ	ΗΠΑ	Καναδάς	Μεγάλη Βρετανία	Γαλλία	Δυτική Γερμανία	Σκανδιναβία	Ἰαπωνία	Ἰταλία	Μπενελούξ	Ἑλβετία	Αὐστραλία	Αὐστρία	Πορτογαλία	Συνολο
Μάλτα	0,8		3,6		0,8			1,1	0,6					0,8
Ἑλλάδα	8,1	6,4	3,4	7,5	8,4	6,5		8	5,6		10,7			7,1
Τουρκία	6,7	3,2	12,1	0,4	10,1	3,9		2,9	13,7					6,2
Κύπρος	0,9		2,2						0,2					0,6
Συρία	1,3		1,8	0,5		0,6			0,7					0,9
Ἰράκ	2,8		18	4,4	0,4			0,3	6,1					4,6
Λίβανος	3,1		3,3	2	1,1			0,2	1,2					2,2
Ἰορδανία	1,1		1,2						0,3					0,6
Ἰσραήλ	4,1	16	4,1	0,2	1,8		60	0,9	2,5					2,7
Αἴγυπτος	2,6				0,4			5,6						1,4
Λιβύη	28,2		16,2	0,2	17,3	3,9		2,5	3,4					14,1
Τυνησία	0,8	0,6	2,1	5,3		45,2		4	1,8					3,3
Ἀλγερία	7,2	6,4	8,2	50,3	0,4				11					17,2
Μαρόκο	2,2		2,1	8,1	2,3	5,8		10,2	4,5					4,3
Γιβραλτάρ	0,1		2,4						0,5					0,3
Ἱσπανία	30,1	67,3	33,6	21,1	56,7	34,4	40	54,4	47,9		89,3			33,7
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100		100			100

κρὲμπ εἶναι ἐπίσης δυνατὴ ἐξαλείφοντας ἔτσι μιὰ ἀπὸ τὶς τελευταῖες ἑστίες ἀμφισβήτησης στὸν μεσογειακὸ χῶρο. Μένει βέβαια ἡ ἑστία, πολιτικῆς μόνο, γιὰ τὴν ὥρα, ἀμφισβήτησης στὴν ἀνατολικὴ λεκάνη (Κύπρος, Λίβανος, Ἰσραήλ), ἀλλὰ τίποτε δὲ δείχνει πρὸς τὸ παρὸν ὅτι ἡ κατάσταση τείνει πρὸς μιὰ γενικότερη ἐμβάθυνσή της. Ἀντίθετα πολλαπλασιάζονται οἱ ἐνδείξεις γιὰ μιὰ πορεία πρὸς τὴν «ἐξομάλυνση» καὶ ἐκεῖ.

Η ΣΥΖΕΥΞΗ ΜΙΑΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΚΑΙ ΜΙΑΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ

Ἀναχειμάλαιώνοντας τὶς παραπάνω παρατηρήσεις μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι οἱ μεσογειακὲς χῶρες, ἢ μᾶλλον τὰ καθεστῶτα τους, βρίσκονται μπροστὰ σὲ μιὰ ἱστορικὴ «εὐκαιρία» ποὺ συγκεκριμένα τείνει νὰ συνθέσει τὶς τάσεις τῆς ἱστορικῆς τους ἐξέλιξης καὶ ἀνάπτυξης μὲ τὶς τάσεις ἀνάπτυξης καὶ ἀναδίπλωσης τοῦ ΔΚΣ μέσα στὴ σημερινὴ κρίση του. Ἡ γενικὴ ἐντύπωση ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ παραπάνω κείμενο εἶναι ὅτι ὅλα τὰ στοιχεῖα γιὰ μιὰ τέτοια σύνθεση ὑπάρχουν καὶ ἡ ὕπαρξή τους ἐπιτρέπει στὶς μεσογειακὲς χῶρες τὴν ἐπιδίωξή της. Ἀπὸ τὰ παραπάνω εἶναι φανερὸ ὅτι τὰ κύρια στοιχεῖα μιᾶς τέτοιας πολιτικῆς εἶναι:

- Ἡ διαπραγμάτευση, μὲ βάση τὰ οἰκονομικὰ καὶ ἄλλα «ἀτοὺ» ποὺ διαθέτουν, ἑνὸς τέτοιου τύπου ἀναδίπλωσης τοῦ ΔΚΣ (ποὺ ἐκφράζεται ἤμερα ἀπὸ τὰ «πολυεθνικὰ» συγκροτήματα) ποὺ νὰ μεταφέρει τὸ μέγιστο δυνατὸ τμαημα τῶν βιομηχανικῶν δραστηριοτήτων του στὸν ἐθνικό τους χῶρο.
- Ἡ κατάλληλη ἐκμετάλλευση τοῦ γεωπολιτικοῦ παράγοντα σὲ σμέση μὲ τὶς ἀντικειμενικὲς ἀντιθέσεις ποὺ ἡ κρίση γεννάει στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ «κέντρου» τοῦ ΔΚΣ, καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο ἡ ποικιλόμορφη πίεση στὴν Εὐρώπη ἢ τμήματά της γιὰ μιὰ πιὸ τολμηρὴ πολιτικὴ συνεργασία μὲ τὸν μεσογειακὸ χῶρο.

Μιὰ τέτοια στρατηγικὴ γεννάει περισσότερα ἐρωτήματα ἀπὸ ἀπαντήσεις σ' αὐτὰ ποὺ βάζει τὸ σήμερα.

1. Μιὰ τέτοια πολιτικὴ συνεπάγεται φυσικὰ τὴν ἄνδρωση στὸν μεσογειακὸ χῶρο μοντέρνων ἀστικῶν καθεστώτων. Καὶ ναὶ μὲν ἡ ἀποδιάρθρωση τῶν προκαπιταλιστικῶν μορφῶν ἔχει προχωρήσει πολὺ βαθιὰ στὶς μεσογειακὲς κοινωνίες καὶ οἰκονομίες. Σημαίνει ὅμως αὐτὸ αὐτόματα καὶ τὴν ἀνάπτυξη κυρίαρχων ἀστικῶν «μπλὸκ» ποὺ θὰ εἶναι ἱκανὰ νὰ ριζώσουν τέτοια καθεστῶτα στὸ ἐθνικό τους ἔδαφος; Ποὺ θὰ μποροῦν δηλαδὴ νὰ οτικοδομήσουν στὸν τύπο τους τὴν κοινωνικοοἰκονομικὴ καὶ κοινωνικο-πολιτικὴ ἡγεμονία ποὺ θὰ ἐξασφαλίζει καὶ θὰ στηρίζεται σὲ ἕνα σχετικὸ consensus τῶν λαϊκῶν τάξεων; Νομίζω ὅτι πέρασε πιὰ ὁ καιρὸς ποὺ τέτοια πολιτικὴ ἐξασφαλιζότανε μὲ ἰδεολογικὲς κατασκευὲς (ἐθνικισμός, πανραβισμός, «διάφοροι ἰδιότυποι σοσιαλισμοὶ» κ.λπ.) καὶ ἐπόμενα οἱ εὔκολες σχετικὰ λύσεις ἀποκλείονται. Πιθανότατα οἱ προοπτικὲς ὁδηγοῦν σὲ πολιτικὲς στυγνῆς καταπίεσης ἢ προσαρμοσμένου στὰ «καθ' ἡμᾶς» σοσιαλ-δημοκρατικοῦ χαρακτήρα.

2. Ἔτσι κι ἀλλιῶς ἡ ἐπιτυχία μιᾶς τέτοιας στρατηγικῆς διευρύνει καὶ βαθαίνει παλιὲς καὶ νέες μορφὲς ἐξάρτησης. Καὶ τὸ λέω αὐτὸ χωρὶς μιὰ ἰδιαίτερη ἀξιολόγηση, μιᾶς καὶ σήμερα ἡ ἔκφραση ἀνεξάρτητος καπιταλισμὸς δὲν ἔχει καὶ πολὺ νόημα. Ὁ ΔΚΕ ποὺ προωθεῖ ἀντικειμενικὰ ἡ ἀναδίπλωση τοῦ ΔΚΣ στὶς σημερινὲς συνθῆκες εἶναι καταμερισμὸς ποὺ δὲν ἀφορᾶ μόνο τὴν εἰδίκευση κάθε χώρας σὲ ὁρισμένους κλάδους (γεωργία, ὀρυχεῖα κ.λπ.), ἀλλὰ περνάει καὶ μέσα ἀπὸ τὸν κάθε κλάδο ἀφήνοντας (ἢ ἐπιδιώκοντας νὰ ἀφήσει) στὶς ἀνεπτυγμένες χῶρες τοῦ ΔΚΣ τὴν ἔρευνα, σύλληψη καὶ κατασκευὴ τῶν «πρωτοπόρων» δραστηριοτήτων κάθε κλάδου καὶ μεταφέροντας στὶς ὑπανάπτυκτες ἢ ἀναπτυσσόμενες τὶς δραστηριότητες ἐκτέλεσης καὶ κατασκευῆς ποὺ ἔχουν γίνει πιὰ κοινὸ κτῆμα τῆς παγκόσμιας τεχνολογίας. Αὐτὴ ἡ τάση εἶναι πιὰ σαφὴς σήμερα παντοῦ: στὴ χημεία, στὴν ἠλεκτρονική, στὴ σιδηρουργία, στὶς μηχανοκατασκευὲς κ.λπ. Ἡ στρατηγικὴ τῶν μεσογειακῶν χωρῶν εἶναι ἱκανὴ νὰ δεῖ τοὺς μελλοντικοὺς κινδύνους ἑνὸς τέτοιου καταμερισμοῦ, νὰ δεῖ τὶς (ὑπάρχουσες) δυνατότητες γιὰ μιὰ βελτίωσή τους σὲ ὄφελός τους καὶ τὰ μέσα γιὰ μιὰ τέτοια πολιτική; Καὶ εἶναι ἱκανὴ ἡ στρατηγική τους νὰ τὰ χρησιμοποιήσει αὐτὰ τὰ μέσα ἢ θὰ παραμείνει δέσμια τοῦ ταξικοῦ της καθορισμοῦ στὸ ἐσωτερικὸ καὶ στὸ διεθνὲς πεδίο; Σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα ἡ ἀπάντηση συνεπάγεται ἀνάμεσα στὰ ἄλλα τὴν ἀνάπτυξη μιᾶς ριζικὰ καινούργιας πολιτικῆς στὴν ἐκπαίδευση καὶ στὴν ἔρευνα. Ὁ χῶρος λείπει γιὰ ν' ἀναπτύξω αὐτὸ τὸ σημεῖο, σημειώνω ἁπλὰ πὼς ἐδῶ βρίσκεται ὁ ἀποφασιστικὸς παράγοντας γιὰ τὴ μακροχρόνια ἐξέλιξη τῶν σχέσεων ἀναπτυγμένων καὶ ἀναπτυσσομένων τμημάτων τοῦ ΔΚΣ([10]).

3. Ἡ παραπάνω στρατηγικὴ εἶναι, τουλάχιστο κατὰ τὴ γνώμη μου, δυνατὴ ἀλλὰ ὄχι γιὰ πάντα. Ἡ κρίση τοῦ ΔΚΣ γεννάει ἤδη τάσεις ἐνάντιες σ' ἐκεῖνες ποὺ εὐνοοῦν τὴν ἀναδίπλωσή του καὶ δίνουν περιεχόμενο στὰ «ἀτοὺ» τῶν ἀναπτυσσομένων, εἰδικὰ τῶν μεσογειακῶν χωρῶν. Ἡ ἀναπροσαρμογὴ τῶν δυτικῶν οἰκονομιῶν στὶς νέες συνθῆκες, ἡ ἔνταση τῆς διαδικασίας συγκέντρωσης τῶν κεφαλαίων, ἡ παραπέρα ἀνάπτυξη τῶν μονοπωλιακῶν καταστάσεων, μποροῦν σ' ἕνα κάποιο χρονικὸ διάστημα νὰ ἀναστείλουν τὶς πτωτικὲς τάσεις τοῦ ποσοστοῦ τοῦ κέρδους, νὰ γεννήσουν τεχνολογικὲς προσαρμογὲς ποὺ νὰ διευρύνουν τὴν τεχνικὴ βάση γιὰ τὴ συσσώρευση τῶν κεφαλαίων καὶ νὰ συμβάλουν στὴ μείωση τῶν τάσεων πρὸς «γεωγραφικὴ ἀποκόλληση» τῶν δραστηριοτήτων ἀπὸ τὸ «κέντρο» τοῦ ΔΚΣ πρὸς τὴν ἀναπτυσσόμενη «περιφέρειά» του. Ἑπόμενα, οἱ μεσογειακὲς χῶρες ἔχουν μπροστά τους μιὰ σειρὰ χρόνια, μέχρις ὅτου τέτοιες ἀντιδράσεις ὠγκωθοῦν καὶ ὡριμάσουν. Ἀπὸ δῶ καὶ ἡ ἀνάγκη γιὰ ταχύρρυθμη καὶ κατὰ τὸ δυνατὸ θελληματικὴ πολιτική, ἀναγκαστικὰ σὲ μεγάλο μέρος της κρατική, γιὰ τὴ συγκεκριμένη πραγμάτωση τῶν σημερινῶν «ἀφηρημένων» τάσεων τοῦ συστήματος. Σὲ ποιὸ βαθμὸ μιὰ τέτοια ἀνάγκη δὲν θὰ ἔλθει σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῶν

ἀστικῶν, ἐμπορο-μεσιτικῶν καὶ βιομηχανικῶν στρωμάτων καὶ τὴν ἀδυναμία τους νὰ δοῦν πιὸ μακριὰ ἀπὸ τὴ μύτη τους (βλέπε καὶ ἐρώτημα 1)([11]):

4. Τέλος, ἐνῶ εἶναι φανερὸ ὅτι μιὰ τέτοια στρατηγικὴ μπορεῖ νὰ εἶναι βιώσιμη καὶ νὰ ἔχει καὶ ἐπιτυχίες σημαντικές, δὲν πρόκειται μολαταῦτα σὲ μεγάλο βαθμὸ παρὰ γιὰ μιὰ στρατηγικὴ «συνοδείας» τῶν φαινομένων καὶ τῶν γεγονότων παρὰ γιὰ μιὰ στρατηγικὴ «δημιουργίας» τους. Εἶναι ἑπόμενα εὔθραυστη καὶ ἀνίκανη νὰ ἐλέγξει σημαντικὸ μέρος ἀπὸ τοὺς βασικοὺς παράγοντες ποὺ τὴν ἐπηρεάζουν. Στρατηγικὴ «δημιουργίας» θά 'ταν ἄραγε δυνατὴ στὸ μεσογειακὸ χῶρο; Ἐρώτημα κάπως «μεταφυσικὸ» καὶ ἑπόμενα ἀπάντηση ποὺ κινδυνεύει νὰ ἔχει οὐτοπικὸ χαρακτήρα. Εἶναι πάντως βέβαιο ὅτι, στὶς σημερινὲς ἀκόμα συνθῆκες, ποτὲ καμιὰ κοινωνικοοικονομικὴ καὶ κοινωνικο-πολιτικὴ διαδικασία δὲν ἐλέγχεται μονοπωλιακὰ καὶ ἐκ τῶν προτέρων ἀπὸ τὸ ὁποιοδήποτε «κέντρο» (ἢ ἀλλιῶς πέφτουμε στὴν ἀστυνομικὴ ἑρμηνεία τῆς ἱστορίας). Οἱ συνθῆκες ὑπάρχουν λοιπόν, ἀπὸ τώρα κιόλας, γιὰ νὰ ἀπογράψουμε καὶ ἀναλύσουμε ὅλες τὶς δυνατότητες ποὺ ἀφήνει ἡ οἰκοδόμηση τῆς ἡγεμονίας τοῦ «κέντρου» πάνω στὴν «περιφέρεια» (καὶ μὲ τὴ λίγο ὡς πολὺ συμφωνημένη συγκατάθεσή της) καὶ γιὰ νὰ δοῦμε πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ συμβάλουμε στὴν ὁποιαδήποτε εὐνοϊκὴ ἀλλαγὴ στὶς ἰσορροπίες ποὺ τὴ στηρίζουν τώρα καὶ στὸ μέλλον καὶ γιὰ νὰ βροῦμε τοὺς τρόπους ἔκφρασης στόχων καὶ ἐπιδιώξεων ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὰ περιθώριά της. Ἀπὸ τώρα κιόλας ἡ ἄρνηση τῶν «κάθετων» ἀποκλειστικὰ σχέσεων τοῦ «κέντρου» μὲ κάθε μιὰ χώρα ἢ τμῆμα τοῦ μεσογειακοῦ χώρου, ἡ ἐπιδίωξη «ὁριζοντίων» σχέσεων (ἐνδομεσογειακῶν) καὶ πολυμερῶν συλλογικῶν «διαπραγματεύσεων» γιὰ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ θέμα (π.χ. οἱ ἐμπορικὲς σχέσεις μὲ τὴν ΕΟΚ), ἡ ἄρνηση νὰ θεωροῦμε τὸ «κέντρο» σὰν ὁμογενὲς καὶ ὁμοιογενὲς καὶ ἡ προσπάθεια νὰ συμβάλουμε στὴ διαφοροποίησή του, ἡ προσπάθεια νὰ ξεπερνᾶμε κάθε φορὰ τὰ γεωγραφικὰ-γεωπολιτικὰ ὅρια ποὺ τὸ «κέντρο» ἐπιβάλλει στὴν πολιτική του στὴ Μεσόγειο εἰσάγοντας στὴ δική μας μεσογειακὴ πολιτικὴ ὅλες τὶς χῶρες ποὺ τὰ προβλήματά της ἀφοροῦν (σοσιαλιστικές, ἀδέσμευτες κ.λπ.), ἡ ἀνάπτυξη τῶν ἐνδομεσογειακῶν ἀνταλλαγῶν κάθε μορφῆς κ.λπ. εἶναι στοιχεῖα ἐμπλουτισμοῦ τῆς πολιτικῆς ποὺ διαγράφεται ἤδη σὲ πολλὲς μεσογειακὲς χῶρες καὶ στὴ δική μας ἰδιαίτερα, καὶ ποὺ ἐπιτρέπουν νὰ κρατᾶμε τὶς πόρτες ἀνοιχτὲς γιὰ τὸ μέλλον.

★ ★ ★

Τὰ παραπάνω διαγράφουν ἁπλὰ καὶ μόνο μερικὲς ἀρχὲς γιὰ τὴν ἀνάλυση τῆς μεσογειακῆς ἀνάπτυξης καὶ μερικὰ ἀνοίγματα γιὰ μιὰ τωρινὴ μεσογειακὴ ἐξωτερικὴ πολιτική. Συνεπάγονται βέβαια τὴν ἀνάγκη γιὰ παραπέρα μελέτη τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς τῶν μεσογειακῶν κυβερνήσεων σ' αὐτὴ τὴ φάση, καὶ τῆς ἐναλλακτικῆς δυνατῆς πολιτικῆς τῶν λίγο ὡς πολὺ ὀργανωμένων λαϊκῶν κινημάτων. Ὅπως καὶ τὴν ἀνάγκη γιὰ παραπέρα ἀνάλυση ὁρισμένων, μερικῶν, θεμάτων, ποὺ εἶναι ἐξίσου, ἂν μὴ περισσότερο, βασικὰ σήμερα, ὅπως ἡ συγκεκριμένη τεχνολογική, ἐπενδυτική, ἐμπορικὴ κ.ἄ. πολιτικὴ ποὺ θὰ μποροῦσε στὶς σημερινὲς συνθῆκες νὰ κρατήσει, ὅπως λέω καὶ παραπάνω, τὶς πόρτες ἀνοιχτὲς γιὰ τὸ μέλλον, πρᾶγμα ποὺ ἀποτελεῖ, νομίζω, γιὰ τὴν ὥρα τὸ μόνο ρεαλιστικὸ περιεχόμενο μιᾶς προοδευτικῆς μεσογειακῆς (ἀπὸ τὴν προέλευση ἢ ἀπὸ τὴ σκόπευσή της) πολιτικῆς. Ἡ ἀνίχνευση τῶν παραπάνω προβλημάτων μπορεῖ νὰ γίνει, κατὰ τὴ γνώμη μου, μὲ βάση τὶς παραπάνω γενικὲς τοποθετήσεις καὶ ἀποφεύγοντας κυρίως τὴν εὔκολη καὶ ρομαντικὴ «μεσογειολογία» ποὺ ἔχει ἀρχίσει νὰ κατακλύζει καὶ τὴ χώρα μας καὶ ποὺ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐμποδίσει νὰ βλέπουμε πάντα τοὺς συγκεκριμένους διεθνεῖς καὶ ἐσωτερικοὺς καθορισμούς, καθὼς καὶ τὴν ἀντικειμενικὴ χρονικὴ διάρκεια τῶν φαινομένων.

Πίνακας 4. – Ξένο κεφάλαιο κατά χῶρες προέλευσης σέ ἑκατ. δολλ. (Πηγή: ΟΟΣΑ)

Χῶρες προέλευσης / Χῶρες προορισμοῦ	ΗΠΑ	Καναδᾶς	Μεγάλη Βρετανία	Γαλλία	Δυτική Γερμανία	Σκανδιναβία	Ἰαπωνία	Ἰταλία	Μπενελούξ	Ἑλβετία	Αὐστραλία Αὐστρία Πορτογαλία	Συνολο
Μάλτα	13		14		2	2		3	2,5			36,5
Ἑλλάδα	129	2	13	75	20	1,2		22	25		3	290,2
Τουρκία	107	1	47	4	24			8	61			252
Κύπρος	14		8,5			0,2			1			23,7
Συρία	20		7	5					3			35
Ἰράκ	44		70	44	1			0,7	27			186,7
Λίβανος	49		12,9	19,9	2,5			0,5	5,5			90,3
Ἰορδανία	18		4,8						1,2			24
Ἰσραήλ	65	5	16	2	4,3		3	2,4	11			108,7
Αἴγυπτος	41			0,5	1			15,5				58
Λιβύη	449		63	2	41	1,2		7	15			578,2
Τυνησία	13	0,2	8	53	0,4	14		38,5	8			135,1
Ἀλγερία	115	2	32	503,5	1				49			702,5
Μαρόκο	35		8	81	5,5	1,8		28	20			179,3
Γιβραλτάρ	2		9,5	0,2					2,3			14
Ἱσπανία	480	21	130,2	211	134,6	10,7	2	150	212,6		25	1377,1
Σύνολο	1594	31,2	443,9	1001,1	237,3	31,1	5	275,6	444,1		28	4091,3
%	39	0,8	9,5	24,4	5,8	0,7	0,1	6,7	10,8		0,7	100

Σημειώσεις:

1. «ANTI», τεῦχος 14, 8-3-1975.

2. Βλέπε καὶ Μ. Παπαγιαννάκη: Note pour une methodologie d' analyse du développement dans le Bassin Méditerranéen, Cahier du Seminaire Méditerranéen, no 1, IAM Montpellier.

3. Λεπτομερὴ ἀνάλυση αὐτῶν τῶν ἐξελίξεων παρουσιάζει ὁ P. Judet: A propos de «cooperation et intégration en Méditerranée»: les lignes de force dominantes et les ouvertures nouvelles, εἰσήγηση στὸ σεμινάριο τοῦ ΙΑΙ, Μιλάνο 4-6/3/1976.

4. Βλέπε σημείωση 3.

5. Δέν συζητάω ἐδῶ τὴν ὁμοιογένεια ἢ τὴν ἀνομοιογένεια τοῦ μεσογειακοῦ χώρου (οὔτε κὰν ἂν εἶναι δυνατὸ νὰ μιλᾶμε γιὰ «χῶρο» μὲ ἄλλη ἐκτὸς ἀπὸ γεωγραφικὴ ἔννοια), γιατὶ πιστεύω πὼς καὶ ἡμιὰ καὶ ἡ ἄλλη δὲν δίνεται ἀπὸ ἐγγενῆ χαρακτηριστικὰ ἀλλὰ ὅτι οἰκοδομοῦνται κάθε φορὰ εἴτε ἀπὸ τοὺς ἐνδιαφερόμενους εἴτε ἀπὸ ἐξωτερικοὺς παράγοντες.

6. Ἡ τελευταία αὐτὴ παρατήρηση δὲν ἀφορᾶ φυσικὰ τὸ Ἰσραήλ, ὅπου τὸ ἀντίθετο φαινόμενο παρατηρεῖται, δηλ. ἡ συνεχὴς αὔξηση τῆς μετανάστευσης πρὸς τὴ χώρα αὐτή, καὶ μάλιστα μεταναστῶν ποὺ φέρνουν μαζί τους τὴν περιουσία τους ἢ τὶς γνώσεις καὶ τὶς εἰδικότητές τους.

7. Τέτοια εἶναι σχηματικὰ ἡ πορεία τῆς Αἰγύπτου, τῆς Συρίας καί, ἀπὸ κάποια ἄποψη, τῆς Τυνησίας.

8. Ἀνάλογα εἶναι καὶ τὰ συμπεράσματα τῆς μελέτης γιὰ τὴ Μεσόγειο τοῦ Hudson Institute καὶ τὰ σχόλια τῆς γαλλικῆς ἐπιθεώρησης Economia (No 21, Μάρτης 1976), ποὺ δημοσιεύει καὶ περίληψη τῆς παραπάνω μελέτης.

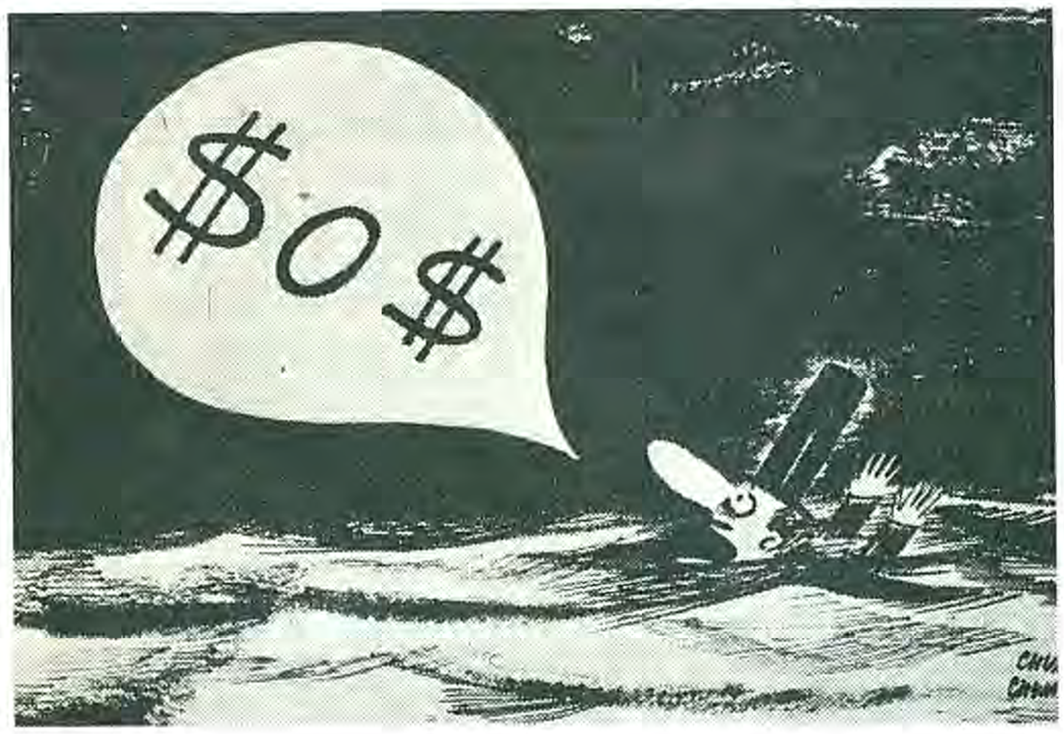
9. Βλέπε καὶ Μ. Παπαγιαννάκη: L' évolution récente des échanges méditerranéens, Options Méditerranéennes No 30.

10. Γιὰ βαθύτερη ἀνάλυση τοῦ σημείου βλέπε ἀνάμεσα σ' ἄλλα τὴ μελέτη τοῦ GRESI (τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου βιομηχανίας): L' évolution à long terme de la division internationale du travail, καθὼς καὶ P. Judet (σημείωση 3).

11. Σχετικὰ μὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο βλέπε καὶ Μ. Παπαγιαννάκη: «Ἡ μακροπρόθεσμη πολιτικὴ τῆς Κυβέρνησης καὶ τὰ βραχυπρόθεσμα συμφέροντα τῶν βιομηχάνων», («Σοσιαλιστικὴ Πορεία» 13-20/3/1976).

ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΗ

Τὸ παρακάτω κείμενο εἶναι ἡ μετάφραση τῆς κύριας εἰσήγησης ποὺ ἔγινε στὸ σεμινάριο γιὰ τὴν ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΟΚ στὸ Σάσσαρι τῆς Σαρδηνίας στὶς 18 καὶ 19 Ὀκτωβρίου 1974. Τὸ σεμινάριο εἶχε ὀργανωθεῖ ἀπὸ τὸ Ἰνστιτοῦτο Μελετῶν καὶ Προγραμμάτων γιὰ τὴ Μεσόγειο (ISPROM) τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Σάσσαρι καὶ τὸ ἰταλικὸ γραφεῖο τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων.

I. ΟΙ ΓΕΝΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΩΡΕΥΣΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Ἡ μέχρι τώρα πείρα δείχνει ὅτι τόσο στὶς κινήσεις συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς ἀνάμεσα σὲ χῶρες ὅσο καὶ στὶς ἐμπορικὲς σχέσεις μεταξύ τους, γίνονται αἰσθητὲς διάφορες τάσεις ἀνάλογα μὲ τὸ βαθμὸ ἀνάπτύξης αὐτῶν τῶν χωρῶν, οἱ ὁποῖες τάσεις ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὶς παραδοσιακὲς φιλελεύθερες ἢ νεοφιλελεύθερες θεωρίες. Μετὰ τὸν πόλεμο, οἱ μετακινήσεις κεφαλαίου ἀναπτύχθηκαν παράλληλα, ἀπὸ τὴ μιὰ καπιταλιστικὴ χώρα στὴν ἄλλη, κι ὄχι κάθετα, δηλαδὴ πρὸς τὴν κατεύθυνση τῶν λεγόμενων ὑπανάπτυκτων χωρῶν. Μέχρι πρόσφατα μπορούσαμε νὰ μιλᾶμε γιὰ μιὰ εἰσροὴ ἀμερικανικῶν κεφαλαίων στὴν Εὐρώπη. Αὐτὴ ἡ τάση ἀντιστράφηκε τὰ τελευταῖα χρόνια, χωρὶς ὅστόσο νὰ πρέπει νὰ ἀναθεωρηθεῖ ἡ προηγούμενη παρατήρηση. Σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο, οἱ ἐμπορικὲς σχέσεις παρουσιάζουν κι αὐτὲς παράλληλες μετακινήσεις.

Ἀντίθετα ἕνας ἀπὸ τοὺς συντελεστὲς τῆς παραγωγῆς, ἡ ἐργάτικὴ δύναμη, παρουσιάζει μιὰ κάθετη κίνηση. Ἡ μετανάσευση πρὸς τὶς βιομηχανικὲς χῶρες ἐπιτρέπει σ' αὐτὲς ν' ἀναπληρώνουν τὶς ἐλλείψεις ποὺ προκαλοῦνται ἀπὸ τὴ δημογραφικὴ ἐξέλιξη καὶ νὰ ἐξασφαλίζουν τὴ συσσώρευση τοῦ κεφαλαίου κι ἑπομένως τὴν ἀνάπτυξη αὐτῶν τῶν χωρῶν. Αὐτὰ τὰ μεταναστευτικὰ ρεύματα ἐμφανίστηκαν κυρίως μέσα στὸ εὐρωπαϊκὸ πλαίσιο, καὶ μόνο ὁριακὰ στὶς ΗΠΑ. Ὁποσδήποτε τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ αὐτῶν τῶν μεταναστευτικῶν ρευμάτων παραμένει ἡ κάθετη μετακίνησή τους.

Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν τῶν τάσεων εἶναι γνωστό· ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ μιὰ ἐπιταχυμένη ἀνάπτυξη τῶν βιομηχανικῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν, ἀπὸ τὴν ἄλλη μιὰ λιγότερο ἢ περισσότερο γενικὴ στασιμότητα στὶς μὴ ἀναπτυγμένες χῶρες. Αὐτὴ ἡ ἀντίφαση δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ φυσιολογικὸ ἀποτέλεσμα τῶν τάσεων ποὺ ἀναφέρθηκαν παραπάνω. Ἡ συσσώρευση τοῦ κεφαλαίου πραγματοποιεῖται μόνο ὅταν ὑπάρχουν ἐργατικὲς δυνάμεις. Τὰ ἀμερικανικὰ κεφάλαια, μετὰ τὸν πόλεμο, ἀρχικὰ θέλοντας νὰ ἀσκήσουν ἐπιρροὴ καὶ νὰ ἐλέγξουν ἔτσι τὴν εὐρωπαϊκὴ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, ἀργότερα ἐξ αἰτίας ἐσωτερικῶν δυσκολιῶν ἀξιοποίησης, ρίζωσαν ἔτσι στὴν Εὐρώπη, ὅπου εἶχαν στὴ διάθεσή τους ἕνα ἐργατικὸ δυναμικό. Αὐτὸ προκάλεσε μιὰν ἐπιτάχυνση τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων ἀνάμεσα στὶς ΗΠΑ καὶ τὴ Δυτικὴ Εὐρώπη καὶ γενικότερα ἀνάμεσα στὶς καπιταλιστικὲς χῶρες.

Στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας βρίσκουμε μιὰ σχεδὸν ὅμοια εἰκόνα. Ἐλάχιστες μετακινήσεις κεφαλαίων καὶ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, ἀντίθετα μιὰ αὔξηση τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἡ ἀντίφαση ἀνάμεσα σὲ βιομηχανικὲς καὶ ὑπανάπτυκτες χῶρες ὑπάρχει σὲ περιφερειακὴ κλίμακα στὸ ἐσωτερικὸ τῶν χωρῶν μελῶν τῆς ΕΟΚ. Τὸ πιὸ γνωστὸ παράδειγμα εἶναι ὁ ἰταλικὸς Νότος. Ἄλλα παραδείγματα ποὺ θὰ μποροῦσαν ν' ἀναφερθοῦν εἶναι ἡ Σαρδηνία στὴν Ἰταλία, ἡ Κορσική, τὸ Massif Central, ἡ νοτιοανατολικὴ περιοχὴ (Λαγκεντόκ, Ρουσσιγιόν, Πυρηναῖα, Ἀκουϊτανία), ἡ Κάτω Νορμανδία, ἡ Βρετάνη καὶ οἱ περιοχὲς τῶν Ἄλπεων στὴ Γαλλία, ὁ Μέλας Δρυμὸς καὶ οἱ ἀνατολικὲς συνοριακὲς περιοχὲς στὴ Δυτικὴ Γερμανία, τέλος, γιὰ νὰ κλείσουμε αὐτὸν τὸν ἀτελὴ κατάλογο, ἡ Βόρεια Ἰρλανδία γιὰ τὴν Ἀγγλία. Ὁ Dennis Swan μιλάει γιὰ τὸν ἄξονα Ρήνου - Ροδανοῦ (ἀπὸ τὴν Ὁλλανδία ὡς τὴ βόρεια Ἰταλία), ποὺ γύρω του εἶναι συγκεντρωμένη ἡ οἰκονομικὴ δραστηριότητα τῆς ΕΟΚ (1).

Σ' ἕνα κοινὸ παράρτημα τῆς Monde, τῆς Stampa, τῶν Times καὶ τῆς Welt, ποὺ κυκλοφόρησε τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1973, ὁ John Ardagh ἀναρωτιόταν, ἂν ἡ ἀνάπτυξη δὲν προχωροῦσε πρὸς τὴν κατεύθυνση ἑνὸς πλουτισμοῦ τῶν πλούσιων καὶ μιᾶς ἐξαθλίωσης τῶν πιὸ φτωχῶν περιοχῶν (2). Αὐτὸ τὸ σχῆμα εἶναι γνωστὸ ἀπὸ τότε ποὺ ὁ Gunnar Myrdal ἐφάρμοσε στὶς ὑποανάπτυκτες χῶρες τὴ θεωρία του τοῦ «κυκλικοῦ καὶ σωρευτικοῦ» μηχανισμοῦ καὶ τῶν «ἐπεκτατικῶν» ἢ «σαρωτικῶν» ἀποτελεσμάτων ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὶς ἀναπτυγμένες περιοχές. Ὁ Myrdal δείχνει ἔτσι πῶς τὸ ἐλεύθερο παιχνίδι τῶν δυνάμεων τῆς ἀγορᾶς προκαλεῖ ἀνισότητες στὴν ἀνάπτυξη (3), μιὰ ἰδέα ποὺ τὴν ξαναβρίσκουμε σ' ἕνα ἄρθρο τοῦ Claude Glayman, στὸν Monde Diplomatique τοῦ Ἀπριλίου 1971, ποὺ ἀναφέρεται στὶς περιφερειακὲς ἀνισότητες ποὺ παρατηροῦνται στὶς χῶρες μέλη τῆς ΕΟΚ. Ἀποδίδει τὴν αὔξηση τῶν διαφορῶν αὐτῶν στὸ φιλελεύθερο πνεῦμα τῆς συμφωνίας τῆς Ρώμης (4).

Τὸ ἐρώτημα ποὺ τίθεται εἶναι νὰ μάθουμε, ἂν οἱ δυνάμεις ποὺ προξενοῦν αὐτὲς τὶς περιφερειακὲς ἀνισότητες μέσα στὴν ΕΟΚ εἶναι ἐκεῖνες ποὺ καθορίζουν ἐπίσης καὶ τὸ ἐπίπεδο ἀνάπτυξης τῶν χωρῶν ποὺ ἀνήκουν στὸν Τρίτο Κόσμο. Τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ χῶρες τῆς νότιας Εὐρώπης καὶ τῆς Βόρειας Ἀμερικῆς διέθεταν ἕναν «ἐφεδρικὸ στρατὸ» ποὺ τὸν ἔθεσαν στὴ διάθεση τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὸ 1960 καὶ μετά, δὲν εἶναι ἀπόδειξη καμιᾶς θεϊκῆς ἢ φυσικῆς θέλησης. Ἡ ὑπανάπτυξη ἢ μιὰ ἐλάχιστη ἀνάπτυξη, δὲν προέρχονται ἀπὸ μιὰ ἔλλειψη φυσικῶν πόρων, ἀλλὰ ἀποτελοῦν ἕνα ἱστορικὸ πρόβλημα. Ὁ βαθμὸς ἀνάπτυξης αὐτῶν τῶν χωρῶν σημαδεύτηκε ἀπὸ τὴν ὑποταγή τους στὰ συμφέροντα τῶν βιομηχανικῶν ἐθνῶν, τόσο τὴν ἐποχὴ τῆς ἀποικιοκρατίας ὅσο καὶ τὴν ἐποχὴ τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Αὐτὲς οἱ χῶρες, γιὰ ἱστορικοὺς λόγους, δὲν μπόρεσαν νὰ ἀναπτυχθοῦν αὐτόνομα. Ἀνέκαθεν ἡ ἀνάπτυξή τους δὲν προωθοῦνταν παρὰ στὸ βαθμὸ ποὺ αὐτὸ ἐξυπηρετοῦσε τὴ συσσώρευση τοῦ κεφαλαίου στὶς ἀποικιοκρατικὲς χῶρες. Τὸ πρόβλημα μιᾶς αὐτόνομης ἀνάπτυξης αὐτῶν τῶν χωρῶν τίθεται ἀποκλειστικὰ μέσα στὸ πλαίσιο τῆς ἀπόκτησης τῆς ἐθνικῆς τους ἀνεξαρτησίας μετὰ τὸν πόλεμο καὶ στὸ βαθμὸ ποὺ ἡ ἀνεξαρτησία αὐτὴ πηγαίνει πιὸ πέρα ἀπὸ τὴν ἁπλὴ καὶ τυπικὴ δημιουργία ἑνὸς κράτους.

Οἱ νέες συνθῆκες μετὰ τὸ 1960

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς δεκαετίας τοῦ '60 παρατηροῦμε ὁρισμένες μεταβολὲς σὲ παγκόσμια κλίμακα, ποὺ πρέπει νὰ τὶς προσέξουμε περισσότερο, ἂν θέλουμε νὰ μπορέσουμε νὰ γνωρίζουμε τὴ μορφὴ ποὺ θὰ πάρουν οἱ μελλοντικὲς ἐξελίξεις. Ἡ πρώτη μεταβολὴ ἀφορᾶ τὴ διεθνοποίηση τῆς παραγωγῆς καθὼς καὶ τὴν τυποποίηση, ἢ ἀκόμα καὶ τὴν ἀμοιβαία διείσδυση τῆς ἀγορᾶς σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο. Ἕνα πρῶτο βῆμα πρὸς αὐτὴ τὴ διεθνοποίηση ἦταν ἡ δημιουργία πολυεθνικῶν ἐπιχειρήσεων. Αὐτὴ ἡ διεθνοποίηση τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς παραγωγῆς ἐκδηλώθηκε ἀφ' ἑνὸς μὲν μὲ μιὰ ἐπέκταση τῆς παραγωγῆς πέρα ἀπὸ τὰ ἐθνικὰ σύνορα, ἀφ' ἑτέρου μὲ μιὰ συμμετοχὴ τῶν διαφόρων ἐθνικῶν κεφαλαίων στὸ ἑταιρικὸ κεφάλαιο τῶν πολυεθνικῶν ἐπιχειρήσεων, ἀκόμα κι ὅταν, ὅπως συνέβαινε στὴν ἀρχή, τὸ ἀμερικανικὸ κεφάλαιο κυριαρχοῦσε. Τώρα οἱ πολυεθνικὲς ἐπιχειρήσεις ἀποτελοῦνται ἀπὸ συμπήξεις κεφαλαίων ἀληθινὰ διεθνοῦς χαρακτήρα. Συγχρόνως ἡ διαδικασία τῆς διεθνοποίησης τῆς παραγωγῆς ἐνισχύεται μὲ τὴ διεθνοποίηση τῆς ἐργατικῆς δύναμης κι ἑπομένως τῶν ἀγορῶν ἐργασίας. Ἡ συρροὴ ξένων ἐργατῶν στὴν Εὐρώπη δὲν εἶναι, ὅπως ὁρισμένοι ἤθελαν νὰ πιστέψουν ἄλλοτε, ἕνα πρόσκαιρο φαινόμενο· ἀντίθετα εἶναι ἕνα διαρθρωτικὸ στοιχεῖο τῆς ὄψιμης καπιταλιστικῆς ἀνάπτυξης σ' αὐτὴ τὴν περιοχὴ τοῦ κόσμου (5).

Ἡ δεύτερη μεταβολὴ δὲν εἶναι παρὰ ἀποτέλεσμα καὶ λογικὴ συνέπεια τῆς πρώτης. Ὅπως τὴν παρατηροῦμε στὶς μητροπόλεις, ἡ μεταβολὴ αὐτὴ προκαλεῖ μιὰ κρίση ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὶς δυσκολίες ἀξιοποίησης τοῦ κεφαλαίου κι ἑπομένως τὴν πτώση τοῦ ποσοστοῦ κέρδους καὶ ποὺ ἐξελίσσεται σὲ κρίση τοῦ συστήματος (6). Ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος καὶ ἡ συσσώρευση τοῦ κεφαλαίου ποὺ προκαλεῖ, φαίνονται νὰ προσκρούουν σὲ ἀντικειμενικὰ ὅρια. Οἱ βλαβερὲς συνέπειες ὡς πρὸς τὸ περιβάλλον, οἱ δυσκολίες ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν ποιότητα τῆς ζωῆς, τὰ προβλήματα τῆς ὑποδομῆς, κυρίως τῆς ὑποδομῆς ποὺ εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὸ νέο ξένο προλεταριάτο, καθὼς καὶ οἱ κοινωνικὲς καὶ οἱ πολιτικὲς ἐπιπλοκὲς ποὺ προέρχονται ἀπ' ὅλα αὐτά, δημιουργοῦν προβλήματα ποὺ πρὸς τὸ παρὸν φαίνονται ἀξεπέραστα. Ἡ κρίση τοῦ πετρελαίου τόνισε ἀκόμα περισσότερο τὰ προβλήματα. Μιὰ δυνατότητα ἐξόδου ἀπ' αὐτὴν τὴν κρίση, ποὺ ὑπόβοσκε ἀπὸ πολλὰ χρόνια, ξέσπασε τὸ 1968 μὲ τὴν κατάρρευση τοῦ διεθνοῦς νομισματικοῦ συστήματος, μὲ τὸν πληθωρισμὸ ποὺ ἀκολούθησε κι ἔφτασε στὸ ἀποκορύφωμά της μὲ τὴν ἐνεργειακὴ κρίση, φαίνεται πὼς εἶναι ἕνας νέος διεθνὴς καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας, πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς μεταφορᾶς μονάδων παραγωγῆς πρὸς τὴν περιφέρεια (7). Τοῦτο ἐκδηλώνεται μὲ μιὰ ἐνισχυμένη ἐξαγωγὴ κεφαλαίων πρὸς τὶς χῶρες ποὺ μέχρι σήμερα δὲν ἦταν ἀναπτυγμένες καὶ μιὰ πτώση τοῦ ποσοστοῦ τῆς μετανάστευσης ἀπ' αὐτές. Πρόκειται γιὰ κλάδους παραδοσιακῆς δραστηριότητας ποὺ συναντοῦν δυσκολίες παραγωγῆς στὸ κέντρο. Αὐτὴ ἡ διαδικασία ἐνισχύεται ἀφ' ἑνὸς ἀπὸ τὴν ἐνεργειακὴ ἐξάρτηση τῶν δυτικῶν χωρῶν, ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ τὴ γραμμὴ ποὺ υἱοθέτησαν οἱ πετρελαιοπαραγωγὲς χῶρες ἀπὸ τὸ φθινόπωρο τοῦ 1973. Ἂν λοιπὸν παρατηροῦμε μιὰ τάση πρὸς τὴν ἐκβιομηχάνιση σὲ πολλὲς χῶρες – εἴτε αὐτὲς συνορεύουν μὲ τὴ Δυτικὴ Εὐρώπη, εἴτε εἶναι ὑπανάπτυκτες, ἀλλὰ ἔχουν ἐνεργειακὸ πλοῦτο, ἰδιαίτερα πετρέλαιο – αὐτὸ ὀφείλεται στὴν ἀρχὴ σὲ μιὰ ἀλλαγὴ τῶν συνθηκῶν συσσώρευσης τοῦ κεφαλαίου στὶς μητροπόλεις καὶ δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς αὐτόνομης ἀνάπτυξης τῶν μὴ ἀναπτυγμένων χωρῶν.

Τὸ ἐθνικὸ κράτος

Ἡ τρίτη μεταβολὴ πραγματοποιεῖται στὸ ἐπίπεδο τοῦ κράτους. Τὸ ἐθνικὸ κράτος σὰν ὄργανο ποὺ ἐξυπηρετεῖ τὴν ἀνάπτυξη τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων μέσα σ' ἕνα ἐθνικὸ πλαίσιο καὶ σὰν ἐγγυητὴς τῶν συνθηκῶν μιᾶς ἐθνικῆς διαδικασίας ἐκβιομηχάνισης, βρίσκεται σὲ ἀντίφαση μὲ τὴ διεθνοποίηση τῶν ὅρων παραγωγῆς (8). Ἂν στὴ σημερινὴ ἐποχὴ ὁ νόμος τῆς συσσώρευσης τοῦ κεφαλαίου ἀπαιτεῖ τὴν κατάργηση τῶν συνόρων, τὸ ἐθνικὸ κράτος γίνεται ἐμπόδιο στὴ διαδικασία τῆς συσσώρευσης. Τὸ πρόβλημα τοῦ πληθωρισμοῦ καθὼς κι ἐκεῖνο τοῦ νομισματικοῦ συστήματος ἀποδεικνύουν ἀναμφίβολα τὴν ἀνικανότητα τοῦ κράτους σήμερα νὰ ρυθμίσει μόνο του αὐτὰ τὰ προβλήματα, ποὺ ἔχουν διεθνὴ χαρακτήρα.

Σ' αὐτὸ προστίθεται τὸ ὅτι τὰ κράτη σὲ ἀρκετὲς χῶρες τοῦ Τρίτου Κόσμου δὲν εἶναι παρὰ τεχνητὰ προϊόντα, γεννημένα ἀπὸ τὴν ἰμπεριαλιστικὴ ὑποχώρηση κατὰ τὴν ἀποαποικιοποίηση, καὶ δὲν ἔχουν γερὰ ἐθνικὰ ἢ οἰκονομικὰ θεμέλια. Ἂς σκεφτοῦμε π.χ. πολλὲς ἀφρικανικὲς χῶρες. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα ἀντιπροσώπευε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴν πρώτη ἀπόπειρα, ὄχι μόνο οἰκονομικὴ ἀλλὰ καὶ θεσμική, γιὰ νὰ ἀντιμετωπιστοῦν αὐτὲς οἱ τάσεις τῆς διεθνοποίησης, κι αὐτὸ ἐπειδὴ εἶχε γιὰ στόχο της τὴ δημιουργία τῶν ἀναγκαίων ἐποικοδομημάτων. Αὐτὴ ἡ ἀπόπειρα ὡστόσο μέχρι σήμερα ἔχει ἀποτύχει. Ἡ ἀντίφαση ἀνάμεσα στὸ ἐθνικὸ κράτος καὶ στοὺς ὅρους παραγωγῆς εἶναι ἐντυπωσιακή, ἀκόμα περισσότερο καθὼς ἡ ἀστικὴ τάξη στὸ σύνολό της δὲν σκέφτεται πιὰ σὲ ἐθνικὴ ἀλλὰ σὲ παγκόσμια κλίμακα. Εἴμαστε στὴν παραμονὴ τοῦ σχηματισμοῦ μιᾶς διεθνοῦς καπιταλιστικῆς τάξης καὶ μπήκαμε στὴ φάση στὴν ὁποία τὸ ἐθνικὸ κράτος βαθμιαῖα θὰ ἐξαφανιστεῖ σὰν τέτοιο. Ἐπικρατεῖ ἡ τάση ν' ἀφεθοῦν στὰ ἐθνικὰ κράτη οἱ διοικητικὲς ἁρμοδιότητές τους, ἐνῶ οἱ μηχανισμοὶ λήψης ἀποφάσεων θ' ἀνατεθοῦν ἐν μέρει σὲ διεθνῆ ὄργανα. Αὐτὸς εἶναι λόγος ποὺ οἱ ἐργατικὲς μάζες ἔχουν σ' αὐτὴ τὴ φάση συμφέρον νὰ διατηρηθεῖ τὸ ἐθνικὸ κράτος, γιατὶ αὐτὸ θὰ τοὺς ἐπέτρεπε, στὸ βαθμὸ ποὺ θὰ κατόρθωναν νὰ ἐπηρεάσουν τὴν πολιτικὴ τοῦ κράτους (ἢ ν' ἀσκήσουν τὴν ἐξουσία), ν' ἀντιταχθοῦν στὰ συμφέροντα τοῦ κεφαλαίου. Λίγο πιὸ κάτω θὰ ἐπιστρέψω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Γιὰ νὰ ὁλοκληρώσω θὰ ἤθελα ν' ἀναφέρω τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ τάσεις διεθνοῦς συνεργασίας τῶν συνδικάτων αὐτὸν τὸν τελευταῖο καιρὸ δείχνουν πολὺ καλὰ ὅτι αὐτὰ συνειδητοποίησαν τὶς ἀλλαγὲς ποὺ πραγματοποιήθηκαν στὸ ἐπίπεδο τοῦ ἐποικοδομήματος κι ὅτι προσπαθοῦν ν' ἀντιταχθοῦν στὴν ἀστικὴ τάξη, ἐκεῖ ποὺ αὐτὴ τώρα ἐκδηλώνεται, δηλαδὴ σὲ διεθνὲς πλαίσιο.

Μερικὰ συμπεράσματα

Ἀπὸ τὶς παραπάνω παρατηρήσεις βγάζω τρία συμπεράσματα:

● 1. Στὰ ἑπόμενα 10 χρόνια, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Samir Amin(9), δὲν θὰ μιλᾶμε πιὰ γιὰ κοινωνικοὺς σχηματισμοὺς τοῦ σημερινοῦ τύπου, γιατὶ ὁ δυτικὸς κόσμος θὰ ἔχει καταλήξει στὴ μορφὴ καπιταλιστικῆς παραγωγῆς παγκόσμιου τύπου.

● 2. Μέσα σ' ἕνα τέτοιο πλαίσιο λίγη σημασία ἔχει γιὰ τὸ κεφάλαιο ἂν ἡ Νορμανδία, ἡ Βόρεια Ἰρλανδία ἢ οἱ ἀνατολικὲς περιοχὲς τῆς Δυτ. Γερμανίας θὰ πέσουν στὴν ἀθλιότητα καὶ στὴ θέση τους ἡ Αἴγυπτος, ἡ Ἱσπανία, ἡ Τυνησία ἢ τὸ Μαρόκο θὰ γνωρίσουν χάρη στὴν εἰσαγωγὴ κεφαλαίων μιὰν ἐπιταχυμένη ἐκβιομηχάνιση. Ἀντίθετα αὐτὸ φαίνεται πὼς εἶναι ὁ φυσικὸς καὶ λογικὸς νόμος τῆς συσσώρευσης τοῦ κεφαλαίου στὸ στάδιο μιᾶς ὄψιμης καπιταλιστικῆς ἀνάπτυξης.

● 3. Ἡ πολιτικὴ περιφερειακῆς ἀνάπτυξης μέσα στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα εἶναι μιὰ ἀντίφαση καθεαυτή, μιὰ ἀντίφαση ποὺ γεννιέται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴ διεθνοποίηση τῆς συσσώρευσης τοῦ κεφαλαίου ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ καὶ ἀπὸ τὴν εἰκόνα ποὺ ἔχει γιὰ τὸν ἑαυτό του ἕνα παραδοσιακὸ ἀστικὸ κράτος ἀπὸ τὴν ἄλλη(10). Γιατὶ μέσω τῆς πολιτικῆς περιφερειακῆς ἀνάπτυξης, τὸ κράτος, εὐνοώντας τὶς φτωχὲς περιοχές, δρᾶ ἀντίθετα πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ κεφαλαίου. Ἡ ἀνεπάρκεια τῆς πολιτικῆς περιφερειακῆς ἀνάπτυξης σ' ὅλες σχεδὸν τὶς χῶρες ἐπιβεβαιώνει αὐτὴ τὴν ἀντίφαση καὶ βασίζεται στὴν ἄρνηση ν' ἀναγνωριστεῖ αὐτὴ ἡ ἀντίφαση. Ὡστόσο δὲν εἶναι σωστὸ ν' ἀντιμετωπίζουμε τὸ κεφάλαιο σὰν ἕνα ἑνιαῖο μπλόκ, καὶ ὑπάρχει μιὰ διαφορὰ συμφερόντων ἀνάμεσα στοὺς διεθνοποιημένους τομεῖς τοῦ μεγάλου κεφαλαίου ἀφ' ἑνός, καὶ σ' ἐκείνους ποὺ ἔχουν σὰν πλαίσιο δραστηριότητας τὸν ἐθνικὸ τομέα τοῦ μικροῦ κεφαλαίου ἀφ' ἑτέρου. Ἡ διαδικασία τῆς συγκέντρωσης πραγματοποιεῖται πρὸς ὄφελος τοῦ μεγάλου κεφαλαίου. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τὸ μικρὸ κεφάλαιο δὲν μπορεῖ νὰ φτοξοήσει παρὰ ἐκεῖ ὅπου ἔχουν δημιουργηθεῖ προκαταβολικὰ ἀπὸ τὸ μεγάλο κεφάλαιο οἱ προϋποθέσεις τῆς

Πίνακας 5. – Ξένο κεφάλαιο κατά τομεῖς τό 1967 % (Πηγή: ΟΟΣΑ)

	Πετρέλαιο		Βιομηχανία		Ἐμπόριο		Ὀρυχεῖα Ἐνέργεια		Τράπεζες Ἀσφαλίσεως		Τουρισμός		Λοιπά		Σύνολο	
Μάλτα	7,5	0,4	10	1,9	1	1,6			2	4,3	13	16,3	1	1,4	34,5	1,3
Ἑλλάδα	41	2,2	200	37,9	11	17,7	12	16,7	5	10,6	17	22,6	5	7,4	291	10,8
Τουρκία	151	8,2	89,2	16,9	3	4,8	1,7	2,4	5	10,6	1	1,2	2,3	3,4	253,2	9,4
Κύπρος	4	0,2	2	0,3	1	1,6	11	15,3	1	2,1	4	5	0,5	0,7	23,5	0,8
Συρία	35	1,9	0,2	0											35,2	1,3
Ἰράκ	185	10	1,7	0,2											186,7	6,9
Λίβανος	45,9	2,4	20	3,8	4,5	7,2			8,5	18,1	5	6,2	6	8,9	89,9	3,3
Ἰορδανία	17	0,0	1	0,1	1	1,6			4	8,5	1	1,2			24	0,9
Ἰσραήλ	26	1,4	54,4	10,3	7,3	11,7			2	4,3	6	7,5	13	19,4	108,7	4
Αἴγυπτος	50	2,7	2	0,3	3	4,8					3	3,7			58	2,1
Λιβύη	530	28,7	14	2,6	11,3	18			6	12,8			17	25,1	578,2	21,4
Τυνησία	49,5	2,7	51,9	9,8	5	8	8	11,2	4	8,5	7,7	9,6	9	134	135,1	5
Ἀλγερία	667	36,2	28	5,3	3	4,8			0,5	1,1	4	5			702,5	26
Μαρόκο	35	1,8	54	10,2	11,3	18,1	38	54,4	9	19,1	18	22,5	18	19,4	179,3	6,6
Σύνολο I	1843,9	100	528,4	100	62,3	100	71,7	100	47	100	79,7	100	66,8	100	2699,9	100
Ἱσπανία	97	8,3	900,6	18,2	153,9	12,6	78,5	54,3	8	1,7			139,1	10,1	1377,1	14,8
Γαλλία	573,3	49	9445,7	69,6	770,7	63	55,4	38,3	328,3	71,4			1187	86,4	6300	68,2
Ἰταλία	500,5	42,7	607,6	12,3	298,6	24,4	10,7	7,4	123,5	26,9			47,8	3,5	1588	17
Σύνολο II	1170,8	100	4953,9	100	1223,2	100	144,6	100	459,0	100			1373,9	100	9325,1	100
Σύνολο I+II	3014,7		5482,3		1285,5		216,3		506,8					1520.4		12025

ἀξιοποίησης (ὑποδομή, ἐνεργειακὸς ἐφοδιασμός). Τέλος αὐτὲς οἱ προϋποθέσεις ἐξασφαλίζονται συχνὰ ἀπὸ τὸ κράτος ποὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ μεγάλο κεφάλαιο γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει ἀνάπτυξη καὶ εὐημερία. Τέλος, οἱ φροντίδες ὅσον ἀφορᾶ τὴν πολιτικὴ περιφερειακῆς ἀνάπτυξης ἄλλο δὲν κάνουν ἀπὸ τὸ νὰ δείχνουν τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ ἔχουν οἱ ἐργατικοὶ πληθυσμοὶ γι' αὐτὲς τὶς περιοχές. Ἡ πολιτικὴ περιφερειακῆς ἀνάπτυξης, ὅπως ὁριζόταν ὡς τώρα, δὲν ἀποτέλεσε ποτὲ ἐπιθυμία τοῦ κεφαλαίου.

II. ΚΟΙΝΗ ΑΓΟΡΑ ΚΑΙ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ

Στὸ πλαίσιο αὐτῶν τῶν συλλογισμῶν, γίνεται ἐνδιαφέρον νὰ παρατηρήσουμε ἀπὸ λίγο πιὸ κοντὰ τὶς μετακινήσεις κεφαλαίου καὶ ἐργασίας καθὼς καὶ τὶς ἐμπορικὲς σχέσεις στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ΕΟΚ καὶ τῶν χωρῶν τῆς μεσογειακῆς λεκάνης. Θὰ συγκεντρωθῶ στὴ μεσογειακὴ λεκάνη γιὰ λόγους χρόνου καὶ γιὰ νὰ μπορέσω ν' ἀναλύσω πιὸ λεπτομερειακὰ τὰ ρεύματα καὶ τὶς τάσεις ποὺ βρίσκουμε ἐδῶ. Φυσικὰ θὰ μπορούσαμε νὰ διευρύνουμε αὐτὸ τὸ πλαίσιο ἀναφέροντας τὶς ἀπόπειρες σύνδεσης τῶν 43 ἀφρικανικῶν χωρῶν καθὼς κι ἐκεῖνες τῶν παλιῶν ἀποικιῶν τῆς Καραϊβικῆς καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ. Ὅμως αὐτὸ δὲν θὰ προσκόμιζε τίποτε καινούργιο ὅσον ἀφορᾶ τὰ κίνητρα, τοὺς νόμους τῆς μετακίνησης, ἀκόμα καὶ τὸ στόχο τούτης τῆς ἀνάλυσης.

«Αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ἡ μετανάστευση, οἱ μετακινήσεις τοῦ κεφαλαίου καὶ τὸ ἐμπόριο εἶναι μᾶλλον τὸ μέσο μὲ τὸ ὁποῖο ἐξελίσσεται ἡ σφαιρωτικὴ διαδικασία – πρὸς τὰ πάνω στὶς τυχερὲς περιοχὲς καὶ πρὸς τὰ κάτω στὶς ἄτυχες»(11). Νομίζω ὅτι οἱ χῶρες τῆς μεσογειακῆς λεκάνης εἶναι ἀπὸ τὶς «τυχερές».

Παραθέτω τὶς παρατηρήσεις μου στὰ ἀκόλουθα 6 σημεῖα(12).

α) Ἡ μετανάστευση: Ὅσον ἀφορᾶ τὶς μετακινήσεις τῆς ἐργατικῆς δύναμης, εἶναι δυνατὸ νὰ διαπιστωθεῖ τὰ τελευταῖα χρόνια μιὰ μετατόπιση τοῦ ρόλου ποὺ κρατοῦσαν ὁρισμένες χῶρες τῆς νότιας Εὐρώπης – χῶρες περιφερειακὲς πρώτου βαθμοῦ, ὅπως ἔχω ἐπισημάνει ἀλλοῦ(13) – πρὸς τὶς περιφερειακὲς χῶρες, ἂς ποῦμε, «δεύτερου βαθμοῦ», ὅπως ἡ Γιουγκοσλαβία καὶ ἡ Τουρκία, καὶ μάλιστα μὲ μιὰ τάση ποὺ ἐπιταχύνεται πρὸς τὶς χῶρες τῆς βόρειας Ἀφρικῆς. Μιὰ προβολὴ αὐτοῦ τοῦ ρεύματος θὰ ἔφτανε μέχρι τὸ σημεῖο ν' ἀγγίξει ὁρισμένες χῶρες τῆς Μαύρης Ἀφρικῆς «πρᾶγμα ποὺ μὲ ἔκανε νὰ μιλήσω γιὰ τὴ νεγροποίηση τῶν μεταναστῶν ἐργατῶν»(14). Παρὰ τοὺς περιορισμοὺς ποὺ ἐπιβλήθηκαν στὴν εἴσοδο τῶν ξένων ἐργατῶν σὰν ἐπακόλουθο τῆς ἐνεργειακῆς κρίσης, μπορεῖ κανεὶς νὰ ὑπολογίζει σὲ μιὰν ἄνοδο τῆς ἀπασχόλησης μεταναστῶν ἐργατῶν τὰ ἑπόμενα δέκα χρόνια, κι αὐτὸ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ρυθμὸς τῆς ἀνάπτυξης θὰ εἶναι χαμηλότερος ἀπ' ὅσο ἦταν μέχρι σήμερα. Παράλληλα, στὶς περιφερειακὲς χῶρες πρώτου βαθμοῦ, ὅπως ἡ Πορτογαλία, ἡ Ἱσπανία, ἡ νότια Ἰταλία καὶ ἡ Ἑλλάδα, παρατηρεῖται μιὰ ἔλλειψη ἐργατικῶν χεριῶν. Μὲ τὴ μετανάστευση, οἱ χῶρες αὐτὲς ἔχασαν ἕνα μέρος ἀπὸ τὶς ἐργατικὲς ἐφεδρεῖες τους. Οἱ χῶρες ποὺ ἔχουν ἕναν πολὺ χαμηλὸ ρυθμὸ πληθυσμιακῆς αὔξησης καὶ ποὺ ἔχουν ἀνάγκη ἐργατῶν γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἐκβιομηχάνισή τους, εἶναι ἀναγκασμένες νὰ ἀπευθυνθοῦν στὶς χῶρες τῆς Ἀφρικῆς, ποὺ μὲ τὴ σειρά τους ἐξάγουν τὸ ἐργατικό τους δυναμικό. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι τὸ πιὸ ἐντυπωσιακὸ παράδειγμα μιᾶς τέτοιας ἐξέλιξης(15). Δὲν χρειάζεται νὰ ὑπογραμμιστεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ σ' αὐτὲς τὶς χῶρες ὑπάρχει σημαντικὴ ἀνεργία μὲ τὴ μορφὴ τῆς ὑποαπασχόλησης. Ὡστόσο οἱ ἀγορὲς τῆς ἐργασίας δὲν εἶναι ὁμοιογενεῖς καὶ οἱ διαφορὲς τῶν μισθῶν προκαλοῦν μιὰ μετακίνηση τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων πέρα ἀπὸ τὰ ἐθνικὰ σύνορα, στὸ βαθμὸ ποὺ αὐτὸ δὲν ἐμποδίζεται ἀπὸ θεσμικὰ ἐμπόδια. Ἡ Ἰταλία εἶναι τὸ πιὸ χρήσιμο παράδειγμα σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση (ἔξοδος πρὸς τὴ βόρεια Εὐρώπη, εἰσαγωγὴ Ἀράβων ἐργατῶν στὴ Σικελία). Αὐτὴ ἡ ἀντιφατικὴ ἀνάπτυξη ἔχει σὰν ἐπακόλουθο τὴ βαθμιαία ἐνσωμάτωση τῶν χωρῶν τῆς νότιας Εὐρώπης καὶ τῆς βόρειας Ἀφρικῆς στὸν εὐρωπαϊκὸ οἰκονομικὸ χῶρο. Οἱ δυνάμεις τῆς συσσώρευσης κεφαλαίου προκαλοῦν μιὰ ρήξη τῶν παραδοσιακῶν ἐθνικῶν συνόρων. Ἡ συσσώρευση τοῦ κεφαλαίου γίνεται σὲ διεθνὴ κλίμακα.

β) Οἱ κινήσεις κεφαλαίου: Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς δεκαετίας τοῦ '60, τὰ εὐρωπαϊκὰ κεφάλαια ἐνδιαφέρονταν γιὰ ἐπενδύσεις στὴ μεσογειακὴ λεκάνη. Ἡ ἐξαγωγὴ κεφαλαίων πρὸς τὸν μεσογειακὸ χῶρο αὐξήθηκε τὰ τρία τελευταῖα χρόνια, μὲ δεδομένες τὶς δυσκολίες τῆς ἀξιοποίησης μετὰ τὸ 1968, καὶ ἐνισχύθηκε σαφῶς μετὰ τὴν κρίση τοῦ πετρελαίου τὸ φθινόπωρο τοῦ '73. Τὸν πρῶτο καιρὸ αὐτὴ ἡ ἐξαγωγὴ κατευθυνόταν πρὸς τὶς χῶρες τῆς νότιας Εὐρώπης, ὅπως στὴν Πορτογαλία, τὴν Ἱσπανία, τὴ νότια Ἰταλία, τὴν Ἑλλάδα, τὴ Γιουγκοσλαβία καὶ ἐν μέρει τὴν Τουρκία. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ 1974 κι ἄλλες χῶρες περιλήφθηκαν σ' αὐτὴ τὴ διαδικασία, ἔστω κι ἂν στὴν ἀρχὴ αὐτὸ σχετιζόταν μὲ τὴν ἐνεργειακὴ ἐξάρτηση τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν.

Ἀποτέλεσμα εἶναι, πρῶτο, μιὰ ἐνίσχυση τῆς ἐκβιομηχάνισης αὐτῶν τῶν μεσογειακῶν χωρῶν, μὲ τὴ σειρὰ ποὺ ἀναφέρθηκε· δεύτερο, μιὰ αὔξηση τῆς ἐξάρτησής τους ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Εὐρώπη κι ἔτσι μιὰ πιὸ ὁλοκληρωτικὴ συγχώνευσή τους στὸ εὐρωπαϊκὸ οἰκονομικὸ σύστημα. Αὐτὸ εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ διαδικασία ἐκβιομηχάνισης αὐτῶν τῶν χωρῶν ἔχει ἕναν ἐξαρτημένο χαρακτήρα, δηλαδὴ ὅτι πραγματοποιεῖται μέσα στὸ πλαίσιο ἑνὸς διεθνοῦς καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας σ' αὐτὴν τὴν περιοχή. Αὐτὲς οἱ χῶρες ἀναπτύσσουν τομεῖς δραστηριότητας ποὺ δὲν εἶναι πιὰ ἐπικερδεῖς στὸ κέντρο. Τὰ δυτικοευρωπαϊκὰ κεφάλαια μεταφέρουν τομεῖς τῆς παραγωγῆς ἔντασης ἐργασίας καὶ ἐπὶ πλέον ἐπενδύονται στοὺς τομεῖς ποὺ εἶναι σημαντικοὶ (πρῶτες ὕλες, βαριὰ βιομηχανία). Οἱ τομεῖς ἔντασης ἐργασίας πρέπει νὰ ἐννοηθοῦν σχετικά. Εἶναι ἔντασης ἐργασίας κάτω ἀπὸ τὶς γενικὲς σημερινὲς συνθῆκες παραγωγῆς, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει ὅτι χρησιμοποιοῦνται ὅλες οἱ τεχνικὲς δυνατότητες ἔντασης κεφαλαίου, ποὺ σημαίνει ὅτι ἡ ἐπίδραση στὴν ἀπασχόληση μένει ἀρκετὰ μικρή. Πρᾶγμα ποὺ μὲ τὸν καιρὸ θὰ δημιουργήσει ἕνα πρόβλημα ἔλλειψης ἐργατικῶν δυνάμεων σὲ χῶρες ὅπως ἐκεῖνες τῆς νότιας Εὐρώπης.

Στὶς χῶρες μὲ ὑψηλὴ πληθυσμιακὴ αὔξηση, ὅπως συμβαίνει σ' ὅλες σχεδὸν τὶς ἄλλες μεσογειακὲς χῶρες, αὐτὸ τὸ εἶδος ἐκβιομηχάνισης δὲν λύνει τὰ οἰκονομικὰ προβλήματά τους. Ἀντίθετα αὐτὸ ἐνισχύει τὴν ἐξάρτησή τους ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Εὐρώπη, γιατὶ δὲν ἔχουν ἄλλες δυνατότητες ἀπὸ τὸ νὰ θέτουν τὰ ἀποθέματά τους ἀπὸ ἄνεργες ἐργατικὲς μάζες στὴ διάθεση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ καπιταλισμοῦ.

γ) Οἱ ἐμπορικὲς σχέσεις: Ἡ ἐκβιομηχάνιση αὐτῶν τῶν χωρῶν παρατηρεῖται στὴ διάρθρωση τοῦ ἐμπορίου τους, πού, ἀνάλογα μὲ τὴν κάθε χώρα, σημειώνει ἕνα αὐξανόμενο ποσοστὸ ἐξαγόμενων βιομηχανικῶν προϊόντων. Συγχρόνως παρατηροῦμε μιὰν αὔξηση τῆς εἰσαγωγῆς κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν ποὺ πραγματοποιεῖται σὲ βάρος τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Οἱ ἐμπορικὲς σχέσεις ἀνάμεσα στὶς μεσογειακὲς χῶρες καὶ στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη δὲν ἔπαψαν ν' αὐξάνονται ἀπὸ τὸ 1960, σὰν ἀποτέλεσμα καὶ τῆς ἐμπορικῆς τους ἐξάρτησης. Αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη στὶς ἐμπορικὲς σχέσεις συμβαδίζει μὲ τὶς μετακινήσεις ποὺ ἀναφέραμε ἤδη, τοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν ἐργατῶν. Δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἐκδήλωση τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν τῶν μετακινήσεων στὴν οἰκονομικὴ δραστηριότητα αὐτῶν τῶν χωρῶν.

δ) Δυτικὴ Εὐρώπη καὶ Ἡνωμένες Πολιτεῖες: Αὐτὴ ἡ διαδικασία, ποὺ θὰ μπορούσαμε νὰ τὴ χαρακτηρίσουμε «διαδικασία οἰκειοποίησης τῆς Μεσογείου ἀπὸ μέρους τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης», εἶναι ἐν μέρει ἀποτέλεσμα ἀλλὰ καὶ αἰτία τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἀνάμεσα στὸ ἀμερικανικὸ καὶ τὸ εὐρωπαϊκὸ κεφάλαιο. Εἶναι ἐν μέρει ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ στὸ βαθμὸ ποὺ τὸ εὐρωπαϊκὸ κεφάλαιο γιὰ πολλὰ χρόνια αἰσθανόταν κυριαρχημένο ἀπὸ τὸ ἀμερικανικὸ κεφάλαιο. Ἀπὸ τεχνολογικὴ ἄποψη τὸ εὐρωπαϊκὸ κεφάλαιο βρισκόταν σὲ κατώτερο ἐπίπεδο (16). Χάρη στὴ δημιουργία τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς καὶ ἐπομένως στὴ διεύρυνση τῆς ἀγορᾶς, τὰ εὐρωπαϊκὰ κεφάλαια ποὺ γιὰ πολλὰ χρόνια ἦταν περιορισμένα στὰ ἐθνικὰ σύνορα, μπόρεσαν ἐπιτέλους νὰ δημιουργήσουν οἰκονομίες κλίμακας καὶ νὰ ἐπεκταθοῦν. Ὅμως γρήγορα τὸ εὐρωπαϊκὸ οἰκονομικὸ σύστημα, ποὺ χαρακτηριζόταν ἀπὸ ἕνα συνεχὴ καὶ σημαντικὸ ρυθμὸ ἀνάπτυξης, ἔφτασε στὰ ὅρια τῶν δυνατοτήτων του γιὰ ἐπέκταση. Αὐτὰ τὰ ὅρια εἶναι διαρθρωτικῆς φύσης (17). Γιὰ ν' ἀντιμετωπίσει τὴν πτώση τοῦ ποσοστοῦ κέρδους ἡ ἀστικὴ τάξη δὲν εἶχε ἄλλη δυνατότητα ἀπὸ τὴν ἐξαγωγὴ κεφαλαίων. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἔπρεπε νὰ καταπολεμήσει τὸν ἀμερικανικὸ ἰμπεριαλισμὸ στὶς χῶρες ὅπου αὐτὸς εἶχε ριζώσει μετὰ τὸν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ἡ διεύρυνση τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς ἀποτελοῦσε μιὰν ἀμυντικὴ ἀντίδραση κατὰ τὴ διάρκεια αὐτῆς τῆς διαδικασίας. Ἡ αὔξηση τῶν γερμανικῶν ἐπενδύσεων στὶς ΗΠΑ ἀπὸ τὸ 1972 καὶ μετά, ἡ ἰδέα μιᾶς μεσογειακῆς πολιτικῆς καθὼς καὶ τὸ σχέδιο μιᾶς συνολικῆς σύνδεσης τῶν 43 χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Καραϊβικῆς καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ἀποτελοῦν μιὰν ἐπιθετικὴ ἀντίδραση. Ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη μέσω τῆς ΕΟΚ προσπαθεῖ νὰ ὑποσκάψει τὴ θέση τῶν ΗΠΑ στὴ μεσογειακὴ λεκάνη καὶ νὰ τὶς ἐκδιώξει. Ἡ θέση τῆς ΕΟΚ ἀπέναντι στὸ πρόβλημα τοῦ πετρελαίου τὸ ἔδειξε καθαρά.

Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἡ διαδικασία τῆς οἰκειοποίησης τῆς Μεσογείου ἀπὸ μέρους τῆς Εὐρώπης ἔγινε τὸ αἴτιο τῆς διαμάχης ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἰμπεριαλισμούς, βασισμένη σὲ μιὰ νέα διανομὴ τῶν ἀγορῶν καὶ στὸν ἔλεγχο τῶν πρώτων ὑλῶν. Τὰ μέσα ἦταν ἐκλεπτυσμένα καὶ προσαρμοσμένα στὶς σημερινὲς περιστάσεις. Ἡ ἐκβιομηχάνιση τῆς μεσογειακῆς λεκάνης εἶναι ἐπομένως τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κρίσης τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ συστήματος καὶ τῶν ἀντιφάσεών του καὶ πραγματοποιεῖται μέσα σ' ἕνα νεοαποικιακὸ πλαίσιο, στὸ ὁποῖο οἱ πολιτικὲς καὶ οἰκονομικὲς ἐξαρτήσεις εἶναι συνάρτηση τῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν ποὺ ἐπικρατοῦν.

ε) Ὁ «ὑποϊμπεριαλισμὸς» καὶ ἡ «ἐσωτερικὴ ἀποικιοποίηση»: Οἱ διαδικασίες ποὺ περιγράφτηκαν μέχρι τώρα καταλήγουν σὲ δύο καταστάσεις ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ συνοψιστοῦν μὲ τοὺς ὅρους «ὑπο-ἰμπεριαλισμὸς» καὶ «ἐσωτερικὴ ἀποικιοποίηση». Οἱ ἀντιφάσεις στὶς ὁποῖες ἀναφερθήκαμε καὶ ἡ διαρθρωτικὴ κρίση ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐξέλιξη τῶν συνθηκῶν ἀξιοποίησης τοῦ κεφαλαίου στὸ κέντρο, ἀναγκάζουν τὶς καπιταλιστικὲς χῶρες νὰ υἱοθετοῦν ἕνα νέο διεθνὴ καταμερισμὸ τῆς ἐργασίας ἀναθέτοντας ἔτσι σὲ ὁρισμένες χῶρες, πρὶν αὐτὲς μπορέσουν ν' ἀναπτύξουν κατὰ βάθος τὸ δικό τους οἰκονομικὸ σύστημα, ἕνα ρόλο ποὺ ἄλλοτε τὸν κρατοῦσαν οἱ καπιταλιστικὲς χῶρες. Αὐτὸς ὁ «ὑπο-ἰμπεριαλισμὸς» ἔχει λίγα κοινὰ σημεῖα μὲ τὴν ἐξαγωγὴ τοῦ κεφαλαίου, μ' ὅλο ποὺ σὲ ὁρισμένες χῶρες τῆς νότιας Εὐρώπης γίνεται αἰσθητὴ μιὰ πρόθεση ἐξαγωγῆς κεφαλαίου. Σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση πρόκειται γιὰ τὴν ἀνάληψη ὁρισμένων τομέων παραδοσιακοῦ χαρακτήρα, ποὺ παράγει βιομηχανικὰ ἀγαθὰ βραχείας ἀλλὰ ἐπίσης ὅλο καὶ πιὸ πολὺ μακρᾶς διάρκειας, ὅπως π.χ. ὑφάσματα, τρόφιμα, χημικὴ βιομηχανία, καθὼς καὶ μεταποίηση πρώτων ὑλῶν (πετρέλαιο, καουτσούκ), τέλος ὅλο καὶ πιὸ πολὺ ὁρισμένων τομέων

ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ, ΛΑΪΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

ΕΞΟΡΜΗΣΗ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΟΡΓΑΝΟ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ

Βδομαδιάτικο
ὄργανο ἀρχῶν τοῦ ΠΑΣΟΚ

Πίνακας 6.- Σημασία όρισμένων προϊόντων γιά τό έμπόριο μέ τήν ΕΟΚ

Χώρα	Προϊόν	Ποσοστό στίς έξαγ. πρός ΕΟΚ	Ποσοστό στίς εισαγ. τῆς ΕΟΚ	Προϊόν	Ποσοστό στίς έξαγ. πρός ΕΟΚ	Ποσοστό στίς εισαγ. τῆς ΕΟΚ	Προϊόν	Ποσοστό στίς έξαγ. πρός ΕΟΚ	Ποσοστό στίς εισαγ. τῆς ΕΟΚ
Μεσογειακές χῶρες (σύνολο)	Ἐσπεριδοειδῆ	6,5	81,8	Ἐνδύματα	5,4	24,1	Κρασί	2,9	89,6
Εὐρωπαϊκές χῶρες									
Ἑλλάδα	Ἐνδύματα	6,5	2,5	Βαμβακερά	5,9	19,0	Ἐλαιόλαδο	1,8	7,9
Γιουγκοσλαβία	Ἐνδύματα	16,7	10,5	Χοιρινό	6,8	10,2	Παπούτσια	1,4	6,7
Μάλτα	Ἐνδύματα	34,1	0,9	Βαμβακερά	4,8		Πατάτες	2,4	1,6
Πορτογαλία	Ἐνδύματα	11,4	4,2	Κρασί	8,1	21,0	Βαμβακερά	3,7	11,6
Ἱσπανία	Ἐσπεριδοειδῆ	11,9	42,9	Κρασί	4,5	39,6	Ντομάτες	3,6	53,6
Τουρκία	Μπαμπάκι	18,0	11,3	Καρύδια	14,2	28,5	Βαμβακερά	6,4	15,3
Κύπρος	Ἐσπεριδοειδῆ	22,5	3,3	Πατάτες	19,0	22,7	Κρασί	8,3	3,0
Χῶρες τοῦ Μαγκρέμπ									
Ἀλγερία	Κρασί	2,8	10,9	Ἐσπεριδοειδῆ	1,4	2,2	Ἐλαιόλαδο	0,2	1,1
Μαρόκο	Ἐσπεριδοειδῆ	15,3	13,3	Ντομάτες	10,1	36,0	Ἐλαιόλαδο	4,9	16,7
Τυνησία	Ἐλαιόλαδο	23,0	29,7	Κρασί	4,4	3,5	Ἐνδύματα	3,4	0,4
Χῶρες τοῦ Μασρέκ									
Αἴγυπτος	Μπαμπάκι	30,8	6,6	Βαμβακερά	7,0	5,8	Πατάτες	7,0	15,8
Ἰορδανία	Τρόφιμα	7,8	0,0	Μπαμπάκι	0,9	0,0			
Λίβανος	Τρόφιμα	9,5	0,1	Ἐλαιόλαδο	0,4	0,2	Ἐνδύματα	0,4	0,0
Συρία	Μπαμπάκι	30,0	3,7	Βαμβακερά	1,0	0,5			
Ἰσραήλ	Ἐσπεριδοειδῆ	23,2	16,7	Ἐνδύματα	5,9	1,5	Λουλούδια	1,7	21,7

ποὺ ἀπαιτοῦν ἕνα μεγάλο ποσοστὸ ἔρευνας καὶ σχετικὰ μεγάλο ποσοστὸ ἐργατῶν, ὅπως ἡ παραγωγὴ μετάλλων καὶ ἡ ἠλεκτροτεχνία. Παράλληλα μ' αὐτὴ τὴ μετατόπιση τῆς παραγωγῆς ἐμφανίζεται μιὰ ἀλλαγὴ τοῦ ρόλου τῶν ἐξαγωγῶν, μιὰ προσπάθεια νὰ ἐξασφαλιστοῦν ἔμμεσα οἱ ἀγορὲς στὶς ἄλλες χῶρες τοῦ Τρίτου Κόσμου. Οἱ μητροπόλεις κρατοῦν γιὰ τὸν ἑαυτό τους τὴν προμήθεια τῶν χωρῶν τοῦ Τρίτου Κόσμου μὲ κεφαλαιουχικὰ ἀγαθὰ ποὺ ἀπαιτοῦν ὑψηλὴ τεχνολογία, ἐνῶ οἱ ὑποϊμπεριαλιστικὲς χῶρες τὶς τροφοδοτοῦν μὲ κεφαλαιουχικὰ ἀγαθὰ παραδοσιακοῦ χαρακτήρα.

Αὐτὸ ποὺ διαπίστωνε γιὰ τὴ Βραζιλία ὁ Marini – ὅτι ἡ ἀνάγκη διεύρυνσης τῆς ἀγορᾶς γιὰ τὰ προϊόντα μακρᾶς διάρκειας εἶναι ὁ πυρήνας τοῦ φαινομένου τοῦ ὑποϊμπεριαλισμοῦ (18) – ἰσχύει, ἂν καὶ γιὰ διαφορετικοὺς λόγους, καὶ γιὰ τὸν ὑποϊμπεριαλισμὸ ποὺ γεννιέται στὴ μεσογειακὴ λεκάνη. Γιατὶ ἐδῶ θ' ἀναπτυχθεῖ ἡ ἐσωτερικὴ ἀγορά, ὅπου αὐτὸ εἶναι δυνατό, καὶ ὕστερα, ἀπὸ ἐκείνη τὴ στιγμὴ καὶ μετά, θὰ γίνει σκέψη γιὰ ἐξαγωγές. Στὶς χῶρες τῆς νότιας Εὐρώπης ἡ πολιτικὴ τῆς ὑποκατάστασης τῶν εἰσαγωγῶν προκάλεσε μιὰ διεύρυνση τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς, ποὺ μὲ τὴ σειρά της περιοριζόταν ἀπὸ τὴ δημογραφικὴ ἐξέλιξη. Στὶς ἄλλες μεσογειακὲς χῶρες μὲ ἰσχυρὴ πληθυσμιακὴ αὔξηση καὶ ὅπου ἡ διαδικασία τῆς ἐκβιομηχάνισης εἶναι τύπου ἔντασης κεφαλαίου, κι ἐπομένως ἔχει λίγες ἐπιπτώσεις πάνω στὴν ἀπασχόληση, θὰ γίνει αἰσθητὴ μιὰ ἀντινομία, γιατὶ αὐτὲς οἱ χῶρες, μὴ μπορώντας νὰ διευρύνουν τὴν ἐσωτερικὴ ἀγορὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἀνεπάρκειας τῆς ἐθνικῆς ζήτησης, θὰ βρεθοῦν ἀναγκασμένες νὰ προσανατολισθοῦν πρὸς τὶς ἐξαγωγές. Αὐτὲς οἱ χῶρες θ' ἀκολουθήσουν τὸ βραζιλιανὸ παράδειγμα. Ὁρισμένες ἀπ' αὐτὲς ἔχουν κοιτάσματα πετρελαίου, ὅπως ἡ Ἀλγερία καὶ ἡ Λιβύη, καὶ αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἐπιδιώκουν νὰ βελτιώσουν τὴ θέση τους ἀπέναντι στὶς χῶρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, παίρνοντας οἱ ἴδιες στὰ χέρια τους τὴν παραγωγὴ τοῦ πετρελαίου καὶ δημιουργώντας ἔτσι μιὰν ἐξάρτηση τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἀπ' αὐτὲς τὶς ἴδιες.

Σὲ ὁρισμένες ἀπ' αὐτὲς τὶς χῶρες ὅπου ἡ ἀστικὴ τάξη ἢ τουλάχιστον ὀλιγάριθμα ἐλιτίστικα στρώματα ἔχουν τὴν ἐξουσία, ὑπάρχει μιὰ τάση συνεννόησης μὲ τὸ μονοπωλιακὸ κεφάλαιο τῶν χωρῶν τοῦ κέντρου. Ὁ Ἀμὶν ὀνομάζει αὐτὲς τὶς ὑποϊμπεριαλιαστικὲς χῶρες «ζῶνες τῶν καταιγίδων», ζώνη συμβολῆς τοῦ κέντρου καὶ τῶν ὑπανάπτυκτων χωρῶν. Αὐτὲς οἱ χῶρες ὑφίστανται μιὰ «λοῦμπεν - εὐρωπαϊκοποίηση» κατὰ τὸν Ἀμίν, μιὰ «λοῦμπεν - ἀνάπτυξη» (19). Ὁποσδήποτε αὐτὲς οἱ χῶρες πέρα ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ λειτουργία τους ἔχουν καταλάβει μιὰ νέα πολιτικὴ θέση· ἔτσι ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ παρακολουθοῦμε μιὰ τομὴ τῶν ὑπανάπτυκτων χωρῶν, τομὴ ποὺ ἐπιτρέπει τὴ μερικὴ μεταφορὰ σ' αὐτὲς τὶς ὑποϊμπεριαλιστικὲς δυνάμεις τῶν μηχανισμῶν ἐκμετάλλευσης, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ οἱ χῶρες αὐτὲς γίνονται ἐγγυητὲς τοῦ καπιταλισμοῦ στὴν ὑπηρεσία τῶν μητροπόλεων. Ἡ Βραζιλία, τὸ Μεξικό, ἡ Ἀργεντινὴ καὶ ἡ Χιλὴ στὴ Λατινικὴ Ἀμερική, ἡ Ἰνδία καὶ ἡ Ἰνδονησία στὴν Ἀσία, ἐκπληρώνουν αὐτὴ τὴ λειτουργία. Ἡ Αἴγυπτος, τὸ Ἰσραήλ, ὁ Λίβανος, καὶ ἴσως ἀκόμα καὶ ἡ Λιβύη, καθὼς καὶ οἱ χῶρες τῆς νότιας Εὐρώπης, εἶναι ἕτοιμες ν' ἀναλάβουν αὐτὸν τὸν ρόλο.

Παράλληλα μ' αὐτὲς τὶς ἐξελίξεις παρατηροῦμε ἕνα φαινόμενο ἐσωτερικῆς ἀποικιοποίησης. Αὐτὴ ἡ σκέψη ἀναφέρεται σὲ δυὸ φαινόμενα· ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ στὶς περιφερειακὲς ἀνισότητες ποὺ ὑπάρχουν μέσα σὲ μιὰ χώρα, ἀπὸ τὴν ἄλλη στὶς ἐργατικὲς ἐφεδρεῖες (20). Οἱ ἀποικιακὲς σχέσεις, ἀπὸ οἰκονομικὴ σκοπιά, ἔχουν δημιουργηθεῖ στὸ ἐσωτερικὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς χώρας, κι ὄχι ἀνάμεσα σὲ διαφορετικὲς χῶρες, ὅπως ἦταν ὡς τώρα γνωστό. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτο σημεῖο εἶναι ἀρκετὸ ν' ἀναφερθοῦμε στὶς περιφερειακὲς ἀνισότητες ποὺ ὑπάρχουν στὸ ἐσωτερικὸ τῆς ΕΟΚ, ποὺ ἀναφέρθηκαν στὸ πρῶτο μέρος τούτης τῆς ἐργασίας. Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ διαπιστωθεῖ ὅτι ἡ διαδικασία ἐκβιομηχάνισης στὶς μεσογειακὲς χῶρες, πραγματοποιεῖται χωρὶς νὰ ἐπηρεάζονται ἀπ' αὐτὴν οἱ ὑπάρχουσες περιφερειακὲς ἀνισότητες. Τὸ «ὑδροκεφαλικὸ σύνδρομο» τῆς Ἀθήνας ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει. Τὸ ἴδιο καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ «mezzogiorno» στὴν Ἰταλία, τῆς Ἀνατολίας στὴν Τουρκία καὶ τῶν δημοκρατιῶν τοῦ νότου στὴ Γιουγκοσλαβία.

Ὅσο γιὰ τὶς ἐργατικὲς ἐφεδρεῖες, ἡ ἐσωτερικὴ ἀποικιοποίηση ἐκδηλώνεται ἀφ' ἑνὸς σὲ μιὰ ζωὴ τύπου γκέτο γιὰ τοὺς μετανάστες ἐργάτες, ποὺ οἱ διακρίσεις ἐναντίον τους βασίζονται στοὺς νόμους (νομοθεσία σχετικὰ μὲ τοὺς ξένους σ' ὅλες τὶς χῶρες), ἀφ' ἑτέρου μὲ μιὰ προλεταριοποίηση τῶν μαζῶν στὶς χῶρες προέλευσης, οἱ ὁποῖες ἀντιμετωπίζουν μιὰ διαδικασία ἐκβιομηχάνισης ποὺ οἱ ἐπενέργειές της πάνω στὴν ἀπασχόληση εἶναι κατώτερες ἀπὸ τὸ ρυθμὸ τῆς δημογραφικῆς αὔξησης.

στ) Τὸ πρόβλημα τοῦ πετρελαίου: Τέλος, τὸ πρόβλημα τοῦ πετρελαίου ἀπαιτεῖ μιὰ ἰδιαίτερη προσοχὴ σὲ τοῦτο τὸ πλαίσιο, ἐπειδή, κάτω ἀπὸ εἰδικὲς συνθῆκες, ἐπηρεάζει τὶς ἐξελίξεις ποὺ περιγράφηκαν παραπάνω. Ἡ γραμμὴ ποὺ υἱοθετήθηκε ἀπὸ τὶς χῶρες μέλη τοῦ OPEC:

- Πρῶτο, ἀναγκάζει τὶς βιομηχανικὲς χῶρες νὰ κάνουν ὀπισθεν καὶ νὰ φανοῦν συνεργάσιμες.
- Δεύτερο, δημιουργεῖ μιὰ διαίρεση τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν καὶ ἐνισχύει ἔτσι τὴν κρίση τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.
- Τρίτο, προκαλεῖ μιὰ διάσπαση στὸ ἐσωτερικὸ τῶν χωρῶν τοῦ Τρίτου Κόσμου καὶ δημιουργεῖ νέες ὑποδιαιρέσεις.

● Τέταρτο, ἐπιταχύνει τὴν ἀναδιάρθρωση τῆς παγκόσμιας καπιταλιστικῆς οἰκονομίας μὲ τὴ μορφὴ ἑνὸς νέου διεθνοῦς καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας. Μέσα στὸ πλαίσιο αὐτὸ οἱ ἀστικὲς τάξεις τῶν πετρελαιοπαραγωγῶν χωρῶν συνδέονται μὲ τὶς ἀστικὲς τάξεις τῶν μητροπόλεων.

Ἡ διεθνοποίηση τοῦ κεφαλαίου διευρύνεται στὸ βαθμὸ ποὺ παίρνουν μέρος σ' αὐτὴν τὰ κεφάλαια ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὶς ὑποϊμπεριαλιστικὲς χῶρες, καὶ κυρίως ἀπὸ τὶς πετρελαιοπαραγωγὲς χῶρες.

III. ΑΠΟΨΕΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Ἂν φτάνοντας στὸ τέλος τούτης τῆς ἐργασίας θέσουμε τὸ ἐρώτημα ὡς πρὸς τὴ φύση καὶ τὴ σημασία τῶν κινήσεων κεφαλαίου, τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων ἀνάμεσα στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη καὶ τὶς χῶρες τῆς μεσογειακῆς λεκάνης, μποροῦμε νὰ συνοψίσουμε ἐπιβεβαιώνοντας:

α) Ὅτι σὲ πρῶτο πλάνο πρόκειται γιὰ μιὰν ἀναδιάρθρωση τοῦ διεθνοῦς καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας μέσα σὲ συνθῆκες διαμάχης ἀνάμεσα στὰ ἀμερικανικὰ κεφάλαια ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ καὶ τὰ δυτικοευρωπαϊκὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη γιὰ μιὰ νέα διανομὴ τῶν ἀγορῶν καὶ ἕναν ἔλεγχο τῶν πρώτων ὑλῶν.

(β) Ὅτι αὐτὴ ἡ ἀναδιάρθρωση σημαίνει μιὰν αὐξανόμενη ἐνσωμάτωση τῶν μεσογειακῶν χωρῶν στὸν δυτικοευρωπαϊκὸ οἰκονομικὸ χῶρο, κι ἑπομένως μιὰν αὐξανόμενη ἐξάρτηση.

(γ) Ὅτι ἀνατίθεται στὶς μεσογειακὲς χῶρες ὁ ρόλος τῆς ὑποϊμπεριαλιστικῆς ζώνης, εἰδικευμένης στὴν παραγωγὴ ὁρισμένων ἀγαθῶν παραδοσιακοῦ χαρακτήρα, καὶ τοῦ ἐγγυητῆ τῶν συμφερόντων τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν στὸν Τρίτο Κόσμο, πράγμα ποὺ προκαλεῖ μιὰ διαίρεση τῶν ὑπανάπτυκτων χωρῶν σὲ χῶρες ποὺ πραγματοποιοῦν μιὰν ἐξαρτημένη ἐκβιομηχάνιση καὶ σὲ χῶρες ὅπου ἡ ὑπανάπτυξη συνεχίζεται.

Ἡ πολιτικὴ τῶν ἐργατικῶν μαζῶν

Εἶναι σημαντικὸ νὰ διαπιστωθοῦν καὶ νὰ ἔρθουν στὸ φῶς αὐτὲς οἱ διαδικασίες καὶ οἱ ἐπιπτώσεις τους. Τὸ ζήτημα τοῦ νὰ ξέρει κανεὶς γιατί εἶναι σημαντικὸ νὰ καταλάβουμε τὶς ἀλλαγὲς ποὺ πραγματοποιήθηκαν εἶναι λιγότερο σημαντικὸ ἀπὸ τὸ νὰ ξέρει κανεὶς γιὰ ποιὸν εἶναι σημαντικό.

Ἡ θέση ποὺ υἱοθετεῖται στὴν ἐργασία αὐτὴ εἶναι σαφής. Αὐτὲς οἱ μεταβολὲς γίνονται πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου μὲ κίνητρο τὴν αὔξηση τῶν κερδῶν κι εἶναι ἀντίθετες πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἐργατικῶν μαζῶν, ὅπως προσπάθησα νὰ δείξω πιὸ πάνω.

Τὸ ἐθνικὸ κράτος σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο δὲν εἶναι παρὰ ἕνα ὄργανο στὰ χέρια τῶν κυρίαρχων τάξεων. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, ἡ ἀνάλυση δὲν ἔχει νόημα παρὰ μονάχα ὅταν γίνεται στὸ ἐπίπεδο τῶν τάξεων κι ὄχι στὸ ἐπίπεδο τῶν χωρῶν. Ἀλλιῶς δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐξηγήσει γιατί οἱ περισσότερες κυβερνήσεις παρουσιάζονται ἀνίκανες νὰ κάνουν ὁτιδήποτε ἐνάντια στὸ μονοπωλιακὸ κεφάλαιο, κι ἀκόμα περισσότερο παίρνουν ἀποφάσεις ποὺ ὑπηρετοῦν τὰ συμφέροντα αὐτοῦ τοῦ κεφαλαίου, τέλος γιατὶ ἡ πολιτικὴ περιφερειακῆς ἀνάπτυξης δὲν γίνεται ἀποτελεσματικὴ παρὰ μόνο ὅταν ἐνδιαφερθεῖ γι' αὐτὴν τὸ κεφάλαιο. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ αὐτὴ ἡ ἀνάλυση εἶναι σημαντικὴ γιὰ τὴν ἐργατικὴ τάξη.

Ἐπὶ πλέον σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο πρέπει νὰ δεῖ κανεὶς τὸ ἐθνικὸ κράτος σὰν ὄργανο στὴ διαλεκτικὴ διαδικασία τῆς πάλης τῶν τάξεων. Κατακτώντας τὸν κρατικὸ μηχανισμὸ – εἴτε μὲ δημοκρατικὸ τρόπο, εἴτε μὲ τὴ βία, αὐτὸ δὲν εἶναι δεοντολογικὸ πρόβλημα, ἀλλὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν συσχετισμὸ τῶν δυνάμεων καὶ ἀπὸ τὶς πραγματικές, ὑπαρκτὲς ἀντιφάσεις, καὶ ἐπιδέχεται μόνο μιὰν ἱστορικὴ ἀπάντηση, δηλαδὴ βασισμένη στὰ γεγονότα, κι ὄχι μιὰ θεωρητικὴ – ἡ ἐργατικὴ τάξη τῶν μεσογειακῶν χωρῶν πρέπει νὰ ἐπηρεάσει τὶς διαδικασίες ποὺ περιγράφηκαν, μὲ τέτοιον τρόπο ὥστε νὰ ἐξυπηρετήσουν τὰ δικά της συμφέροντα. Στὴν περίπτωση αὐτὴ τὸ ζήτημα τῶν συμμαχιῶν ἀποκτᾶ γιὰ τὴν ἐργατικὴ τάξη, μέσα στὶς συνθῆκες τῆς διεθνοποίησης τῆς παραγωγῆς, ὅπως περιγράφηκαν στὸ πρῶτο μέρος, μιὰν ἰδιαίτερα σημαντικὴ βαρύτητα γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἀντιταχθεῖ στὸ διεθνὲς κεφάλαιο, κι αὐτὸ μὲ δύο τρόπους:

1. Στὸ ἐθνικὸ πλαίσιο, συνδεόμενη μὲ τὶς τάξεις ποὺ πλήττονται ἀπ' αὐτὴ τὴ διαδικασία τῆς διεθνοποίησης, γιὰ νὰ χρησιμοποιήσει τὸ ἐθνικὸ κράτος ἐνάντια στὶς πολυεθνικὲς ἐπιχειρήσεις.
2. Ἐπιδιώκοντας μιὰ συμμαχία τῶν ἐργατικῶν τάξεων τῶν διαφόρων μεσογειακῶν χωρῶν, καὶ τούτη τὴ φορά, γιὰ ν' ἀντιταχθοῦν στὰ σχέδια τοῦ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου ποὺ ἀφοροῦν τὸ μεσογειακὸ χῶρο. Αὐτὴ ἡ συμμαχία δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ παρὰ στὸ ἐπίπεδο τῶν τάξεων, κι ὄχι στὸ ἐπίπεδο τῶν χωρῶν – αὐτὸ πρέπει νὰ ἐπαναληφθεῖ – ἐφόσον οἱ ἐργατικὲς τάξεις δὲν συμμετέχουν στὴν ἄσκηση τῆς ἐξουσίας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ἰδὲ D. Swan : The economics of the Common Market, London 1970, σ. 125 ἑπ.
2. Le Monde, 22.2.1973, σελ. 22.
3. G. Myrdal: Economic Theory and Underdeveloped Regions, paperback Methuen, London 1963 σ. 26 ἑπ.
4. Ἰδὲ C. Glayman: L' inspiration libérale du traité de Rome a contribué à aggraver les disparités a l' interieur des six-pays membres, στὸ Le Monde Diplomatique, 1971 σελ. 12.
5. M. Nikolinakos: Politische Ökonomie der Gastarbeiterfrage, Reinbeck 1973. Ἐκδόθηκε καὶ στὰ ἑλληνικὰ μὲ τίτλο Καπιταλισμὸς καὶ Μετανάστευση, τὸ 1974 στὶς ἐκδόσεις Παπαζήση.
6. Πρβλ. S. Amin: Verso una nuova crisi strutturale del sistema capitalistico? στὸ Terzo Mondo, ἔτος VII/1974 No. 24-25 Ἰουν. - Σεπτ. σ. 9 ἑπ. καὶ M. Nikolinakos: Die Krise des Kapitalismus στὸ FORUM E (περιοδικὸ τῶν JUNGE EROPÄISCHE FÖDERALISTEN) No. 4 - 5/1974 σελ. 26-30.
7. S. Amin: Le développement inégal, Paris 1973, σελ. 132 ἑπ. Ἐπίσης M. Nikolinakos: Die Strategie des Kapitals στὸ JUSO (περιοδικὸ τῶν JUNGSOZIALISTEN) No. 1/2, 1973 σελ. 7-10.
8. Πρβλ. N. Poulantsas: L' internationalisation des rapports capitalistes et l' Etat-Nation, στὸ Les Temps-Modernes, τ. 29/1973 σελ. 1483 ἑπ.
9. Amin: Verso una nuova crisi... σελ. 20.
10. Πρβλ. καὶ τὶς σκέψεις τοῦ A. Emanuel πάνω στὸ θέμα τῶν διεθνῶν ἀπόψεων στὸ Issues of Regional Policies, OECD, Paris 1973, σελ. 229 ἑπ.
11. Myrdal, ὅπου καὶ πάρα πάνω σελ. 27.
12. Πρβλ. τὴν ἀνάλυσή μας στὴ μελέτη Ἡ ἔννοια τοῦ «Εὐρωπαϊκοῦ Νότου» καὶ τὸ πρόβλημα Βορρᾶ - Νότου στὴν Εὐρώπη, στὸν Οἰκ/κὸ Ταχ/μο, φ. 1060 τῆς 22.8.1974.
13. Nikolinakos: Politische Ökonomie, σελ. 143.
14. Ὅπου καὶ πάρα πάνω σελ. 142 ἑπ.
15. Ὅπου καὶ πάρα πάνω σελ. 147 - 150. Ἐπίσης τὴ μελέτη μας στὸ βιβλίο Οἰκονομικὴ Ἀνάπτυξη καὶ Μετανάστευση στὴν Ἑλλάδα ποὺ βγῆκε μὲ τὴν ἐπιμέλειά μας τὸ 1974 ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Κάλβος.
16. Πρβλ. J. Servan-Schreiber: De défi américain, Paris 1967.
17. Πρβλ. Amin: Verso una nuova crisi... ὅπου καὶ πάρα πάνω.
18. Ἰδὲ M. Marini: Barazilian Subimperialism, στὸ Monthly Review, Φλεβ. 1972 No. 9, τ. 23, σελ. 14 ἑπ. Τοῦ ἴδιου: Sous-développement et révolutionen Amérique Latine, Paris 1972 σελ. 57 ἑπ., καὶ 176 ἑπ.
P. Salama: Vers un nouveau modéle d' accumulation, στὸ «Critiques de l' Economie Politique» No. 16-17, Ἀπρίλης-Σεπτ. 1974, σελ. 42 ἑπ.
19. Amin: Verso una nuova crisi... ὅπου πάρα πάνω σελ. 30.
20. Πρβλ. J. Persky: Regional colonialism and Southern Economy στὸ The Review of Radical Political Economics τ.4, No. 5, Φθινόπωρο 1972, σελ. 70 ἑπ. W. K. Tobb: Capitalism, Colonialism and Racism, στὸ ἴδιο, τ. 3, No. 3, θέρος 1971, σελ. 90.
H. Wolpe: Industrialism and Race in South Africa, στὸ S. Zubaida (ἐκδ:) Race and Racialism, London 1970, σελ. 151 ἑπ.

ΘΟΥΡΙΟΣ

◆

κεντρικὸ ὄργανο

τοῦ

'ΡΗΓΑ ΦΕΡΑΙΟΥ'

επισημαινουμε

ΘΕΣΜΟΙ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟ

Καθρέφτης τοῦ κινηματογράφου στήν Ἑλλάδα, καθρέφτης τῆς πολιτικῆς καί τῆς πολιτιστικῆς μας ζωῆς, τό Φεστιβάλ Κινηματογράφου τῆς Θεσσαλονίκης, ἐπιβεβαίωσε φέτος τίς ἀνησυχίες μας. Χωρίς σύγχρονο θεσμικό πλαίσιο, ἔμοιασε μέ πράκτορα, μεταμφιεσμένο σέ ἀδελφή τοῦ ἐλέους, πού ἀπό τή μιά μοιράζει κάποια χρήματα, σέ δικαίους καί ἀδίκους, κι ἀπ᾽ τήν ἄλλη δημιουργεῖ ἕνα κλίμα ἀνταγωνιστικό ἀνάμεσα στούς κινηματογραφιστές, ἐκτρέποντας συγχρόνως τό ρόλο τῆς κινηματογραφικῆς τέχνης ἀπό τή φυσική κοίτη της – τήν ἐπαφή μέ τό πλατύ ἑλληνικό κοινό.

Φέτος οἱ περισσότερες ταινίες ἔλεγες πώς ἔγιναν γιά τό φεστιβάλ κι ὄχι γιά τό κοινό, ἐνῶ αὐτή ἡ νησίδα τῆς Θεσσαλονίκης πού λειτούργησε πάλι ἔξω ἀπό τά σύνορα τῆς λογοκρισίας, ἐπιχείρησε γιά μιά ἀκόμη φορά νά μᾶς παραπλανήσει.

Ἡ κατάργηση τοῦ δυναμικοῦ διαλόγου, ὀργάνων τῆς τάξεως καί ἐξώστη, ἀπέδειξε πώς τό πολιτικό παιγνίδι δέν παίζεται πιά σέ κλειστές αἴθουσες.

Οἱ καιροί ἄλλαξαν, ἡ προβληματική ἄλλαξε καί τό μισολαμπερό κακομοίρικο φεστιβάλ μας, δέν ἔχει πιά καμιά σχέση μέ τίς ὀδύνες τῆς κινηματογραφικῆς τέχνης στόν τόπο μας. Ἡ ἀρνητική κυβερνητική πολιτική ἀπέναντι στόν κινηματογράφο, δέν καλύπτεται μέ τά χρήματα τῶν βραβείων. Κι οὔτε τό φεστιβάλ σώζεται μέ τήν ἀνάδειξη μιᾶς θαυμάσιας ταινίας.

Τό συνέδριο γιά τό παιδικό βιβλίο

Τό 15ο Συνέδριο τῆς «Διεθνοῦς Ὀργανώσεως Βιβλίων γιά τή Νεότητα» ἄρχισε στήν Πάντειο στίς 28 Σεπτεμβρίου καί κράτησε ὥς τίς 2 Ὀκτωβρίου. Ὁ διεθνής αὐτός ὀργανισμός ἔχει τή βάση του στήν Μπρατισλάβα τῆς Τσεχοσλοβακίας καί ὀργανώνει κάθε χρόνο τό συνέδριό του σέ μιά ἀπό τίς χῶρες-μέλη. Βιβλία ἀπ᾽ ὅλο τόν κόσμο φτάνουν κάθε χρόνο στά χέρια τῶν συνέδρων, διαλεγμένα ἀπό τούς τοπικούς ἀντιπρόσωπους (στήν Ἑλλάδα τόν Κύκλο τοῦ Παιδικοῦ Βιβλίου, Ζαλόγγου 7) καί βραβεύονται τά καλύτερα. Συγχρόνως μέ τό συνέδριο ὀργανώνεται μιά ἔκθεση βιβλίου καί ἔκθεση εἰκονογραφήσεως.

Γιά τήν Ἑλλάδα, πού τό ἐξωσχολικό παιδικό βιβλίο δέν ἔχει ἀκόμα πάρει τή θέση πού τοῦ πρέπει, εἶναι πολύ σημαντικές τέτοιες ἐκδηλώσεις. Κάνει αὐτούς πού τό παιδικό βιβλίο εἶναι ἡ δουλειά τους νά συνειδητοποιοῦν πόσο σοβαρός καί μέ παγκόσμια ἀπήχηση εἶναι ὁ ρόλος τους. Τούς δίνει τήν εὐκαιρία νά κρίνουν τό ἔργο τους μέ τά διεθνῆ μέτρα ποιότητας καί νά προσπαθοῦν νά τά φτάσουν. Βέβαια ἔρχεται καί ἡ ὥρα ὅπου ἀκούγονται οἱ ἀριθμοί: βιβλιοθῆκες σχολικές, βιβλιοθῆκες κοινοτικές, τιράζ, ἀριθμοί πωλήσεων κ.λπ. κ.λπ. Καί τότε ἀπορεῖ κανείς πῶς μπορεῖ νά καλυφθεῖ τό κενό πού παρουσιάζει ἡ Ἑλλάδα σ᾽ αὐτό τόν τομέα.

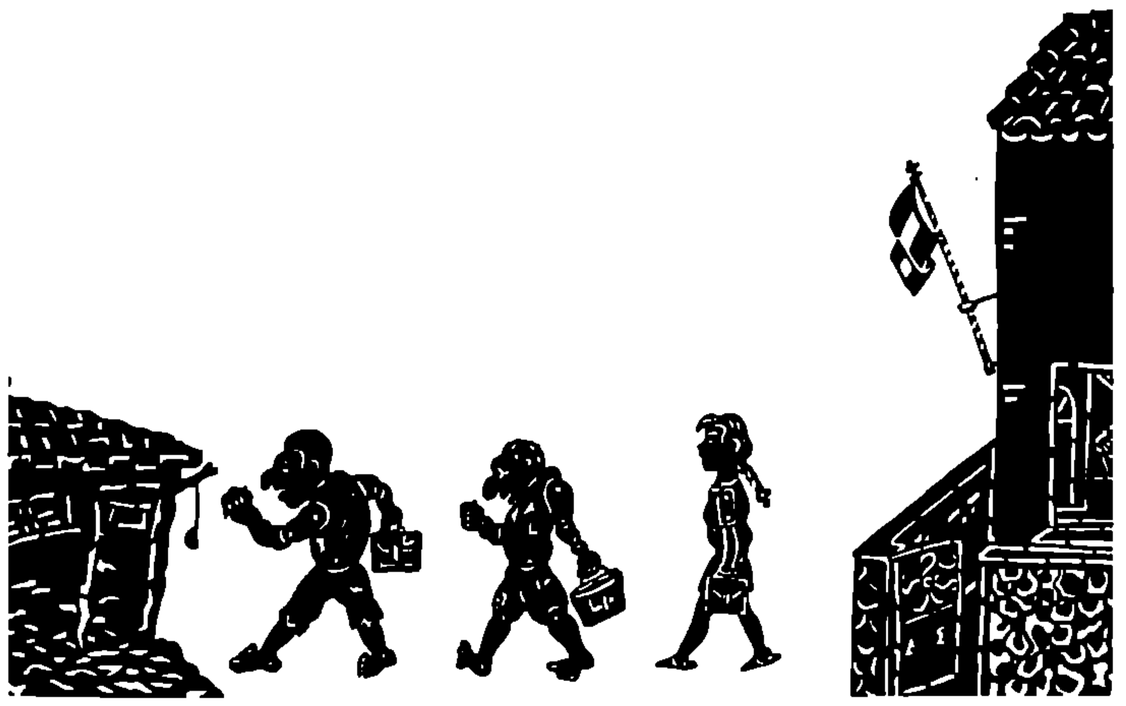
Πρῶτα ἀπ᾽ ὅλα ἡ συνείδηση πού πρέπει νά ἀποκτήσει ὁ γονιός πώς τό βιβλίο εἶναι τό ἴδιο σπουδαῖο καί εὐχάριστο μέ τό παιγνίδι. Νά καταλάβει πώς τό παιδί πρέπει νά ἔχει βιβλία ἀκόμα καί σάν νήπιο, κι ἄς τά σκίζει, κι ἄς τά τρώει!! Ἀξίζουν τά λεφτά τους τά βιβλία γι᾽ αὐτό πού ἀφήνουν στά παιδιά, κι ἄς καταστρέφονται. Δέν ἀρκεῖ τό σχολικό βιβλίο πού τούς ἐπιβάλλεται. Ἡ πραγματική χαρά γιά τό διάβασμα θά ἔρθει σιγά-σιγά μέσα ἀπό τίς εἰκόνες γιά τά πολύ μικρά κι ἀργότερα ἀπ᾽ τή λογοτεχνία. Θά μάθουνε τή γλώσσα τους, θά δουλέψει ἡ φαντασία καί ἔτσι θά μπορέσουν νά ἐκφραστοῦν.

Μετά πρέπει νά ἀποκτήσουμε βιβλιοθῆκες. Ἐκεῖ τό παιδί κυκλοφορεῖ ἐλεύθερο καί ξεφυλλίζει καί διαλέγει. Μπορεῖ νά δανιστεῖ πολλά βιβλία, καί ὁ γονιός εἶναι σίγουρος γιατί ἡ ἐπιλογή γίνεται ἀπό εἰδικούς.

Ἡ ἀνάγκη γιά ἐξωσχολικό διάβασμα ὑπάρχει καί εἶναι πολύ δυνατή. Ἀρκεῖ νά δεῖ κανείς μέ τί μανία ἀγοράζονται ἀπ᾽ τά παιδιά οἱ ἑβδομαδιαῖες φυλλάδες πού κρέμονται στά περίπτερα.

Σοφία Ζαραμπούκα

Ὁ Καμπουρομακρυχέρης

Ἀνοίγει αὔριο καί θά κρατήσει μέχρι τίς 3/11 στήν γκαλερί «ΩΡΑ» (Ξενοφῶντος 7) ἔκθεση τοῦ Καραγκιοζοφιγουρογράφου μάστρο Μάρκου Ζαρίκου.

Μαθητής τοῦ Ἀντώνη Μόλλα, ὁ Ζαρίκος ἄρχισε νά φτιάχνει φιγοῦρες ἀπό παιδί καί δέν σταμάτησε ποτέ. Ὁ ἴδιος λέει: «Τό θέατρο Σκιῶν μοῦ ᾽μαθε τόν κόσμο, κι αὐτό μέ κράτησε ἀγράμματο. Ὅσο ξύλο ἔτρωγε ὁ Χατζηαβάτης ἄλλο τόσο ἔτρωγα καί γώ ἀπό τόν πατέρα μου ὅταν γύριζα στό σπίτι». Οἱ φιγοῦρες τοῦ Ζαρίκου, δοσμένες ἀπό μιά ἄλλη ὀπτική γωνιά, πέρα ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ δημιουργοῦ τους γιά τό Θέατρο Σκιῶν εἶναι δοσμένες καί μέ ἐξαίρετη καλλιτεχνική διάθεση. Εἶναι σαφής στό ἔργο τοῦ Ζαρίκου μιά προσπάθεια ἀνανέωσης τῆς παράδοσης τοῦ Καραγκιόζη τόσο μέ κατασκευές δικῆς του τεχνοτροπίας ὅσο καί μέ μιά πρωτοτυπία στή θεματολογία του, ὅπου ὁ Καμπουρομακρυχέρης – ὅπως ἐπιμένει ν᾽ ἀποκαλεῖ τόν Καραγκιόζη – ὁδηγεῖται καί μέσα στίς διαδικασίες ἀκόμα τοῦ νόμου «προσφορά-ζήτηση».

Ὁ Γιάννης Σκαρίμπας ἔγραψε τόν Αὔγ. 76 στό μάστρο Μάρκο Ζαρίκο μέ τήν εὐκαιρία τῆς κυκλοφορίας τοῦ ἄλμπουμ «Στό σχολειό τοῦ Καμπουρομακρυχέρη» τά ἑξῆς: «...Εἶναι μιά πρωτότυπη ἐργασία ὅπου πάλλεται ζωγραφιστό τό θυμόσοφο χιοῦμορ τούτου τοῦ λαοῦ σέ καραγκιόζικες παραλλαγές καί μινιατοῦρες. Ἡ τέτοια προσφορά σου στή Γραμματεία τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας, σέ ταμπλά ἐκπλήσσουσας "ζωγραφιστῆς κινητικότητας" δείχνει ὅλο τό βάθος καί τό πλάτος τοῦ ταλέντου σου καί τῆς πρός τό λαό ἀφοσίωσής σου...».

Γ. Τσ-ς

Παλιά μας τέχνη...

Κέρβεροι τῆς «ἠθικῆς», του νόμου καί τῆς τάξεως, μέ παχυλές συντάξεις, συνεχίζουν τό θεάρεστο ἔργο τους καί ἐκτός ὑπηρεσίας – μέ τό ἀζημίωτο – ἐξαργυρώνοντας τήν «ἠλεκτρονική» πείρα καί ἄλλα μυστικά τῆς «δουλειᾶς» γιά προγαμιαῖες καί ἄλλες σεξουαλικές ἀγρύπνιες πολιτῶν.

Διαβάζουμε στίς μικρές ἀγγελίες ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδας:

Α. Καραχάλιος, τ. ἀστυνομικός Ἀσφαλείας. Παρακολουθήσεις, διαζύγια, προγαμιαῖαι ἔρευναι, ἀνακαλύψεις κατοικίας ἐξαφανισθέντων...

Μ. Ρουκουνάκης, τ. ἀστυνομικός Γεν. Ἀσφαλείας Ἀθηνῶν, 30 χρόνια πεῖρα. Ἐπιτελεῖον συνεργατῶν τ. ἀστυνομικῶν. Γενικαί ἐμπιστευτικαί ὑπηρεσίαι ἐσωτερικοῦ-ἐξωτερικοῦ. Παρακολουθήσεις, προγαμιαῖαι ἔρευναι. Μαγνητοτηλεφωνήσεις ὑπόπτων συνομιλιῶν. Ἠλεκτρονικός ἐξοπλισμός. Ἐμποροβιομηχανικαί ἔρευναι...

Ἡ Πατρίς εὐγνωμονεῖ. Καί κατά πῶς πᾶμε θά διαβάσουμε ἀγγελία:

«Π. Μπαμπ. τ. ἀστυν. ἀσφ. ἐπαγγελματική φάλαγγα, μπερντάχι μέχρις ἀναισθησίας, λευκαί ἐκτελέσεις, πεῖρα ταράτσας ἐγγυημένη...»

Μαγιακόφσκη καί Ρίτσος

Θά κυκλοφορήσει σύντομα ὁ νέος μεγάλος δίσκος τοῦ Θάνου Μικρούτσικου, πού περιλαμβάνει δύο ἔργα: α) Τήν «Καντάτα γιά τή Μακρόνησο», ὁλοκληρωμένο ἔργο ἀπό τήν ποιητική συλλογή τοῦ Γιάννη Ρίτσου «Πέτρινος Χρόνος» καί β) Τή «Σπουδή σέ ποιήματα τοῦ Βλαδίμηρου Μαγιακόφσκη» (ἀξίζει νά σημειωθεῖ ὅτι γιά πρώτη φορά μελοποιοῦνται ποιήματα τοῦ μεγάλου Ρώσου ποιητῆ ἀπό Ἕλληνα συνθέτη).

Ἡ πρωτοπόρα μουσική φόρμα πού χρησιμοποιεῖ ὁ Μικρούτσικος καί ἡ ἐντυπωσιακή ἑρμηνεία τῆς Μαρίας Δημητριάδη, καθώς καί ἄλλων τραγουδιστῶν καί ἠθοποιῶν, συνδυασμένα ἐντυπωσιακά μέ τά ἔργα τῶν δύο ποιητῶν, πετυχαίνουν ἕνα ἀποτέλεσμα πρωτόγνωρο γιά τό αὐτί τοῦ Ἕλληνα ἀκροατῆ.

•ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ•

Γιὰ ἕνα Μουσεῖο Σύγχρονης Τέχνης

Στά πλαίσια τῆς ἔρευνας πού ἀρχίσαμε στό τεῦχος 50 τοῦ «ΑΝΤΙ» (24 Ἰουλίου 1976) σχετικά μέ τήν ἀναγκαιότητα ἑνός Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης στήν Ἑλλάδα, ζητήσαμε καί τή γνώμη τῶν εἰδικῶν: ἱστορικῶν τῆς τέχνης, τεχνοκριτῶν, αἰσθητικῶν. Τούς ἀπευθύναμε δύο ἐρωτήσεις:

α) Κρίνετε σκόπιμη ἤ ὄχι τήν ἵδρυση ἑνός Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης στόν τόπο μας καί γιατί;

β) Πῶς βλέπετε τήν ὀργάνωση καί τή λειτουργία ἑνός Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης στόν τόπο μας;

Στό προηγούμενο τεῦχος ἀπάντησαν οἱ Α.Γ. Ξύδης, Τ. Σπητέρης, Δ.Α. Φατοῦρος, Ἔφη Φερεντίνου.

Σήμερα ἀπαντοῦν: ἡ Ἑλένη Βακαλό, ὁ Χρύσανθος Α. Χρήστου καί ὁ Ὀρέστης Β. Δουμάνης. Ἐπίσης δημοσιεύουμε καί τό γράμμα πού λάβαμε ἀπό μιά ὁμάδα νέων τοῦ Πειραιᾶ – τήν Καλλιτεχνική Γνώση – ὅπου τό ζήτημα ἑνός Μουσείου ἤ, καλύτερα, ἑνός Ἱδρύματος Σύγχρονης Τέχνης θίγεται κάτω ἀπό μιά πολύ καίρια σκοπιά.

ΕΛΕΝΗ ΒΑΚΑΛΟ

● «... τό βλέπω σάν καρδιά δημιουργικοῦ παλμοῦ γιά τόν τόπο».

1. Σίγουρα ἡ ἵδρυση Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης εἶναι σκόπιμη. Ὄχι ἁπλῶς γιά λόγους ἐνημέρωσης καλλιτεχνικῆς. Ἀλλά γιατί ἡ σύγχρονη τέχνη κρατᾶ προωθημένες θέσεις στήν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τῆς ἐποχῆς μας πού ἐκφράζονται στίς νέες μεθόδους, στίς νέες μορφές, στίς νέες σχέσεις της μέ τό κοινό. Τό κοινό, σέ μιά σωστά ἀποκατεστημένη σχέση του μέ τή σύγχρονη τέχνη, βρίσκει ἕνα ἄνοιγμα ἐλεύθερο γιά τή γνωριμία τῆς ἐποχῆς καί τοῦ ἑαυτοῦ του. Κι ἀντίθετα ἀπό ἄλλες ἐκφράσεις τῆς ἐποχῆς μας, πού ἐξουδετερώνουν τή θέση τοῦ ἀνθρώπου μέσα στόν κόσμο μας, στήν τέχνη τονίζεται ἡ δημιουργικότητά του, μέ τήν ἀναφορά σ' αὐτήν τή δημιουργικότητα (ὄχι ἀναγκαστικά τήν ἐξειδικευμένα καλλιτεχνική) ὅλων τῶν στοιχείων, τῶν παραγόντων, τῶν ὅρων, τῶν συνθηκῶν τοῦ καινούργιου σημερινοῦ περιβάλλοντος. Εἶναι σκόπιμο βασικά σέ μιά χώρα ὅπως ἡ δική μας νά διατηρήσουμε αὐτό τό ἐπιπρόσθετο κεφάλαιο πού διαθέτομε ἀκόμη, τῆς δημιουργικότητας τοῦ λαοῦ μας, στήν πορεία πού ἀκολουθοῦμε σήμερα πρός τεχνολογικές κοινωνικοοικονομικές μορφές. Ἔχομε ἀρκετά παραδείγματα γιά νά ξέρομε πώς ἡ ἐξουδετέρωση πού εἴπαμε παίρνει πολύ μεγαλύτερη ἔκταση προβεβλημένη σέ μεγαλύτερα σύνολα ὅπως αὐτά πού δημιουργοῦνται σήμερα μέσα στό διηπειρωτικό κόσμο μας. Κι ἔχομε ἄλλα ἀρκετά παραδείγματα ἐπίσης γιά νά μᾶς δείχνουν πώς αὐτό τό κεφάλαιο τῆς δημιουργικότητας ἑνός λαοῦ, ὅταν κατορθώσει νά διατηρηθεῖ, ἀποτελεῖ τόν ἀπρόβλεπτο παράγοντα πού ἐνισχύει τήν παρουσία του.

Γιά ἕνα τέτοιο ρόλο τῆς τέχνης, ὅ,τι ἐννοοῦμε μέ τή λέξη «μουσεῖο» δέν ἐπαρκεῖ. Ὁ στόχος δέν εἶναι πιά (οὔτε γιά τή σύγχρονη τέχνη) ἡ ὀπτική ἀγωγή τοῦ κοινοῦ ἤ ἡ αἰσθητική καλλιέργειά του, ὅπως λέγαμε παλιά. Στόχος εἶναι τό ἄνοιγμα τῆς συνείδησής του, τῆς σκέψης του, τῆς δημιουργικότητάς του. Ἀνάλογη πρέπει νά εἶναι καί ἡ ὀργάνωση ἑνός τέτοιου Κέντρου.

2. Πρῶτα λοιπόν δέν θά τό ἔλεγα μουσεῖο. Κι αὐτό θά εἶχε ἀντίκρυσμα οὐσιαστικό. Δέν θά ἔβλεπα ἕνα τέτοιο Κέντρο νά ἔχει στόχο του βασικά τή συλλογή ἔργων. Ἀντί γι' αὐτό θά ἔπρεπε νά ἐγκαταστήσει κυρίως ἐργαστήρια. Ἀκόμη θά ἔκρινα σκόπιμη τήν ἐγκατάσταση μέρους αὐτῶν τῶν ἐργαστηρίων σκόρπια, ὄχι συγκεντρωμένα σ' ἕνα κτίριο ἤ σέ μιά πόλη. Σ' αὐτά, καλλιτέχνες μέ προσκλήσεις θά μποροῦσαν νά ἐργαστοῦν γιά ἕνα διάστημα μέ τήν ὑποχρέωση νά δέχονται κοινό γιά νά παρακολουθεῖ, νά συμμετέχει, νά συνεργάζεται, νά συζητᾶ γιά τή δουλειά τους. Παράλληλα θά πρέπει νά λειτουργοῦν ἐργαστήρια γιά τό κοινό, γιά παιδιά καί νέους ἰδιαίτερα, μέ τήν καθοδήγηση καλλιτεχνῶν πού θά ἐναλλάσσονται πάλι μέ μιά σειρά προσκλήσεων. Ἕνα τέτοιο Κέντρο πρέπει νά λειτουργήσει σάν πυρήνας ἐξακτίνωσης δημιουργικῶν ὠθήσεων. Ἡ δραστηριότητά του πρέπει νά φτάνει στήν ἐπαρχία καί τά χωριά μέ κινητές μονάδες. Μπορεῖ ἐξ ἄλλου νά συνδέεται μέ τοπικές μονάδες, σχολεῖα, συλλόγους, δήμους, γιά παροχή ὑλικοῦ, ἀνταλλαγή πληροφοριῶν, ἀποστολές εἰδικῶν, ἐπισκέψεις διπλῆς κατεύθυνσης καλλιτεχνῶν κ.λπ.

Μέ τόν ἴδιο τρόπο θά κινηθεῖ πρός διάφορα στρώματα κοινοῦ ἐπίσης. Μέσα σ' αὐτή τή γραμμή ἡ ὀργάνωση σεμιναρίων γιά δασκάλους κυρίως καί γιά τήν καθοδήγηση τῆς καλλιτεχνικῆς ἐκπαίδευσης θά πρέπει νά γίνει θεσμός. Μέσα ἀπό τίς ἴδιες αὐτές ἐκδηλώσεις ἡ μελέτη τοπικῶν συνθηκῶν, ἡ συγκέντρωση παρατηρήσεων γιά διάφορες ὁμάδες κοινοῦ κ.λπ. ἀποτελεῖ ἕνα δεύτερο σκέλος τῆς ἀποστολῆς μελετῶν πού πρέπει νά ἀναλάβει ἕνα τέτοιο Κέντρο. Θά μποροῦσε τότε μέ ἐλεγμένο ὑλικό νά προχωρήσει σέ ἐκδόσεις ἐγχειριδίων γιά μιά βασική ἀγωγή στά θέματα τέχνης, δελτίων γιά τόν τουρισμό, γιά τίς πρεσβεῖες μας, γιά μιά συστηματική προβολή τῆς τέχνης μας στό ἐξωτερικό κ.λπ. Ἀπό τή συνεργασία μέ καλλιτέχνες πού θά ἐργάζονται στό Κέντρο ἀλλά καί ἀπό τήν παρακολούθηση τῶν ἐκθέσεων καί τῶν ἀτελιέ, θά συγκεντρωθεῖ ἡ συλλογή ἔργων πού θά ἀποτελεῖ τό ὑλικό γιά ἐκθέσεις διαφόρων τύπων. Ἐκθέσεις πού θά προορίζονται γιά διάφορα μέρη, μέ διαφορετικό κοινό, μέ ξεκαθαρισμένους στόχους, συμπληρωμένες μέ προβολή ὑλικοῦ ἀπό τό περιβάλλον, μέ παροχή ζωντανῶν πληροφοριῶν, συγκριτικῶν στοιχείων, παραλληλισμῶν, ὥστε οἱ θεατές νά παρακινοῦνται στή σκέψη γιά τήν τέχνη καί γιά τή ζωή τους, σάν πράγματα ἀλληλένδετα. Ἀναγνωστήρια καί χῶροι μελέτης τῆς τέχνης, κυκλοφορία ἐλεύθερη τῶν ἀρχείων τοῦ Κέντρου, θά πρέπει ἐπίσης νά εἶναι ἀνοιχτά γιά τό κοινό καί νά τροφοδοτοῦν παραρτήματα.

Ἡ συνεργασία μέ τούς καλλιτέχνες θά μποροῦσε νά ἐπεκταθεῖ στή συμπαράσταση τοῦ Κέντρου καί στίς δικές τους ἐκθέσεις, ὥστε νά ἐξασφαλίζεται γιά ἕνα πλατύτερο κοινό ἐνημερότητα. Καί θά μποροῦσε νά ἐπιτευχθεῖ αὐτό ἁπλά μέ τήν παρουσίαση ἔργων ἀπό τίς ἐκθέσεις κάθε περιόδου, πλαισιωμένων ἀπό στοιχεῖα πληροφοριακά, ἐπεξηγηματικά κ.λπ. πού νά προβάλλουν τό ἐνδιαφέρον καί τή σημασία τους μέσα στήν πορεία τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς τέχνης.

Ἀπό ἕνα τέτοιο ἀπόθεμα ἔργων, τῶν καλλιτεχνῶν πού δροῦν ἀληθινά, μέσα στόν τόπο, θά ἔπρεπε νά γίνεται μάλιστα ἡ ἐπιλογή γιά τίς ἐκθέσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὥστε νά εἶναι προσαρμοσμένη ἡ συμμετοχή μας στίς ἀπαιτήσεις τους καί νά μήν παρεμποδίζεται αὐτό ἀπό σκοπιμότητες ἐσωτερικῆς κατανάλωσης. Εὐκολώτερη νομίζω ἀλλά καί οὐσιαστικότερης σημασίας, θά γίνονταν, μέ τό θεσμό τῶν προσκλήσεων καλλιτεχνῶν στά ἐργαστήρια τοῦ Κέντρου, ἡ προσέλκυση ξένων καλλιτεχνῶν ἐπίσης στήν Ἑλλάδα καί ἡ διοργάνωση ἐκθέσεων σύγχρονης τέχνης ἀπό διάφορες χῶρες, μέ βάση τήν ἀνταλλαγή πάντοτε. Ὅσο γιά τούς Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ ὁ θεσμός προσκλήσεων ἐργασίας θά τούς ἔδινε τήν εὐκαιρία πού οἱ περισσότεροι ζητοῦν, νά ἀποδώσουν μέσα στόν τόπο τους.

Πιστεύω ὅτι μ' ἕνα τέτοιο πνεῦμα οἱ ἀρχικές ἀπαιτήσεις γιά τήν ἵδρυση Κέντρου Σύγχρονης Τέχνης θά ἀπέδιδαν πολλαπλάσια μέ συνδρομή πρός διάφορους τομεῖς. Ἡ ἐπέκτασή του θά γίνονταν λειτουργικά ἀκόμη καί σταδιακά. Ἡ κινητικότητά του μέ τόν ἀμφίδρομο τρόπο πού τή βλέπομε νά μεταφέρει δυνάμεις ἀπό τό κέντρο στήν περιφέρεια κι ἀπό τήν περιφέρεια στό κέντρο, θά ἐξασφάλιζε τήν τροφοδότησή του ἐπίσης, γιά νά μή γίνει ποτέ κάτι στατικό ἤ μονολιθικό. Τό βλέπω πραγματικά πώς θά μποροῦσε νά λειτουργήσει ὅπως ἡ καρδιά μέσα σ' ἕναν ὀργανισμό, καρδιά δημιουργικοῦ παλμοῦ γιά τόν τόπο.

Κάθε Σάββατο
κυκλοφορεῖ ἡ
●
ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ
ὄργανο Σοσιαλιστικοῦ ἀγώνα καὶ προβληματισμοῦ

ΟΡΕΣΤΗΣ ΔΟΥΜΑΝΗΣ

● «... νά ἐνισχυθοῦν ὁμάδες καλλιτεχνῶν γιά ἔρευνα στή σύγχρονη Τέχνη».

Εἶναι γνωστό πώς στίς ἀναπτυγμένες καπιταλιστικές χῶρες τά Μουσεῖα Σύγχρονης Τέχνης ἀποτελοῦν τό ὑπέρτατο καί τό πιό «ἔγκυρο» ὄργανο τοῦ συστήματος παραγωγῆς καί διάδοσης τῆς τέχνης. Συνήθως ἐλέγχονται ἀπό τίς ἐμπορικές γκαλερί, πού ἐλέγχουν ἐπίσης καί τά εἰδικά μέσα ἐνημέρωσης, ἐνισχύοντάς τα οἰκονομικά καί «ἐπηρεάζοντας» τούς κριτικούς πού συνεργάζονται σ' αὐτά. Ἐπειδή τά συμφέροντα πού εἶναι ἀναμιγμένα στό κύκλωμα τῆς τέχνης εἶναι ἀρκετά σημαντικά, κι ἀκόμη ἐπειδή μπορεῖ νά ὑπάρξουν καί «ἐθνικά» ὀφέλη (βραβεῖα σέ διεθνεῖς ἐκθέσεις, εἰσαγωγή συναλλάγματος κ.ἄ.), τό κράτος ἐνισχύει οἰκονομικά τό κύκλωμα, ὅπως κάνει καί γιά τόν τουρισμό ἤ τίς ἐξαγωγικές βιομηχανίες. Οἱ καλλιτέχνες ἀποτελοῦν ἄλλοτε τήν πρώτη ὕλη καί ἄλλοτε τά τελειωμένα προϊόντα, θύματα ἤ προνομιούχους τοῦ συστήματος.

Φυσικά δέν μπορεῖ νά γίνει συζήτηση γιά τή μεταφορά αὐτοῦ τοῦ μοντέλου στήν ἀναπτυσσόμενη καπιταλιστικά Ἑλλάδα. Οὔτε σύστημα ὑπάρχει οὔτε κάν ἡ δυνατότητα ὀργάνωσης τῶν ἐπιμέρους φορέων γιά νά ἐνταχθοῦν σέ ἕνα σύστημα, μιά καί ἀποτελοῦν μισοερασιτεχνικές μικροεπιχειρήσεις πού καλύπτουν ἀσαφεῖς προσωπικές φιλοδοξίες, εὐτυχῶς πολύ μακριά ἀπό τή στυγνή καί συνεπή ἐπιδίωξη κέρδους, πού ἀποτελεῖ προϋπόθεση λειτουργίας τοῦ συστήματος. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ἡ ἀνεπάρκεια τῶν ἁρμοδίων κρατικῶν ὑπηρεσιῶν σ' αὐτό τόν τομέα εἶναι παροιμιώδης. Δέν ἔχει παρά νά ἀναλογιστεῖ κανείς τόν τρόπο πού ὀργανώνονται οἱ ἐθνικές ἐκπροσωπήσεις σέ ἐκθέσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἤ τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο λειτουργεῖ ἡ Ἐθνική Πινακοθήκη. Ἤ τόν ἀριθμό τῶν θεωρητικῶν τῆς σύγχρονης τέχνης πού ὑπηρετοῦν στίς διάφορες κρατικές ὑπηρεσίες!

Οὔτε ὅμως καί οἱ καλλιτέχνες εἶναι ἔτσι ὀργανωμένοι ὥστε νά μπορέσουν νά ἐπηρεάσουν τή λειτουργία ἑνός Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης. Τό μοναδικό συλλογικό τους ὄργανο, τό Καλλιτεχνικό Ἐπιμελητήριο, ἀποτελεῖ ἕνα σωματεῖο πού περιλαμβάνει μέλη μέ ἐξαιρετικά διαφοροποιημένες ἐπιδιώξεις καί ἐπαγγελματικά συμφέροντα, ἔτσι πού ὁ μόνος κοινός παρονομαστής τῶν αἰτημάτων τους νά εἶναι μιά στοιχειώδης ἐξασφάλιση καί ἀσφάλιση.

Ὑπάρχει ὅμως ἡ καθιερωμένη πρωτοπορία πού ἐλπίζει, καί μέ τό δίκιο της, ὅτι ἕνα ὁποιοδήποτε Μουσεῖο, ἀπό ὁποιονδήποτε κι ἄν ἱδρυθεῖ καί μέ ὁποιονδήποτε τρόπο κι ἄν λειτουργεῖ, θά στηριχτεῖ σ' αὐτή, μέ εὐνόητα γι' αὐτήν ὀφέλη. Θεμιτή ἡ ἐπιθυμία της, ὅπως καί τῶν γκαλερί πού τήν ἐμπορεύονται. Τί οὐσιαστικό ὅμως θά προσφέρει ἕνα τέτοιο Μουσεῖο; Θά μπορέσει νά βοηθήσει καί νά προωθήσει ἐκείνους τούς καλλιτέχνες πού μέ τό ἔργο τους θά συμβάλουν στήν ἀνάπτυξη καί διάδοση τῆς σύγχρονης τέχνης, προβάλλοντας τή σημασία της στήν ἀπελευθέρωση τοῦ δημιουργικοῦ δυναμικοῦ καί στή βελτίωση τῆς ποιότητας ζωῆς τῶν συνανθρώπων τους; Ἡ ἀπάντηση, σύμφωνα μέ τά δεδομένα, εἶναι ἀρνητική. Ἕνα τετοιο Μουσεῖο πολύ λίγα ἤ τίποτε δέν θά μποροῦσε νά προσφέρει στή σημερινή Ἑλλάδα. Στό κάτω-κάτω τῆς γραφῆς ἡ Πινακοθήκη λειτουργεῖ σήμερα καί σάν Μουσεῖο Σύγχρονης Τέχνης. Καί ἔργα συγχρόνων καλλιτεχνῶν περιλαμβάνει στίς συλλογές της καί ἐκθέσεις ζώντων καλλιτεχνῶν ὀργανώνει. Ἡ συμβολή της ὅμως στήν ἀνάπτυξη καί διάδοση τῆς σύγχρονης τέχνης εἶναι ἀνύπαρκτη.

Ἀντίθετα, τά χρήματα πού χρειάζονται γιά τήν ἵδρυση καί λειτουργία ἑνός Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης, καί πού εἶναι πολλά, θά μποροῦσαν νά χρησιμοποιηθοῦν γιά νά δημιουργηθοῦν οἱ συνθῆκες ἀνάπτυξης καί διάδοσης τῆς σύγχρονης τέχνης μέ ἄλλο τρόπο. Κυρίως ἐνισχύοντας ὁμάδες καλλιτεχνῶν γιά νά ἀσχοληθοῦν μέ ἐργασίες πού θά προωθοῦν τήν ἔρευνα στή σύγχρονη τέχνη, μέ παράλληλο στόχο τή διεύρυνση τοῦ ἀριθμοῦ ἐκείνων πού μετέχουν στίς καλλιτεχνικές διαδικασίες. Τά χρήματα αὐτά θά πρέπει νά τά διαχειρίζεται μιά ὀλιγομελής ἐπιτροπή πού θά ἐκλεγεῖ ἀπό τούς ἐκπροσώπους τῶν διαφόρων καλλιτεχνικῶν ὁμάδων, οἱ ὁποῖες θά συγκροτηθοῦν γι' αὐτόν τόν σκοπό. Ἡ ἴδια ἐπιτροπή θά πρέπει νά ἀξιολογεῖ καί τά ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας τῶν διαφόρων ὁμάδων. Ἕνας εὐέλικτος κανονισμός θά καθορίζει τά γενικά πλαίσια δουλειᾶς καί τίς προϋποθέσεις γιά οἰκονομική ἐνίσχυση. Φυσικά ὅλα αὐτά γίνονται δημόσια.

Κι ὅταν συγκροτηθοῦν καί λειτουργήσουν ἀρκετές ὁμάδες γιά ἀρκετό χρόνο, ἄς ποῦμε πέντε χρόνια, οἱ ἴδιοι ἐκπρόσωποι τῶν ὁμάδων πού θά ἔχουν γνωρίσει τίς εἰδικές ἀνάγκες τῆς χώρας ἀπό πρῶτο χέρι, θά εἶναι νομιμοποιημένοι νά προτείνουν μουσεῖα, κέντρα, σχολές, ἐργαστήρια ἤ ὅ,τι ἄλλο πραγματικά χρειάζεται ὁ τόπος.

Ἕνα πρόβλημα πού συνήθως προκύπτει σ' αὐτές τίς περιπτώσεις εἶναι ποιοί θά ἔχουν τήν πρωτοβουλία καί θά βάλουν τίς βάσεις ἑνός τέτοιου προγράμματος, συντάσσοντας ἕνα προσωρινό κανονισμό καί κατανέμοντας τίς πρῶτες οἰκονομικές ἐνισχύσεις. Ἡ λύση τοῦ προβλήματος παρουσιάζει ἀρκετές δυσκολίες, πού μειώνονται ὅμως σημαντικά ἄν ὅλοι ξέρουν ὅτι οἱ πρῶτες ἀποφάσεις θά εἶναι προσωρινές καί ὅτι δέν θά σημαδέψουν τελεσίδικα τή μορφή τοῦ ὅλου προγράμματος. Ὁπωσδήποτε, ἀπό τήν πρώτη ἐπιτροπή θά πρέπει νά ἀποκλειστεῖ τό καλλιτεχνικό κατεστημένο (καθηγητές, διευθυντές, ἰδιοκτῆτες γκαλερί). Χαρακτηρίζεται ἀπό τόση ἀνασφάλεια, πού μπορεῖ, καί ἀθέλητα ἀκόμη, νά δώσει μιά τόσο συντηρητική μορφή στό πρόγραμμα πού νά τό καταστήσει ὕποπτο σέ πολλούς ἀπό ὅσους θά ἤθελαν κατ' ἀρχήν νά πάρουν μέρος σ' αὐτό.

Μιά σκέψη θά ἦταν ἡ πρώτη ἐπιτροπή νά ἀποτελεῖται ἀπό «καλλιτεχνικούς» ἐκπροσώπους τῶν πολιτικῶν κομμάτων. Ἔτσι κι ἀλλιῶς τά κόμματα θά ἀναμιχθοῦν στίς διαδικασίες. Ἄς ἀναμιχθοῦν φανερά. Κι ἀκόμη, τά κόμματα ὑποτίθεται πώς ἐκφράζουν ὁλόκληρο τόν ἑλληνικό λαό καί προασπίζουν τά συμφέροντά του. Ἄς τούς δοθεῖ μιά εὐκαιρία νά τό ἀποδείξουν. ■

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥ

● «... ἕνας χῶρος πειραματισμῶν καί προβληματισμῶν – ἕνα νέο μουσεῖο».

1. Πρόκειται γιά ἕνα ἐρώτημα πού ὅταν ἀπευθύνεται σ' ἕνα μελετητή τῆς σύγχρονης καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, δέν μπορεῖ παρά νά ἔχει θετική ἀπάντηση. Ὅπως καί γιά κάθε καλλιτέχνη ἔτσι καί γιά κάθε ἱστορικό, κριτικό, μελετητή καί γενικά φιλότεχνο, ἡ ἵδρυση τοῦ Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης εἶναι ὄχι μόνο ἀπαραίτητη καί σκόπιμη, ἀλλά καί μιά ἀπό τίς προϋποθέσεις τῆς πνευματικῆς καί πολιτιστικῆς μας ζωῆς. Γιατί σ' αὐτό ὁ καλλιτέχνης μέ τίς προσπάθειές του, τό ὥριμο ἔργο του ὅσο καί τούς πειραματισμούς του, θά μπορέσει νά πλησιάσει καλύτερα τό κοινό καί νά τοῦ μιλήσει γιά ὅ,τι γίνεται γύρω του καί μέσα του, νά τοῦ δείξει τήν πολλαπλότητα καί τήν ἀντιφατικότητα τοῦ κόσμου μας, νά μᾶς βοηθήσει νά καταλάβουμε σαφέστερα τόν πραγματικό χαρακτήρα τῆς ἐποχῆς μας. Στόν βαθμό πού δεχόμαστε ὅτι ἡ καλλιτεχνική δημιουργία ἀποτελεῖ τήν προσπάθεια μέ τήν ὁποία ὁ ἄνθρωπος ἀγωνίζεται νά ξεπεράσει καθετί πού τόν ἀρνεῖται καί τόν ἀπαλλοτριώνει. Εἶναι ἡ περιοχή στήν ὁποία ὁ ἄνθρωπος παρουσιάζει τίς ἀναζητήσεις του καί τούς προσανατολισμούς του. Εἶναι τό μέσο μέ τό ὁποῖο ἐκφράζεται ἡ συνάντησή του μέ τό γνωστό καί οἱ φόβοι του γιά τό ἄγνωστο, ὁλοκληρώνεται ἡ θέλησή του γιά τήν ἐπιβολή τοῦ ἀνθρώπινου καί καταφάσκεται ἡ πίστη του στήν ἐλευθερία, τό Μουσεῖο Σύγχρονης Τέχνης εἶναι ἀνάγκη πρωταρχική. Μέ τήν προϋπόθεση φυσικά νά εἶναι ὄχι ἕνα ἀκόμη μουσεῖο-Μουσεῖο γνωριμίας καί διαφύλαξης τοῦ παρελθόντος, μελέτης ξένων πολιτισμῶν καί κατακτήσεων, ἀνύψωσης καί λατρείας μορφῶν μιᾶς ὁρισμένης περιόδου, Μουσεῖο ἱερό γιά αἰώνιες ἀξίες, ἤ ἀκόμη, ὅπως τό ὁρίζουν ἄλλοι, μουσεῖο «μαυσωλεῖο γιά τό διαχρονικό», «μηχανή συντήρησης», «οἰκογενειακός τάφος ἔργων τέχνης», ἀλλά ἕνα πραγματικά νέο μουσεῖο. Ἕνα νέο μουσεῖο σέ ἀδιάκοπη μεταμόρφωση, ἕνας χῶρος πειραματισμῶν καί προβληματισμῶν, πού θά ἐρεθίζει τόσο τόν καλλιτέχνη ὅσο καί τό κοινό, πού θά προσφέρει δυνατότητες γιά οὐσιαστική ἐπαφή μέ τό ἐσωτερικό περιεχόμενο τῆς ἐποχῆς μας καί τίς ὑπόγειες διεργασίες τῆς ἱστορίας.

2. Ὀργάνωση καί λειτουργία ἑνόςΜουσείου Σύγχρονης Τέχνης καθορίζονται βασικά ἀπό τούς στόχους στούς ὁποίους ἀποβλέπει ἕνας ὀργανισμός σάν αὐτόν, ἀπό τόν ρόλο πού θά ἐπιδιώξουμε νά τοῦ δώσουμε στά χρόνια μας καί στόν τόπο μας, ἀπό τόν χῶρο στό ὁποῖο τό βλέπουμε.

Πρωταρχικός στόχος ἑνός Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης, δέν μπορεῖ παρά νά εἶναι ἡ ὅσο γίνεται πληρέστερη σύνδεση τοῦ κοινοῦ μέ τή σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία, σ' ὅ,τι ἔχει μεγαλύτερη ἰδιοτυπία, πρωτοτυπία, ἀμεσότητα, πηγαιότητα καί προβληματικότητα. Σ' ὅ,τι δηλαδή παρουσιάζεται περισσότερο σ' ἐπαφή μέ τήν ἱστορική ζωή καί τίς προσπάθειες τοῦ καλλιτέχνη νά ἐκφράσει τόν κόσμο του σέ ὀπτικές μορφικές ἀξίες. Πρόκειται γιά τόν στόχο πού εἶναι δυ-

νατό νά κάνει τό Μουσεῖο κατά τόν ὁρισμό τοῦ A. Dorner «ζωντανό Μουσεῖο», «σκηνή γιά τό δράμα τῶν ἀνθρωπίνων δημιουργικῶν παραστάσεων» καί ἀκόμη περιοχή στήν ὁποία ἡ τέχνη σάν ἀνθρώπινη δραστηριότητα δημιουργεῖ γέφυρες πού φέρνουν κοντά τόν ἄνθρωπο στόν ἄνθρωπο. Ἑπομένως ἡ λειτουργία τοῦ Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης θά προσανατολιστεῖ στήν κατεύθυνση αὐτή καί θά ἀποδεσμευτεῖ ἀπό τή βάση τῶν γνωστῶν Μουσείων πού ἔχουν σάν στόχο τους περισσότερο τή διατήρηση καί τήν ὅσο τό δυνατό μεγαλύτερη συγκέντρωση ἔργων. Ἐπειδή μάλιστα θά εἶναι ἕνα Μουσεῖο Σύγχρονης Τέχνης –ὄχι τῆς σύγχρονης, τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα, ἤ τῆς περιόδου 1950-1975– θά πρέπει προγραμματικά νά ἀνανεώνεται κάθε εἴκοσι ἤ καί λιγότερα χρόνια γιά νά παραμένει Μουσεῖο Σύγχρονης Τέχνης. Τάσεις καί ἔργα τά ὁποῖα καθιερώνονται, θά ἐκφράζουν λιγότερο ἤ περισσότερο τό χθές καί ὄχι τό σήμερα, θά ἀπομακρύνονται καί θά βρίσκουν θέση σέ ἄλλα μουσεῖα ἤ καί ἄλλα τμήματά του. Θά πρόκειται δηλαδή γιά ἕνα Μουσεῖο σέ ἀδιάκοπη μεταβολή καί τό σημεῖο αὐτό εἶναι πού θά δημιουργήσει τά περισσότερα προβλήματα. Γιατί θά ἀπαιτήσει ἕνα ὄχι μόνο ἄρτια καταρτισμένο ἐπιστημονικό ἐπιτελεῖο, ἀλλά καί ἱκανότητα καί τόλμη στήν παρουσίαση προβληματικῶν ἔργων, πειραματικῶν προσπαθειῶν, ἀντιφατικῶν ἐργασιῶν. Θά μποροῦσε ἴσως κανείς ἕνα Μουσεῖο Σύγχρονης Τέχνης νά τό δεῖ χωρισμένο σέ τρία τμήματα, τό ἕνα μέ ἔργα ὁριακά τοῦ παρόντος, τό δεύτερο μέ ἔργα πειραματικά ὅπου διαφαίνονται νέες ἀξίες καί τό τρίτο ὅπου καλλιτέχνες θά ἐργάζονται μποστά στό κοινό τά ἔργα τους. Ὁ ρόλος τοῦ Μουσείου αὐτοῦ δέν περιορίζεται στήν ἁπλή παρουσίαση τῶν ἔργων ἀλλά πολύ περισσότερο στήν προσπάθεια νά ἀποκαταστήσει ἕνα διάλογό τους μέ τό κοινό. Στίς πιό χαρακτηριστικές αἴθουσες θά μποροῦσαν νά ὑπάρχουν ὀθόνες στίς γωνίες ἀπομονωμένες κάπως καί τά μηχανήματα προβολῆς ὅπου ὁ κάθε θεατής μέ ἕνα νόμισμα θά εἶχε τήν εὐκαιρία νά πληροφορηθεῖ τά πιό οὐσιαστικά στοιχεῖα γιά τόν καλλιτέχνη ἤ τό καλλιτεχνικό κίνημα πού βλέπει τά ἔργα του. Φυσικά τό Μουσεῖο Σύγχρονης Τέχνης θά πρέπει νά βρίσκεται κάπου, σ' ἕνα χῶρο ὅπου κινεῖται τό μεγάλο κοινό, ὅπου μπορεῖ νά μπεῖ ὅταν ἔχει λίγο χρόνο στή διάθεσή του, καί δέν θά χρειάζεται νά πληρώσει εἰσιτήριο γιά νά μπεῖ. Θά πρόκειται γιά ἕνα χῶρο, χωρίς πολλά ἐξωτερικά ἀπαγορεύεται, ἕνα μουσεῖο διαφορετικό καί σ' αὐτό ἀπό τά ἄλλα μουσεῖα, ἕνα χῶρο πού θά μπορεῖ νά τοῦ γίνει οἰκεῖος. Ἀκόμη θά πρόκειται γιά ἕνα Μουσεῖο πού δέν θά εἶναι ἀνοικτό μόνο τίς ἐργάσιμες ὧρες –ποιός ὑπάλληλος ἤ ἐργάτης μπορεῖ νά πάει σ' ἕνα μουσεῖο 10-2, 5-7, ὅταν ἐργάζεται τίς ἴδιες ὧρες– ἀλλά ὅταν θά τελειώνουν οἱ ἐργασίες καί θά κλείνουν τά καταστήματα. Θά πηγαίνει ἐπειδή θά σημειώσει ὅτι ὅλο καί κάτι ἄλλο ἔχει νά δεῖ ὅταν περάσει, πάντα σέ κάποια ἐλεύθερη ὥρα του, θά μπορέσει νά πάει ἀκόμη καί νά διασκεδάσει ὅλη του τήν οἰκογένεια, ὅπως καί νά μάθει καί νά καταλάβει. Δέν εἶναι φυσικά δυνατό νά προχωρήσει κανείς σέ λεπτομέρειες γιά τήν ὀργάνωση καί τή λειτουργία τοῦ Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης στόν τόπο μας, ἐδῶ. Πολλά ἄλλωστε ἀπό τά εἰδικά θέματα γενικά τοῦ ρόλου τοῦ Μουσείου στήν ἐποχή μας τά ἔχει ἀντιμετωπίσει μιά συλλογική μελέτη πού κυκλοφόρησε πρίν λίγα χρόνια μέ τίτλο «Τό Μουσεῖο τοῦ Μέλλοντος - 43 Συμβολές γιά τό Μέλλον τοῦ Μουσείου», Κολωνία 1970, (Das Museum der Zukunft - 43 Beiträge zur Discussion über Zukunft des Museums - HRSG. Von Gerhard Bott, Köln 1970) ὅπως καί ἄλλες σημαντικές ἔρευνες. Καί δέν εἶναι δύσκολο νά γίνει ἕνα πραγματικά νέο Μουσεῖο Σύγχρονης Τέχνης στόν τόπο μας. Οἰκονομικά θά ἀρκοῦσε νά διατεθεῖ ἔστω καί ἕνα ἐλάχιστο μέρος ἀπό ὅ,τι διατίθεται γιά ποδοσφαιρικά γήπεδα καί γυμναστήρια, πού ἀτυχῶς ἐλάχιστα χρησιμοποιοῦνται. Καλλιτεχνικά ἔχει ἡ σύγχρονη ἑλληνική τέχνη δυνατότητες πού μποροῦν νά δώσουν ἔργα καί προσπάθειες γιά περισσότερα ἀπό ἕνα μουσεῖα σύγχρονης τέχνης. Καί ἴσως δέν θά ἦταν ἄσκοπο Μουσεῖο Σύγχρονης Τέχνης μας νά γίνει ὄχι μόνο στήν Ἀθήνα ἀλλά καί στή Θεσσαλονίκη. Ὅ,τι χρειάζεται ἑπομένως εἶναι νά μελετηθεῖ σοβαρά καί νά ἀντιμετωπισθεῖ σωστά τό θέμα τοῦ Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης στόν τόπο μας. ■

«ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΓΝΩΣΗ»

Ἀγαπητό «Ἀντί»,

Στό τεῦχος σου 50 τῆς 24 Ἰούλη 76, δημοσιεύεις ἔρευνα μέ τίτλο «Γιά ἕνα Μουσεῖο Σύγχρονης Τέχνης», ὅπου ἀρκετοί καλλιτέχνες ἐκφράζουνε τίς ἀπόψεις τους καί ζητιοῦνται οἱ γνῶμες πολλῶν ἄλλων.

Ὅπως εἶναι γνωστό, τό θέμα πρόκυψε ὕστερα ἀπό τήν ἄρνηση τῆς κυβέρνησης νά προχωρήσει στή δημιουργία ἑνός Μ.Σ.Τ..

Ἡ κυβέρνηση νομίζει ὅτι αὐτή εἶναι ἡ μόνη πού μπορεῖ νά κρίνει ἄν χρειάζεται τό μουσεῖο! Μέ τή γνωστή ἀλλαζονεία της προσπαθεῖ νά ἀγνοεῖ τά πολιτιστικά αἰτήματα τοῦ λαοῦ καί τῆς νεολαίας πού γυρεύουνε μιά νέα σύγχρονη τέχνη πού τούς ἐκφράζει καί μορφώνει· καί τούς καλλιτέχνες πού δημιουργοῦνε χρόνια ὁλόκληρα μέ τήν ἀμυδρή ἐλπίδα ὅτι κάποτε θά ἐπικοινωνήσουνε μέ τό κοινό.

Ἔτσι ἡ κυβέρνηση μεγαλώνει τό χάσμα μεταξύ τέχνης καί ἐργαζόμενου λαοῦ.

Ἀλλά γιατί ἡ κυβέρνηση δέν φτιάχνει ἕνα Μ.Σ.Τ.;

1. Γιά λόγους πολιτιστικούς: Ἕνα Μ.Σ.Τ., ὅσο ἀντιδραστικά ἐπανδρωμένο καί προγραμματισμένο νά 'ναι, θά 'ναι μιά μόνιμη πηγή προβλημάτων γιά τήν κυβέρνηση. Τό καπιταλιστικό κράτος εἶναι ἐνάντια σέ κάθε σύγχρονο, νέο, ζωντανό δημιούργημα. Γιατί τό σύγχρονο, ἀντικατοπτρίζει τή σημερινή ἐποχή τῆς κοινωνικῆς κρίσης τοῦ ἀστικοῦ κράτους καί τῆς ἰδεολογίας του. Προβάλλοντας τίς «αἰώνιες σταθερές» ἀξίες πού ἀντιπροσωπεύονται ἀπό ἀκαδημαϊκά δημιουργήματα ἄλλης ἐποχῆς, νεκρά πιά, χωρίς καμιά ἄμεση σχέση μέ τά προβλήματα τῶν ἐργαζομένων, ἡ ἀστική τάξη ρίχνει τό σύνθημα «ἐπιστροφή πίσω»!

Ἔτσι, τό καπιταλιστικό σύστημα εἶναι ὑπεύθυνο γιά τήν τόσο χαμηλή στάθμη τοῦ πολιτισμοῦ καί τῆς τέχνης στήν Ἑλλάδα, ἐξαναγκάζοντας τούς καλλιτέχνες σέ αὐτοεξορία σ' ἄλλες χῶρες ἤ στό ἐμπορικό ξεπούλημα κάθε καλλιτεχνικῆς δημιουργίας.

2. Γιά λόγους οἰκονομικούς: Ἡ κυβέρνηση δέν ἔχει καμιά διάθεση νά ξοδέψει ἑκατομμύρια γιά ἕνα Μ.Σ.Τ. ἤ παρόμοια ἔργα· τήν ἴδια στιγμή ξοδεύει δισεκατομμύρια γιά πολεμικές προετοιμασίες.

3. Γιά λόγους πολιτικούς: Στήν ἀνάγκη του νά τιθασσεύσει τήν ἐργατική τάξη, τό κράτος ἔχει ἐξαπολύσει ἐπίθεση σέ κάθε προσπάθεια διαφώτισης τῶν ἐργαζομένων. Οἱ ἀντεργατικοί νόμοι στρέφονται τό ἴδιο ἐνάντια στόν ἐργάτη ὅσο καί στόν καλλιτέχνη.

Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, τό πόσο μπορεῖ ἕνα μουσεῖο, μέ τήν πλατιά ἔννοια τοῦ ὅρου, νά ἀνταποκριθεῖ στίς σημερινές ἀνάγκες τῆς τέχνης καί τῆς κοινωνίας, ὅσο κι αὐτό εἶναι Μ.Σ.Τ. ἤ ὁποιασδήποτε ἄλλης λεκτικῆς μορφῆς, εἶναι κάτι πού μπορεῖ νά ἀναπτυχτεῖ σέ κάποια ἄλλη πιό διεξοδική συζήτηση.

Θεωροῦμε παρ' ὅλα αὐτά ἀπαραίτητη τήν ὕπαρξη ἑνός ἱδρύματος γιά τή σύγχρονη ἑλληνική καί ξένη τέχνη (σέ μιά πιό πλατιά βάση πού θά πρέπει νά περιλαμβάνει ἐχτός τῶν χώρων-αἰθουσῶν γιά ἐκθέσεις βιβλιοθήκη, κινηματογράφο, θέατρο, ἐργαστήρια κ.ἄ.).

Ὅπως ἀπαραίτητα εἶναι κι ἄλλα: Σχολικά κτίρια, πανεπιστήμια, πολυτεχνεῖα, πολιτιστικά κέντρα, αἴθουσες τέχνης, βιβλιοθῆκες, ὠδεῖα, θέατρα, εὐκαιρίες καί βοήθεια στούς νέους καλλιτέχνες, αἴθουσες γιά δωρεάν ἐκθέσεις, φτηνά καλλιτεχνικά ὑλικά, γηροκομεῖα, συντάξεις σ' ὅλους τούς καλλιτέχνες βασισμένες στό κόστος ζωῆς καί ἄλλα ἀπαραίτητα πάν' ἀπ' ὅλα γιά τήν καλλιτεχνική δημιουργία.

Γιατί πῶς ἀλλιῶς θά δημιουργήσουμε χώρους γιά τήν παρουσίαση τῆς τέχνης ἄν δέν ἐξασφαλίσουμε τίς προϋποθέσεις γιά τή δημιουργία καί τήν ἀνάπτυξη αὐτῆς τῆς τέχνης;

Ὑποστηρίζουμε ἀπόλυτα τό αἴτημα γιά τό ἵδρυμα σύγχρονης τέχνης (Ι.Σ.Τ.). Μέ τά παραπάνω ἁπλῶς ἀναφέρουμε τί πρέπει νά γίνει ἀκόμα. Γιατί μόνο του ἕνα ἵδρυμα σύγχρονης τέχνης δέν θά προσφέρει καί πολλά. Ἡ σύνδεση κοινοῦ-τέχνης δέν γίνεται σέ μουσεῖα ἤ ἱδρύματα, ὅσο «προοδευτικά» καί νά 'ναι.

Τό ἵδρυμα σύγχρνης τέχνης πρέπει πάν' ἀπ' ὅλα νά 'ναι κάτω ἀπ' τόν ἔλεγχο τῶν καλλιτεχνῶν. Καί γιά νά ἀποτελέσει μιά ζωντανή δυναμική παρουσία θέτοντας τίς βάσεις γιά τήν ἐπίλυση προβλημάτων ὅπως ἡ ἐπικοινωνία καλλιτέχνη καί ἐργαζόμενου, τό Ι.Σ.Τ. πρέπει νά παρουσιάζει συνεχῶς ἕνα πρόγραμμα πού θά περιλαμβάνει ὅλες τίς σύγχρονες τάσεις καί προβληματισμούς πού θά προβάλλονται μέ διαλέξεις καί σεμινάρια, ἀπό καλλιτέχνες καί ἄλλους, ὅπου τό κοινό θά ἀποτελεῖ τόν μόνο καί πραγματικό συντονιστή μιᾶς τέτοιας προσπάθειας. Μόνο ἔτσι μπαίνουνε οἱ βάσεις τῶν πραγματικῶν σχέσεων ἀνάμεσα σέ κοινό-καλλιτέχνη, καί τῆς βοήθειας πού μπορεῖ νά προσφέρει ὁ ἕνας στό λύσιμο τῶν προβλημάτων τοῦ ἄλλου.

Ἄν θέλουμε νά δοῦμε ἕνα πραγματικό Ι.Σ.Τ. ὅπου ἡ τέχνη θά παρουσιάζεται σύγχρονα μέ τά γεγονότα, τότε μόνο θ' ἀποφύγουμε τήν ἵδρυση ἑνός Μ.Σ.Τ. ὅπου ἡ ἀντιδραστική νοοτροπία τῆς ἀστικῆς ἰδεολογίας θά κυβερνᾶ παρουσιάζοντας φτηνά κατασκευάσματα τύπου «ἑλληνικοῦ μήνα» καί Ντόρτμουντ.

Πειραιάς 13-8-'76

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΓΝΩΣΗ

Ν. Ἀξαρλῆς
Α. Ἠλιάκης
Χ. Λιωνῆς

Ἕνα ψήφισμα πού λέει πολλά

Τήν τελευταία μέρα τοῦ 16ου Συνέδριου Βυζαντινῶν Σπουδῶν, πού ἔγινε στήν Ἀθήνα ἀπό τίς 5 ὡς τίς 11 τοῦ Σεπτέμβρη, γίνηκε δεκτό ὁμόφωνα ἀπ' τούς σύνεδρους κι ἕνα ψήφισμα γιά μιά πλατιά προσπάθεια, ὥστε νά διασωθοῦν τά βυζαντινά χριστιανικά μνημεῖα τῆς Κύπρου πού βρίσκονται στό τμῆμα τοῦ νησιοῦ πού κατέλαβαν πρόσφατα μέ τά ὅπλα οἱ Τοῦρκοι.

Τοῦ Γιώργη Πετρῆ

Ἐκεῖνο πού βγαίνει ἀπ' τό ψήφισμα αὐτό, εἶναι πώς στόν 20ό αἰώνα ὑπάρχουν ἀκόμα κυβερνήσεις, ἔστω κι ἀνάμεσα στίς καπιταλιστικές χῶρες, ἱκανές ν' ἀφήσουν ἀνυπεράσπιστα στήν ἀμάθεια, ἤ τόν ἄλογο φανατισμό μιᾶς μερίδας λαοῦ, πολύτιμα πολιτιστικά μνημεῖα τοῦ παρελθόντος, κι ἡ τούρκικη κυβέρνηση κατατάσσεται ἀνάμεσα σ' αὐτές. Ὅπως καί νά δεῖς τή χειρονομία αὐτή τοῦ συνέδριου, ἀποτελεῖ καθαρή καταγγελία γιά ἕνα τέτοιο ἐνδεχόμενο. Μποροῦμε ἀκόμα νά σκεφτοῦμε πώς τό συνέδριο εἶχε δοκιμάσει ἤδη ἄλλωστε μιά πικρή ἐμπειρία πού προέρχονταν κι αὐτή ἀπ' τό κυπριακό ζήτημα. Ἡ Διεθνής Ἕνωσή του ἀναγκάστηκε νά μεταφυτέψει τό κογκρέσο αὐτό στήν Ἀθήνα, ἐνῶ ἡ ἀπόφαση πού εἶχε πάρει ἀπό τό 1971, δεχόμενο προσφορά τῆς Κυπριακῆς κυβέρνησης, ἦταν νά συγκληθεῖ στή Λευκωσία. Δηλαδή τά αἱματηρά γεγονότα τοῦ νησιοῦ εἶχαν μιά σαφέστατη ἐπίδραση στό Συνέδριο. Ὅλοι γνώριζαν τί συνέβαινε στό νησί μετά τή γνωστή εἰσβολή.

Ἔχουμε κιόλας πολλά, πάρα πολλά τεκμήρια σχετικά μέ τή στάση τῶν Τούρκων μπροστά σέ τέτοια μνημεῖα, παρόλο πού δέν ἔγινε ποτέ ἕνας ἐμπεριστατωμένος ἔλεγχος, πού ἴσως τώρα εἶναι πιά ἀνέφικτος. Ἔτσι π.χ. ἡ μεγάλη ἐκκλησιά τῆς Παναγίας στήν Ἔφεσσο, καταστράφηκε ἀπ' τά θεμέλια της, κι ἦταν κι ἡ μοναδική πού ὑπῆρχε στόν ἀνατολικό χῶρο, μέ τή σπάνια διακόσμηση τοῦ θόλου τοῦ ἱεροῦ, μ' ἕνα ὡραῖο μωσαϊκό πού εἰκόνιζε μιά συναρπαστική κάθετη φιγούρα τῆς Παναγίας, βρεφοκρατούσας, πάνω σέ χρυσό κάμπο. Δυό ἀκόμα παρόμοια δείγματα πού γνωρίζει ἡ ἱστορία τῆς Τέχνης βρίσκονται στά νησάκια τῆς Βενετιᾶς. Τελευταῖα ἀκόμα, σ' ἕνα εἰδικό βιβλίο διαβάζουμε πώς τοῦτα ἀκόμα τά χρόνια, ὁ «ἰδιοκτήτης» μιᾶς ἀπ' τίς πιό γνωστές ἐκκλησιές τῆς Καππαδοκίας, κατάστρεψε ἐντελῶς ὁλόκληρο τό ζωγραφικό διάκοσμο τοῦ κατάγραφου μνημείου. Οἱ ζωγραφιές πού τό κοσμοῦσαν ἦταν ὑψηλῆς ποιότητας, κι οἱ εἰδικοί μποροῦν ν' ἀναφέρονται σ' αὐτές μόνο μέ φωτογραφίες τους. Ἄς μήν ξεχνοῦμε ἀκόμα πώς καί σήμερα οἱ γνωστές ἐκκλησιές τῆς Καππαδοκίας πού εἶναι σκαμμένες μέσα σέ βράχους, χρησιμοποιοῦνται ἀπό τούς τσομπάνηδες ἰδιοκτῆτες τους γιά νά στεγάζουν στήν κακοκαιρία τά ποίμνιά τους. Νομίζουμε πώς τά δυό αὐτά παραδείγματα δικαιώνουν πέρα γιά πέρα τήν ἄποψή μας, κι ἀποδείχνουν βάσιμους τούς φόβους πού ἔκφρασε τό συνέδριο μέ τό ψήφισμά του.

Μά γιά νά εἴμαστε ἀκριβοδίκαιοι, τό ψήφισμα ἔπρεπε νά ἔχει κι ἕνα δεύτερο σκέλος, πού ν' ἀπευθύνεται στούς ἕλληνες εἰδικούς ἢ ἁρμόδιους, νά ... διασώσουν ἕνα ἄπειρο πλῆθος ἀπό βυζαντινά καί μεταβυζαντινά μνημεῖα πού εἶναι σπαρμένα σ' ὁλόκληρη τή χώρα. Νά γίνει ἀληθινή συντήρηση καί νά περάσουν κάτω ἀπ' τή διεύθυνση ἐπιστημόνων πού νά μποροῦν νά κάνουν ἐπιστημονική δουλειά, κι ὄχι νά ξοφλοῦν τή δραστηριότητά τους στόν διοικητικό τομέα. Ἐξόν καί θεωροῦν γιά ἐξασφάλιση ἤ συντήρηση, τό γνωστό λουκέτο πού βρίσκεις σέ μερικούς ναούς, ἤ τό λίγο τσιμέντο στήν ὀροφή, καί τήν ἀπάνθρωπη, ἀντικοινωνική καί ἀντιεπιστημονική τακτική νά τά κρύβουν ἀπ' τά μάτια τοῦ λαοῦ, τῶν εἰδικῶν εἴτε ὄχι, πού κάποτε ταξιδεύουν ὥς ἐκεῖ πού βρίσκονται, μόνο καί γιά νά τά δοῦν. Κι ἐκεῖ χάνουμε ἀκόμα καί τήν ὕστατη παιδευτική ὑπηρεσία πού μποροῦν νά παράσχουν στή μόρφωση τοῦ λαοῦ.

Τό πράγμα γίνεται κάποτε κωμικό: ἕνα βυζαντινό ἐκκλησάκι μέ λουκέτο στήν πόρτα, κατάγραφο καί χωρίς σκεπή! Πότε θά πάψει ἄραγε αὐτή ἡ συντήρηση; Μακάρι νά τό σκεφτοῦν οἱ δικοί μας ἁρμόδιοι, ἔστω καί χωρίς ψήφισμα ἀπ' τό Βυζαντινό Συνέδριο. ■

•δίσκος•

τοῦ Μίλτου Καρατζᾶ

ΙΩΑΝΝΑ ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ – Η ΡΕΜΠΕΤΙΣΣΑ, Columbia

Ἡ Ἰωάννα Γεωργακοπούλου ὑπῆρξε μιά ἀπό τίς μεγαλύτερες τραγουδίστριες τῆς Ρεμπέτικης Σκηνῆς. Ξεκίνησε τήν καριέρα της τό 1938, ὅταν τό Ρεμπέτικο ἦταν ἀπαγορευμένο ἀπό τή δικτατορία τοῦ Μεταξᾶ. Ἔτσι πρωτοτραγούδησε τραγούδια τοῦ «Εὐρωπαῖστα» Γιάννη Βέλλα σέ δίσκους Κολούμπια. Μετά τόν πόλεμο συνέχισε μέ ἐπιτυχία τό τραγούδι, τραγουδώντας πιά ἀποκλειστικά Ρεμπέτικα. Τραγούδησε ἐπιτυχίες ὅλων τῶν συνθετῶν τῆς τελευταίας φάσης τοῦ Ρεμπέτικου (Τσιτσάνη, Παπαϊωάννου, Χιώτη, Μητσάκη, Καλδάρα, Καπλάνη, Κερομύτη, Μπαγιαντέρα κ.λπ.).

Δυστυχῶς ὁ δίσκος περιλαμβάνει μόνο τρία τραγούδια γνωστῶν συνθετῶν («Πασατέμπος» τοῦ Χιώτη, «Συννέφιασε» τοῦ Μητσάκη, «Ἔφυγες κάποιο δειλινό» τοῦ Καπλάνη) ἐνῶ τά ὑπόλοιπα ἐννέα πού εἶναι καταχωρημένα στό ὄνομα τῆς ἴδιας τῆς Γεωργακοπούλου δέν εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικά.

Παρ' ὅλα αὐτά ὁ δίσκος αὐτός παρουσιάζει ἐνδιαφέρον γιά τούς φίλους τοῦ Ρεμπέτικου καί γιά τούς συλλέκτες, δέν νομίζουμε ὅμως ὅτι μπορεῖ νά κινήσει τό ἐνδιαφέρον τοῦ μέσου ἀγοραστῆ.

Ξεχωριστή μνεία στό ἐξώφυλλο πού φιλοτέχνησε μέ πολύ ἔξυπνο τρόπο ὁ Δημήτρης Ἀρβανίτης.

ΑΡΛΕΤΑ – ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ, Lyra

Ἡ Ἀρλέτα πρωτοστάτησε μέ τή χαρακτηριστική της φωνή στήν ἐπιβολή τοῦ Νέου Κύματος στά μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 1960. Ὅταν τό Νέο Κύμα ἔπαψε νά εἶναι «Νέο» καί φθάρηκε, βλέπουμε μερικούς ἀπό τούς καλλιτέχνες πού τό γέννησαν νά προχωροῦν καί νά προσαρμόζονται στίς νέες καταστάσεις πού εἶχαν ἐν τῷ μεταξύ δημιουργηθεῖ στόν μουσικό μας χῶρο. Μερικοί ὅμως (ὅπως καί ἡ Ἀρλέτα) σωπαίνουν γιά διάφορους ὑποκειμενικούς ἀλλά καί ἀντικειμενικούς λόγους.

Ἦταν λοιπόν γιά μᾶς μιά εὐχάριστη ἔκπληξη ἡ ἐπιστροφή τῆς Ἀρλέτας στό προσκήνιο. Μᾶς ἐντυπωσίασε μέ τήν ἑρμηνείας της στή «Γ' Ἀνθολογία» τοῦ Γιάννη Σπανοῦ, μᾶς ἐντυπωσιάζει ἀκόμα περισσότερο μέ τόν δίσκο της «ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ».

Ἡ παρουσία τῆς Ἀρλέτας σ' αὐτόν τόν δίσκο εἶναι ἐντυπωσιακά ἔντονη, ἀφοῦ ἡ ἴδια ἑρμηνεύει ὅλα τά τραγούδια, ἔγραψε τούς στίχους γιά ὀκτώ ἀπ' αὐτά καί τή μουσική γιά ἕνα. Ἀκριβῶς ἐπειδή ὁ δίσκος καθρεφτίζει ἔντονα τήν προσωπικότητα καί τίς θέσεις τῆς Ἀρλέτας, ἀποκτᾶ ἕνα ξέχωρο ἐνδιαφέρον, τόσο πού ὁ Μάνος Χατζιδάκις νά πεῖ, ἀφοῦ ἄκουσε τόν δίσκο: «Μέ τόν δίσκο αὐτό, ἡ Ἀρλέτα παίρνει τή θέση της στίς πρωτογενεῖς δυνάμεις τοῦ ἑλληνικοῦ τραγουδιοῦ».

Τραγούδια μέ τέτοια λυρικότητα καί αἴσθημα ὅπως «ὁ Λάκης», «Τό κορίτσι στήν Ὁμόνοια», «Νάνι-Νάνι», εἴχαμε πολύ καιρό ν' ἀκούσουμε.

1) CHUCK BERRY – Fontana
2) FATS DOMINO – Fontana
3) SONNY BOY WILLIAMSON & THE YARDBIRDS – Fontana

Πρόσφατα κυκλοφόρησαν καί στήν Ἑλλάδα, στή σειρά «ATTENTION» τῆς ἑταιρίας Fontana, τρεῖς δίσκοι μεγάλων φυσιογνωμιῶν τοῦ ρόκ ἔντ ρόλ καί τοῦ μπλούζ: τοῦ Τσάκ Μπέρρυ, τοῦ Φάτς Ντόμινο καί τοῦ Σόνυ Μπόυ Γουΐλλιαμσον. Οἱ δίσκοι τῶν δύο μεγάλων ἀστέρων τοῦ ρόκ ἔντ ρόλ Τσάκ Μπέρρυ καί Φάτς Ντόμινο καί τοῦ μεγάλου μπλουζίστα Σόνυ Μπόυ Γουΐλλιαμσον, πέρα ἀπό τό ἐνδιαφέρον πού ἔχουν χωριστά ὁ καθένας, ἔχουν καί ἕνα κοινό σημεῖο ἐνδιαφέροντος πού εἶναι καί ὁ λόγος πού μᾶς ἐρέθισε νά τούς παρουσιάσουμε.

Καί νά δοῦμε ποιό εἶναι αὐτό τό κοινό σημεῖο. Οἱ τρεῖς αὐτοί μεγάλοι Ἀμερικανοί τραγουδιστές καί συνθέτες ἔπαιξαν τόν πιό ἀποφασιστικό ρόλο στή γνωριμία τῶν Εὐρωπαίων καί κυρίως τῶν Ἐγγλέζων μουσικῶν μέ τό μπλούζ καί τό ρόκ ἔντ ρόλ. Οἱ Ἐγγλέζοι μουσικοί, γνωρίζοντας τόν Μπέρρυ, τόν Ντόμινο καί τόν Γουΐλλιαμσον ἀπό δίσκους ἀλλά καί ἀπό τή συχνή παρουσία τους στά ἀγγλικά κλάμπ, ἐπηρεάστηκαν καί καθοδηγήθηκαν καθοριστικά ἀπό αὐτούς. Ἔτσι, ὅλη ἡ κίνηση πού δημιουργήθηκε στήν Ἀγγλία στίς ἀρχές τοῦ 1960 μέ τούς Μπήτλς, τούς Ρόλλινγκ Στόουνς, τούς Γιάρντμπερντς, τούς Ἄνιμαλς, τούς Μάνφρεντ Μάνν καί ἄλλους, καί πού ἦταν ἡ ἀρχή ἑνός νέου εἴδους μουσικῆς πού ἔμελλε νά καθιερωθεῖ διεθνῶς γιά πολλά (15 μέχρι τώρα) χρόνια, εἶχε γιά δάσκαλο τό ρόκ καί τό μπλούζ καί πιό συγκεκριμένα τούς τρεῖς καλλιτέχνες πού προαναφέραμε, πού μέ τή συχνή τους παρουσία στήν Ἀγγλία δίδαξαν ζωντανά στούς μαθητές τους τήν τέχνη καί τό «αἴσθημα» τοῦ νέγρου μπλουζίστα καί ροκίστα.

•θέατρο•

Τῆς Ἄννυς Θ. Κολτσιδοπούλου

Σκέψεις πάνω στή χαρτογράφηση τῆς νέας σαιζόν

Ἡ χρονιά προβλεπόταν γιά τούς θιασάρχες θεωρητικά σκληρή, ὕστερ' ἀπό τίς πρόσφατες «νίκες» τῶν ἠθοποιῶν «εἰς βάρος τους». Στήν πράξη ὅμως τά πράγματα ἀντιστράφηκαν. Ἡ χρονιά, προβάλλει ἀνελέητη γιά τούς «νικητές» ἠθοποιούς. Ἀνεργία, ἀδυναμία, «τρομοκρατία», ἔτσι πού ἡ τήρηση τῶν κερδισμένων ὅρων νά μοιάζει αὐτοκτονία.

Οἱ θιασάρχες, ἐν συνασπισμῷ ἤ ἀνεξάρτητοι, βρῆκαν καί φέτος τρόπους νά ἐμφανιστοῦν ἀκμαῖοι, ὡραῖοι καί κυρίως γελαστοί, στό προσκήνιο τοῦ θεάτρου τους. Ἡ ἑταιρία τῶν 15 θιασαρχῶν μπορεῖ νά μήν.... ἀναδιάρθρωσε ἀκόμα τά πολιτιστικά μας πράγματα, μπορεῖ νά μήν ἔλυσε τό πρόβλημα τῆς θεατρικῆς μας παιδείας, μπορεῖ νά μήν ἔβγαλε οὔτε κάν τό who is who τῆς, πάντως τά 14 μέλη της φαίνεται νά τά ἐξυπηρέτησε στό ἔπακρο. Ἕνα μέλος της ἀπέχει φέτος ἀπό τή θεατρική δραστηριότητα καί ταυτόχρονα κλείνει ἕνα «πειραματικό» θέατρο, πού ἔμοιαζε νά 'χει στεριώσει σέ ὀλισθηρό ἔδαφος.

Τό ἐρώτημα, βέβαια, μένει πάντα ἀνοιχτό, πῶς ἕνας Ληναῖος, ἕνας Παπαγεωργίου, ἕνας Ποταμίτης καί μιά Ριάλδη μέ τά μανιφέστα τῆς θεατρικῆς ἔρευνας, τῶν πειραματικισμῶν καί τῶν συνεχῶν προβληματισμῶν, βρέθηκαν στό ἴδιο ἐντευκτήριο, συνέταιροι καί ὁμόφρονες μέ τούς μεγαλοκαπετανέους τῶν θεατρικῶν μας θαλασσῶν. Ἄλλοι ἐπιμένουν νά μήν ξαφνιάζονται μ' αὐτό διόλου. Ἐμεῖς θέλουμε ἀκόμα ν' ἀποροῦμε.

Φετινά ἔκτακτα γεγονότα:

● Ἡ ἐπανεμφάνιση τοῦ Δημήτρη Χόρν στό Θέατρο «Διονύσια», μέ τή σάτιρα τοῦ Πῆτερ Μπράνς «Ἄρχουσα Τάξη».

● Ἡ συσπείρωση τεσσάρων θιασαρχῶν καί δύο γνωστῶν ἀξιόλογων ἠθοποιῶν στό θέατρο «Κάππα» γιά νά παρουσιάσουν μιά κωμωδιούλα τοῦ Αἴνκμπορν, τούς «Τρόπους τραπεζιοῦ».

● Τό σκηνοθετικό, μεταφραστικό κι ἐπιχειρηματικό ντεμποῦτο τοῦ Ἀπόστολου Δοξιάδη στό θεατρό μας μέ «Ρωμαῖο καί Ἰουλιέτα» τοῦ Σαίξπηρ, σέ μιά ἐκλεκτή διανομή καί μετά ἀπό πέντε μῆνες πρόβες. (Θέατρο Ριάλτο).

● Ἡ ἀποχώρηση τοῦ Γ. Φέρτη καί τῆς Ξ. Καλογεροπούλου ἀπό τό Λαϊκό Πειραματικό Θέατρο κι ἡ ἐπανένταξή τους στό ἐμπορικό θέατρο. (Φέρτης, Θέατρο «Ἀλίκη», Καλογεροπούλου, Θέατρο «Κάππα»).

● Τό ἔκτακτο σκηνοθετικό παρόν τοῦ Σταύρου Ντουφεξῆ στό Ἐθνικό Θέατρο, μέ τά «Ὁράματα τῆς Σιμόνης Μασάρ» τοῦ Μπρέχτ σέ πρώτη ἑλληνική παρουσίαση.

Τόσο ὁ Δημήτρης Χόρν ὅσο καί οἱ θιασάρχες τοῦ «Κάππα», θεώρησαν πώς ἔχουν ἐξαντλήσει τό σκηνοθετικό δυναμικό τοῦ τόπου τους καί πώς κανένας ἄλλος ἐκτός ἀπό μιά Μάρσα Ταίηλορ κι ἕναν Φ. Χάουζερ δέν θά 'βγαζε πέρα τά ἔργα τῆς ἐπιλογῆς τους. Ἐγγλέζοι μᾶς συμβουλεύουν γιά τήν τηλεόρασή μας, γιά τό Ἐθνικό μας Θέατρο, Ἐγγλέζοι μᾶς σκηνοθετοῦν καί μᾶς καθοδηγοῦν, τή στιγμή πού πολύτιμες δυνάμεις μας δημιουργοῦν καί μοχθοῦν στήν Εὐρώπη ἤ στήν Ἀμερική κι ἄλλες βραχυκυκλώνονται στόν ἴδιο τους τόν τόπο.

●

Φέτος, πρόκειται νά ξαναζωντανέψει τό Θέατρο Νέας Ἰωνίας ἀπό τόν Γιῶργο Μιχαηλίδη κι ἡ παρουσία του ἄς ἐλπίσουμε πώς θά συμπληρώσει κάτι ἀπ' τό κενό πού ἄφησε τό κλείσιμο τοῦ «Ἀνοιχτοῦ Θεάτρου», ἡ χειμερινή ἀποχή τοῦ «Ἐλεύθερου Θεάτρου» καί τό γονάτισμα πολλῶν περιφερειακῶν θεάτρων-ἐργαστηριῶν. Εἶναι κρίμα νά μή μπορεῖ νά ὑπολογιστεῖ πιά σ' αὐτά τά θέατρα, τά μικρά καί θαυματουργά, οὔτε ἡ δουλειά τοῦ Γιώργου Χαραλαμπίδη οὔτέ ἡ δουλειά τοῦ Δημήτρη Ποταμίτη (Νέα Πορεία καί Θέατρο Ἔρευνας, ἀντίστοιχα), μιά καί ἀποδείχτηκαν πιά θέατρα τοῦ ἑνός, ὅπου τά πάντα – ἀπό τήν ἐπιλογή τοῦ ρεπερτορίου μέχρι τίς δημόσιες σχέσεις – ἔχουν ἕνα γνώμονα: Τήν πολλαπλή ἀνάδειξη αὐτοῦ τοῦ ἑνός, στόν συγγραφικό, σκηνοθετικό, πρωταγωνιστικό καί ἀγωνιστικό τομέα.

●

Ὁ Θανάσης Παπαγεωργίου στό θέατρο «Στοά», φαίνεται, δέν μπόρεσε ν' ἀντισταθεῖ στίς σειρῆνες τῆς περσινῆς ποιοτικοεμπορικῆς ἐπιτυχίας του μέ τό «Χάσαμε τή θεία, σιόπ» τοῦ Γιώργου Διαλεγμένου. Ἐπαναλαμβάνοντας τό ἴδιο ἔργο γιά δεύτερη χρονιά, χάνει τό τραῖνο καί τῆς συνέχειας καί τῆς συνέπειας. Ἡ δική μας πιθανή κατανόηση γιά τούς δύσκολους καιρούς πού περνᾶμε, δέν τόν δικαιώνει οὔτε στήν ἱστορία τῶν θεατρικῶν μας πραγμάτων οὔτε, ἐλπίζουμε, καί στήν καλλιτεχνική του συνείδηση.

●

«Ὑπηρέτης δύο Ἀφεντάδων» τοῦ Γκολντόνι στό Θέατρο Τέχνης (Βεάκη) κι ἕνα «Τυχαῖο ἀτύχημα» τοῦ Ντάριο Φό στό Σ.Ε.Θ. τοῦ Ληναίου, θά μᾶς δώσουν μιά γεύση θεατρικῆς λαϊκῆς τέχνης τῆς Ἰταλίας καί τοῦ καιροῦ μας. Μεγάλες ἐξετάσεις τού Γ. Λαζάνη καί τοῦ Θεάτρου Τέχνης στό σχολειό τῆς Κομμέντια ντελ' Ἄρτε καί στό πόσο ἀντέχουν τά κότσια τῶν παιδιῶν τοῦ Κούν... Ὁ ἴδιος ὁ Κούν, ἐπιστρέφει φέτος στόν «Ὀρφέα» του κι ἀφοσιώνεται ὁλόκληρη τή χρονιά στούς νέους ἕλληνες συγγραφεῖς.

●

Ἡ Νέα Σκηνή τοῦ Ἐθνικοῦ, γιορτάζει τόν Λόρκα μέ τόν «Περιμπλίν καί τήν Μπελίσσα» καί τούς «Φασουλῆδες τοῦ Κατσίππορα» σέ σκηνοθεσία τοῦ Κ. Μπάκα.

●

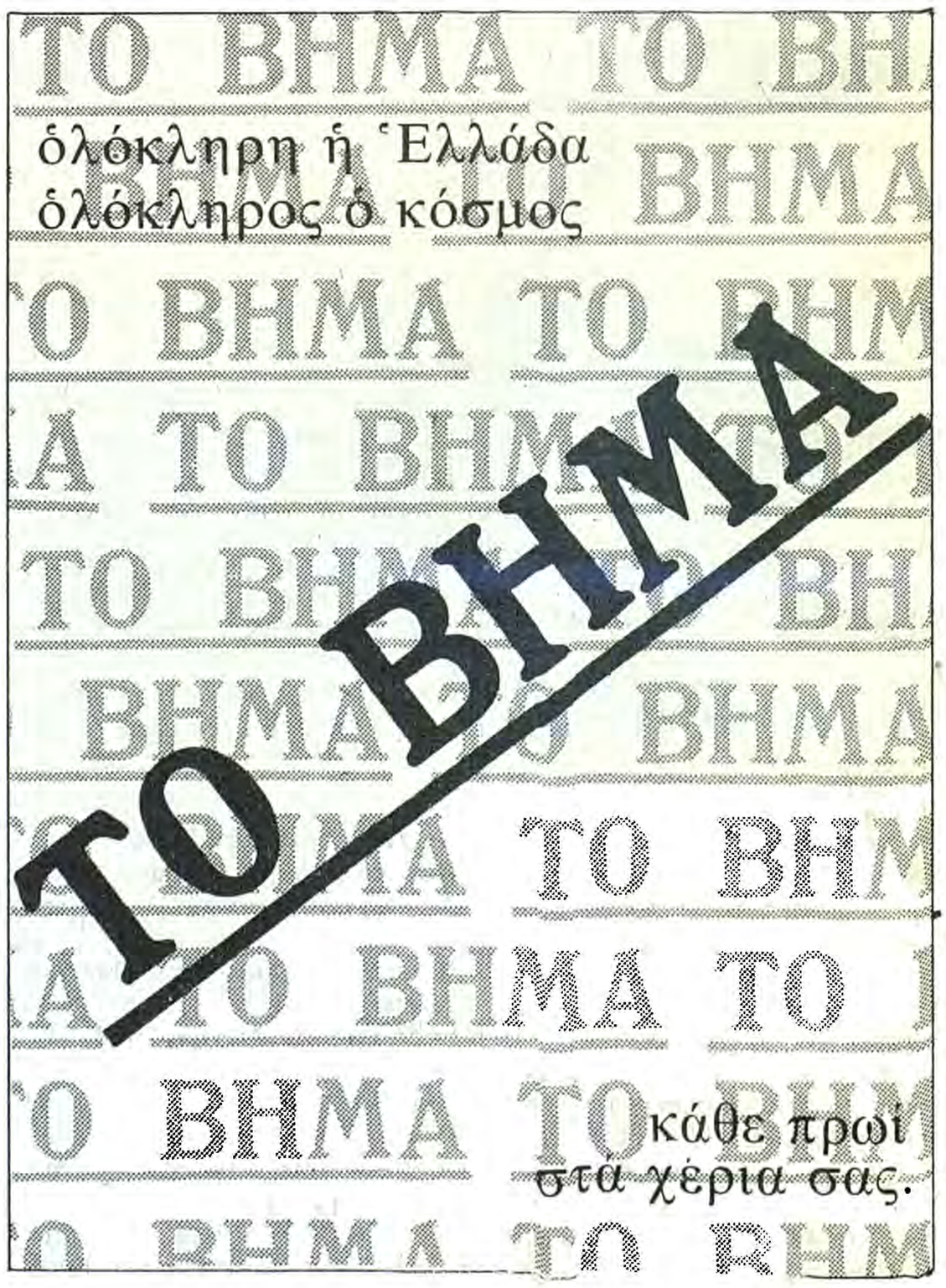
Ὁ Σπύρος Εὐαγγελάτος μετά ἀπό ἕνα πολύ ἄνισο ποιοτικά καλοκαίρι, θά σκηνοθετήσει στό Ἀμφι-Θέατρό του τήν ὁμηρική Ὀδύσσεια σέ μετάφραση Ἐφταλιώτη καί Τ. Ρούσσου καί στό Θέατρο «Ἀμιράλ» τῆς Σμαρούλας Γιούλη τή «Γυναίκα Στοιχειό» τοῦ Καλντερόν.

●

Εἴκοσι χρόνια ἀπό τόν θάνατο τοῦ Μπρέχτ κι ἐκτός ἀπό τά «Ὁράματα τῆς Σιμόνης Μασάρ» στό Ἐθνικό, ἔχει ἀναγγελθεῖ μόνο ἕνα του ἔργο στήν Ἀθήνα: «Οἱ γάμοι τῶν μικροαστῶν», ἀπό τό Λαϊκό Πειραματικό σέ σκηνοθεσία Λεωνίδα Τριβιζᾶ.

●

Ἐδῶ σταματοῦν τά ὅρια ὅπου θά κινηθεῖ τό ἐνδιαφέρον τῆς φετινῆς χρονιᾶς (ἔξω ἀπό τήν ἐπιθεώρηση καί τίς διάφορες φαρσο- καί μουσικο-κωμωδίες). Πάλι δέ θά λείψουν οἱ μεμονωμένες καλές προσπάθειες, πάλι θά ἐλπίσουμε σ' εὐτυχισμένες συγκυρίες. Τίποτε δέν φαίνεται ὅμως ν' ἄλλαξε στή θεατρική μας βιολογία. Θέατρα ἀναβιοῦν, βραχυβιοῦν, λαθροβιοῦν, γεννιοῦνται καί μαραζώνουν. Πάντα μέ τέτοιο τρόπο ὥστε νά κρατιέται ἀδιασάλευτη ἡ ἰσορροπία ἑνός ἀνισόρροπου ὀργανισμοῦ. ■

•βιβλίο•

Κριτική παρουσίαση
Κώστα Παπαγεωργίου

ΜΑΡΟΥΛΑΣ ΚΛΙΑΦΑ
«Οἱ πελαργοί θά ξανάρθουν»
«Κέδρος» 1976

Ἡ συνεχής κακοδαιμονία τῆς παιδείας, δεμένη μέ τό γλωσσικό μας πρόβλημα καί τόν πολιτικό μας συντηρητισμό ἀπό τή μιά καί τήν καταστροφική διάσταση ἀνάμεσα στό κοινωνικό γίγνεσθαι καί τήν πολιτική συνείδηση τοῦ Ἕλληνα – μέ τήν ἔννοια τῆς ἀσυμφωνίας μεταξύ πολιτικῆς ἔνταξης καί ταξικῆς προέλευσης – ἀπό τήν ἄλλη, συνέτεινε καί αὐτή στό ἄνοιγμα χάσματος ἀνάμεσα στήν κυρίως λογοτεχνική παραγωγική διαδικασία καί τήν παιδική λογοτεχνία. Ἡ κατάσταση αὐτή ἄφησε ἕνα χῶρο ἰδιάζουσας εὐαισθησίας καί εὐθύνης στά χέρια μεμψίμοιρων καί ἀνόητα ἠθικολόγων διδασκάλων, γαλουχημένων μέ στεῖρα, ἀντιπαιδαγωγικά καί στερημένα ἀπό κάθε ἴχνος πραγματικῆς ζωῆς ἰδεώδη, καί πού δέν μποροῦσαν νά προσφέρουν τίποτε ἄλλο ἀπό μεγαλόστομα ἤ γλυκερά κατασκευάσματα τοῦ ἴδιου ἐπιπέδου μέ τά κακότεχνα καί βλοσηρά κείμενα τῶν ἀναγνωστικῶν τοῦ δημοτικοῦ. Μόλις στά 1889, ὁ Α. Πάλλης, ἔχοντας βιώσει τό πνεῦμα τοῦ ἀγγλικοῦ ρεαλισμοῦ – ἄς θυμηθοῦμε τήν «Ἀλίκη στή χώρα τῶν θαυμάτων» τῆς L. Carrol (1865) — μέ τά «Τραγούδια γιά παιδιά» ἀποπειρᾶται νά συνδέσει, πρῶτος αὐτός, τό πρόβλημα τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας μέ τά τρέχοντα κοινωνικά καί πολιτιστικά προβλήματα τῆς ἐποχῆς του καί ν' ἀντιμετωπίσει τό ὅλο πρόβλημα τῆς διαπαιδαγώγησης, ἀπόλυτα συναρτημένο μέ συγκεκριμένα προβλήματα καί καταστάσεις τῆς ζωῆς κι ἔξω ἀπό κάθε λογῆς καθολίκευση κι ἀφηρημένη ἐξιδανίκευση. Ἀντιδιαστέλλει, ἔτσι, στή μέχρι τότε ἀποκλειστικά διδαχτική δεοντολογία καί θεματογραφία τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας, πού ἄνθιζε κυρίως μέ τόν «Γεροστάθη» τοῦ Λ. Μελᾶ καί τά ποιηματίδια τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ, τή ζωντανή κι ἀναδυόμενη ἀπό τήν πραγματικότητα ἔκφραση, πού, μέ πρόσφατες ἀκόμη τίς λαογραφικές ἔρευνες τοῦ Ν. Πολίτη, ἀπέβλεπε στήν ἐπίτευξη μιᾶς ἠθοπλαστικῆς διεργασίας τοῦ παιδιοῦ καί σέ μιάν ἔμμεση συνειδητοποίηση τῆς πραγματικῆς ζωῆς καί τῶν προβλημάτων της, ἀνοίγοντας ἔτσι τό δρόμο σ' αὐτό πού λέμε σήμερα παιδαγωγικό ἀνθρωπισμό. Στά πλαίσια βέβαια αὐτά κινήθηκαν κι ἄλλοι, ὅπως ὁ Γ. Ξενόπουλος, Π. Δέλτα, ὁ Ζ. Παπαντωνίου μέ τά «ψηλά βουνά», ἀλλά ἡ προβληματική τους, σέ ἀντίθεση μά αὐτήν τοῦ Πάλλη πού ἦταν κυρίως κοινωνική ἔστω κι ἄν διεπόταν στή βάση της ἀπό ἕναν ἀστικό συντηρητισμό, ἀναγόταν περισσότερο στό αἰσθητικό πεδίο.

Σ' αὐτόν ἀκριβῶς τό χῶρο τῆς ἔμμεσης ἠθοπλαστικῆς παράδοσης ἐντάσσεται καί τό βιβλίο τῆς Μαρούλας Κλιάφα «Οἱ πελαργοί θά ξανάρθουν». Μέ διήγηση ἁπλή κι ἐναλλασσόμενη ἀνάμεσα σέ περιγραφικές διεισδύσεις τῆς ἴδιας καί ἡμερολογιακές σημειώσεις τοῦ κεντρικοῦ της ἥρωα, ἑνός δεκάχρονου γόνου μιᾶς μεσοαστικῆς καί μέ ἀρχοντικές καταβολές ἐπαρχιακῆς οἰκογένειας, κινεῖται σ' ἕνα κλίμα ἔντονα φορτισμένο συναισθηματικά καί προσδιορισμένο ἀπό τήν ἀτμόσφαιρα τῆς τελευταίας περιόδου τῆς δικτατορίας. Οἱ συνεχεῖς καί σέ ρυθμό κανονικῆς ζωῆς ἐμπειρίες κι ἀποκαλύψεις λέξεων, πού ἀποκτοῦν ὑπόσταση καθώς ἠχοῦν πάντα σέ σχέση μέ συγκεκριμένα συμβάντα καί καταστάσεις, ὅπως «δημοκρατία», «δικτατορία», «παθητική ἀντίσταση», «ἐπιστράτευση», λέξεις πού κάτω ἀπό κανονικές συνθῆκες θά τοῦ ἔμεναν ἄγνωστες τουλάχιστον μέχρι τήν ἐφηβεία του, ἡ συνειδητοποίηση ἑνός ἀπροσδιόριστου φόβου τῆς μητέρας του, ἡ σύλληψη ἑνός γαμπροῦ τήν ὥρα πού ἑτοιμάζεται νά πάει στήν ἐκκλησία, τό διώξιμο γνωστῶν ἀνθρώπων ἀπό τίς δουλειές τους καί πρῶτ' ἀπ' ὅλα τοῦ διευθυντῆ τοῦ σχολείου του, ὕστερα ἀπό κάποιο λόγο του σ' ἐθνική γιορτή, κι ὅλα αὐτά ἔτσι ἁπλά, χωρίς ἰδιαίτερη ἔμφαση ἤ ἐπιτήδευση, κάτι σάν παραμύθι.

Πέρα ἀπό τίς ὅποιες ἐπιμέρους μεμψίμοιρες ἐπιφυλάξεις τοῦ κριτικοῦ γιά τό βιβλίο αὐτό τῆς Μ.Κ., τό γεγονός εἶναι ὅτι τό παιδί πού θά τό διαβάσει θά ἔχει ἀποκομίσει, συνειδητά ἤ ὄχι ἀδιάφορο, ἄν ὄχι μίσος, πάντως ἕναν ἀπροσδιόριστο φόβο γιά κάθε μορφή καταπίεσης, συστηματικῆς ἐκφόβισης κι ὁλοκληρωτισμοῦ. Μόνο γι' αὐτό θά μποροῦσε κανείς νά θεωρήσει τό βιβλίο αὐτό σά μιά θετική προσφορά στόν τόσο φτωχό χῶρο τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας.

ΛΙΟΥΜΠΟΜΙΡ ΛΕΒΤΣΕΦ
Ἡμερολόγιο γιά κάψιμο
Μετάφραση ἀπό τά Βουλγάρικα:
Πέταρ Εὐτίμοβ-Ρίτα Μπούμη Παππᾶ
Ἐκδόσεις «Δωδώνη», 1976

Τό βιβλίο αὐτό τοῦ σύγχρονου Βούλγαρου ποιητῆ Λ. Λέβτσεφ εἶναι χωρισμένο σέ τρεῖς ἑνότητες, πού ἡ κάθε μιά, παρά τή θεματική της αὐτοτέλεια, συνδέεται μέ τήν ἄλλη διαμέσου τοῦ ἴδιου πνεύματος καί τῆς ἴδιας διάθεσης, αὐτῆς πού ἐπικράτησε ν' ἀποδίδουμε στόν εὐρύ χῶρο τοῦ σοσιαλιστικοῦ ρεαλισμοῦ, ἤ, ὅπως θά προτιμοῦσε ὁ Ernst Fischer: τῆς σοσιαλιστικῆς τέχνης. Πέρα ἀπ' ὅσα θά μποροῦσε κανείς – σχετικά μ' αὐτό τό βιβλίο – νά ἐπισημάνει γιά τήν πραγματικά καλοδουλεμένη ἀπόδοση τῶν ποιημάτων στά ἑλληνικά ἀπό τούς δυό μεταφραστές του, καθώς καί τήν ἀσυστηματοποίητη ἀλλά ὁλοένα συχνότερη καί μέ ἰδιωτικές πρωτοβουλίες παρουσίαση καί διάδοση, στή χώρα μας, τῆς λογοτεχνίας, τῆς ποίησης καί τῆς τέχνης τῶν βαλκανικῶν λαῶν, παρά τίς ἐπανειλημμένες καί σέ κρατικό ἐπίπεδο περιβόητες πνευματικές ἀνταλλαγές, ἐκεῖνο πού ἀξίζει νά σημειώσει σ' αὐτή καί σέ παρόμοιες περιπτώσεις εἶναι τοῦτο: Ὅτι ἡ ἐπαφή μας μέ κείμενα συγγραφέων πού ζοῦν καί παράγουν σέ σοσιαλιστικές χῶρες πρέπει, πρώτιστα, νά μᾶς ὁδηγήσει σέ ὁρισμένες χρήσιμες διαπιστώσεις καί συμπεράσματα, σχετικά μέ τίς διαφοροποιημένες λειτουργίες καί κοινωνικές διαδικασίες βίωσης κι ἔκφρασης μέσα ἀπό διαφορετικές, δομικά, πραγματικότητες. Κι ἀκόμη· στό νά συνειδητοποιήσουμε πώς ἡ διαβόητη «κατάφαση» – στοιχεῖο τοῦ σοσιαλιστικοῦ ρεαλισμοῦ – ἄν δικαιολογεῖται, ἐν μέρει, σέ μιά χώρα πού ἡ ἐπανάσταση ἐπεκράτησε κι ἔγινε καθεστώς, ὅπως συνέβη λ.χ. στή Βουλγαρία, κι ἐκφράζεται ἀπό τόν Λ.Λ., αὐτή ἀκριβῶς ἡ κατάφαση, σ' ἕνα καθεστώς σάν καί τό δικό μας, ὅπου οἱ κοινωνικές ἀντιθέσεις κι ἀδικίες ἀγγίζουν τ' ἀπώτατα ὅρια, θά φαινόταν – ὅπως καί φαίνεται ἄλλωστε, ὅταν συμβαίνει κάτι τέτοιο – τουλάχιστον σάν μιά ἀνιστόρητη κι ἀφελής διαστρέβλωση τῆς ἀλήθειας. Καί μόνο ἀπ' αὐτή τήν ἄποψη, βιβλία σάν καί τοῦ Λ.Λ. ἀποτελοῦν μιά θετική προσφορά.

•βιβλίο•

ΤΑΚΗ ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ
Συλλογή Ι
Ἐκδόσεις «ΕΡΜΗΣ», 1976

Μέ τόν τίτλο αὐτό κυκλοφόρησε ὁ πρῶτος τόμος – θά ἀκολουθήσει καί ἄλλος – τῆς ποιητικῆς δουλειᾶς τοῦ Τ. Σινόπουλου. Θά βροῦμε καταγραμμένη τήν ἔκφραση καί τήν πορεία ἑνός ἀπό τούς πιό ἀντιπροσωπευτικούς ποιητές τῆς πρώτης μεταπολεμικῆς γενιᾶς καί πού ἔχει σημαδέψει τή νεότερη ποίησή μας. Σ' αὐτό τόν τόμο περιλαμβάνονται τά ἔργα του: «Μεταίχμιο» (1951), «Ἄσματα Ι-ΧΙ (1953), «Ἡ γνωριμία μέ τόν Μάξ» (1959), «Μεταίχμιο, Β΄» (1957), «Ἑλένη» (1957), «Ἡ Νύχτα καί ἡ Ἀντίστιξη» (1959), «Τό Ἄσμα τῆς Ἰωάννας καί τοῦ Κωνσταντίνου» (1961) καί «Ἡ Ποίηση τῆς ποίησης» (1964).

ΣΠΥΡΟΥ ΤΣΑΚΝΙΑ
Ἐν Αὐλίδι
Ἀθήνα 1976

Τά ποιήματα τούτου τοῦ βιβλίου – γραμμένα ἀνάμεσα στά 1952 καί 1962 – χωρίζονται σέ τρία σκέλη καί φορτίζονται ὅλα ἀπό τό ἴδιο ἔντονο πλέγμα ἐνοχῆς τοῦ συγγραφέα τους, ἐνοχή πού, εἴτε ὁμολογεῖται ἀπερίφραστα, εἴτε ἐπισημαίνεται ἔμμεσα νά διαπνέει ἀκόμη καί ποιήματά πού ἀρχικά σοῦ δίνουν τήν αἴσθηση πώς σκοπεύουν ἀλλοῦ, εἶναι ἀπόλυτα ἀναγμένη στόν κοινωνικό προβληματισμό τοῦ Σ.Τ.. Χωρίς νά εἶναι εὔκολο γιά τόν ἀναγνώστη νά προσδιορίσει μέ ἀκρίβεια τήν προσωπική περιπέτεια τοῦ ὑποκειμένου διά μέσου τῶν στίχων του, ἐκεῖνο πού ἀπό τήν πρώτη στιγμή συνειδητοποιεῖ, εἶναι πώς ἔχει νά κάνει μέ τήν περίπτωση ἑνός ἀνθρώπου πού βρέθηκε πολλές φορές τραγικά ἀντιμέτωπος μέ τό δίλημμα: κοινωνικό χρέος – ὑποστασιακή ἀγωνία καί πραγμάτωση, ἤ, τό ἴδιο πρόβλημα ἀλλά σέ χαμηλότερο ἐπίπεδο: πολιτική ἔνταξη – ἐπιβίωση καί στή συνέχεια τήν ἀπόκλισή του πρός τή δεύτερη ἐκδοχή, κάτι πού ὕστερα τόν βαραίνει σάν ἔνοχη συνείδηση καί τόν κάνει νά αἰσθάνεται δίχως ρίζα. Αὐτή ἀκριβῶς τήν ἔνοχη συνείδηση, ὁ Σ.Τ. ἐκφράζει, κάποτε μέ γνήσια ποιητική ἔκφραση καί μέ σαφεῖς ἐπιδράσεις ἀπό Σεφέρη, Ἔλιοτ καί κάποτε Ἐλύτη.

ΝΙΚΟΥ ΜΠΑΖΙΑΝΑ
Ἰσημερία
Ἀθήνα 1976

Τό βιβλίο αὐτό, πού ἀποτελεῖ τήν τρίτη ποιητική παρουσία τοῦ Ν.Μ., ἀπαρτίζεται ἀπό τέσσερις ἑνότητες, πού διέπει τό ἴδιο πνεῦμα καί ἡ ἴδια διάθεση. Διάθεση πού, ὅπως ὑποδηλώνει καί ὁ γενικός τίτλος, χαραχτηρίζεται ἀπό τήν ὥριμη συνειδητοποίηση, ἀπό μέρους τοῦ ποιητῆ, ὅτι βρίσκεται μπρός σέ κάποιο μεταίχμιο· βιολογικό, ἐμπειρικό, συναισθηματικό ἤ δέν ξέρω ποιό ἄλλο, ἀπ' ὅπου ἐκπέμπει μέ συνέπεια, ἀνθρώπινο σπαραγμό καί γνώση, μηνύματα αὐτῆς τῆς ἐμπειρίας του, ἀγγίζοντας κάποτε στιγμές ἀληθινῆς ποίησης.

FAYEZ SAYEGH - PLO - Richard Stevens
Σιωνισμός καί Παλαιστίνη.
Μετάφρ.: ΣΤ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ – ΔΙΟΝ ΔΙΒΑΡΗΣ.
Ἐκδόσεις ΓΗ Ἀθήνα 1976.

Τό βιβλίο ἀποτελεῖ τή συλλογή ντοκουμέντων καί μελετῶν πού ἐκδόθηκαν ἀπό τό Κέντρο Ἐρευνῶν τῆς PLO. Ὁ ἀποικιοκρατικός σιωνισμός στήν Παλαιστίνη, ὁ σιωνιστικός καί ἰσραηλινός ἐπιθετισμός καί ἡ σχέση τοῦ σιωνισμοῦ μέ τά ρατσιστικά καθεστῶτα τῆς Ν. Ἀφρικῆς ἀποτελοῦν τά βασικά μέρη τοῦ βιβλίου. Σέ παράρτημα καταχωροῦνται ἀποφάσεις τοῦ ΟΗΕ καί τῶν διασκέψεων τῶν Ἀδεσμεύτων πού καταδικάζουν τό σιωνισμό. Ἕνα χρήσιμο βιβλίο πού διαφωτίζει γιά τή θεωρία καί τήν πρακτική τοῦ σιωνισμοῦ, ὅπως ἀσκεῖται ἀπό τό Ἰσραήλ.

ΦΙΛΙΠ ΑΙΗΤΖΥ
Τό ἡμερολόγιο τῆς CIA
Ἔκδοση «ΚΥΤΤΑΡΟ»
Ἀθήνα 1976.

Τό πιό πρόσφατο καί μέ αὐθεντικές πληροφορίες βιβλίο γιά τή CIA. Ὁ Αἴητζυ, πρώην πράκτορας τῆς περιώνυμης ἑταιρίας, κατέγραψε τήν ἐμπειρία του γιά τή δομή, τή μεθοδολογία καί τίς «πρακτικές» πού ἐφαρμόζει ὁ σατανικότερος μηχανισμός κατασκοπείας στόν κόσμο. Τό βιβλίο, γραμμένο μέ τή μορφή τῆς ἡμερολογιακῆς ἀφήγησης, σέ καθηλώνει· σύγχρονα ἡ λεπτομερειακή καταγραφή τῶν περιστατικῶν καί τῶν ποικίλων διασυνδέσεων ἁπλῶν πρακτόρων καί πολιτικοστρατιωτικῶν κύκλων διαφωτίζει καί ἐξηγεῖ μερικά ἀπό τά «τυχαῖα» συμβάντα τῶν ἡμερῶν μας.

Στό τέλος τοῦ βιβλίου, σέ παράρτημα, ὑπάρχει κατάλογος πρακτόρων καί πρακτοριακῶν ὀργανώσεων (μερικές ἀρκετά... γνωστές) καί σειρά ἀπό πίνακες πού δείχνουν τήν ὀργανωτική διάρθρωση τῆς CIA.

ΔΗΜ. ΧΟΝΔΡΟΚΟΥΚΗ
Ὁ Ἔνστολος Πολίτης.
Ἐκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ
Ἀθήνα 1976.

Ὁ συγγραφέας, συνταγματάρχης σέ ἀποστρατεία, γνωρίζοντας «ἀπό μέσα» τίς μέθοδες ἀγωγῆς τῶν στρατιωτικῶν, ἐπιχειρεῖ νά διατυπώσει μιά μέθοδο γιά σωστή δημοκρατική ἀγωγή τοῦ «ἔνστολου» πολίτη. Παρά τή γενικά σωστή σύλληψη τοῦ θέματος, θά πρέπει νά παρατηρήσουμε ὅτι ἡ ἀνάπτυξη παίρνει συχνά ἀρθρογραφικό χαρακτήρα πού ἀποδυναμώνει τήν πειστικότητα τῆς ἐπιχειρηματολογίας, εἶναι ἀσθενής ἡ διευκρίνιση τῆς σχέσης τοῦ Στρατοῦ μέ τήν κοινωνική προβληματική καί προσπερνᾶ πρόχειρα ἕνα βασικό κρίκο τῆς σχέσης τοῦ Στρατοῦ μας μέ τό κεφαλαιῶδες θέμα τῆς πρόσφατης Ἱστορίας μας: τήν Ἐθνική Ἀντίσταση.

Β. Φ. ΧΑΟΥΓΚ
Εἰσαγωγικά Μαθήματα Στό «Κεφάλαιο»
Πρόλογος-Ἐπιμέλεια:
ΜΑΡΙΟΣ ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΣ.
Μετάφραση:
ΑΓΓΕΛΑ ΒΕΡΥΚΟΚΑΚΗ – ΑΡΤΕΜΗ.
Ἔκδοση: «Νέα Σύνορα»

Ὁ συγγραφέας, ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ Das Argument καί καθηγητής τῆς Φιλοσοφίας στό Πανεπιστήμιο τοῦ Δυτ. Βερολίνου, ἔχει ὀργανώσει μιά «εἰσαγωγή» στή μελέτη τοῦ «Κεφαλαίου» μέ τρόπο συστηματικό. Τό βιβλίο του δέν ἔχει τίποτα τό κοινό μέ τίς εὔκολες καί ἀλλοιωτικές χρηστομάθειες τοῦ Μαρξισμοῦ. Σέ κάποιο βαθμό, δέν εἶναι εὔκολα προσιτό στόν ἀπροετοίμαστο ἀναγνώστη· ὅμως τελικά ἡ προσφορά του εἶναι σημαντική γιατί ἐξοικειώνει μέ μιά μέθοδο. Δέν καμώνεται πώς ὑποκαθιστᾶ τό «Κεφάλαιο», ὅμως διευκολύνει τήν ἀνάγνωσή του. Ἡ ἐπίμονη προσπάθεια τοῦ συγγραφέα γιά τήν ἀνάπτυξη σύνθετων ἐπιστημονικῶν ἐννοιῶν μέ μιά τρεχούμενη, ὁμιλούμενη ἔκφραση, βρίσκει τήν ὁλοκλήρωσή της χωρίς νά ξεπέφτει ποτέ σέ ἁπλουστευτική χυδαιότητα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΔΗΜΑΣΟΥ
Τό Μικρό Παλάτι
Κέδρος 1976

Τό Μικρό Παλάτι ἀποτελεῖ τόν τίτλο τοῦ πρώτου καί αὐτοτελοῦς τόμου τοῦ Α.Δ., πού μαζί μέ ἄλλους τέσσερις, ἀνέκδοτους ἀκόμη, θά συγκροτήσουν τά πέντε σκέλη μιᾶς ἐνιαίας μυθιστορίας καί πού θά ἔχει γενικό τίτλο: Ἰχνηλασία. Στό βιβλίο αὐτό καταβάλλεται προσπάθεια νά συνδεθοῦν καί ν' ἀλληλοσυμπλακοῦν οἱ διάφορες καταστάσεις καί τά γεγονότα πού ἀπαρτίζουν, κατά τρόπο παραδοσιακό, τό κυρίως σῶμα του, μέ συγκεκριμένες ἱστορικές ἀναφορές καί κοινές ἐμπειρίες.

ΚΑΡΙΝ ΣΤΡΟΥΚ
Ταξική Ἀγάπη – Μυθιστόρημα
Μετάφραση: Γιώργου Βαμβαλῆ
Ἐκδόσεις Ἐπίκουρος, Ἀθήνα 1976

Σέ προσωπικό ὕφος ἡμερολογίου ἡ Κάριν Στρούκ διηγεῖται τήν ἱστορία τῆς καταγωγῆς της, τά νεανικά της χρόνια, τή δουλειά στό ἐργοστάσιο, τίς καταπιεστικές συνθῆκες, τίς δυσκολίες μέ τή διδακτορική διατριβή, τό γάμο της κ.λπ. Μέ περικοπές ἀπό βιβλία, γράμματα καί συζητήσεις δημιουργεῖται τελικά μιά συλλογική διήγηση συμπυκνωμένη στήν ἀφάνταστα λεπτή καί συγκινητική ὑποκειμενική ἐξομολόγηση μιᾶς κοπέλας τοῦ καιροῦ μας πού συνθλίβεται στά γρανάζια τῆς καπιταλιστικῆς ταξικῆς κοινωνίας κι ἀπελπίζεται μέχρι αὐτοκτονίας, ἀλλά καί ἐλπίζει σέ μιά φυσικότερη φύση καί σέ μιά ἀνθρωπινότερη κοινωνία.

Θά μποροῦσε νά συνοψίσει κανένας τό «μήνυμα» τῆς Στρούκ στό παρακάτω ἀπόσπασμα πού προτάσσεται: «Δέν βόσκει κανείς ἀτιμώρητος στά λιβάδια τῆς ἀνώτερης τάξης, δέν σπουδάζει ἀτιμώρητος στά πανεπιστήμιά της, δέν διαβάζει ἀτιμώρητος τά βιβλία της, δέν χρησιμοποιεῖ ἀτιμώρητος τίς ἐπιστῆμες της, τά προνόμιά της, τίς γυναῖκες της. Σέ μικρές-μικρές δόσεις, σχεδόν ἀνεπαίσθητα, καταπίνει τό δηλητήριό της, παραλύει...». Ἀξίζει νά τό διαβάσετε.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΓΙΑΤΖΟΓΛΟΥ
Σχήματα καί προσχήματα-Διηγήματα.
Ἔκδοση Μπουκουμάνης, Ἀθήνα, 1974

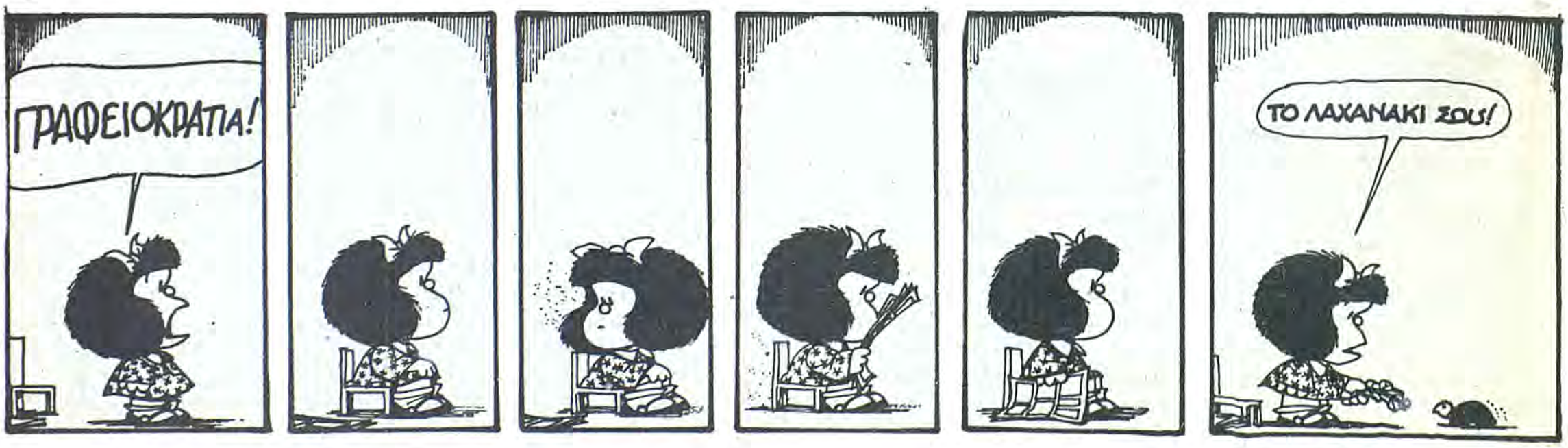
Στή σειρά «Σύχρονη Πεζογραφία» τῶν ἐκδόσεων Μπουκουμάνης τό βιβλίο αὐτό μέ διηγήματα τῆς Χριστίνας Γιατζόγλου. Μέσα ἀπό ἕνα ἀγχῶδες καί συχνά «λαχανιασμένο» ὕφος ἡ συγγραφέας μετατρέπει σέ σχήματα ἐπιθετικά στό ρεαλισμό τους βιώματα πού ἀγγίζουν καθολικές ἐμπειρίες καί πού τά προεκτείνει μέχρι τήν ἀναλυτική λεπτομέρεια τῶν πιό καθημερινῶν ἐκφράσεων.

ΘΑΝΑΣΗ ΣΚΡΟΥΜΠΕΛΟΥ
«Ἡ Κατερίνα στή χώρα τοῦ ἡλίου»
Ἀθήνα 1976

Πρόκειται γιά ἕνα ἁπλοϊκό παραμύθι, συνοδευμένο σ' ὁλόκληρη τήν ἔκτασή του ἀπό ἀσπρόμαυρες εἰκόνες, πού μπορεῖ νά κριθεῖ σάν ἔμπρακτη συμβολή στά πλαίσια ἑνός γενικότερου ἐνδιαφέροντος πού ἐπιδεικνύεται τόν τελευταῖο καιρό γιά τό παιδικό βιβλίο. Καί λέω συμβολή, γιατί ἀλλιῶς δέ θά μποροῦσε ν' ἀντιμετωπιστεῖ ἤ ν' ἀντέξει σέ ὁποιαδήποτε κριτική, καθώς, ἀπό τή μιά τό κείμενο εἶναι ἕνα τερατῶδες κατασκεύασμα, ἀνευαίσθητο καί χωρίς οὔτε γιά μιά στιγμή νά δικαιολογεῖ τή σκοπιμότητα τῆς γραφῆς του, ἐνῶ ἀπό

ἡ ΜΑΦΑΛΝΤΑ καὶ ὁ ΚΟΣΜΟΣ της

τοῦ ΚΟΥΪΝΟ

τήν ἄλλη, οἱ εἰκονογραφίες εἶναι ἀπόλυτα προσηλωμένες στό ἐπίπεδο τοῦ κειμένου πού συνοδεύουν, θλιβερές καί τρισάθλιες.

Κ.Γ.Π.

ΤΑΣΟΣ ΧΕΚΙΜΟΓΛΟΥ
Ἐξάρσεις
Ἀνεξάρτητη ἔκδοση, Θεσσαλονίκη, 1976

Ἕνας νέος ἄνθρωπος ἀρχίζει νά προβληματίζεται πάνω στίς ἀνθρώπινες σχέσεις. Δοκιμάζει τή δική του σκέψη πάνω στόν τρόπο σκέψης τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Πολλές φορές αὐτή ἡ «δοκιμασία» τόν ὁδηγεῖ σέ μιά πεσσιμιστική διάθεση. Ἡ δική του ὑλική ἀνεξαρτησία τοῦ δίνει τελικά ἕνα «δυνατό» κριτήριο γιά νά ἑρμηνεύσει πολλά καί νά δεῖ σαφέστερα τίς λεπτομέρειες τῆς πραγματικότητας.

Δέν πρόκειται οὔτε γιά διήγημα, οὔτε γιά νουβέλα. Ἁπλά ἕνας ἄνθρωπος κουβεντιάζει μέ τόν ἑαυτό του.

ΗΛΙΑ ΠΑΠΑΣΤΕΡΙΟΠΟΥΛΟΥ
Ὁ Μωριᾶς στά ὅπλα (τόμος 5ος)
Ἀθήνα 1976

Ὁ συγγραφέας, χρόνια τώρα, μέ φιλόπονη προσπάθεια σωρεύει τό ὑλικό του γιά τήν Ἀντίσταση στό Μωριᾶ. Ἔχουν κιόλας κυκλοφορήσει ἄλλοι τέσσερις τόμοι καί ἀναγγέλλεται ἡ ἔκδοση τοῦ ἑπόμενου, ἕκτου, τόμου. Στό ἔργο αὐτό ἔχει καταγραφεῖ μέ πλῆθος μαρτυριῶν, ντοκουμέντων καί στοιχείων ἡ ἱστορία τῆς Ἀντίστασης ἀλλά καί τῆς προδοσίας. Στόν τόμο πού κυκλοφόρησε ὑπάρχουν τά ἀκόλουθα μέρη: Ἡ ΕΠΟΝ στό Μωριά – Οἱ ἀντιστασιακές ἐφημερίδες – Ἀποφάσεις καί κείμενα ἀντιστασιακῶν κομμάτων – Μωραΐτικες μορφές τοῦ Ἀγώνα – Γιορτασμός ἐθνικῶν ἐπετείων. Ἡ ἄλλη πλευρά: δοσίλογοι καί ταγματασφαλίτες. Πληροφορίες καί προπαγάνδα. Τό τραγούδι στόν Ἀγώνα.

ΒΑΣΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ: Ζητήματα τῆς Δημοκρατίας καί τοῦ Σοσιαλισμοῦ.
Κριτική στήν ἀντιδημοκρατική πράξη καί τίς ἀντιμαρξιστικές θεωρίες.
Ἀθήνα 1976

Τό βιβλίο περιέχει, ἐκτός ἀπό δυό ἀνέκδοτα, ἄρθρα δημοσιευμένα στό «Ριζοσπάστη» καί τήν «Ἐλευθεροτυπία». Γραμμένα στό διάστημα 1 1/2 χρόνου ὕστερα ἀπό τή μεταπολίτευση, ἀναφέρονται στήν Κυβέρνηση Καραμανλῆ καί στά κόμματα τῆς Ἀντιπολίτευσης. Ὑπηρετώντας τίς ἀνάγκες μιᾶς ἐπικαιρικῆς κριτικῆς, τά ἄρθρα τοῦ Β.Γ. εἶναι, παρ' ὅλα αὐτά, μεθοδικά ὀργανωμένα. Ὅμως ἡ πολεμική του δέν καταφέρνει νά ξεφεύγει πάντα ἀπό ἀναλύσεις-«κλισέ» καί ἁπλουστευτικές διατυπώσεις. Ἔτσι, ἡ πειστικότητά του ἀμβλύνεται.

Θ.Κ.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ-ΤΥΠΟΣ

ΤΕΧΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
Ὄργανο τοῦ Τεχν. Ἐπιμελητηρίου Ἑλλάδας. Τεύχη 1 καὶ 2 τοῦ 1976

Στὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ εἰδικὰ αὐτὰ τεύχη παρουσιάζεται τὸ ὑλικὸ τῆς συνδιάσκεψης γιὰ τὴν Παιδεία (Μάιος 1975), τῆς συνδιάσκεψης τοῦ ἐπιστημονικοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν ΑΕΙ (Κομοτινή, Νοέμβρ. 1975) καὶ μιὰ συζήτηση μὲ μέλη τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου τῆς ΕΦΕΕ (Γενάρης 1976).

Στὸ δεύτερο τεῦχος, δημοσιεύονται τὰ πρακτικὰ τῆς δημόσιας συζήτησης γιὰ τὴν ἀνάθεση τοῦ Ἐθνικοῦ Χωροταξικοῦ στὸ Γραφεῖο Δοξιάδη καὶ πλῆθος ἄλλου ὑλικοῦ σχετικοῦ μὲ τὸ θέμα αὐτό.

Τὰ κείμενα-ντοκουμέντα αὐτῶν τῶν τευχῶν εἶναι πολύτιμα γιὰ τὴ μελέτη τῶν κρίσιμων αὐτῶν γιὰ τὴ χώρα προβλημάτων.

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ
Τόμος 10 (1976)

Μὲ κύριο θέμα τὸν προγραμματισμὸ καὶ σχεδιασμὸ τῶν ἐγκαταστάσεων ὑγείας, κυκλοφόρησαν τὰ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ. Ἡ ἔκδοση ἀπευθύνεται σὲ ὅσους συμμετέχουν στὶς διαδικασίες γιὰ τὴν ὀργάνωση καὶ τὴν πραγματοποίηση τῆς ὑγειονομικῆς ὑποδομῆς. Τὰ κείμενα ἀναφέρονται στὰ ἑλληνικὰ καὶ διεθνῆ προβλήματα τοῦ τομέα τῆς ὑγείας καὶ ἔχουν ὀργανωθεῖ σὲ πέντε ἑνότητες: α) Γενικὲς ἔννοιες καὶ προγραμματισμὸς ὑγείας, β) Σχεδιασμὸς νοσοκομειακῶν ἐγκαταστάσεων. Γενικὲς θεωρήσεις, γ) Σχεδιασμὸς καὶ ἐφαρμογή. Σύγχρονα προβλήματα καὶ τάσεις, δ) Ἔρευνα σχεδιασμοῦ καὶ προγραμματισμοῦ ὑγειονομικῶν ἐγκαταστάσεων, καὶ ε) Ὀργάνωση ὑγειονομικῆς περίθαλψης καὶ νοσοκομειακὲς ἐγκαταστάσεις στὴν Ἑλλάδα. Κριτική, ἀπόψεις, πραγματοποιήσεις καὶ ἀρχιτεκτονικὴ ἐκπαίδευση.

Ὁ τόμος περιλαμβάνει ἐπίσης τὸ τμῆμα «Ἱστορία-Θεωρία-Ἔρευνες», ἔργα Ἑλλήνων ἀρχιτεκτόνων (τουριστικὲς ἐγκαταστάσεις, ἐργοστάσια, κτίρια γραφείων κ.ἄ.), βιβλιοκρισίες, σχόλια, χρονικό, σπουδαστικὲς ἐργασίες καὶ συνεντεύξεις μὲ ἀρχιτέκτονες γιὰ τὴ σημαντικότερη παρουσία (σὲ μελέτες ἢ προτάσεις) στὸ χῶρο τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ πολεοδομίας, στὴ χρονιὰ ποὺ πέρασε.

•ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ•

Μέ τίτλο «Φωνές κάποιων νεκρῶν» καί μέ τή σημείωση «Ἀγαπητό Ἀντί, ἄν θές γράψε τό παρακάτω γράμμα ἀπό τό ὑπερπέραν», λάβαμε ἐπιστολή ἑνός... «ἐκπρόσωπου κάποιων νεκρῶν»:

ΑΠΟ ΤΟ ΥΠΕΡΠΕΡΑΝ

«Ἐμεῖς δέν τό σκεφτήκαμε ποτέ νά γίνουμε «Ἀρχηγοί», «Πρόεδροι» ἤ «Γραμματεῖς».

Ἐμεῖς εἴχαμε τήν παιδική ἀφέλεια – ἡ παιδική ἀρρώστια τοῦ Κουμμουνισμοῦ – νά μείνουμε μέ τήν ἀρρώστια αὐτή σ' ὅλη τή διάρκεια τῆς ζωῆς μας – Γιά μερικούς ἦταν πολύ μικρή. Κι ἔτσι περάσαμε στήν ἄλλη... ὄχθη -τοῦ θανάτου- νομίζοντας τούς ἑαυτούς μας πολύ μικρούς νά μετρηθοῦν μέ τήν «Ἰθύνουσα Τάξη» τῆς «Ἀταξικῆς Κοινωνίας» – αὐτή, τάχα, πού πήγαινε νά στερεώσει τήν «Κοινωνία» αὐτή.

Ἐμεῖς ἤμασταν ἀπό κείνους πού δέν διαβάσαμε «βαθιά» τά ἐπιστημονικά βιβλία καί δέν «πιάσαμε» τίς βαθιές «δομές» τοῦ γενικοῦ περπατήματος τῆς Ἱστορίας μέ τόν «Διαλεχτισμό». (Διαλεχτικό ὑλισμό).

Ἐμεῖς, ὅμως, ἤμασταν πού –(σέ μιάν ἄκρια τῆς σκλαβωμένης Πατρίδας μας – Ἑλλάδας – διαβάζοντας στόν παράνομο τύπο τήν ἀποστολή τῆς «Ἀποστολῆς» στή Μέση Ἀνατολή – πού φαινότανε, ἀμέσως, πώς δέν μᾶς ἐκπροσωποῦσαν) – φωνάξαμε ἀπελπισμένα: Μά εἶναι τρελοί; Δέν βλέπουνε τούς Γιουγκοσλαύους; τόν Τίτο; – Τό εἴπαμε κι ἤμασταν μόνον ὁ κόκκος ἄμμου πού πάταε τῆς «ἁμάξης» ὁ τελευταῖος τροχός.

Αὐτά γιά μιά ἀρχή καί ἕνα τέλος.

Ἡ «ἀντικειμενική» πραγματικότητα εἶναι πιά γνωστή σέ ὅλους ἐμᾶς τούς ζωντανούς. Ἐκτός, φαίνεται, ἀπ' αὐτούς πού εἶναι πάλι στά ἴδια «πόστα», κι ἔχουνε ὅλα τά πόστα τῆς «κατακερματισμένης Ἀριστερᾶς». – Ὁ κατακαημένος Μωριᾶς. – Σέ ὅλο τό φάσμα τοῦ «πρίσματος»: Πορεία γιά τό Σοσιαλισμό. Πού, σέ μᾶς – γιά τήν Ἑλλάδα, λέμε – φαίνεται πώς περνάει πάντα – ἤ μᾶλλον ἔχει σταματήσει – στό μῆκος κύματος: Ἀντίσταση κι Ἀπελευθερωτικός Ἀγώνας. –

Ἄς τό σκεφτοῦμε – κι ἄς εἴμαστε νεκροί – πώς ποτέ δέν «απελευθερωθήκαμε». Καί μιά καί περνᾶμε τό «Ἔτος Καποδίστρια», ἄς ἀναλογιστοῦμε πώς ἔχουμε σταθεῖ ἐκεῖ. Κι ἡ «Τάξη ἡ Ἰθύνουσα» τοῦ Προοδευτικοῦ Κινήματος, ἄς ἀναλογιστεῖ τήν ἕνωση πραγματική. – Ἡ «βάση» εἶναι ἑνωμένη, μά τή διασπᾶ αὐτή. – Ἄν δέν μποροῦν νά κάνουν ἀλλιῶς, ἄς πᾶνε νά... κοιμηθοῦνε. – Στό κάτω-κάτω τῆς γραφῆς, ἀπό μᾶς, οἱ πιό πολλοί, ἔχουνε κοιμηθεῖ, ἀπό χρόνια, τόν αἰώνιο ὕπνο – ἀπ' τήν παιδική ἀρρώστια τῆς Πίστης σ' ἕνα Ἰδανικό.–

Ὑπάρχουν οἱ καινούργιοι, οἱ νέοι κι ἔξυπνοι, πού εἶναι μπολιασμένοι, πιά, γιά ὁποιαδήποτε ἀρρώστια τοῦ Νοῦ καί τῆς Ψυχῆς (Καρδιᾶς). Ἄς ἀφήσουνε γι' αὐτούς τό δρόμο ἀνοιχτό.

Τόσο πολύ οἱ ἄνθρωποι αὐτοί – «ἀνώτερα κλιμάκια» – εἶναι κλεισμένοι στόν ἑαυτό τους; – Δέ νυστάξανε ἀπ' τήν ἀγρύπνια τῆς ἀρχῆς; – Θά περπατᾶνε, «αἰωνίως», τόν ἴδιο δρόμο πού περπατᾶνε ὅλες οἱ Κάστες πού κυβερνήσανε καί κυβερνᾶνε τή Γῆ; – Τίποτα δέν τούς δίδαξε – ἄν ὄχι ἡ Ἱστορία – τουλάχιστον ὁ ἄνθρωπος σάν μόριο ἑνός Σύμπαντος ἐχθρικοῦ; »

Β. Κ.
ἐκπρόσωπος κάποιων νεκρῶν

ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΟΥΣ

Ἀγαπητό «ΑΝΤΙ»

Μ' αὐτό τό γράμμα μου θέλω νά κάνω μιά παρατήρηση πάνω στήν ὑπόθεση Στράους. Στό τεῦχος σου τοῦ Σαββάτου 18 Σεπτέμβρη '76 καί στή σελίδα 7, ἀναφέρεις πώς «τό ΑΝΤΙ "πρῶτο" ἀποκάλυπτε τήν πολιτική δραστηριότητα τοῦ Στράους στήν Ἑλλάδα, στίς 24 Ἰουλίου».

Ἐδῶ θά μοῦ ἐπιτρέψεις νά διαφωνήσω, γιατί τά γεγονότα μοῦ ἐπιβάλλουν νά διαφωνήσω. Τήν πολιτική δραστηριότητα τοῦ Στράους στήν Ἑλλάδα τήν ἀποκάλυψε πρώτη ἡ ἐφημερίδα «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ» («Χριστιανική Δημοκρατία» σήμερα) τήν 1η ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1975, ἀρ. φύλλου 106.

Συγκεκριμένα, μέ τίτλο: «Ὁ φιλοφασίστας, φιλοχουντικός Στράους πατρωνάρει βασιλοχουντικό συνονθύλευμα ὑπό τόν τίτλο "Ἑλληνική Χριστιανική Ἕνωση", (1η σελίδα) μεταξύ ἄλλων ἀναφέρει:

«... Στήν Ἀθήνα ἱδρύθηκε ἕνα νέο κόμμα ὑπό τήν ἐπωνυμία "Ἑλληνική Χριστιανική Ἕνωση" (σχετική αἴτηση κατατέθηκε στόν Ἄρειο Πάγο).

Ἱδρυτές δύο φίλοι τῆς ἐκδιωχθείσης Χούντας. Ὁ Ἀνδρέας Ἰωσήφ καί ὁ πολιτικός μηχανικός Γκούρας, γιός τοῦ χουντικοῦ ὑφυπουργοῦ Ἐξωτερικῶν Οἰκονόμου-Γκούρα. Ὁ Γκούρας ἔχει σπουδάσει στό Μόναχο, εἶναι παλιός γνωστός τοῦ Στράους

καί καθώς φημολογεῖται μέλος τῆς δεξιᾶς ἀποχρώσεως "Χριστιανικῆς Σοσιαλιστικῆς Ἑνώσεως" τῆς Βαυαρίας...»

Ἀναφέρει ἐπίσης ὅτι ὁ Στράους σέ ἐπίσκεψή του στήν Ἑλλάδα εἶχε γευματίσει μέ τόν κ. Καραμανλῆ, ἀπό τόν ὁποῖο ζήτησε νά δώσει ἀμνηστεία στούς χουντικούς.

Θέλω νά πιστεύω πώς αὐτό τό λάθος ἦταν ἀκούσιο. Πάντως ἡ συνεχής ἀποκάλυψη νέων στοιχείων γιά τόν Στράους καί τή δράση του εἶναι χρήσιμη καί ἀπαραίτητη. Ἐλπίζοντας σέ δημοσίευση τῆς ἐπιστολῆς καί σέ ἀπάντηση ἀπό μέρους σου, σοῦ στέλνω τούς πιό θερμούς μου χαιρετισμούς.

Εὐχαριστῶ γιά τή φιλοξενία
μέ ἐχτίμηση
Διονύσης Κυπαρίσσιος
μαθητής

Σ.Σ: Σωστή, βασικά, ἡ παρατήρηση. Μόνο πού τό «ΑΝΤΙ» πρῶτο παρουσίασε τό – μοναδικό μέχρι σήμερα – ὁλοκληρωμένο ρεπορτάζ περί Στράους.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΟ

Ἀγαπητό «ΑΝΤΙ»

Μαζί μέ τό θάνατο τοῦ προέδρου Μάο ἄρχισε καί μιά λυσσασμένη ἐκστρατεία, ἕνα συκοφάντημα τοῦ ἔργου του.

Ἡ ἐκστρατεία αὐτή ἄρχισε στή Φορμόζα καί τέλειωσε στή Ρωσία μέ μιά νεκρολογία τοῦ πρακτορείου «Νοβόστι»: «Ὁ Μαοϊσμός στό δρόμο τῆς προδοσίας κ.λπ.». Συνεχίστηκε γιά μερικές μέρες ἀπό τίς γραμμές τοῦ ὀρθόδοξου ρεβιζιονιστικοῦ τύπου. Ἀπό κεῖ ἀντλώντας ἐπιχειρήματα ὁ ἐπιστολογράφος σας προσπαθεῖ νά σπιλώσει τό ἔργο τοῦ μεγάλου ἐπαναστάτη. Τά ἐπιχειρήματά του εἶναι γνωστά: Στράους, Μακαρέζος. Χιλή κ.λπ.

Εἶναι γνωστό ὅτι ἡ Κίνα διατηρεῖ διακρατικές σχέσεις μέ τά περισσότερα κράτη, σχέσεις πού βασίζονται στήν εἰρηνική συνύπαρξη ὅπως τή διατύπωσε ὁ ἴδιος ὁ Λένιν. Εἶναι γνωστό ὅτι τότε ὁ Λένιν σπάζοντας τήν ἀπομόνωση σύναψε ἐμπορικές σχέσεις μέ τήν Ἀγγλία, τό πιό ἀντιδραστικό κράτος τῆς ἐποχῆς. Σ' αὐτό ἀντέδρασαν οἱ Ἄγγλοι ἀντιδραστικοί καί ἀνατίναξαν τά γραφεῖα τῆς ἀποστολῆς προκαλώντας ἀνθρώπινα θύματα. Ὅπως αὐτό θεωρήθηκε νίκη τοῦ κινήματος ἔτσι καί τό γεγονός ὅτι ἡ Κίνα ἔσπασε τήν ἀπομόνωση πού τήν εἶχαν οἱ ἰμπεριαλιστές καί οἱ σοσιαλιμπεριαλιστές εἶναι μιά νέα νίκη τοῦ κινέζικου λαοῦ. Ὅσο γιά τίς ἐπισκέψεις τοῦ Στράους καί τοῦ Μακαρέζου, νά ξέρει ὁ φίλος μας ὁ ἐπιστολογράφος σας ὅτι «ὅλοι οἱ δρόμοι ὁδηγοῦν στή Ρώμη» καί ὅλοι ἀπό ἐκεῖ θά περάσουν, γιατί ἡ Κίνα σήμερα προκαλεῖ τόν τρόμο τῶν ἀντιδραστικῶν καί ἀποτελεῖ γερό στήριγμα στόν ἀγώνα τῶν λαῶν. Γιά τίς προβοκάτσιες δέ γιά τή δῆθεν βοήθεια στή Χιλή, ἀρκεῖ νά θυμηθοῦμε τή χούντα καί τήν τύρφη τῶν Φιλίππων. Εἶναι φανερή ἡ προσπάθεια ἐδῶ νά φωνάξει ὁ κλέφτης γιά νά φοβηθεῖ ὁ νοικοκύρης. Καί τέλος γιά τό «μεγάλο στοχαστή» τόν Λίν Πιάο, ἀναφέρω μιά ρήση τοῦ προέδρου Μάο: «ἑκατό λουλούδια νά ἀνθίσουν, ἀνάμεσα στά λουλούδια ὅμως φυτρώνουν καί ἀγριόχορτα πού πρέπει νά ξεριζωθοῦν». Ἀγριόχορτο ἦταν ὁ Λίν Πιάο, ἀγριόχορτο εἶναι ὁ ρεβιζιονισμός πού πρέπει νά ξεριζωθεῖ μιά γιά πάντα.

Ν.Λ.
μαθητής

ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΡΗ

Κύριε Διευθυντά,

Στό τεῦχος 53 τοῦ περιοδικοῦ σας δημοσιεύτηκε ἕνα πληροφοριακό κείμενο σχετικά μέ τό θεατρικό ἔργο «ΑΡΗΣ ΒΕΛΟΥΧΙΩΤΗΣ». Ἀναφερόμενος σ' αὐτό τό κείμενο κάνω τή διευκρίνιση, ὅτι τό ἔργο γράφτηκε ἀποκλειστικά ἀπό μένα καί ὅτι μόνο στήν περίπτωση πού θά τό ἀνέβαζε ὁ σκηνοθέτης Γ. Γεωργιάδης, στό θέατρό του «Κύβος», θά τό παρουσίαζε σέ δική του σκηνοθετική φόρμα. Τελικά ὅμως τό ἔργο μου γιά λόγους τεχνικούς δέν θ' ἀνεβεῖ στό θέατρο «Κύβος».

Θερμά σᾶς παρακαλῶ αὐτή τή διευκρίνιση νά τή δημοσιέψετε.

Εὐχαριστῶ
Γεράσιμος Τσάκαλος
συγγραφεύς

ΕΣΣΔ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ

Ἐδῶ καί λίγες μέρες ἡ «Ἐλευθεροτυπία» δημοσίευσε ἄρθρο τοῦ κ. Κάππου ἤ συντροφικές ἐπινοήσεις περί σφαιρῶν ἐπιρροῆς.

«Πρόκειται, μᾶς ἐξηγεῖ ὁ ἀρθρογράφος, περί σατανικῶν θεωριῶν, ὡστόσο ἁπλοϊκῶν καί ἀντιεπιστημονικῶν· κάτι ἄλλες τοξίνες πού προσπαθοῦν νά ἀποκοιμίσουν τούς λαούς». «ΗΠΑ καί ΕΣΣΔ, συνεχίζει, ἔχουν διαφορετικά συστήματα, δικές τους νομοτέλειες, ἄρα οἱ ΗΠΑ σάν ἰμπεριαλιστική δύναμη ἔχουν ἀνάγκη ἐξαγωγῆς κεφαλαίων κι ἐξασφάλιση χώρου πού θά ἐξάγει».

Θερμὴ παράκληση: τὰ γράμματα ποὺ μᾶς στέλνετε, νὰ εἶναι ὅσο γίνεται πιὸ σύντομα – καὶ δακτυλογραφημένα, ἂν εἶναι εὔκολο. Εὐχαριστοῦμε.

Ἔτσι, χωρίς νά τό καταλάβει, γίνεται θλιβερός ἀπολογητής τοῦ ἁρπαχτικοῦ ρόλου τοῦ Στάλιν, καθώς ἡ ἀντεπαναστατική του βουβαμάρα δικαιώνεται ἀπ' τούς ὑποστηριχτές Ἀνατολικῶν στρατηγείων.

«Σχετικά μέ τίς συμφωνίες τῆς Γιάλτας, μᾶς πληροφορεῖ, δέν ὑπάρχουν κείμενα ἤ ντοκουμέντα πού ν' ἀποδείχνουν κάτι τέτοιο, ἐκτός ἀπ' τ' ἀπομνημονεύματα τοῦ Τσώρτσιλ». Στίς παρακάτω γραμμές θ' ἀποκαλύψω τό φαγοπότι τῶν τριῶν φίλων μέσ' ἀπ' τή δυσοσμία μιᾶς ἀλληλογραφίας ἤ ἀπό βρώμικα τραπέζια κατασκηνώσεων καί μυστικούς χάρτες.

Ἀρχίζω:

Ὁ Τσώρτσιλ μέ ἡμερομηνία 22/11/41 μηνάει στόν Στάλιν:

– Τό γεγονός ὅτι ἡ Ρωσία εἶναι κράτος κομμουνιστικό κι ἡ Βρετανία καί ΗΠΑ δέν εἶναι καί δέν προτίθενται νά γίνουν, δέν ἀποτελεῖ κανένα ἐμπόδιο εἰς τήν ἐκ μέρους μας κατάρτισιν ἑνός καλοῦ σχεδίου, διά τήν ἐξασφάλισι τῆς ἀμοιβαίας μας ἀσφάλειας καί τῶν νομίμων συμφερόντων μας.

Κι ὁ Στάλιν στόν Τσώρτσιλ:

– Εἶμαι σύμφωνος μαζί σας ὅτι ἡ διαφορά αὐτή δέν πρέπει καί δέν μπορεῖ νά μᾶς ἐμποδίσει εἰς τήν εὐνοϊκήν λύσιν....

(Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν ΕΣΣΔ. Ἀλληλογραφία Στάλιν-Τσώρτσιλ-Ροῦσβελτ. Μόσχα 1947, τόμος Ι).

Ἴδιος πομπός καί ἴδια σήματα γυρεύοντας νά συντονισθοῦν καλύτερα σέ Περσικό τραπέζι, ὅπου καί κινηματογραφήθηκαν οἱ πρῶτες πρόβες.

«Ἡ τάση τῆς Τεχεράνης ἀποσκοποῦσε στό μανουβράρισμα τοῦ παγκόσμιου χάρτη μεταξύ τῶν ὑπευθύνων». (Eudes «Οἱ καπετάνιοι».)

Σχετικά ὁ Τσώρτσιλ ἀναφέρει στόν Στάλιν:

– Εἶμαι ἕτοιμος νά μεταβῶ εἰς Τεχεράνην. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἀπ' αὐτήν τήν συνάντησι τῶν τριῶν μας θά προσφέρωμεν εἰς τήν ἀνθρωπότητα ὑπηρεσίαν (Ὑπ.Ἐξωτερικῶν ΕΣΣΔ. Μόσχα 1947. Τόμος Ι). Τί εἰλικρινής ἐξομολόγηση!

Ἔτσι στίς 23/12/43 ὁ Τσουδερός κάνει ἔκκληση πρός τούς Ἕλληνες ἀντάρτες νά σταματήσουν τόν ἐμφύλιο καί ρωτιέται σχετικά ἡ Σοβιετική κυβέρνηση. Ὁ πρέσβυς τῆς ΕΣΣΔ στήν Ἀγγλία Γκοῦσεφ, ἐνεργώντας κατ' ἐντολήν τῆς Σοβιετικῆς Κυβερνήσεως ἔδωκε καταφατική ἀπάντηση.

Οἱ καρποί τῆς Τεχεράνης ἄρχισαν νά ἀποδίδουν.

«Κατά τήν συμφωνίαν τῆς Τεχεράνης οἱ Σοβιετικοί θ' ἀναλάμβαναν τήν ἐποπτείαν τῆς Ρουμανία – Βουλγαρίας καί ἡ Ἀγγλία τῆς Ἑλλάδος» (Eudes «Οἱ καπετάνιοι».)

Κι ἕνα ἀκόμα ἀποκαλυπτικό ἀπό τόν Τσώρτσιλ μέ ἡμερομηνία 12/1/44:

– Ἐάν εὑρισκόμεθα καί πάλι εἰς τήν Τεχεράνην, τότε θά σᾶς ἔλεγα αὐτήν τήν στιγμήν ὑπεράνω τῆς τραπέζης, εἰδοποιήσατέ με παρακαλῶ, ἐγκαίρως, διά νά ἀφήσωμεν ἀρκετά διαμερίσματα πρός ἐγκατάστασιν τῶν Σοβιετικῶν στρατιῶν (Ὑπ. Ἐξωτερικῶν ΕΣΣΔ, Μόσχα, Τόμος Ι).

Μεταγραφή κατά τήν προέλαση τῶν Σοβιετικῶν στρατιῶν.

Καί στίς 24/11/44 ὁ Τσώρτσιλ, σάν ἀκράτητος ἐραστής, δοξολογεῖ:

– Εἶχα ἐνθαρρυνθεῖ πολύ ἀπ' τήν ἐντύπωσι τῶν καλῶν μας σχέσεων ἀπό τήν Τεχεράνην καί προσπαθῶ μέρα μέ τήν μέρα ἡ ὑπόθεση νά προχωρεῖ ὅπως τό ἀπαιτοῦν τά συμφέροντα τῶν τριῶν μας (Ὑπ. Ἐξωτερικῶν ΕΣΣΔ, Μόσχα, Τόμος Ι).

Κολλεγιά φίνα, ὅπως θά λέγαμε μικροί!

Ὁ Τέμπο, ἀργότερα, κατηγόρησε τούς ἡγέτες τοῦ ΕΛΑΣ ὡς ἰδεολογικά ἀπροετοίμαστους γιά τήν κατάληψη τῆς ἐξουσίας καί τόνισε τίς λεγκαλιστικές ἀποκλίσεις τοῦ ΚΚΕ. Αὐτές οἱ ἀποκλίσεις ἐνισχύθηκαν μετά τήν ἐπίσκεψη τοῦ Ποπώφ τό καλοκαίρι τοῦ '44 στήν Ἑλλάδα.

«Μέ τόν ἐρχομό στήν Ἑλλάδα τοῦ συνταγματάρχη Ποπώφ, ὡς διά μαγείας τό γεμάτο ὀργή κι ἀνυσηχία ἄκαμπτο πεῖσμα τῶν ἡγετῶν τοῦ ΕΛΑΣ μετατράπηκε σέ καλή θέληση». (Goodhouse «Τό μῆλο τῆς ἔριδος»).

«Ὁ Ποπώφ, πάντα μυστηριώδης, μέ συμπεριφορά Πιλάτου, λέει πρός τούς ἡγέτες τοῦ ΚΚΕ-ΕΑΜ: – Δέν μποροῦμε νά κάνουμε τίποτα γιά σᾶς, ξεμπερδέψτε μόνοι σας» (Eudes «Οἱ καπετάνιοι»).

Ὁ Στάλιν ὅμως ρίχνει τίς πρῶτες σκιές στόν ἁμαρτωλό δεσμό τους:

– Δέν ἠμπορῶ νά μή ὑπενθυμίσω ὅτι εἰς Τεχεράνην ἐσεῖς, ὁ Πρόεδρος κι ἐγώ, εἴχαμε συμφωνήσει ἐπί τῆς νομιμότητος τῆς γραμμῆς Κῶρζον (Ὑπ. Ἐξωτερικῶν ΕΣΣΔ, Μόσχα. Τόμος Ι)

Κάποτε καί τά συνεταιράκια τσακώνονται ἀθετώντας παλιές συμφωνίες, ἔτσι ἀποζητοῦν νέα συνάντηση γιά τή διευθέτηση τῶν διαφορῶν τους.

Ὁ Στάλιν δέχεται γιά τόπο συνάντησης τή Γιάλτα καί ἡμερομηνία τή 2/2/45. Ἀπ' ἐδῶ καί πέρα τά πολιτικά πράγματα παίρνουν ἀπροκάλυπτα στροφή πρός τή μιά ἤ τήν ἄλλη μεριά.

Στίς 11 τοῦ Φλεβάρη, ὁ Σιάντος θ' ἀνακοινώσει στούς ἀντιπροσώπους τοῦ τύπου:

«Ἐφ' ὅσον οἱ μεγάλοι σύμμαχοι ἀποφάσισαν πώς ἡ παρουσία τοῦ βρετανικοῦ στρατοῦ στήν Ἑλλάδα εἶναι χρήσιμη, σημαίνει πώς

ἦταν... Ἔτσι οἱ συμφωνίες τῆς Γιάλτας θά παραδώσουν τόν ΕΛΑΣ στούς ἀντιπάλους του, πρῶτο ὁλοκαύτωμα γιά τήν ἐγκαθίδρυση τοῦ σοσιαλιστικοῦ ὀχυροῦ τοῦ Στάλιν» (Eudes«Οἱ καπετάνιοι»)

Ὁ Δ. Βλαντᾶς, μέλος τοῦ Π.Γ. τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, θεωρεῖ πώς γι' αὐτό τό κακό φταῖνε πρῶτα οἱ σοβιετικοί καί μετά τό ΚΚΕ.

Ὁ Ν. Ψυρούκης ἀναρωτιέται ἄν γνώριζαν οἱ ἡγέτες τοῦ ΚΚΕ-ΕΑΜ τά παζαρέματα τῆς Μόσχας γιά τό μοίρασμα τῶν Βαλκανίων ἤ ἦταν ἀδυναμία τῆς Μόσχας (ὁ Goodhouse ὅμως ἔχει ἀντίθετη γνώμη, πληροφορώντας μας ὅτι ἡ Βρετανία καί πολιτικά καί οἰκονομικά ἦταν ἀσθενέστερη, ἐνῶ ἡ ΕΣΣΔ ὄχι· νά γιατί ἡ ΕΣΣΔ θά νικοῦσε τή Βρετανία στήν Ἑλλάδα). Ἔτσι ἤ ἀλλιῶς, συνεχίζει ὁ Ν. Ψυρούκης, αὐτές οἱ ἀδυναμίες ὑπῆρξαν μοιραῖες. Ἡ ἀντίθετη ἄποψη ἀποτελεῖ καί τήν μόνιμη προσπάθεια τῶν ἀπολογητῶν τῆς τοτινῆς ἀντεπαναστατικῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ γιά νά καλύψουν καί νά δικαιώσουν τήν ἀπεμπόληση τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης (Ν. Ψυρούκης, Ἱστορία τῆς Ν. Ἑλλάδας, Τόμος Ι).

Κι ὁ Γιάννης Γουδέλης στόν «Γέροντά» του μᾶς λέει ποιητικά:

«Φταίει ὁ ὄχτος πού φτιάξαν κακοί μαστόροι, τόν ἔδεσαν μέ τά μουστάκια τοῦ Στάλιν καί ξέρεις τί κάνει ὁ πολυχρονεμένος; Κρατάει ἕνα ψαλίδι κι ὅποια τρίχα ξεβγαίνει, κράτς, τήν κόβει καί τήν πετάει.»

Μά ἡ μοιρασιά κι ἡ προδοσία φαίνεται κι ἀπό ἕνα ἀκόμα μήνυμα τοῦ Στάλιν πρός τόν Τσώρτσιλ:

– Τό ζήτημα τῆς Πολωνίας διά τήν ἀσφάλειαν τῆς Σ. Ρωσίας εἶναι ἐξ ἴσου σπουδαῖο ὅπως καί τό ζήτημα τοῦ Βελγίου καί τῆς Ἑλλάδος διά τήν ἀσφάλειαν τῆς Μ. Βρετανίας....Δέν ἔχω ἀξιώσεις ν' ἀναμιχθῶ εἰς τάς ὑποθέσεις αὐτάς, ἔλεγε, διότι ἀντιλαμβάνομαι ὅλην τήν σημασίαν πού ἔχουν τό Βέλγιον κι ἡ Ἑλλάς διά τήν ἀσφάλειαν τῆς Μ. Βρετανίας (Ὑπ.Ἐξωτερικῶν ΕΣΣΔ, Μόσχα, Τόμος Ι).

Ἔχω ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στήν βρετανική πολιτική στήν Ἑλλάδα, λέει μέ ἀβρότητα ὁ Στάλιν στόν Τσώρτσιλ στή Γιάλτα (Eudes «Οἱ καπετάνιοι»).

Ἀδελφοί μᾶς ἐγέλασαν!

Παναγιώτης Κουβελάκης

(Κῶρζον: γραμμή τῶν Σοβιετοπολωνικῶν συνόρων ἀπ' τό 1921.)

ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Ἀγαπητό «ΑΝΤΙ», στό τεῦχος σου 54 εἶδα τή δημοσίευση ὁρισμένων ἀπόψεων τοῦ Γιάννη Εὐστρατίου, πού ὅπως φαίνεται ἀνήκει στό λεγόμενο «ΚΚΕ ἐσωτ.», καί θεωρεῖ ὅτι μοῦ «ἀπαντᾶ» σ' αὐτά πού ἔγραψα γιά τό συνέδριο τοῦ παραπάνω κόμματος. Βρίσκεται νομίζω μέσα στά πλαίσια τοῦ δημοκρατικοῦ διαλόγου νά πάρω θέση σ' αὐτές τίς ἀπόψεις, γιά νά ξεκαθαρίζονται ὁρισμένα πράγματα, ὄχι μόνο στόν Εὐστρατίου ἀλλά καί στούς ἀριστερούς πού ἀκολουθοῦν αὐτό τό κόμμα.

α) Κατ' ἀρχήν βλέπω στήν ἐπιστολή του νά μήν τσιγκουνεύεται στό νά κολλάει δίπλα στόν τίτλο τοῦ ΚΚΕ τήν προβοκατόρικη προσωνυμία «Ἐξ.». Ἄν καί μία μερίδα τοῦ ἀστικοῦ τύπου ἔχει πάψει νά τό χρησιμοποιεῖ ὁ κ. Εὐστρατίου συνεχίζει τήν τακτική τοῦ κόμματός του, γιά νά λένε παντοῦ καί πάντα ὅτι τό ΚΚΕ «καθοδηγεῖται ἀπό τή Μόσχα», «εἶναι ἐπαρχιακή ὀργάνωση τοῦ ΚΚΣΕ, καί ἄλλα πολλά, γιά τά ὁποῖα οἱ ἕλληνες κομμουνιστές δικάζονταν καί καταδικάζονταν μέ τόν ν. 375 γιά «πράκτορες τῆς Μόσχας». Καί μέσα στό κόμμα του ἄν ψάξει θά βρεῖ τέτοιους καταδικασμένους ἀγωνιστές.

β) Γράφει πιό κάτω ὁ Εὐστρατίου ὅτι τό «ΚΚΕ(ἐξ.) καί ἡ ΚΝΕ... δέν μᾶς ἔχουν συνηθίσει στό διάλογο μαζί τους». Ὅσον ἀφορᾶ τό ΚΚΕ ἔχει δηλώσει ἐπανειλημμένα ὅτι μέ ἕνα κόμμα πού καπηλεύεται τόν τίτλο του δέν εἶναι δυνατόν νά γίνει καμμία συζήτηση. Ὁ τίτλος αὐτός δέν σᾶς ἀνήκει κι ἐμεῖς δέν θά κάνουμε ποτέ ὑποχώρηση στίς ἀρχές μας κι ἀπ' τήν ἄλλη νά ἀποπροσανατολίσουμε τόν ἑλληνικό λαό καί τούς κομμουνιστές στή χώρα μας.

Ὅσον ἀφορᾶ τήν ΚΝΕ καί τό «ΡΗΓΑ ΦΕΡΑΙΟ», ἔρχεστε πάλι δεύτεροι γιατί ἡ ἑλληνική νεολαία βλέπει καί διαβάζει ποιός στά ντοκουμέντα του καταλήγει πάντοτε μέ προτάσεις ἑνότητας πάνω σ' ἀρχές.

Ἡ νεολαία πού παρακολούθησε τό 2ο Φεστιβάλ τῆς ΚΝΕ-ΟΔΗΓΗΤΗ, εἶδε πώς ἡ ΚΝΕ καλεῖ σ' ἀνοιχτές συζητήσεις μπρός στή νεολαία, πού ἔλαβε μέρος καί ὁ «ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ». Ἀλλά μιά καί εἶναι φοιτητής ὁ Εὐστρατίου γνωρίζει τίς συζητήσεις πού γίνονται σέ χιλιάδες «πηγαδάκια», στά πανεπιστήμια καί ἀλλοῦ.

γ) Ἐξακολουθεῖ ὁ Εὐστρατίου, ν' ἀμφιβάλλει ἄν ὁ ἀστικός τύπος πρόβαλλε τό συνέδριό τους καί λέει ἄν ἡ «Ἐλευθεροτυπία» εἶναι ἀστική ἐφημερίδα. Ἄν ἡ «Ε» εἶναι ἤ ὄχι ἀστική, αὐτό εἶναι μία ἄλλη συζήτηση. Ἀλλά ἄς δοῦμε τί ἔγραφε ἡ «Ἀπογευματινή», πού δέν ἀμφιβάλλει κανείς ἀριστερός γιά τό ποιά εἶναι: «Ὑποστήριξη παρέχει τό ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ στόν Καραμανλῆ» (7/6/76) καί ἀπό μέσα συνέχιζε: «Ἀνεξαρτησία ἀπό τή Μόσχα διακήρυξε τό ΚΚΕἐσ.» Ἔχουμε ὅμως κι ἄλλες ἀστικές ἐφημερίδες: «Βραδυνή» (7-6-76): «Ἔντιμα, χωρίς προκαταλήψεις, χωρίς σκοπιμότητες, ἡ "Βραδυνή" θεωρεῖ χρέος της, νά ἐπισημάνει τήν ἠρεμία, τήν τάξη καί τήν εὐπρέπεια πού ἐπικράτησαν χθές στό πρῶτο ὑπό καθεστώς νομιμότητας Συνέδριο τοῦ ΚΚΕἐσωτ. Ἀποδεικνύει πόσο ΑΝΕΤΑ (Δ. Σπάθας) καί ΠΟΣΟ ΩΦΕΛΙΜΑ (Δ.Σ.) μπορεῖ ἡ κομμουνιστική παράταξη νά δραστηριοποιηθεῖ μέσα στά ἐθνικά καί μόνο ὅρια, χωρίς ἐξαρτήσεις καί ξένες ἐπιρροές». Ὅλα αὐτά καί πολλά ἄλλα πού δέν μᾶς παίρνει ὁ χῶρος, εἶναι παράσημα τῆς ἀστικῆς τάξης πρός τούς «κομμουνιστές», πού τούς «συμπαραστέκεται» γιά νά τήν «ἀνατρέψουν» «μέσα στά ἐθνικά καί μόνο ὅρια».

Τί ἔγραφε ἡ «ΑΥΓΗ»; (12-6-76): «Ἡ δημόσια ζωή ἔστρεψε τούς προβολεῖς της γύρω ἀπό τό συνέδριό μας. Ὄχι γιά ἄλλο λόγο (πρός Θεοῦ!) ἀλλά γιατί πιάνουμε τό σφυγμό τῆς ἐθνικῆς καί κοινωνικῆς πραγματικότητας».

Συμφωνεῖ λοιπόν ἡ ἀστική τάξη ὅτι πιάνετε τόν ἐθνικό καί κοινωνικό παλμό, κι ὅτι τή βοηθᾶτε νά πραγματοποιεῖ τά τεράστια κέρδη της σέ βάρος τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ. Ἀλλα ὅλοι ἐσεῖς συναγωνιστές τῆς ἀριστερᾶς πού ἀκολουθεῖτε αὐτό τό κόμμα σκεφτεῖτε τά σοφά λόγια: «Ὅταν σ' ἐπαινεῖ ὁ ἐχθρός, ψάξε νά βρεῖς τό λάθος σου».

Ἀκόμα πιό κάτω ὁ Εὐστρατίου ἐπιδίδεται σέ μιά πολύ αἰσχρή προβοκατορολογία γιά τούς «15 Σαλονικιούς» πού ἀποχώρησαν ἀπό τήν ΚΝΕ ἐπειδή δέν μπόρεσαν νά ὑποφέρουν τό «Ριζοσπάστη» πού δέν μιλοῦσε γιά τό συνέδριο τοῦ «ΚΚΕσ.». Θά ἦταν τόσο δύσκολο νά μᾶς δηλώσετε ποιοί εἶναι αὐτοί, νά κάνουν οἱ ἴδιοι μιά τέτοια δήλωση; Φυσικά εἶναι πολύ δύσκολο, γιατί δέν ὑπάρχουν τέτοιοι Κνίτες. Ἡ ΚΝΕ δείχνει στά μέλη της καθημερινά τί ρόλο παίζει τό «ΚΚΕἐσ.» καί οἱ ἴδιοι τό γνωρίζουν ἀπ' τή δράση τους.

Ἄς ἀφήσουμε λοιπόν γιά ἄλλη μιά φορά τέτοιες γελοῖες ὑποθέσεις πού ρίχνουν τό ἐπίπεδό σας ἀγαπητέ Εὐστρατίου. Ἀλλά ὅταν ὁ ἴδιος ὁ Λ. Κύρκος διαλαλεῖ «Κάποιος Κνίτης μοῦ εἶπε μιά φορά», τότε βγαίνει εὔκολα συμπέρασμα.

δ) Τέλος, ἄς δοῦμε λίγα σχετικά μέ τήν πολιτική γραμμή τοῦ ΚΚΕ καί τῆς ΕΑΔΕ.

Καί πρῶτα καί κύρια, ποιά ἀπό τίς ἐκτιμήσεις τοῦ ΚΚΕ δέν ἐπιβεβαιώθηκε στήν πράξη. Ἡ 2η ὁλομέλεια καθόριζε: «Οἰκοδομεῖται ἕνα αὐταρχικό καθεστώς πού δέν ἐξασφαλίζει τίς δημοκρατικές ἐξελίξεις καί περιέχει καί κινδύνους ἐκτροπῶν» (ΚΟΜΕΠ-Γενάρης 75 σ. 110). Αὐτή ἡ ἐκτίμηση σήμερα ἀναλύεται μέ δεκάδες κι ἑκατοντάδες στοιχεῖα τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς πού τήν ἐπιβεβαιώνουν.

Ὁ Εὐστρατίου ἀναφέρει ἕνα λόγο τοῦ Χ.Φλωράκη σέ μιά συνδιάσκεψη πού ἀναμφίβολα εἶναι ἡ ἐκτίμηση τοῦ κόμματος. Νά τί γράφει πάρα πέρα ἡ 3η ὁλομέλεια:

«Ἡ πολιτική τῆς κυβέρνησης τοῦ κ. Καραμανλῆ ἐπιδοκιμάζεται γενικά ἀπό τήν Οὐάσιγκτων. Ταυτόχρονα ὅμως οἱ ἀμερικανοί ἰμπεριαλιστές πιέζουν κι ἐκβιάζουν ὥστε ἡ πολιτική αὐτή ν' ἀπαλλαχθεῖ ἀπό κάθε στοιχεῖο πού μπορεῖ νά ἐξασθενίζει τήν πλήρη κηδεμονία τους στόν τόπο μας...»

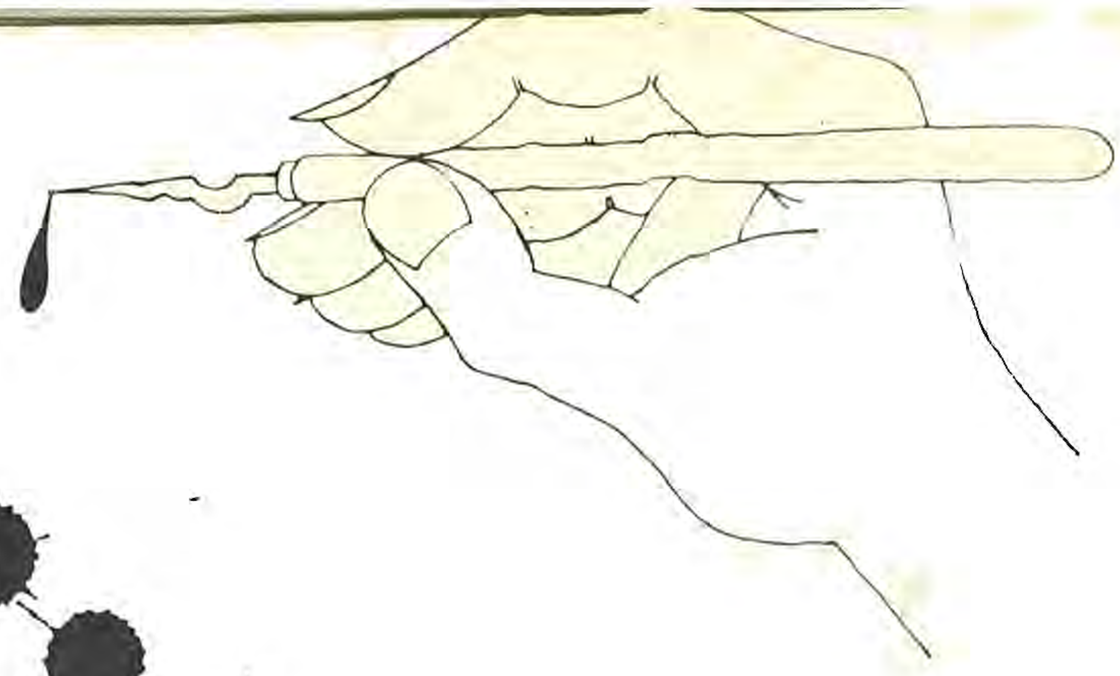
Κι αὐτή ἡ ἐκτίμηση ἐπαληθεύτηκε μέ τήν πρόσφατη ἑλληνοαμερικάνικη συμφωνία-πλαίσιο, πού παρασιωπᾶ ὁ Εὐστρατίου (σκόπιμα;). Ἔτσι λοιπόν οἱ Ἀμερικάνοι σήμερα πετυχαίνουν ὁλοένα καί περισσότερο τήν πολιτική πού θέλουν αὐτοί ν' ἀκολουθήσει ἡ κυβέρνηση, καί τήν ὁποία ἀκολουθεῖ, χωρίς ἀντιρρήσεις, γιά νά μή δημιουργήσει κανένα πρόβλημα στούς ταξικούς ἀδελφούς της, τά ξένα μονοπώλια. Ποῦ λοιπόν βλέπετε ἐσεῖς σήμερα ἀντίθεση τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς μέ ὅσα διατάζουν οἱ Ἀμερικάνοι; Μήπως στό θέμα τοῦ Αἰγαίου ἤ στό Κυπριακό;

Ἀπό τήν ἄλλη ἡ κυβέρνηση τί κάνει γιά νά κατοχυρώσει τίς ἔστω καί περιορισμένες δημοκρατικές ἐλευθερίες; Μήπως σοῦ θυμίζουν τίποτα τό ὀργανωμένο σχέδιο γιά τά γεγονότα τῆς 25 Μάη; Πῶς τά χρησιμοποίησε ἡ κυβέρνηση γιά νά περάσει τό ν. 330.76;

Ὁ ἴδιος ὁ Δρακόπουλος εἶπε στό συνέδριό σας: «Τό ἀποτέλεσμα ἦτανε, τό τελευταῖο ἰδίως διάστημα, ἡ δημοκρατία ἀντί νά διασφαλίζεται, νά περιορίζεται, καί μάλιστα θεωρεῖται ὁ περιορισμός της σάν στοιχεῖο διασφάλισής της» (ΑΥΓΗ 8.6.76). Παρ' ὅλα αὐτά θεωρεῖτε ὅτι ἡ Ν.Δ. μπορεῖ νά προστατέψει τή δημοκρατία. Ὅμως γιά μᾶς τό ζήτημα δέν εἶναι νά προστατέψουμε τή δημοκρατία τῶν μονοπωλίων, ἀλλά νά τήν ἀναπτύξουμε ἐκεῖ πού θέλει ὁ λαός.

Γιά μᾶς ἡ ταχτική τῆς κυβέρνησης ἐγκυμονεῖ κινδύνους ἐκτροπῆς καί δέν τήν ξεχωρίζουμε σέ σχέση μέ τούς στόχους τοῦ ἀντιιμπεριαλιστικοῦ ἀγώνα. Τώρα ἄν τό ΚΚΕ εἶναι ἐπικίνδυνο μέ τήν πολιτική του πού ἀκολουθεῖ αὐτό τό αἰσθάνεται ἡ ἀστική τάξη τῆς χώρας μας, τό αἰσθάνεται ὁ ἰμπεριαλισμός καί γι' αὐτό πάντα θά τό καταδιώκει. Τέτοιες εἶναι οἱ ἀντιθέσεις πού νομοτελειακά ὑπάρχουν μέσα στήν καπιταλιστική κοινωνία.

Δημήτρης Σπάθας

Ὁ Μῆτσος Βλαντᾶς μᾶς ἔστειλε τό παρακάτω γράμμα - ἀπάντηση στό κείμενο τοῦ Μάρκου Βαφειάδη (τεῦχος 53):

Στό τεῦχος τῆς 4-9-1976, δημοσιεύτηκε ἕνα «ντοκουμέντο» (ἔτσι τό χαρακτηρίσατε) τοῦ Μάρκου Βαφειάδη. Θ' ἀσχοληθῶ μ' αὐτό, γιατί περιέχει πολλές ἀνακρίβειες καί κυρίως γιατί οἱ ἀναγνῶστες σας πρέπει νά μαθαίνουν τήν ἱστορική ἀλήθεια. Δυστυχῶς, εἶναι πολύ δύσκολο νά ποῦνε εἴτε νά γράψουνε τήν ἀλήθεια ἐκεῖνοι πού ἔχουν παίξει ἕνα ρόλο στά ἱστορικά γεγονότα μιᾶς ὁρισμένης ἐποχῆς. Αὐτό ἔκανε καί ὁ Μάρκος Βαφειάδης, ὅπως καί πολλοί ἄλλοι.

Κατ' ἀρχή, θέλω νά σημειώσω ὅτι, οἱ προσωπικές ἀναμνήσεις δέν εἶναι ντοκουμέντα, ὅταν δέν ἀποδείχνεται ἡ ὀρθότητά τους ἀπό γραφτά κείμενα τῆς δοσμένης ἐποχῆς. Οἱ σκέτες προσωπικές ἀναμνήσεις εἶναι, στήν καλύτερη περίπτωση, προσωπικές μαρτυρίες πού τήν ἱστορική ἀξία τους πρέπει νά τήν ἐπαληθεύσουν οἱ ἱστορικοί μέσα ἀπό γραφτά κείμενα τῆς δοσμένης ἐποχῆς πού ἀναφέρονται οἱ προσωπικές ἀναμνήσεις. Ἡ κοινωνική πάλη δημιουργεῖ πολλές φορές μίση καί πάθη στούς πρωταγωνιστές της, τάσεις μεγαλοποίησης τοῦ ρόλου μερικῶν, μείωση τοῦ ρόλου ἄλλων. Πέρα ἀπ' αὐτό τό γεγονός, ἡ πολιτική σκοπιμότητα ἀφαιρεῖ τή δυνατότητα ἀντικειμενικῆς ἱστορικῆς ἀνάλυσης. Ἐπιπλέον, οἱ πρωταγωνιστές μιᾶς ὁρισμένης ἐποχῆς βλέπουν τά ἱστορικά γεγονότα ἀπό μιά ὀπτική γωνία καθένας, πολλοί δέν ἀντιλαμβάνονται τό σύνολο τῆς ἱστορικῆς πορείας.

Ἡ ἔκθεση τοῦ Βαφειάδη ἔχει ὅλα τά παραπάνω μειονεκτήματα. Κάναμε σοβαρά λάθη καί κατά τόν ἐμφύλιο πόλεμο, τοῦ 1945-1949. Ἂς μή γινόμαστε τουλάχιστο ρεντίκουλο καί κατά τήν ἐξιστόρηση τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Αὐτό ἀφορᾶ καί πολλούς ἄλλους.

Τό λεγόμενο «ντοκουμέντο» τοῦ Μάρκου Βαφειάδη, εἶναι πολύ ὑποκειμενικό. Αὐτός εἶναι ὁ κυριότερος λόγος πού περιέχει ἱστορικές ἀνακρίβειες, προσπάθεια αὐτοδικαίωσής του. Ἐδῶ δέν θά ἀσχοληθῶ μέ τήν κριτική πού κάνει ὁ Βαφειάδης στόν Παρτσαλίδη, πού κατά βάση εἶναι σωστή, ἀλλά πολύ λειψή καί δέν περιέχει τήν οὐσία τῶν εὐθυνῶν του. Ἐδῶ πρόκειται γιά τίς ἱστορικές ἀνακρίβειες τοῦ Βαφειάδη, γιά τήν ἀπουσία αὐτοκριτικῆς του, γιά τήν προσπάθεια αὐτοδικαίωσής του.

ΠΡΩΤΗ ΑΝΑΚΡΙΒΕΙΑ: Ὁ Βαφειάδης γράφει ὅτι ἡ ρήξη τῆς ἀλβανικῆς ἡγεσίας μέ τήν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ, προῆλθε ἀπό τή διαφωνία τῆς πρώτης γιά τήν ἐχτίμηση τῶν αἰτίων τῆς ἥττας μας κατά τόν ἐμφύλιο πόλεμο πού ἔκανε ἡ δεύτερη. Αὐτή ἡ διαπίστωση τοῦ Βαφειάδη δέν ἔχει καμιά σχέση μέ τήν ἱστορική ἀλήθεια. Καμιά διαφωνία δέν ὑπῆρξε πάνω σ' αὐτό τό ζήτημα μεταξύ τῶν δυό ἡγεσιῶν. Ἀντίθετα ἡ ἄποψη τοῦ Ζαχαριάδη γιά τιτοϊκή προδοσία καί «πισώπλατο χτύπημα» τῆς γιουγκοσλάβικης ἡγεσίας, ἐξυπηρετοῦσε καί τήν ἀλβανική ἡγεσία. Ἡ γιουγκοσλάβικη ἡγεσία εἶχε κάνει ὅ,τι τῆς ἦταν δυνατόν, ἀμέσως μετά τήν ἐθνική ἀπελευθέρωση τῆς Ἀλβανίας, γιά νά τή μετατρέψει σέ οὐσιαστική ἐπαρχία τῆς Γιουγκοσλαβίας. Αὐτό εἶναι πασίγνωστο καί μόνο ὁ Βαφειάδης τό ἀγνοεῖ. Ἀκριβῶς γι' αὐτό, ἡ ἀλβανική ἡγεσία καταδίκασε μέ πάθος τή γιουγκοσλάβικη, κατά τή συζήτηση τοῦ γιουγκοσλάβικου προβλήματος στό λεγόμενο «Γραφεῖο Πληροφοριῶν τῶν Κομμουνιστικῶν Κομμάτων», τό καλοκαίρι τοῦ 1948. Ἕνα ἀπό τά ἐπιχειρήματα τῆς ἀλβανικῆς ἡγεσίας ἐνάντια στή γιουγκοσλάβικη ἀπό τό καλοκαίρι τοῦ 1948 κι ἔπειτα, ἦταν ἡ «τιτοϊκή προδοσία» σέ βάρος τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος.

Ποιές εἶναι οἱ πραγματικές αἰτίες τῆς ρήξης μεταξύ τῶν ἡγεσιῶν ΚΚΕ-Κόμματος Ἐργασίας τῆς Ἀλβανίας; Ἀφορμές γι' αὐτή τή ρήξη ἦταν τά παρακάτω γεγονότα:

Ὁ ἀμαξόδρομος πού σύνδεε τά Τίρανα μέ τήν Κορυτσά, περνοῦσε σ' ἕνα μέρος ξυστά ἀπό τ' ἀλβανογιουγκοσλάβικα σύνορα. Μέ τήν ὄξυνση τῶν σχέσεων πού ὑπῆρχε ἀνάμεσα στίς δύο χῶρες καί τόν κίνδυνο ἔνοπλης σύγκρουσής τους, ἡ ἀλβανική ἡγεσία ἀποφάσισε νά φτιάσει νέο ἀμαξόδρομο ἀπό τήν πόλη Ἐλμπασάν ὡς τήν πόλη Κορυτσά, μακριά ἀπό τ' ἀλβανογιουγκοσλάβικα σύνορα. Γι' αὐτό ζήτησε ἀπό τήν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ, ἀπό τόν Σεπτέμβρη τοῦ 1949, νά διαθέσει πάνω ἀπό 10.000 πρώην ἀντάρτες τοῦ ΔΣΕ γιά τό ἄνοιγμα αὐτοῦ τοῦ ἀμαξόδρομου. Ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ σωστά ἀπόρριψε αὐτή τήν πρόταση, γιατί τέτοιου εἴδους δουλειά θ' ἀποσύνθετε πολιτικά τούς πρώην μαχητές τοῦ ΔΣΕ. Ἄρα, ἡ ψυχρότητα πού δημιούργησε αὐτή ἡ ἄρνηση, βαρύνει τήν ἀλβανική ἡγεσία, πού ἔκανε μιά ἄστοχη πρόταση.

Σέ ὅλη τή διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου στήν Ἑλλάδα καί μετά τό τέλος του, ἡ οἰκονομική κατάσταση τῆς Ἀλβανίας ἦταν ἐξαιρετικά δύσκολη. Παρόλα αὐτά, ἡ ἀλβανική ἡγεσία βοήθησε ὑλικά καί ἠθικά τό ἑλληνικό ἐπαναστατικό κίνημα, περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλη λεγόμενη σοσιαλιστική χώρα. Μετά τήν ἥττα μας, οἱ ἀποθῆκες τοῦ ΔΣΕ στήν Ἀλβανία, ἦταν ἀκόμα γεμάτες ἀπό κάθε εἴδους ἐφόδια, πού εἴχαμε πάρει ἀπό τίς λεγόμενες Λαϊκές Δημοκρατίες καί τή Σοβιετική Ἕνωση. Μιά πού ἡ ἀλβανική ἡγεσία ἀντιμετώπιζε μεγάλες δυσκολίες γιά ἐφοδιασμό τοῦ στρατοῦ της μέ ρουχισμό, ἄρβυλα, τρόφιμα, φάρμακα κ.λπ., ζήτησε ἀπό τήν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ νά δώσει μέρος τοῦ ἐφοδιασμοῦ μας πού βρίσκεται σέ ἀλβανικές ἀποθῆκες. Οἱ Ζαχαριάδης - Ἰωαννίδης - Μπαρτζιώτας - Παρτσαλίδης ἀρνήθηκαν, μέ τήν ψευτοδικαιολογία ὅτι δέν μποροῦσε νά δοθοῦν τέτοια ἐφόδια, παρά μόνο μέ τήν ἄδεια τῶν κυβερνήσεων πού μᾶς τά εἶχαν δώσει. Δικαιολογημένα ἐξοργίστηκε ἡ ἀλβανική ἡγεσία, ἄνοιξε τίς ἀποθῆκες μας καί πῆρε ὅ,τι τῆς χρειάζονταν. Ταυτόχρονα μᾶς διέταξε νά φύγουμε μαζί μέ ὅλους τούς πρώην μαχητές τοῦ ΔΣΕ ἀπό τήν Ἀλβανία.

Αὐτό τό γεγονός μᾶς δημιούργησε μιά ἐπικίνδυνη κατάσταση. Ἀκριβῶς γι' αὐτό, ὁ Ζαχαριάδης πῆγε στή Μόσχα, γιά νά ζητήσει ἀπό τόν Στάλιν νά μᾶς βοηθήσει στήν ὑπερνίκηση αὐτῆς τῆς δύσκολης γιά μᾶς κατάστασης. Ὁ Στάλιν κάλεσε στή Μόσχα τόν ἀρχηγό τοῦ ἀλβανικοῦ Κόμματος Ἐμβέρ Χότζα καί τόν ὑπαρχηγό του Μεχμέτ Σέχου. Οἱ δυό ἀλβανοί ἡγέτες χαραχτήρισαν τούς παραπάνω τέσσερις ἡγέτες τοῦ ΚΚΕ τυχοδιῶκτες, ἐπέμειναν ἀνυποχώρητα νά φύγουμε ἀπό τήν Ἀλβανία. Ὁ Στάλιν ἀπάντησε ὅτι ἡ ἀλβανική ἡγεσία δέν ἀντιμετωπίζει σωστά ἕνα ἡττημένο ἀδελφό Κόμμα, καί δήλωσε ὅτι ἡ Σοβιετική Ἕνωση καί οἱ ἄλλες Λαϊκές Δημοκρατίες θά ἔπαιρναν ἀπό τήν Ἀλβανία τούς πρώην μαχητές τοῦ ΔΣΕ. Αὐτό ἔγινε στήν πραγματικότητα.

Στήν παραπάνω σύσκεψη στή Μόσχα, δέν πῆρε μέρος ὁ Παρτσαλίδης. Σ' αὐτή τή σύσκεψη,

Ο Δ. ΒΛΑΝΤΑΣ ΑΠΑΝΤΑ ΣΤΟΝ ΜΑΡΚΟ ΒΑΦΕΙΑΔΗ

κανένα ἄλλο ζήτημα δέν συζητήθηκε. Ἄρα, ὁ Βαφειάδης γράφει ἐπινοήσεις γιά ὅλο τό παραπάνω ἐπεισόδιό.

Ποιά εἶναι ἡ οὐσία τῆς ρήξης μεταξύ ἑλληνικῆς καί ἀλβανικῆς κομμουνιστικῆς ἡγεσίας, μιά πού τά δυό γεγονότα πού ἔκθεσα ἦταν ἁπλῶς μιά ἀφορμή; Τότε, οἱ σχέσεις Ἀλβανίας - Ἑλλάδας ἦταν πολύ τεταμένες, ἐξαιτίας τῆς βοήθειας πού εἶχε δώσει ἡ ἀλβανική ἡγεσία στό ΔΣΕ, σέ ὅλη τή διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Ὑπῆρχε κίνδυνος πολεμικῆς σύγκρουσης μεταξύ τῶν δύο χωρῶν, τό λεγόμενο βορειοηπειρώτικο ζήτημα προβάλλονταν μέ ὀξύτητα ἀπό ἐπίσημη κι ἀνεπίσημη κυρίως ἑλληνική πλευρά. Ἡ ὕπαρξη χιλιάδων πρώην ἀνταρτῶν τοῦ ΔΣΕ στήν Ἀλβανία ἦταν ἐπικίνδυνη γιά τήν ἀλβανική ἡγεσία, γιατί τό ἐκμεταλλεύονταν ἡ τότε ἑλληνική κυβέρνηση σάν δῆθεν ἑστία γιά νέο ἐμφύλιο πό-

λεμο στήν Ἑλλάδα. Οἱ κραυγές τοῦ Ζαχαριάδη μετά τήν ἥττα μας, μέ «τό ὅπλο παρά πόδα» κλπ., ἐνίσχυαν τήν ἑλληνική κυβέρνηση. Ἔτσι, ἡ ἀλβανική ἡγεσία, εἶχε σοβαρούς λόγους νά θέλει τήν ἀπομάκρυνση τῶν πρώην μαχητῶν τοῦ ΔΣΕ ἀπό τήν Ἀλβανία, καί χωρίς τά δυό ἐπεισόδια πού παρέθεσα.

Μιά ἄλλη αἰτία ἦταν ἡ ἀδυναμία τῆς τότε ἀλβανικῆς οἰκονομίας ν' ἀπορροφήσει παραγωγικά τόσες χιλιάδες πρώην μαχητές τοῦ ΔΣΕ, νά συντηρεῖ τόσες χιλιάδες μικρά παιδιά, γέρους, ἀρρώστους, ἀνάπηρους. Ἄρα, ἔπρεπε τό γρηγορώτερο νά φύγει ἀπό τήν Ἀλβανία ὅλος αὐτός ὁ πληθυσμός τῶν Ἑλλήνων προσφύγων.

Αὐτές εἶναι οἱ δυό κύριες αἰτίες πού προκάλεσαν τήν ἀπαίτηση τῆς ἀλβανικῆς ἡγεσίας νά φύγουμε ἀπό τήν Ἀλβανία. Παρόλο πού ἡ ἀπαίτηση διατυπώθηκε βάναυσα καί βιαστικά, αὐτή ἦταν δικαιολογημένη, γιά τούς λόγους πού ἔκθεσα. Ὁ Βαφειάδης, εἴτε γιατί ἀγνοεῖ τήν πραγματική κατάσταση, (μιά πού ἀπό τίς ἀρχές τοῦ Σεπτέμβρη τοῦ 1948 βρίσκονταν καί βρίσκεται στή Σοβιετική Ἕνωση), εἴτε γιατί θέλει νά αὐτοδικαιωθεῖ, γράφει στό περιοδικός σας ἀνακρίβειες. Παραστένει ἔτσι τά πράγματα, γιά ν' ἀποδείξει ὅτι ἡ ἀλβανική ἡγεσία ἔλεγε: «Μάλιστα. Ὁ Μάρκος εἶχε δίκιο». Αὐτό εἶναι γελοῖο. Τό μόνο πού δέν ἀπασχολοῦσε τότε τήν ἀλβανική ἡγεσία, ἦταν ὁ Μάρκος Βαφειάδης. Ἄλλωστε, αὐτή ἤξερε πολύ καλά ὅτι ὁ Βαφειάδης ἔφυγε ἀπό τό ἀεροδρόμιο τῶν Τιράνων γιά τή Μόσχα σάν δῆθεν ἄρρωστος, ὅτι οὐσιαστικά εἶχε λιποταχτήσει γιά νά μή βρίσκεται στό ΔΣΕ κατά τήν ὥρα τῆς ἥττας, γιατί ἔτσι φαντάζονταν πώς θ' ἀπαλάσσονταν ἀπό τίς εὐθύνες γι' αὐτή τήν ἥττα καί θά μετατρέπονταν σέ δικαστή ἐκείνων πού ἔμειναν στό ΔΣΕ γιά «νά βγάλουν τά κάρβουνα ἀπό τή φωτιά».

ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΝΑΚΡΙΒΕΙΑ, ΕΙΤΕ ΣΚΟΠΙΜΗ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ. Ὁ Βαφειάδης γράφει ὅτι ὁ Ζαχαριάδης φοβότανε ὅτι τή δῆθεν ἄποψη τῆς ἀλβανικῆς ἡγεσίας γιά τίς αἰτίες τῆς ἥττας μας κατά τόν ἐμφύλιο πόλεμο, θά τήν ἐκδήλωνε σάν δική της ἄποψη καί ἡ τότε σοβιετική ἡγεσία, καί ὅτι ὁ Ζαχαριάδης ἐπεδίωξε νά καταδικάσει ἡ σοβιετική ἡγεσία τήν ἀλβανική, ἀλλά δέν τό πέτυχε. «Ἀντίθετα, στό Κόμμα Ἐργασίας Ἀλβανίας προστέθηκε καί τό ΚΚ Σοβιετικῆς Ἕνωσης» (σελίδα 31, πρώτη στήλη).

Ἡ παραπάνω ἄποψη τοῦ Βαφειάδη, δέν εἶναι ἁπλή ἀνακρίβεια, ἀλλά πλήρης παραποίηση. Αὐτό ἀποδείχνεται ἀπό γραφτό ντοκουμέντο πού φέρνει τήν ὑπογραφή τοῦ Στάλιν καί πού ὑπάρχει στ' ἀρχεῖα τοῦ ΚΚΕ. Δυό λόγια γι' αὐτό τό ντοκουμέντο.

Μετά τήν ἀπόφαση τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, τῆς 1-9-1949, πού ἐνέκρινε τίς ἀπόψεις τοῦ Ζαχαριάδη (ἐγώ διαφώνησα) γιά τίς βασικές αἰτίες τῆς ἥττας μας κατά τόν ἐμφύλιο πόλεμο («τιτοϊκή προδοσία» καί «ἀμερικάνικη ἰμπεριαλιστική ἐπέμβαση»), ὁ Ζαχαριάδης ἔφυγε γιά τή Μόσχα. Συνάντησε τόν Στάλιν στόν Καύκασο, στή βίλα του στίς ὄχθες τῆς λίμνης Ρίτσα. Ἐκεῖ, ὁ Ζαχαριάδης ἔγραψε ἕνα κείμενο γιά τήν (ὅπως τή χαραχτήρισε) «προσωρινή ὑποχώρησή μας» καί γιά τίς αἰτίες πού τήν προκάλεσαν. Ὁ Στάλιν ἔκανε διορθώσεις στό κείμενο τοῦ Ζαχαριάδη, πού ἡ πιό σπουδαία εἶναι ὅτι ἔσβησε τό «προσωρινή ὑποχώρηση». Ἄφησε τά περί «τιτοϊκῆς προδοσίας» καί «ἀμερικάνικης ἰμπεριαλιστικῆς ἐπέμβασης», γιατί αὐτά τά δυό ἀπάλασσαν τή σοβιετική ἡγεσία ἀπό τίς βαριές εὐθύνες της γιά τήν ἥττα μας κατά τόν ἐμφύλιο πόλεμο. Ἄρα, εἶναι παραποίηση αὐτό πού γράφει ὁ Βαφειάδης ὅτι ἡ τότε σοβιετική ἡγεσία διαφωνοῦσε μέ τό Ζαχαριάδη γιά τίς αἰτίες τῆς ἥττας μας.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι, ἡ ὁμάδα Χρουτσώφ, πού ζώντας ἀκόμα ὁ Στάλιν αὐτή δούλευε συνωμοτικά γιά ν' ἀλλάξει τή στρατηγική καί ταχτική τοῦ ΚΚΣΕ μετά τό θάνατό του, ὑπαγόρευσε στό Βαφειάδη τίς ἀπόψεις πού αὐτός διατύπωσε στή λεγόμενη πλατφόρμα του, τῆς 15-11-1948, γιά νά τή χρησιμοποιήσει ἀργότερα γιά καθαίρεση τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ, μιά πού τή θεωροῦσε σταλινική καί κατά συνέπεια δέν τῆς εἶχε ἐμπιστοσύνη ὅτι θά ἐφάρμοζε τυφλά τή νέα στρατηγική καί ταχτική τῆς μετασταλινικῆς ἡγεσίας. Ὄργανο τῆς ὁμάδας Χρουτσώφ ἦταν ὁ Βαφειάδης. Αὐτή τήν ἱστορική ἀλήθεια προσπαθεῖ νά παραποιήσει ὁ Βαφειάδης μέ ὅ,τι ἔγραψε στό περιοδικό σας.

Ὁ Παρτσαλίδης δέν πῆγε στή Ρίτσα Καυκάσου μαζί μέ τόν Ζαχαριάδη, ὅπως πιό κάτω θά ἐκθέσω· οἱ Παρτσαλίδης - Ζαχαριάδης πῆγαν στή Μόσχα τό Φλεβάρη τοῦ 1950.

ΤΡΙΤΗ ΑΝΑΚΡΙΒΕΙΑ, ΕΙΤΕ ΑΠΟΚΡΥΨΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ. Οἱ ἀναγνῶστες σας διαβάζοντας «γιά τά περί καταγγελίας τοῦ Μάρκου» (σελ. 31 -32), ἀσφαλῶς στό τέλος δέν θά κατάλαβαν ἄν ὁ Βαφειάδης κατάγγειλε εἴτε ὄχι στή σοβιετική ἡγεσία ὅτι ὁ Ζαχαριάδης ἦταν προβοκάτορας. Ὁ Βαφειάδης γράφει τή λέξη καταγγελίες πάντα σέ εἰσαγωγικά, πού σημαίνει ὅτι δέν ἔκανε τέτοιες καταγγελίες. Δυστυχῶς γιά τό Βαφειάδη, φωτοτυπία τοῦ γράμματος πού ἔστειλε στήν ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ ὅτι ὁ Ζαχαριάδης εἶναι προβοκάτορας, στάλθηκε στήν ΚΕ τοῦ

Α.Σ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΑΚΗ
ΑΤΕΛΙΕ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ ΚΑΙ ΠΕΤΣΟΒΟΥ 12 ΤΗΛ. 3622 383
Ἀναπαραγωγὴ ἐγχρώμων καὶ ἀσπρόμαυρων ἐντύπων ὄφσετ.
ΒΙΒΛΙΑ – ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ – ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ – ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ
ΚΑΡΤ –ΠΟΣΤΑΛ – ΑΦΙΣΣΕΣ – ΔΙΑΦΗΜΗΣΤΙΚΑ. ΦΥΛΛΑΔΙΑ
ΠΡΟΣΕΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΚΚΕ καί ὑπάρχει στ' ἀρχεῖα του.

Μελετώντας τόν Ζαχαριάδη, δηλαδή τίς πολιτικές πράξεις του καί ὄχι τίς ροκαμβολικές ἐπινοήσεις πού ἔγραψε ὁ Βαφειάδης, ἔγραψα κι ἐγώ στά 1956 ὑποψίες μου ὅτι μπορεῖ ὁ Ζαχαριάδης νά εἶναι προβοκάτορας. Αὐτό ἦταν λάθος μου καί τό καταδίκασα δημόσια.

Ὁ Ζαχαριάδης καί ὅλη ἡ τότε ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ, σωστά ἀπαίτησαν ἀπό τή σοβιετική ἡγεσία ν' ἀπαντήσει ἄν εἶναι εἴτε δέν εἶναι ὁ Ζαχαριάδης προβοκάτορας, γιατί σ' αὐτή καί ὄχι στό ΚΚΕ ἔγραψε ὁ Βαφειάδης ὅτι ὁ Ζαχαριάδης εἶναι προβοκάτορας. Στή συνάντηση τοῦ Φλεβάρη 1950 στή Μόσχα (σοβιετική ἡγεσία, Ζαχαριάδης) ἦταν καί ὁ Παρτσαλίδης. Τότε ὁ Στάλιν εἶπε ὅτι στήν ἀρχή ἡ ἡγεσία τοῦ ΚΚΣΕ δέν ἔδωσε σημασία στίς καταγγελίες τοῦ Βαφειάδη ὅτι ὁ Ζαχαριάδης εἶναι προβοκάτορας. Καί συμπλήρωσε: «Μά μιά πού ἔγιναν αὐτές οἱ καταγγελίες, θά τίς ἐξετάσουμε. Ἄν ἀποδειχτεῖ πώς εἶσαι προβοκάτορας, ἐσύ θά τήν πληρώσεις Ζαχαριάδη. Ἄν θ' ἀποδειχτεῖ ὅτι δέν εἶσαι προβοκάτορας, θά πληρώσει ὁ Βαφειάδης».

Ὁ Στάλιν συμφώνησε νά ἐξεταστοῦν οἱ καταγγελίες τοῦ Βαφειάδη, μ' ἐπιμονή τῆς ὁμάδας Χρουτσώφ, πού ἀπό τότε προετοίμαζε τήν καθαίρεση τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ, ὅπως καί ἄλλων κομμουνιστικῶν κομμάτων, γιά τούς λόγους πού ἔκθεσα. Ταυτόχρονα, αὐτή ἡ ὁμάδα ἐμπόδιζε νά βγεῖ πόρισμα γιά τόν Ζαχαριάδη, γιά νά κρατεῖ αὐτό τό ζήτημα σάν δαμόκλεια σπάθα πάνω ἀπό τό κεφάλι τῆς τότε ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ. Εἶναι πολύ χαρακτηριστικό ὅτι, ἀπό τόν Νοέμβρη τοῦ 1948 πού ὁ Βαφειάδης κατάγγειλε τόν Ζαχαριάδη σάν προβοκάτορα, ἡ ἡγεσία τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος Σοβιετικῆς Ἕνωσης (ΚΚΣΕ) ἔβγαλε πόρισμα τό 1967 ὅτι ὁ Ζαχαριάδης δέν ἦταν προβοκάτορας, ἀλλά αὐτό ἔγινε ὕστερα ἀπό δυό ἀπεργίες πείνας τοῦ Ζαχαριάδη, στόν τόπο τῆς ἐξορίας του κοντά στό Βόρειο Πόλο.

Ὁ Βαφειάδης γράφει πολλά γιά τόν χαρακτηρισμό του ἀπό τήν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ σάν προβοκάτορα. Αὐτός ὁ χαρακτηρισμός ἀποδείχτηκε ὅτι ἦταν συκοφαντικός. Ἀπό τ' ἀρχεῖα τοῦ ΚΚΕ ἀποδείχνεται ὅτι ἐκεῖνος πού ἔγραψε τά 80% τῶν δῆθεν ἀποδεικτικῶν στοιχείων κατά τοῦ Βαφειάδη, εἶναι ὁ Βασίλης Μπαρτζιώτας. Ὁ Βαφειάδης, κατηγορώντας τόν Ζαχαριάδη σάν προβοκάτορα, ἀναπόφευχτα καί ὁ ἴδιος θά χαρακτηρίζονταν προβοκάτορας.

Αὐτά πού γράφει ὁ Βαφειάδης ὅτι εἰπώθηκαν κι ἔγιναν μέσα στήν 5η Ὁλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ (Γενάρη 1949), δέν ἔχουν καμιά σχέση μέ τήν ἀλήθεια. Καί μόνο ἀπό τό γεγονός ὅτι τίς ἐργασίες τῆς 5ης Ὁλομέλειας παρακολουθοῦσε ἐκπρόσωπος τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΣΕ, ἦταν ἀδύνατο νά ποῦμε στίς ὁμιλίες μας αὐτά πού γράφει ὁ Βαφειάδης. Τά ὑλικά τῆς 5ης Ὁλομέλειας τυπώθηκαν σέ βιβλίο, εἰδική ἔκδοση, καί αὐτό ὑπάρχει στ' ἀρχεῖα τοῦ ΚΚΕ. Ἡ 5η Ὁλομέλεια ἀσχολήθηκε μέ τόν Βαφειάδη σάν πολιτικό πρόσωπο καί ὄχι σάν προβοκάτορα. Τό θέμα πού ἀφοροῦσε τόν Βαφειάδη, τή Χρύσα Χατζηβασιλείου καί μερικά ἄλλα στελέχη, ἔχει τόν τίτλο «Ἡ δεξιά ὀπορτουνιστική παρέκκλιση μέσα στό ΚΚΕ. Εἰσηγητής Μῆτσος Βλαντᾶς». Σάν προβοκάτορα μελέτησε τό Βαφειάδη εἰδική Ἐπιτροπή πού ἔκλεξε ἡ 3η συνδιάσκεψη τοῦ ΚΚΕ, τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1950. Τό πόρισμά της κι ἐγώ τό ψήφισα, πιστεύοντας πώς ἦταν σωστά τά «στοιχεῖα» πού συγκεντρώθηκαν.

Στή φόρα του, ὁ Βαφειάδης δέν πρόσεξε τί ἔγραψε στό κείμενο πού δημοσίεψε τό περιοδικό σας. Γράφει κάτι τό φανταστικό γιά τήν 5η Ὁλομέλεια, τοῦ Γενάρη τοῦ 1949. «Ὁ ὑποφαινόμενος διώχνεται ἀπό τήν ὁλομέλεια καί ὁδηγιέται στή φρουρά γιά ἀφοπλισμό καί ἀπομονώνεται. Καί στίς 4 τοῦ Φλεβάρη, στήν ἀνοιχτή καρότσα ἑνός φορτηγοῦ αὐτοκίνητου καί μέ συνοδεία μεταφέρεται καί φυλακίζεται σέ οἴκημα μέ διπλοφρουρά, πού τά παντζούρια του ἀπαγορεύεται ν' ἀνοιχτοῦν μέρα νύχτα» (σελίδα 34).

Ἐδῶ, ὁ Βαφειάδης αὐτομετατρέπεται σέ Μινχάουζεν. Ἀφοῦ ἀπό τήν πρώτη τοῦ Σεπτέμβρη τοῦ 1948 ζοῦσε ἀδιάκοπα στή Μόσχα καί στήν Κριμαία, πῶς ἦρθε στό Γράμμο γιά τήν 5η Ὁλομέλεια ὁπλισμένος; Στή Μόσχα τόν ἐξόπλισαν;

Πῶς ἦταν δυνατό νά συλλάβουμε τόν Βαφειάδη μέσα στήν 5η Ὁλομέλεια, πού τίς ἐργασίες της παρακολουθοῦσε ἐκπρόσωπος τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΣΕ πού τόν συνόδευε, ἀκριβῶς γιά νά τόν προστατεύσει ἀπό ἀνύπαρκτους κινδύνους;

Πῶς βρέθηκε στή θέση Φούσια τοῦ ἀνατολικοῦ Γράμμου φορτηγό αὐτοκίνητο, ἀφοῦ δέν ὑπῆρχε ἀμαξόδρομος; Μέ τό ἀλεξίπτωτο κατεβάσαμε αὐτό τό αὐτοκίνητο; Σέ ποιό σπίτι τόν φυλακίσαμε, ἀφοῦ στή Φούσια δέν ὑπάρχει κανένας κατοικημένος χῶρος;

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι μόλις τέλειωσε ἡ 5η Ὁλομέλεια, ὁ Βαφειάδης μαζί μέ τόν ἐκπρόσωπο τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΣΕ, τόν περιβόητο Πετρώφ, μέ ἄλογα πέρασαν στό ἀλβανικό ἔδαφος ἀπό τή θέση Φούσια, καί μετά πορεία τρεῖς ὧρες ἔφθασαν σ' ἕνα ἀλβανικό χωριό, καί ἀπό κεῖ τούς παρέλαβαν ἐκπρόσωποι τῆς ἡγεσίας τοῦ ἀλβανικοῦ Κόμματος, καί μέ αὐτοκίνητο πολυτελείας τούς μετέφεραν στά Τίρανα, καί ἀπό κεῖ ἔφυγαν μέ σοβιετικό ἀεροπλάνο γιά τή Μόσχα. Ὁ Βαφειάδης φαίνεται ὅτι ἔχει ἕνα εἶδος μανίας αὐτοηρωποίησής του.

Γιατί ὁ Ζαχαριάδης πρότεινε νά ζητήσουμε ἀπό τήν ἡγεσία τοῦ ΚΚΣΕ νά πάρει μέρος στήν 5η Ὁλομέλεια ὁ Βαφειάδης; Ὁ κυριότερος λόγος εἶναι ὅτι πίστευε πώς θά τόν συνόδευε κάποιος ἐκπρόσωπος τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΣΕ, ὅπως ἔγινε στήν πράξη. Σκοπός τοῦ Ζαχαριάδη (κι ἐμεῖς συμφωνήσαμε), ἦταν νά δείξουμε πραχτικά στόν ἐκπρόσωπο τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚΣΕ ὅτι ὁ Βαφειάδης δέν εἶχε ὀπαδούς στήν ΚΕ τοῦ ΚΚΕ καί στό Δημοκρατικό Στρατό. Ὁ περιβόητος Πετρώφ σκανδαλώδικα κουβέντιαζε μέ πολλούς μαχητές καί στελέχη τοῦ ΔΣΕ, γιά νά διαπιστώσει τί ἐπιρροή εἶχε ὁ Βαφειάδης, ἀλλά τό ἀποτέλεσμα γιά τόν Πετρώφ ἦταν ἀπογοητευτικό. Σημειώνω ὅτι ὁ Πετρώφ εἶχε μάθει καλά τήν ἑλληνική γλώσσα, σάν ὑπεύθυνος γιά τίς ἑλληνικές ὑποθέσεις στήν ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ.

Πρέπει νά σημειώσω ἀκόμα μερικά ζητήματα, ἀπό τό κείμενο τοῦ Βαφειάδη, πού δημοσίευσε τό περιοδικό σας.

ΠΡΩΤΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ. Καταφάνερα, ὁ Βαφειάδης ἐκπλήρωσε ρόλο δικηγόρου τῆς σοβιετικῆς ἡγεσίας. Γι' αὐτόν, ἡ τότε σοβιετική ἡγεσία δέν φέρνει καμιά εὐθύνη γιά τίς ἥττες τοῦ ἑλληνικοῦ ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος κατά τήν κατοχή, κατά τόν ἐμφύλιο πόλεμο, γιά τήν ἀποσύνθεση τοῦ ΚΚΕ στήν προσφυγιά.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ. Ἐμεῖς οἱ ἀνθρωποφάγοι, δέν ἐξορίσαμε, δέν ἐξοντώσαμε τόν Βαφειάδη, πού μπορούσαμε νά τό κάνουμε. Τόν στείλαμε στή Μόσχα γιά νά γιατρευτεῖ. Ἐκεῖ ζεῖ καί βασιλεύει ἀπό τό Σεπτέμβρη τοῦ 1948 ὡς σήμερα, μέ μιά δίχρονη ἀπουσία, ζώντας στό Βουκουρέστι σάν μέλος τῆς νέας ἡγεσίας τοῦ ΚΚΕ, ἀπό τόν Ἀπρίλη τοῦ 1956 ὡς τό Μάη τοῦ 1958. Καί ὁ Βαφειάδης ἐξόρισε στελέχη τοῦ ΚΚΕ, πού μερικά ἀπ' αὐτά ἔχασαν καί τή ζωή τους. Ὁ Βαφειάδης ζοῦσε καί ζεῖ στή Σοβιετική Ἕνωση. Ὁ Ζαχαριάδης ἐξοντώθηκε στή Σοβιετική Ἕνωση.

ΤΡΙΤΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ. Ὁ Βαφειάδης γέμισε ἕξι σελίδες τοῦ περιοδικοῦ σας, ἀλλά δέν ἔκανε μιᾶς πεντάρας αὐτοκριτική. Φαίνεται πώς πιστεύει ὅτι ὁ ρόλος του εἶναι δικαστής ὅλων τῶν ἄλλων.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ. Ἐδῶ δέν κάνω κριτική τῶν πολιτικῶν εὐθυνῶν τοῦ Βαφειάδη, κατά τήν κατοχή, κατά τόν ἐμφύλιο πόλεμο, στήν προσφυγιά. Αὐτή τήν κριτική τήν ἔγραψα στό δεύτερο, στόν τρίτο καί στόν τέταρτο τόμο τῶν ἀπομνημονευμάτων μου.

Ἔχουν περάσει 27 χρόνια ἀπό τό τέλος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Ὅσοι ἀπό τούς πρωταγωνιστές του ζοῦνε, ἀπό τήν πλευρά τοῦ ΚΚΕ, ἔχουν πιά γεράσει καί πρέπει νά μήν παιδιαρίζουν σάν μαθητές δημοτικοῦ σχολείου. Νομίζω πώς εἶναι ἀρκετά 27 χρόνια, γιά νά καταλαγιάσουν τά μίση καί τά πάθη, κι ἔτσι μέ νηφαλιότητα νά κρίνουμε τό παρελθόν. Βέβαια, ἔχει κάποια σημασία ἡ ἀποκατάσταση τῶν ἀγωνιστῶν πού συκοφαντήθηκαν, πού τούς φορτώθηκαν πράξεις πού δέν ἔκαναν κι εὐθύνες ἀνύπαρχτες εἴτε ἐξογκωμένες. Μά τό βασικό τῆς ἱστορικῆς ἔρευνας δέν εἶναι τά παραπάνω, ἀλλά ἡ σωστή κριτική μιᾶς πορείας μέ τραγικές συνέπειες. Οἱ νέοι πρέπει νά μάθουν τήν ἀλήθεια. Ἄς κάνουμε τουλάχιστο αὐτό, ὅσοι ἀκόμα ζοῦμε.

1-10-1976
Δημήτρης Βλαντᾶς

Τέσσερα βιβλία τοῦ ΣΠΥΡΟΥ ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΥ

Ἡ πιὸ ὁλοκληρωμένη καὶ ντοκουμενταρισμένη ἐξιστόρηση καὶ μελέτη τῶν γεγονότων τῆς κρίσιμης γιὰ τὴν Ἑλλάδα περιόδου 1935-1941

- **Πῶς ἐφτάσαμε στὴν 4η Αὐγούστου**
- **4η Αὐγούστου: Ἔργο καὶ Πολιτεία. Ἀντιδικτατορικὴ ἀντίσταση. Τρομοκρατία.**
- **Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς 4ης Αὐγούστου: Ἀνασκόπηση τοῦ Μεσοπολέμου: Διπλωματικὴ καὶ ἀμυντικὴ προπαρασκευὴ τῆς Ἑλλάδας.**
- **Ἐποποιΐα καὶ κατάρρευση: Ὁ πόλεμος τοῦ 1940-41 καὶ ἡ Μάχη τῆς Κρήτης. (Θὰ κυκλοφορήσει μέσα στὸ 1976)**

ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΟΣΦΕΡΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ ΑΥΤΟ ΤΟ ΥΠΕΡΟΧΟ ΠΟΣΤΕΡ ΔΙΑΣΤΑΣΕΩΝ 63Χ70 ΕΚ.

επαναστατες
και αντιδραστικοι

...ΟΧΙ ΠΙΑ ΜΙΣΕΣ ΑΛΗΘΕΙΕΣ!

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΝ

Ενα εργο που τολμα να παρουσιαση την πραγματικη αληθεια των Επαναστασεων απο το 1642 μεχρι σημερα

● ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΕΣ & ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΙΚΟΙ ● ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΤΟΥΣ ΠΙΣΤΕΥΩ ● ΟΙ ΛΑΟΙ ΣΤΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥΣ
● ΤΑ ΓΙΑΤΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ● ΟΙ ΤΡΑΓΩΔΙΕΣ ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ ΜΑΣ.

ΠΕΝΤΕ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΣ ΤΟΜΟΙ ΠΛΟΥΣΙΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΙ
ΜΕ ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ - ΣΚΙΤΣΑ - ΓΚΡΑΒΟΥΡΕΣ-ΣΧΕΔΙΑ

★ ΤΟ ΕΡΓΟ ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΕΤΟΙΜΟΠΑΡΑΔΟΤΟ

ΕΚΔΟΣΗ FABBRI - ΑΚΜΗ. ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 3 - ΤΗΛ. **3618.467_3601.556**

ΖΗΤΗΣΤΕ ΣΗΜΕΡΑ ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΣΑΣ – (ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ)

(ΤΟ ΕΡΓΟ ΘΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗ ΣΕ 80 ΤΕΥΧΗ ΤΩΝ 20 ΔΡΧ.)

PISSANOS

ΕΡΓΑ ΝΙΚΟΥ ΚΑΧΤΙΤΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ
Πανεπιστημίου 44 – Τηλ. 615.783

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΤΖΗΣ

ΤΟ ΔΙΠΛΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

εξάντας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ
κυκλοφόρησαν

